Jules Claretie

FRUMOSUL SOLIGNAC

cartea românească

Le beau Solignac par Jules Claretie
PARIS, E. Dentu, éditeur, deuxième édition, 1876

Jules Claretie

FRUMOSUL SOLIGNAC

versiune românească
de nicolae NICHIFOR

cartea românească

Coperta de *Sergiu Dinculescu*

Partea întîi

ANDREIA

I

MAIORUL RIVIÈRE

Joseph Fouché, duce de Otranto [1], ministru al poliției generale și ministru de interne *ad interim*, era foarte ocupat în vara anului 1809, vară în care împăratul se găsea vîrît, pînă-n gît, în acele teribile lupte cu Austria, ce aveau să se numească în istorie, Essling și Wagram.

Parisul cunoscuse zile lungi de spaimă în urma bătăliei din 22 mai, ce fusese cît pe-aci să se transforme, pentru armata franceză, într-o cumplită înfrîngere. Zi însîngerată și lipsită de strălucire, sărbătorită de buletinele de campanie ale lui Napoleon sub numele de Essling, în timp ce austriecii își trîmbițau victoria, sub numele de Aspern. Adevărul este că, a doua zi după această luptă, Napoleon se aflase în neplăcuta situație de a aștepta ajutor — ceruse, din Italia, armata prințului Eugen, iar din Iliria, pe cea a lui Marmont. Pentru o clipă — și chiar în timpul bătăliei decisive — împăratul își pierduse sîngele rece și, fără Massena, armata ar fi fost înfrîntă.

---

[1] *Fouché* (Joseph), 1759—1820. Om politic francez, convențional. Ministru al poliției, creat duce de Otranto sub Bonaparte, și-a păstrat ministerul, un timp, sub Restaurație.

Toate acestea se știau la Paris ; ele se aflaseră, așa cum se află veștile proaste, întîi prin șoapte vagi, zvonuri exagerate, trecînd din om în om, umflîndu-se întruna. Ministrul Poliției se străduia să ascundă adevărul populației tulburate. Din ordinul lui se publicau și se afișau buletinele de campanie trimise de Napoleon, care vorbeau de victorii, iar optimiștii atrăgeau atenția că împăratul nu avea deloc obiceiul să se proclame învingător cînd nu era.

— Această metodă este bună cel mult pentru austrieci și pentru ruși ! spuneau ei.

La care pesimiștii răspundeau :

— Sigur este că mareșalul Lannes a fost ucis ; că avem opt mii de morți și optsprezece mii de răniți, dintre care peste cinci sute de ofițeri. Ce măcel ! Și, citiți bine, citiți cu atenție buletinul lui Bonaparte : el însuși declară că nu a putut culege roadele victorici, dînd vina pe cine ? Pe *generalul Dunăre*, cel mai bun ofițer al Austriei, cel care a tîrît cu el, la vale, podul construit de ostașii noștri ! Cînd ajungi să pui propriile greșeli și înfrîngeri în socoteala elementelor naturii, înseamnă că n-o mai duci mult !

Într-adevăr, puțin a lipsit ca deznodămîntul, care-l păștea pe Napoleon, să nu vină cu cîțiva ani înainte de 1815. Nu o singură dată, această atît de puternică mașină guvernamentală a fost cît pe ce să se blocheze, din pricina cîte unui grăunte de nisip. Napoleon intuia atît de exact slăbiciunea latentă a puterii sale, în aparență de nezdruncinat, încît se neliniștea de orice, de un petic de hîrtie tipărită sau de cuvintele ostile ale celui mai mărunt căpitan din armata sa. Putea fi văzut, chiar în mijlocul trupei, chemîndu-l pe Savary — însărcinat cu poliția secretă a armatei — și luîndu-l la întrebări, în legătură cu tendințele politice ale soldaților. Acea misterioasă asociație militară a *Filadelfilor*, o organizație secretă de bărbați hotărîți și bravi, dușmani ai imperiului, republicani în adîncul inimii, dar gata să treacă peste neînțelegeri, cînd era vorba să se devoteze Franței, această societate — mai puțin puternică decît se credea,

dar, totuşi periculoasă — îl înspăimînta pe împărat. Vedea în ea, aievea, fantoma Republicii moarte.

Cînd eşecul, dealtfel glorios, de la Essling constrînse armata să-şi aşeze taberele, pentru următoarele patruzeci şi cinci de zile, în insula Lobau, pe Dunăre, depeşele adresate de Napoleon lui Fouché aveau, aproape toate, acelaşi sens : „*Răbdare, răbdare, curînd totul se va schimba*", şi mai confidenţial : „*Acţionează energic împotriva comploturilor*".

Toţi cei care, la Paris, erau ostili imperiului se agitau febril şi populaţia ajunsese, în cele din urmă, să fie stîrnită împotriva ambiţiei războinice care însîngera ţara. Faubourgul Saint-Germain [1], pentru un moment aliat împăratului, se pornise din nou a cîrti, iar bătrînele ducese şi marchize adulmecau zorile unor vremi mai bune. Cîteva semne de răscoală se şi arătaseră în Vendée. Republicanii erau gata de luptă. Fouché nu-şi mai vedea capul de treburi. Nu mai vorbim de faptul că englezii ameninţau pe Escaut ; că Belgia trebuia protejată ; nici de răpirea Papei, la Savona. Zisele evenimente aparţin istoriei. Drama intimă, care a fost marcată de această perioadă tulbure şi neliniştitoare, aparţine numai povestirii de faţă.

Într-o dimineaţă de iunie, Fouché se trezi şi mai prost dispus ca de obicei. Situaţia, şi aşa întunecată, se agravase. Ministrul poliţiei ordonase, încă din noaptea trecută, arestarea unui fost maior de dragoni, scos la pensie din cauza opiniilor politice şi a faptului că, în timpul Consulatului, fusese amestecat într-un complot militar, pe care poliţia îl dejucase. Rapoartele primite de Fouché afirmau că Rivière, fostul maior de dragoni, era, dacă nu şeful, cel puţin trezorierul unei asociaţii conspirative cu ramificaţii serioase, pînă şi în armata de pe Dunăre.

---

[1] *Faubourg Saint-Germain* — cartier al Parisului în care, încă din secolul XVII, marea nobilime îşi avea palatele. Prin extindere, cercurile reacţiunii regaliste.

Citind rapoartele, Fouché ridicase întîi din umeri — cunoștea prea bine scornelile, născute în creierul cîte unui agent grăbit să-și arate zelul — însă depeșele împăratului erau insistente : ele lăsau să se întrevadă asemenea dezorientare și neliniște, încît, vrînd cu tot dinadinsul să facă ceva, ministrul de interne ordonase o descindere la domiciliul maiorului, în strada Montmartre. Ordinul era însoțit și de un mandat de aducere, pe numele maiorului Rivière.

— Să acționați noaptea, ordonase Fouché. E mai prudent.

Arestat pe la orele unu după miezul nopții, maiorul Rivière fusese încarcerat la prefectură ; agenții îi înmînaseră secretarului particular al ministrului poliției generale hîrtiile confiscate la fostul ofițer.

Secretarul, auxiliar devotat, nu crezuse necesar să-l trezească pe ministru ; dar își petrecu întreaga noapte cercetînd hîrtiile confiscate. Dimineața, Fouché îl găsi pe secretar lucrînd, aplecat asupra dosarelor.

— Ei, Bernier, ceva interesant printre hîrtoagele astea ?

Bernier înălță capul, se ridică ușor de pe scaun, pentru a-l saluta pe ministru și răspunse, cu un zîmbet plin de subînțelesuri :

— Excelența voastră va judeca singură...

— Ei, aș ! zise Fouché, încruntînd din sprîncene. Într-adevăr ?

Dar nu-și termină fraza ; cu o mișcare bruscă se așeză în fața secretarului, de cealaltă parte a mesei uriașe, încărcată cu dosare, și luă la întîmplare un teanc de hîrtii.

— Ia să vedem. Asta ce e ? întrebă el.

— Asta ? Nimic, răspunse secretarul. Dar iată ceva ce ar putea lămuri mai bine Excelența voastră.

Și împinse către Fouché un pachet de scrisori.

Ministrul le examină rapid, aruncînd asupra lor acea privire a oamenilor obișnuiți să cerceteze dintr-o ochire un

document şi să-i stoarcă dintr-o dată — dacă se poate spune aşa — esenţa.

— Nici o semnătură, îşi spuse el, dar, fără îndoială, aceste rînduri misterioase dezvăluie o organizaţie secretă. Ce-or fi însemnînd aceste nume : *Filopemen*, *Harmodios*, *Varus*, *Cato* [1], dacă nu pseudonime ale conspiratorilor ? Lasă, lasă, o să le descoperim curînd chipurile, ascunse îndărătul acestor măşti antice. Filopemen ! Aştia n-or să se vindece niciodată de boala de a împopoţona cu zdrenţe greceşti sau romane oameni pe care îi întîlnim în fiecare zi.

Cu vorba „aştia", Fouché, nobil făcut de Napoleon şi nu născut, îşi exprima disprețul faţă de iacobini, împreună cu care votase în Convenţie moartea lui Ludovic al XVI-lea, pentru că, sub Imperiu, nu ştiuseră să se „descurce" ca el, punînd mîna pe un titlu de duce.

— Îl voi interoga eu însumi pe maior, hotărî, în cele din urmă, ministrul.

Îndărătul discreţiei lui studiate, zîmbetul secretarului deveni şi mai aluziv.

Fouché, căruia nu-i scăpa nimic, observă :

— Ce mai este ? întrebă el.

— Nimic. Mă gîndeam doar că Excelenţa voastră chiar are motive să se ocupe personal cu un asemenea caz. E foarte complex şi...

— Şi ?

— Şi... picant !

---

[1] *Filopemen*, om de stat grec, 253—184 î.e.n. supranumit *Ultimul grec*. A încercat să menţină unitatea statelor greceşti împotriva ameninţărilor Romei. *Harmodios*, om de stat atenian (cca. 514 î.e. n.) a conspirat împotriva tiranilor Atenei. *Varus*, general roman, învins de Arminiu, căpetenia Cheruscilor, a pierit în anul 9 e.n. împreună cu trei legiuni. *Caton bătrînul sau Censorul*, 234—149 î.e.n. ; om de stat roman. Ca cenzor a luptat împotriva luxului, pentru păstrarea vechilor moravuri.

De această dată, rînjetul lui Bernier căpătase acea expresie specială, pe care o au cei care, la desert, povestesc, între bărbați, aventuri galante.

— Deci, nu e vorba numai de politică ? întrebă ducele de Otranto.

— „*Cherchez la femme !*" [1] rosti secretarul cu surîsul său stereotip, citîndu-l, cu evidentă plăcere, pe domnul de Sartine, marele polițist...

— Femeia ? Mă așteptam la așa ceva ! strigă Fouché. Dar ce are a face cu *Harmodios*, ori *Cato* ?

— Maiorul Rivière e căsătorit.

— Ei și ?...

— ...Excelența voastră va vedea că, aici, politica este dublată de o mică dramă intimă, destul de vulgară... sau destul de frecventă...

— Doamna Rivière ?

Secretarul nu răspunse, dar continuă să zîmbească.

— Dacă nu este necesar să amesteci o femeie în această treabă, să n-o faci, Bernier, m-ai auzit ? zise Fouché serios.

— Domnule ministru, nu mi-aș fi permis să vă semnalez latura... picantă a afacerii — sau ironică, dacă Excelenței voastre îi place mai mult așa — dacă doamna Rivière n-ar fi fost direct amestecată, prin...

— Prin ?

— Printr-o a treia persoană, Excelență, încheie Bernier, surîzind mereu.

De această dată, Joseph Fouché se arătă vădit interesat ; și, la graba cu care începu să răsfoiască dosarul Rivière, se simțea atît curiozitatea bărbatului, cît și interesul ministrului.

Bernier întinse excelenței sale hîrtiile la care făcuse aluzie și, în timp ce ministrul le studia, secretarul urmă-

[1] Căutați femeia ! (fr.).

rea, cu vădită plăcere, pe obrazul lui Fouché, toate gîndurile care treceau prin mintea şefului poliţiei generale.

După o vreme, Fouché se ridică.

— Ai dreptate, Bernier, zise el brusc. E destul de neplăcut să faci o asemenea treabă, însă cred că este absolut imposibil să se treacă sub tăcere asemenea... asemenea documente.

Căutase, o clipă, ultimul cuvînt.

— Să-mi fie adus maiorul Rivière peste o oră. Pînă atunci, voi studia toate hîrtiile confiscate. Vreau să-l interoghez eu însumi. Într-o oră. S-a înţeles, Bernier ?

— Da, Excelenţă !

Fouché nu avea obiceiul să tărăgăneze lucrurile. Examină, luîndu-şi micul dejun, dosarele pe care secretarul le pusese în ordine, aşa că, atunci cînd maiorul Rivière fu înfăţişat ministrului poliţiei generale, ducele de Otranto, cunoştea afacerea exact şi în amănunt.

Maiorul Rivière se prezentă lui Fouché într-o atitudine hotărîtă şi demnă. Cu privirea aplecată asupra dosarelor, şezînd cu coatele rezemate de birou, ministrul aşteptă pînă ce agenţii îl conduseră pe Rivière pînă în faţa sa. Abia atunci înălţă capul.

Îl examină pe maiorul Rivière, dintr-o privire, din cap pînă în picioare, încercînd să-şi amintească dacă îl mai văzuse. Arestatul îi era cu totul necunoscut.

Era un bărbat voinic, îmbrăcat în redingota lungă a ofiţerilor în ţinută de oraş. Această îmbrăcăminte, corect încheiată, cădea pînă sub genunchi şi abia lăsa să se vadă reverele galbene ale cizmelor, cu tocuri solide, ce mai purtau încă urmele pintenilor. Un guler de mătase neagră, cu găitane de piele, înconjura gîtul vînjos, ars de soare, deasupra căruia se înălţa, mîndru, fără să fie trufaş, capul brun, cu privirea dreaptă, cu nas mare, păr creţ, fără mustaţă, dar cu favoriţi groşi — o fizionomie destul de întunecată, pe care un zîmbet uşor o făcea mai puţin sumbră, sau, măcar, mai puţin austeră. Acest bărbat nu părea să fi

atins patruzeci de ani, dar se simțea în el un fel de amărăciune, un fel de adîncă oboseală. Părul îi era încărunțit la tîmple, și o cicatrice albă, care-i brăzda fruntea pe toată lățimea, accentua și mai mult aerul de istovire al obrazului — dealtfel, semeț și viril. Mica panglică subțire, roșie, a Legiunii de Onoare, îi împodobea una din butonierele redingotei albastre : purta mănuși din piele de căprioară, de o albeață absolută.

— Ia te uită, își spuse Fouché, nu e un fi-te-cine !

Cei doi bărbați, față în față, alcătuiau un contrast absolut.

Fouché, slăbănog, deja adus de spate — avea pe atunci patruzeci și trei de ani — cu tenul livid, părul lipit de frunte, buzele subțiri și gura supță, bărbia puternică, obrajii scofîlciți, cu trupul numai unghiuri și obrazul osos, înălța, spre pupilele largi, negre, ale maiorului Rivière, ochi mici, de un albastru spălăcit, fiești, iscoditori — ochi reci, neliniștitori, ochi de sticlă ; în redingota lui cenușie, încălțat cu ghete mari, cu șireturi înnodate, bărbatul care, în acel moment, își asuma toate responsabilitățile a două ministere, cele mai importante din întregul imperiu, nu arăta, la prima vedere, din cale afară de înspăimîntător. Întreaga sa putere, întreaga șiretenie erau învăluite într-o înfățișare părintească, pe care pleoapele căzute o accentuau, cînd coborau peste ochii reci, ca o cortină recăzînd pe o scenă mută și, totuși, populată de lucruri nedeslușite.

Maiorul Rivière cunoștea prea bine faima lui Fouché, ca să se lase prins de această aparență de cumsecădenie. Oricum știa că acest iacobin, devenit duce, n-ar fi stat pe gînduri să-l strivească, dacă interesul împăratului ar fi cerut-o.

Ostașul voia doar să-l facă să înțeleagă că un bărbat adevărat nu se teme de nimic. Îl privi pe Fouché drept în față și, mai întîi, avu loc, fără nici un cuvînt, o înfruntare a privirilor. Fulgerele care scăpărau în ochii maiorului

scormoneau în adîncul ochilor ducelui de Otranto. Fouché rămase totuşi impasibil şi, numai din pură tactică, îşi coborî pleoapele. Nu se temea să simuleze înfrîngerea, ca să fie mai sigur că va învinge.

Se reculese un moment, mai aruncă o privire în hîrtiile aşezate în dreapta sa şi-i spuse maiorului, pe un ton sec, dar politicos :

— Luaţi loc, vă rog.

Maiorul se înclină uşor şi se aşeză pe scaunul ce-i fusese arătat.

— Puteţi să vă retrageţi, le spuse Fouché celor care-l aduseseră pe maiorul Rivière. Aşteptaţi în anticameră. Cînd am nevoie, vă chem.

— Acum sîntem singuri, domnule maior, spuse ministrul, arătînd uşa închisă. Sper să-mi fiţi recunoscător că vreau să păstrez o anume discreţie în timpul interogatoriului, adăugă el.

Un rictus nehotărît săltă mustaţa maiorului.

— Vă mulţumesc, răspunse el cu glas limpede, bine timbrat, bărbătesc, dar pe un ton voit indiferent.

După o clipă de tăcere, ministrul poliţiei — care răsfoia hîrtiile de pe birou — îi spuse maiorului :

— Nu trebuie să vă spun cu motivul pentru care aţi fost arestat.

— Într-adevăr, făcu Rivière, îl bănui.

— Aceasta este un mod de a mărturisi că aţi conspirat.

— Nu mărturisesc nimic, spuse maiorul, scurt.

— Fie. Înseamnă că trebuie să trec la un interogatoriu în lege. Nu am, aici, nici secretar, nici grefier. Vă repet : Îmi veţi mulţumi, curînd, că am făcut din această formalitate o discuţie între patru ochi.

În glasul lui Fouché era o intonaţie uşor ironică, care izbi urechea maiorului Rivière, dar fără să-l neliniştească ; obrazul îi rămase neclintit.

— Domnule maior, reluă Fouché, privind, pe rînd, notele pe care le avea în mînă şi chipul lui Rivière, aveţi,

astăzi, treizeci și opt de ani ; născut în 1768, fiu al unui postăvar parizian, ați fost voluntar în 1791 ; în batalionul în care ați servit întîi, ați intrat în relații strînse cu actualul general Malet [1] ; ați plecat din Paris ca simplu soldat, în momentul în care el pleca din Dôle, în martie 1792, și ați luptat împreună în armata Rinului. O rană gravă, primită la Nothweiller — cicatricea este o mărturie — v-a osîndit la o lungă și dureroasă convalescență. Pe atunci, erați locotenent. Vă regăsesc, cu același grad și tot alături de generalul Malet, în armata Rinului și Moselei, continuînd să vă faceți datoria sub ordinele lui Pichegru. Sînteți un bun ostaș. Consulatul [2] v-a apucat maior, Imperiul [3] v-ar fi avansat, fără îndoială, la gradul de colonel, dacă nu chiar general de brigadă, însă ați preferat să vă arătați supărat pe noul regim, ba mai mult decît atît, să-i fiți potrivnic ; ați fost compromis de atunci, fără ca nimic să vă probeze, în acea vreme, vinovăția, însă, acum un an, în urma unui raport defavorabil, ați fost silit să părăsiți armata din Italia și să treceți în rezervă.

Maiorul Rivière sublinia, încuviințînd aproape imperceptibil din cap, fiecare frază a ducelui de Otranto.

---

[1] *Malet* (Claude-François de), 1754—1812, general francez. Șeful unui complot la Paris, care fu cît pe aci să reușească, contra lui Napoleon, ce se afla în Rusia ; a fost judecat și împușcat.

[2] Formă de guvern instituită în Franța prin Constituția anului VIII, a durat de la 9 noiembrie 1799, cu modificări substanțiale, pînă la 18 mai 1804, cînd a fost instituit imperiul. Inițial, compus din trei consuli provizorii (Bonaparte, — prim consul — Sieyes și Roger Ducos), apoi din trei consuli numiți pe zece ani (Bonaparte — prim consul —, Cambaceres și Lebrun). În anul X Bonaparte este numit consul pe viață, iar în anul XII (1804) este proclamat împărat, sub numele de Napoleon.

[3] *Imperiul francez* — primul imperiu, sau, scurt, Imperiul — întemeiat de Napoleon I în 1804, destrămat în 1815, în urma înfrîngerii armatei imperiale la Waterloo. „Al doilea imperiu" francez, proclamat în 1852, cu Napoleon III, este lichidat prin înfrîngerea Franței, în războiul franco-german din 1870.

— De un an, împăratul — care ar fi putut să vă trimită în provincie cu domiciliu obligatoriu, în fundul Périgordului sau în Jura, cum a făcut-o cu multe alte capete înfierbîntate — v-a lăsat să locuiți liber la Paris. Ocupați, în strada Montmartre, un vast și elegant apartament, loc de întîlnire pentru mulți ofițeri, chiar activi. Aveți o inteligență cutezătoare, un caracter hotărît. În stare să organizați o lovitură militară, știți, totuși, să vă înclinați în fața ocrinților realității și să tărăgănați lucrurile, ca să vă atingeți mai bine scopul. Acest scop ne este cunoscut...

— Într-adevăr ? făcu Rivière. Aș fi curios...

— O să vă satisfac curiozitatea, spuse Fouché, cu un zîmbet părintesc și răutăcios totodată. Republican convins și patriot înflăcărat (două virtuți sau două slăbiciuni pe care eu le-aș găsi vinovate mai puțin decît alții, dacă s-ar mulțumi să fie platonice) ați privit cu mînie instaurarea unui imperiu ereditar.

— Cu desperare, îl întrerupse maiorul. Nu cred că fericirea patriei înseamnă aservirea ei.

— Sînt cu totul de aceeași părere, replică ducele de Otranto. Rămîne de aflat dacă nu cumva cei care conspiră împotriva Imperiului nu ne-ar tiraniza și mai mult decît Imperiul însuși. Dar să nu discutăm politică. Este o plăcere pe care ocupațiile mele nu mi-o permit decît foarte rar. Am pierdut acest obicei.

Ironia lui Fouché nu era deloc lipsită de finețe. Regicidul [1] știa să poarte ușor povara trecutului său.

— Așadar, reluă el, sînteți republican, un bun republican și nu-i iertați primului consul că s-a proclamat împărat. Și totuși, națiunea l-a vrut. Ați păstrat, împotriva guvernului său, întreaga ură pe care o hrăneați, pe timpuri, împotriva regalității ?

---

[1] *regicid*, în general, ucigașul unui rege. În Franța, poreclă folosită pentru a desemna pe membrii Convenției Naționale care au votat condamnarea la moarte a Regelui Ludovic al XVI-lea.

— Detest tirania, spuse Rivière cu fermitate, şi rămîn credincios dragostelor şi urilor mele.

Fouché, atins de această lovitură, îşi muşcă uşor buzele, mai puţin în ciudă, mai mult ca să evite de a se lua singur peste picior. Dădu din cap, de parcă ar fi zis : „O să vedem numaidecît ce o să spui despre dragostele tale".

— Împăratul, continuă ministrul, nu vă cere să abjuraţi convingerile dumneavoastră de odinioară, nu vă cere decît să-l slujiţi cu credinţă. Ce Dumnezeu, domnule maior, doar el ştie că eu, da eu, am votat moartea regelui ! Într-o zi mi-a reproşat că l-am trimis pe Ludovic al XVI-lea la eşafod : „Da, Sire", i-am răspuns, fără să ezit un moment, „aceasta a fost primul serviciu pe care am avut fericirea să-l fac Maiestăţii Voastre !"

Încercînd, astfel, să dea o întorsătură aproape glumeaţă unui interogatoriu care avea să aibă, fără îndoială, urmări fatale, Fouché nu băgă de seamă expresia din ochii maiorului. Privirea acestuia era plină de dispreţ. Firea mîndră, cutezătoare a lui Rivière se revolta în faţa unei firi atît de mlădioase, de adaptată împrejurărilor. Acest om drept nu-l putea înţelege pe acest om abil.

— Dacă v-aţi păstra ideile, regretele, speranţele pentru dumneavoastră — ar mai fi cum ar fi. Dar sînteţi un *filadelf*, sau cam aşa ceva. Conspiraţi ! Repet : locuinţa din strada Montmartre este centrul unei conjuraţii cu ramificaţii pînă în armată. Împăratul — n-aveţi decît să fiţi mîndru de asta — e neliniştit de aceste manevre, la fel ca de manevrele austriecilor. Toate acestea trebuie să înceteze ! E timpul ca armata să fie epurată de elementele iacobine [1] ce provoacă tulburări.

— Nu sînt iacobin, spuse maiorul. Din contră, doresc din inimă ca autoritarii — fie că se află în fruntea Convenţiei, fie că stau pe tron — să dispară.

---

[1] *Iacobinism*, doctrină a partidului de stînga al Convenţiunei naţionale, partizan aprig al democraţiei şi al luptei fără cruţare împotriva coaliţiei (contrarevoluţionare) europene.

— Foarte bine. Pînă atunci, voința împăratului este lege. Oricine va încerca să-i reziste, va fi sfărîmat. Ce greutate ar avea comploturile puse la cale împotriva împăratului pe lîngă victoriile sale ?

— Victorii scăldate în sînge !

— Oare sîngele soldaților noștri n-a curs nici la Jemmapes, nici la Fleurus ?

— Atunci a fost vărsat pentru independența patriei, acum e cheltuit în războaie de cucerire, de subjugare.

— Asta să însemne că ați organizat o nouă conjurație în scopuri pur pacifice ?

— Dacă conspir, dovediți-o ! spuse, rece, maiorul Rivière.

— Îmi dau seama că acest răspuns este cel mai abil pe care l-ar putea da un om aflat în situația de față. Numai că, de astă dată, îmi va fi ușor să vă dovedesc faptul că poliția nu se înșală.

— Vă ascult.

— V-au fost confiscate toate hîrtiile, toate scrisorile.

— Nu am acasă decît hîrtii personale, de familie. Copoii poliției au pus laba și pe aceste biete hîrțoage ?

— Agenții mei sînt conștiincioși, au luat totul, chit că vă vor fi restituite mai tîrziu — dumneavoastră sau celor apropiați.

— Presupunînd că fac parte dintr-o conjurație oarecare, spuse maiorul, veți fi de acord cu mine, domnule ministru, că aș fi fost un nătărău, dacă lăsam acasă dovezile vinovăției mele și urmele complotului.

În acel moment, ducele de Otranto ținea în mînă un pachet de scrisori de format mic și, nepăsător, cu ochii lui spălăciți, le privea, fără un cuvînt.

— Domnule maior, reluă el dintr-o dată, pe un ton insinuant și, în același timp, brutal, de cît timp sînteți căsătorit ?

Chipul ofițerului — rămas impasibil, aproape sfidător, în orice caz de nepătruns, în tot timpul discuției — suferi dintr-o dată o schimbare bruscă. O expresie de mirare și de spaimă îi trecu pe față și un fulger de neliniște scăpără scurt în ochii lui.

— Pentru ce îmi puneți asemenea întrebare ? răspunse el cu glas încă liniștit, dar ușor alterat de surpriză.

— Domnule maior, spuse ministrul și deveni, la rîndul său, profund serios, aproape meditativ, slujba noastră are laturile ei penibile, groaznice chiar. Reversul onorurilor care ni se acordă e făcut din tină. Nu cunosc situație mai grea decît aceea de a pune degetul pe anumite răni, cu atît mai dureroase, cu cît au fost ascunse mai multă vreme. Dar polițistul seamănă oarecum cu chirurgul : taie cu bisturiul.

— Ce vreți să spuneți ? întrebă Rivière, privindu-l pe Fouché drept în față.

De această dată glasul i se sugrumă. Nu suferea, dar avea presentimentul că avea să sufere.

— Domnule maior, zise Fouché, într-adevăr, agenții mei n-au găsit prin hîrtiile dumneavoastră nimic compromițător. Însă, repet, percheziționînd cu grijă, au adus, nu numai hîrtiile maiorului Rivière, ci și pe cele găsite la soția...

— Soția mea ! strigă Rivière. E pentru a doua oară cînd amestecați persoana soției mele în aceste treburi, care n-o privesc ! Chiar de mi-aș fi riscat viața, soția mea nu putea ști nimic, și nu a meritat nici o umbră de bănuială și nici cea mai ușoară persecuție.

— Dar cine vorbește de persecuție, domnule maior ?

— Cea căreia i-am dat numele meu, rosti Rivière cu un fel de fervoare, în care vibra o adîncă dragoste, cea care împarte viața cu mine, este devotamentul însuși și virtutea. Ca s-o scutesc de o singură lacrimă, mi-aș da tot sîngele din vine. N-aveți deci să faceți cu mine ce credeți de cuviință, domnule, dar să știți că soția maiorului Rivière

nu e complicea acelora pe care-i credeți conjurați și pe care îi hăituiți.

Fouché își frecă, lent, bărbia, își înălță și își coborî pleoapele grele ; apoi scuturâ din cap și înălță din umeri, de parcă ar fi spus : „Asta e ! N-am încotro !"

— Domnule maior, îi spuse el ofițerului, întinzîndu-i una din scrisorile pe care Bernier le examinase în noaptea trecută, recunoașteți scrisul ?

Pentru o clipă, Rivière ezită. De parcă s-ar fi temut că degetele vor întîlni o bucată de jăratec sau un șarpe. Acel ceva necunoscut, aflat în mîna lui Fouché, îl înspăimînta, deși soldatul din armata Moselei nu știa ce e frica.

— Da, spuse el, după ce aruncă o scurtă privire. Îl recunosc.

— Citiți, îl îndemnă Fouché.

Înainte de a se apuca de citit, Rivière își trecu mîna dreaptă peste frunte ; simți, sub degete, vinele tîmplelor, bătînd, îngroșate, ca de o congestie. Apoi se uită la Fouché, de parcă ar fi vrut să afle dinainte taina scrisorii. Ochii lui Fouché erau ațintiți asupra lui, dar rămîneau de nepătruns.

Maiorul Rivière citi scrisoarea în grabă, de parcă ar fi înghițit o otravă, apoi, tresări, strigînd :

— Cui ?... Cui îi este adresată scrisoarea ?

— Cui ?

— Vreau să știu, am dreptul să aflu !

— Cui ? întrebă liniștit ducele. Nu știu. Știu însă că această scrisoare — ca și celelalte dealtfel — a fost găsită în sertarul unui scrin de acaju care face parte din mobilierul doamnei Rivière.

— La ea ! strigă comandantul, scoțînd un fel de răget. La ea, scrisoarea asta ! Ei să-i fi fost adresată ?

Acum recitea scrisoarea, adîncindu-și mototolită în pumn, cele cîteva rînduri de o sinistră elocvență ce conțineau o întreagă dramă a trădării, a dragostei vinovate, a rătăcirii,

a nebuniei. Cîntărea fiecare cuvînt, recitea fiecare rînd, încerca să-şi dea seama cărei femei îi adresase bărbatul scrisoarea — în timp ce Fouché îl cerceta cu răceală pe acest nefericit, lovit ca de trăznet ; maiorul învîrtea între degete scrisoarea, o strîngea în pumn, ca Othello batista Desdemonei.

Apoi se petrecu în el o răsturnare neaşteptată.

— Ei, şi ? zise el, cu privirea de o veselie nebună. Sînt un smintit. Ce dovedeşte această scrisoare ? Ce-i cu ea ? Scrisoare de dragoste, fie. Ei şi ?

I-o întinse lui Fouché, care o luă şi o puse cu încetineală în dosar, după ce mai întîi o netezi, o dezmototoli — Rivière aproape o rupsese.

— Aşadar, nu cunoaşteţi numele persoanei căreia i-a fost adresată această scrisoare ? întrebă ministrul poliţist, mereu rece şi dur.

— Nu, răspunse maiorul.

— Ştiţi măcar cine a scris-o ?

— Ştiu.

— Puteţi să-mi spuneţi numele lui ?

— De ce vreţi să-l cunoaşteţi ?

— Refuzaţi să mi-l spuneţi ?

— Da. Refuz.

— Bine.

Un scurt moment de linişte.

— Cum se numeşte soţia dumneavoastră, domnule maior ? întrebă Fouché. Care-i numele ei de botez, vreau să zic ?

— Thérèse, răspunse ofiţerul.

Fouché nu mai adăugă nici un cuvînt şi, din pachetul de scrisori — asupra căruia privirea lui Rivière rămăsese aţintită — alese alta şi i-o întinse.

Din această nouă scrisoare, maiorul — care între timp se ridicase în picioare — nu citi decît primele cuvinte : păli înfiorător, apoi se roşi tot ; nefericitul căzu greu pe

scăun, deschizîndu-şi, cu mişcări zmucite, gulerul, ca un om care se sufocă.

Primele cuvinte ale scrisorii erau: *Iubita mea Thérèse...*

Ministrul trase precipitat de cordonul clopoţelului şi agenţii dădură fuga.

— Apă, spuse Fouché, fără urmă de emoţie.

Dar, ca şi cum prezenţa agenţilor l-ar fi trezit, maiorul se ridică iute, cu o înţepeneală de automat şi zise cu greutate :

— Mulţumesc... Nu-i nimic. Mulţumesc.

— Doriţi să rămînem singuri ? întrebă Fouché.

Gestul maiorului însemna : *Da.* Ministrul porunci agenţilor să se retragă.

— Vreau să citesc toate scrisorile, spuse maiorul.

Fouché luă pachetul şi i-l întinse. Apoi se ridică. În timp ce Rivière, cu privirea rătăcită, se hrănea, într-un fel, din propria-i durere, ministrul, în picioare, la fereastră, ridicase perdelele şi privea afară, dar fără să-i scape nici o nuanţă din emoţiile pe care le încerca ofiţerul.

Rivière devenise acum mai alb decît hîrtia pe care o citea. O mînă îi tremura, cealaltă se crispa, iar minia adunată, care clocotea în sufletul acestui bărbat, se traducea prin plescăitul limbii uscate şi o mişcare nervoasă a piciorului drept.

După ce termină de citit scrisorile, maiorul se ridică, ţeapăn, livid, însă teribil în răceala lui. Întinse braţul, greu, ca de piatră, şi lăsă scrisorile să cadă, încet, pe biroul lui Fouché. Apoi îşi scutură mîna cu dezgust, de parcă ar fi vrut să scuture murdăria, dovada unei asemenea ticăloşii.

Fouché nu era omul pe care să-l mire ceva, însă, de astă dată, fu surprins de atîta calm. Şi totuşi, furtuna lăuntrică — o furtună atît de îngrozitoare — îi scăpa.

Îl privi pe Rivière, care-i susţinu privirea. Dealtfel, Fouché continua să păstreze o atitudine politicoasă. Chirurgul rămînea grav şi mut după operaţie.

Maiorul rupse tăcerea primul :

— Ei bine ! zise el, iată un glonte tras de unde nu mă așteptam și care a trecut la un deget de inimă !

Cuvintele îi veneau pe buze, fără să le înțeleagă, fără să le caute. Nu asta gîndea. În acea clipă, prizonierul, soțul rănit în adîncul sufletului, își spunea : „Totul este o minciună. Un vis. Există asemenea coșmaruri. Suferi, plîngi, vrei să urli, te înăbuși, dar te trezești"...

Glasul lui Fouché îl aduse la realitate :

— Domnule maior, spuse ministrul cu o oarecare franchețe, secretul, pe care tocmai l-ați aflat, va rămîne știut doar de secretarul meu și de noi doi. Acesta și este motivul pentru care interogatoriul a avut loc între patru ochi. Nu mi-a fost ușor să vă dezvălui un adevăr atît de crud. Dar interesele superioare au cerut-o. Ați constatat dumneavoastră înșivă că scrisorile nu cuprind numai vorbe romanțioase, ci și indicații asupra reuniunilor care au avut loc în strada Montmartre.

Fără să se întrerupă, Fouché luă piesele de la dosar una cîte una :

— „Astă-seară, în timp ce soțul tău" — vă cer iertare că recitesc asemenea lucruri — „va fi ocupat cu primirea prietenilor săi, vino în locul pe care-l știi, Thérèse, eu nu voi participa la reuniune, voi fi cu totul al tău..." etc., etc. Să trecem peste ceea ce urmează. Aproape toate scrisorile sînt asemănătoare, dar toate dovedesc că în locuința dumneavoastră aveau loc consfătuiri și că doamna Rivière, care nu vă este complice, o cred, avea, totuși, cunoștință de ele, prin... autorul scrisorilor care este... ceea ce știți că este !

— Și ce concluzie trageți de aici ?

— De aici trag concluzia că X-ul problemei este, pentru noi, de a afla atît numele bărbatului care a scris aceste scrisori soției dumneavoastră, cît și numele ofițerilor din armata de pe Dunăre, cu care corespondați în secret.

Fouché nu-l slăbea din priviri pe maiorul Rivière; acesta, înspăimîntător de palid, cu braţele încrucişate, aştepta şi părea să cîntărească, să cerceteze fiecare cuvînt al ministrului poliţiei.

— Înseamnă că nu cunoaşteţi aceste nume? întrebă maiorul.

— Mărturisesc: nu cunoaştem decît numele maiorului Rivière, asupra căruia presupunem că nu am greşit, oprindu-ne.

— În acest caz, nu cunoaşteţi nimic!

— Ha-ha-ha! rîse Fouché.

— Şi pe ce contaţi, cînd speraţi să vă dezvălui eu numele celorlalţi? întrebă Rivière.

— Pe dumneavoastră, răspunse ministrul, a cărui privire albastră se făcu tăioasă, ca o sabie.

— Domnule, făcu ostaşul, n-aveţi decît să mă condamnaţi la moarte. Voi păşi demn înaintea plutonului de execuţie. Dar vă interzic să mă insultaţi!

— Să vă insult! Vai de mine! reluă Fouché. Nu numai că vă respect, domnule maior, dar vă şi plîng! O, da, un suflet cinstit, care acum cîteva clipe, da, da, a mărturisit el însuşi că a complotat — dealtfel, există şi probele aici. O, da, un ostaş neînfricat, însă exaltat, însă distrus de cei pe care el însuşi îi numeşte, pe bună dreptate, *ideologi*; pe care un prieten, nu ştiu care, unul de-ai lui, îl trădează în mod infam, îl înşală atît de... de... odios...! Înţeleg, înţeleg, spuse ministrul surprinzînd emoţia lui Rivière, înţeleg şi tac. Dar, ce Dumnezeu! bărbatul care a scris aceste scrisori să fie liber, în timp ce maiorul Rivière îşi aşteaptă condamnarea, la Conciergerie? Să poată să umble, să se mişte...

— S-o întîlnească! gîndi Rivière.

Iar Fouché, cu o drăcească ştiinţă a inimii omeneşti, ghicea exact efectul fiecărui cuvînt de-al lui în sufletul soţului înşelat.

— Veți fi martirul acestui om, după ce ați fost batjocorit de el ? Dar nu se poate, domnule maior !

— Deci ? întrebă Rivière.

— Deci, îmi veți da numele celui care a scris aceste scrisori și, chiar din această-seară, veți fi liber.

Maiorul coborî privirea asupra lui Fouché, cu o expresie mai mult de milă decît de mînie.

— Liber ? Eu ? Liber, cu prețul unei ticăloșii ? strigă el.

Ministrul își mușcă buzele.

— Generozitatea inutilă este periculoasă, spuse el. Acest om v-a jignit de moarte. Răzbunarea se află aici !

Luase condeiul între degete.

— Aștept, spuse el.

— Domnule ministru, răspunse Rivière, există pe lume două feluri de oameni : cei care trăiesc dintr-o infamie și cei care mor din pricina ei. În ziua în care voi constata că sînt în stare să comit ticăloșia pe care mi-o propuneți, îmi voi zbura creierii !

— Cine știe ? se îndoi ministrul.

Și adăugă :

— Aș fi de acord, dacă infamia ar apărea pe obraz, ca o bubă. Dar vă jur că nu se vede ! Dealtfel, infamia a comis-o cel care v-a pătat onoarea !

— Ah, ticălosul !... și Rivière se înroși de furie.

— Nu vă mulțumiți cu amenințarea ! Loviți-l !

— Să-l lovesc, în folosul dumneavoastră ! De mîna mea aș vrea să moară, dar numai de mîna mea...

— Spuneți-i numele și sînteți liber !

— La urma urmei, făcu Rivière, pentru ce mi-ați da drumul mie, care conspir ? Numai ca să cunoașteți numele altuia ?

— E simplu : un dușman pe care-l poți supraveghea — ca dumneavoastră — este de o mie de ori mai puțin periculos decît unul pe care nu-l cunoști — ca el !

— El ! făcu Rivière, strîngînd pumnii. El !

— Numele lui ?

— El, asta-i ! îl opri maiorul. Să încetăm acest interogatoriu. N-o să aflaţi nimic. Că acest om este un mizerabil, un trădător — fie ; că doresc din toată inima să mă răzbun — nu vă îndoiţi. Mi-aş da viaţa, să pot pune mîna pe el şi să-l am, în această clipă, în bătaia pistolului. Însă neloialitatea unei iude nu îndreptăţeşte o trădare. Sînt prizonier. N-aveţi decît să mă ţineţi închis. Dar n-o să obţineţi nimic de la mine.

— Ce păcat ! spuse Fouché, cu o încetineală calculată. Contam şi pe soţia dumneavoastră, însă ea...

— Soţia mea ?

— Da. A fugit. S-a ascuns. Cînd oamenii mei v-au arestat, nu vrut s-o ridice şi pe ea, dar n-a mai fost găsită

— Thérèse ! Thérèse ! şopti Rivière, cu o durere sfîşietoare.

— O, fiţi pe pace ! o să-i descoperim noi ascunzătoarea, reluă Fouché. Dar, pentru moment, ne-a scăpat. Şi, cine ştie, dacă în clipa de faţă...

— O, domnule ministru ! îl întrerupse maiorul, nu mă torturaţi ! N-o să-mi smulgeţi un secret, frîngîndu-mi inima. Soţia mea a fugit cu altul, îmi spuneţi... El, da, e înfiorător, e oribil, e o josnicie ! Mă chinui, cum nu se poate închipui. Dar numele acestui las, numele prietenilor mei, ameninţaţi de dumneavoastră, n-o să le aflaţi.

— Niciodată ?

— Niciodată !

— Vedem noi, murmură Fouché printre buzele-i subţiri.

Sună :

— Arestatul să fie dus la Conciergerie.

Şi ministrul schiţă un gest de bunăvoinţă ironică :

— Pe curînd, domnule maior !

Pe registrul de intrare al închisorii Conciergerie[1] a fost înscris, jumătate oră mai tîrziu, numele lui Claude-Jean Rivière, maior în retragere și cavaler al Legiunii de Onoare.

II

FIUL POSTĂVARULUI

Claude Rivière făcea parte dintre acei oameni care, încă de la intrarea lor în viață, au învățat să aibă față de pericole atitudinea pe care o au dresorii față de fiare : disprețul. Un singur lucru putea lovi acest suflet bărbat : trădarea. Iar trădarea îl rănise, îl izbise drept în inimă, pentru că, sub asprimea cazonă, se ascundea o delicatețe înflăcărată. Acest bărbat, a cărui viață fusese închinată pînă acum înfruntării obuzelor și gloanțelor, morții, dorinței de a asigura triumful republicii ideale și strădaniilor de a-i pregăti venirea, acest ostaș al patriei, acest luptător pentru idei înalte era făcut, mai degrabă, pentru dragoste.

Încă de foarte tînăr, iubise libertatea și se simțise ca purtat pe sus de furtuna care bîntuia pe atunci Parisul și Franța. Nu-și prefira niciodată fără emoție acele prime și dragi amintiri. Tatăl său, Jean Rivière, *papa* Rivière, cum i se spunea în cartierul Temple, avea o prăvălie de

[1] *Conciergerie*, închisoare ce face parte din corpul Palatului de Justiție de la Paris. Inițial locuința de serviciu a demnitarului palatului regal șef al pazei porții, de aici numele, care, în franceza veche, înseamnă locuința portarului. Sub Teroare, închisoare de „trecere", pentru condamnații la pedeapsa capitală. Și actualmente, închisoare de trecere pentru împricinații judecați în stare de detenție.

stofe pe strada Vieilles-Haudriettes. Era o căsuță modestă, cu o ușă mică apărată de o streașină. Pragul de piatră era tocit, încăperea de la parter strîmtă și întunecată — acolo își făcea veacul postăvarul, printre valurile de stofă, cu vergeaua de măsurat în mînă, iar într-un colț, doamna Rivière împletea ciorapi sau cosea cîte ceva, tăcută.

Papa Rivière era un om simplu, care se mulțumea cu un cîștig mărunt. Nu avea decît o ambiție : să-și vîndă stofele celor din nobilime. Era grozav de mîndru de firma lui, pe care se afla zugrăvit capul unui roman, cu coroană de aur pe frunte : „*La Marele Titus*". Îl treceau fiori de plăcere cînd scria, cu mîna tremurată, în registrele lui cu file groase, ca de pergament : „*Azi, în a 7-a zi a lunii lui mai 1788, vîndut domnului duce de Coigny șaptesprezece coți postav pentru casa domniei sale*". O chema pe nevasta lui, o gospodină cumsecade, și îi spunea, vesel :

— Ia te uită, bătrînico, privește, nu-l așa că prăvălia noastră are clienți de seamă ? Claude al nostru n-o să ducă lipsă de protectori.

Pe atunci, Claude, nădejdea părinților, era un vlăjgan de optsprezece ani, abia ieșit din colegiul Louis-le-Grand — unde Camille Desmoulins studiase istoria romană și scrisese epistole în versuri, adresate profesorilor săi. Bătrînul Rivière, care se mulțumea cu puțin cînd era vorba de sine, era foarte ambițios pentru fiul său, Claude. Copil fiind, viitorul maior vădise la învățătură aceeași ardoare pe care avea s-o arate, mai tîrziu, în politică, și ca mulți soldați ai republicii, apoi ai Imperiului, nu chiar atît de analfabeți pe cît se credea, știa destulă latină ca să facă războaiele cu *Pharsalus* al lui Luncan, în raniță. Și apoi — își zicea bătrînul Rivière — Claude studiase legile ! Fără îndoială că, într-o zi, o să-și aibă locul său în Parlament [1] — insti-

[1] În Franța pînă la revoluție, înalte corpuri de justiție ale regatului ; cel mai important dintre ele, Parlamentul din Paris. Aveau, în primul rînd, atribuții judiciare, tinzînd, însă, să-și aroge și un rol politic.

tuţie pe care bătrînul o venera, fără să ştie mare lucru despre ea. Ce emoţie în ziua în care fiul postăvarului, îmbrăcat în robă — care dă elocvenţă celui care o poartă — va rosti întiiul său discurs în faţa mulţimii !

— Aş vrea, zicea bătrînul Rivière, tare aş vrea ca atunci să se afle închis un criminal fioros, care să-i prilejuiască lui Claude al nostru ocazia de a arăta tot ce ştie. Aş vrea ca băiatul să vorbească două ceasuri, două sau trei, cît se poate mai mult. Şi să-l scape din ghearele domnilor magistraţi pe criminalul — care, fie vorba între noi, ar merita să fie executat de o sută de ori ! E-he ! Or să-şi aducă aminte multă vreme de el ! Numai că, dragă nevastă — şi asta mă întristează grozav — în zilele noastre nu mai sînt crime odioase. Vremurile tîlharului Cartouche s-au dus, strada Vide-Gousset [1] s-a pocăit ! Ce păcat !

— Dacă aud cumva de pe la cumetrele din împrejurimi ori citesc în *Jurnalul de Paris* de niscaiva crime, o să-ţi dau de ştire ! răspundea nevasta.

Aproape tot timpul vorbeau de el. Claude era copilul bătrineţii lor. În el îşi puseseră toate nădejdile — pentru el îşi rupeau de la gură. Căsătoriţi de tineri, avuseseră o fetiţă care murise la zece ani, lăsîndu-i cu inima zdrobită, singuri, pustiiţi. Multă vreme, unicul scop al vieţii lor, în acest Paris uriaş, fusese colţişorul din cimitir, unde-şi dormea somnul *micuţa*... Întreaga lor fericire se afla acolo, îngropată. La ce bun să mai muncească, să se străduie, să vîndă postavuri în prăvălioara lor întunecată ? „N-o să ne lipsească nimic din puţinul de care mai avem nevoie", zicea bătrînul Rivière.

„Să ne alegem şi noi cu ceva din zilele de sărbătoare : să ieşim la iarbă verde, să respirăm aer curat !" spuneau ei cîteodată. Dar nu-i bucura nici măceşul înflorit, nici adierea zefirului, nici cîntecul păsărelelor — se întorceau acasă, la braţ, şi mai trişti încă : „Hotărît lucru, tot era mai bine să fi făcut o vizită la cimitir !"

[1] Vide-Gousset = goleşte punga (fr.), adică lumea hoţilor.

Erau destul de vîrstnici, cînd se născuse Claude. De atunci întineriseră de la o zi la alta. Bătrînul Rivière dădu la reaurit coroana lui Titus și se apucă de treabă cu nădejde. Începuseră o viață nouă. Îi luaseră noului născut o pușculiță -- aveau de gînd să-l crească și să-l educe ca pe un prinț. La un moment dat, fuseseră gata să-l dea copil de casă, paj, pe lîngă unul din clienții lor nobili. Dar aceasta ar fi însemnat să se despartă de el : îl păstraseră lîngă ei. La optsprezece ani, Claude era înalt, elegant, viguros, cu fruntea largă și păr negru, cu focul tinereții și al cinstei arzîndu-i în priviri, de o vioiciune, o cutezanță și o înflăcărare deosebită.

Cu acest temperament, cu educația primită, cu faptele înalte ale eroilor clasici de care citise, în atmosfera ce domnea pe atunci, Claude trebuia să fie — bieților părinți, nici prin cap nu le-ar fi trecut — atras, antrenat de acea mișcare pentru libertate ce scutura vechea lume, s-o înnoiască.

— La ce te gîndești ? îl întreba adeseori mama, văzîndu-l cufundat în gînduri, cu cîte o carte deschisă dinainte.

El o privea, de parcă abia s-ar fi trezit dintr-un vis. Și, oare, știa el însuși, la ce gîndea ? Îl încerca și pe el aceeași suferință inevitabilă, care se abate asupra sufletelor neliniștite de viitor. Nu-și vedea limpede calea în acest viitor cețos, care-l aștepta. Se oprea în pragul acelui Parlament, în care — după dorința părinților — ar fi trebuit să intre, de parcă mirosul prăfos al hîrțoagelor îngrămădite acolo l-ar fi înăbușit. În fața acestor munți de dosare, de hîrtii mucegăite și gălbejite, în fața acestor întunecate cuiburi ale abuzurilor, Claude șovăia. Nu dorea asemenea carieră. Dar ce era de făcut ? Bariere, piedici, obstacole peste tot. Peste tot favoruri, nedreptate, bun-plac. Cel puțin, la Parlament, va lupta să impună adevărul, dreptatea.

— La urma urmei, își zicea, și acolo se poate face ceva demn de un bărbat ! Acel ceva, însă, Claude nu mai apucă

să-l facă : veni revoluția. A fost o mare mirare pentru bătrînul Rivière, și o adîncă suferință, cînd, într-o seară de iulie, fiul lor se întoarse acasă, radiind de bucurie, cu îmbrăcămintea răvășită și le strigă :

— A căzut Bastilia !

— Bastilia ? făcuse postăvarul, înălțîndu-și ochelarii, ca să-l poată vedea mai bine pe Claude.

Mama își împreunase mîinile, lăsînd să-i cadă broderia la care lucra :

— Bastilia ?

Prin cartier se auziseră o mulțime de zvonuri în acea zi și numeroase grupuri treceuseră pe stradă, strigînd. *Papa* Rivière înțelesese foarte bine că se îndemna poporul la răscoală, dar zîmbise și, clătinînd din cap, îi spusese nevestii :

— Nu avea nici o teamă, Suzette, toată vitejia asta n-o să țină în fața dragonilor domnului de Lambesc.

Vestea căderii Bastiliei îi năucise.

— Se poate una ca asta ? Nu cumva te înșeli ? Cine ți-a spus ?

— Nimeni. Eram și eu acolo !

— Doamne, Dumnezeule ! făcu mama.

— Nefericitule, cum ai îndrăznit ? exclamă tatăl. Dar Maiestatea Sa o să dea ordin să fie spînzurați, pe loc, toți răsculații ! Ai fost și tu acolo ? Ai participat și tu la cucerirea Bastiliei ? Nu ți-a fost frică ? Nu, tu ești curajos, n-ai frică de nimic — dar nu ți-e frică de Parlament, în care n-o să mai fii apărător, ci acuzat ?

— Parlamentul ! exclamă Claude, plimbîndu-se prin odaie. În două luni, n-o să rămînă nici urmă de Parlament ! S-a terminat cu el și cu toate instituțiile putrede, care vor cădea cum a căzut și Bastilia ! Voi nu vă dați seama că încep timpuri noi ? Regele n-o să mai pedepsească pe nimeni, pentru că nu va mai avea puterea să pedepsească. Adevăratul suveran, începînd de astăzi, nu mai este Ludovic al XVI-lea, ci Poporul !

— Poporul ? întrebă bătrînul Rivière.

— Da ! Voi, eu, toată lumea, bătrînul cerşetor din colţ şi domnul de Coigny, cel mai de jos şi cel mai mare dintre mari !

— Eşti într-o ureche, dragul mamii ! exclamă mama, înspăimîntată.

— Nu, mamă, sigur că nu, nu sînt nici într-o ureche, nici visător ! Ah ! Dacă aţi fi văzut avîntul, curajul, setea de fapte mari şi de sacrificii ! Erau puţini soldaţi în Bastilia, dar să fi fost douăzeci de mii, tot îi scoteam din bîrlog ! Adio, trecut ! Ne cerem şi noi locul nostru sub soare ! O, bieţii mei părinţi, voi, bunătatea întruchipată, voi, virtutea umilă, voi, mîndria ascunsă, voi, adevărata, adînca cinste, veţi fi egalii marilor seniori care vă dispreţuiau pînă acum şi care-şi închipuiau că vă fac o deosebită onoare, neplătindu-vă stofele cumpărate ! Dar cortina se ridică asupra altui act, iar scena reprezintă răzbunarea celor umili !

— Lasă, lasă ! zise bietul bătrîn. Linişteşte-te, să nu păţeşti ceva, uite ce roşu eşti la faţă !

— Într-adevăr, e aprins, confirmă mama.

— Numai să nu-i joace festa, aprinderea asta, spuse poştăvarul. Mie puţin îmi pasă de politică, politica n-a adus fericire celor care au făcut-o.

În ciuda avertismentelor şi a desperării, dealtfel tăcute, a părinţilor, Claude Rivière se dedicase trup şi suflet acestei mişcări revoluţionare, începută ca o sărbătoare şi care, curînd, avea să ia aspecte de tragedie. Bătrînii erau îndureraţi, însă îşi iubeau fiul, aşa că îl lăsară în pace. Doar, din cînd în cînd, poştăvarul suspina, gîndindu-se la fetiţa pe care o pierduseră :

— Ce păcat că al doilea copil al nostru nu a fost tot fată, ca Jeannette ! Nu ne-am fi temut atîta, că are să facă politică !

— Eh, cine știe ? se întreba doamna Rivière, gîndindu-se, desigur, la tricoteze [1].

Dealtfel, Claude, părăsise foarte curînd mișcările de stradă și de cluburi, ca să se înroleze, cu înflăcărare, în armată, care apăra pămîntul țării. De la început se și simțise acolo la locul său, cel al luptei de fiecare zi și al datoriei. În timp ce partidele se sfîșiau în jurul unei tribune, el își vărsa cu generozitate sîngele pe cîmpurile de bătaie. Bătrînul Jean Rivière nu-și mai vedea fiul decît rar și, în vreme ce Claude avansa în ierarhia militară, în prăvălioara de pe strada Vieilles-Haudriettes se produseseră multe schimbări.

Mama lui Claude murise — fiul aflase vestea a doua zi după o luptă, încă în beția victoriei, dintr-o scrisoare deja învechită. Lacrimile pe care le vărsase fuseseră tare amare. Acum, că Suzette se odihnea alături de fiica ei, bătrînului Rivière nu-i mai sta inima la treabă și se retrăsese din comerț. La ce i-ar mai fi servit ? Nu era bogat, dar adunase, totuși, ceva economii, care-i permiteau să trăiască fără să mai trudească. Economii pe care Claude le va găsi, într-o zi, după moartea sa.

— Pe deasupra, zicea bătrînul, casa mea nu mai este casa mea. Toate schimbările astea politice m-au forțat să o rebotez. Firma *La Marele Titus* a trebuit să devină *La marele Brutus*, și asta îmi făcea nesuferită prăvălia ! Dar pînă atunci era să fiu arestat de nu știu cîte ori, ca suspect — din cauza firmei. Mă încăpățînam să-i zic *Titus*, dar cu vecinii mei republicani nu era de glumit pe chestia asta ! Și, apoi, prăvălia prea e legată de amintirea Suzettei; dacă aș continua prea m-ar întrista, aș muri și eu curînd.

---

[1] *tricoteze* — poreclă dată, la Paris, în timpul revoluției franceze unor femei din popor care asistau, împletind (franțuzește: tricoter) ciorapi, la ședințele cluburilor, adunărilor populare, Convenției și Tribunalelor revoluționare. Exercitau adesea, prin prezența lor, o zgomotoasă presiune radicală în respectivele foruri, temută de elementele de dreapta și de cele moderate.

Nu mai am nevoie decît de un pic de soare şi o să-l aflu pe băncile de pe bulevarde.

Ca urmare, casa a fost vîndută, iar *Marele Titus*, după ce fusese în 1793 *Marele Brutus*, deveni, în 1804, sub succesorul lui *papa* Rivière, *Marele Cezar*.

— Nimic nu mai e sigur pe lumea asta, murmura melancolic bătrînul postăvar.

Claude nu considerase cu atîta filozofie schimbările de firmă ce făceau, dintr-o republică, o monarhie militară. După ce privise Consulatul cu teamă, privea Imperiul cu mînie. Şi nu erau puţini ofiţeri care gîndeau la fel.

La început, Imperiul fusese întîmpinat de cetăţeni cu răceală. Serbările publice în cinstea ridicării primului consul la demnitatea imperială, fuseseră — o spune Fouché pe undeva — fără elan şi fără bucurie. Poate că Napoleon să fi înţeles acest lucru. Făcu, deci, totul ca să-şi ataşeze armata. Dădu gradul de mareşal cîtorva din prietenii săi, şi chiar şi unor ofiţeri pe care nu-i iubea deloc, însă pe care opinia publică îi impunea : Jourdan, Masséna, Brune, Augereau, Ney, cu toţii, încă, republicani în adîncul sufletului. Încercă să seducă faubourgul Saint-Germain, să şi-i apropie pe nobili, pe emigraţi. Mai tîrziu avea să spună : „Le-am deschis uşile armatei, iar ei s-au năpustit în anticamerele mele."

În ciuda avansurilor făcute, în ţinutul Vendée[1] mai erau încă răscoale, iar în armată nemulţumiri. Zadarnic trimisese Bonaparte, în ajunul proclamării Imperiului, regimentele cele mai notoriu republicane în insula Santo Domingo, în speranţa că vor fi decimate de negri. Tot mai

[1] *Vandée*, grup de provincii în nord-vestul Franţei, pe coasta Atlantică. În timpul revoluţiei franceze s-au aprins aici răscoale ţărăneşti, organizate de nobilii locali şi sprijinite de emigranţii refugiaţi în Anglia. După 1793 a izbucnit aici un nou val de răscoale, împotriva măsurilor de reorganizare de către stat a clerului catolic şi împotriva mobilizărilor masive. Ţăranilor luptînd în aceste răscoale li s-a zis *chouans*.

rămăseseră, încă, în armata franceză, destule spirite independente, ca să-l neliniștească pe împărat.

Claude Rivière nu era dintre cei care, în această privință, își ascundeau convingerile. Prieten cu generalul Malet și cu acel viteaz colonel Oudet — care trecea în ochii poliției drept instigatorul tuturor comploturilor militare — maiorul era totodată apreciat la Ministerul de război pentru curajul său și temut pentru francheța ce-l caracteriza. „Nu-mi plac cei care vorbesc prea tare", spusese într-o zi Napoleon. „Un ofițer nu trebuie să ridice glasul decît atunci cînd transmite ordinele primite !"

Și totuși, dacă Claude Rivière păstra în adîncul inimii cultul acelei libertăți căreia ziua de 18 Brumar îi tăiase aripile, mai presus de toate își iubea țara și, în timpul luptelor, nu avea decît un gînd, să-l înfrîngă pe inamic.

Înflăcărat, pasionat, violent aproape, Claude trecuse de treizeci de ani fără să-și fi găsit un adevărat crez politic, cînd o cunoscu pe femeia care avea să-i fie soție. Era o orfană de douăzeci și patru de ani, care trăise aproape singură, închisă în locuința unui unchi.

Acesta, al cărui nume fusese, cu cîțiva ani în urmă, amestecat în toate furtunile politice, se retrăsese, apoi, într-o casă plină de cărți, unde nu primea pe nimeni și își ducea viața împreună cu nepoata sa — căreia îi citea adeseori din Diderot — un servitor, ce-i fusese un fel de secretar, și o servitoare grijulie să-i pună, întotdeauna, pe masă trufandalele sezonului.

Domnul Chambaraud — așa i se spunea în cartier — făcuse parte din Convenția națională și scăpase teafăr din acele zile furtunoase. Putea răspunde ca Sieyès : „Am trăit". Dar nimeni nu i-ar fi putut reproșa măcar o clipă de slăbiciune. Ferm și hotărît în moderația sa relativă, Sylvain Chambaraud trecuse prin multe dictaturi, fără să le slujească, iar după căderea lor, le explica, fără să le improaște cu noroi.

Om blînd şi, totuşi, inflexibil, fusese un personaj clarvăzător în marea dramă. Presimţind că, într-o zi, sabia va pune capăt discuţiilor, el încercase să scape de tirania cuvîntului, ca să evite despotismul săbiei. Deşi republican, nu aplaudase lovitura de stat din Fructidor [1], care dădea puterea legislativă pe mîna soldaţilor.

La instaurarea Imperiului — rod al acestei isprăvi a pretorienilor — Sylvain Chambaraud dispăru de bunăvoie şi cu totul de pe scenă. Obişnuit să trăiască la Paris din '89, nu se putuse hotărî să se întoarcă în Limousin [2], de unde se trăgea şi, cu toate că nu prea ieşea din casă, rămăsese, ca să zicem aşa, pe cîmpul de luptă. Avînd puţină avere, exact cît să-i asigure un trai decent, dăduse frîu liber gustului său pentru literatură, nu ca scriitor, ci ca iubitor de frumos.

Thérèse, nepoata sa, fiica unui frate mort de tînăr, rămăsese lîngă el. La bătrînul burlac mai veneau doar, din cînd în cînd, cîţiva din vechii lui tovarăşi de luptă politică. Exaltată, romantică, Thérèse Chambaraud, educată de unchiul ei, citise şi recitise, cu multă aviditate şi puţină înţelegere, întreaga lui bibliotecă. Tratate de filozofie şi povestiri satirice din secolul al optsprezecelea, romanele îmbătătoare ale lui Rousseau şi pagini răutăcioase scrise de Voltaire se învălmăşiseră în capul ei, rezultatul fiind totala lipsă de măsură a unei imaginaţii înfierbîntate, ceva exagerat, aproape bolnăvicios, care o ducea adeseori pe tînăra fată la manifestări destul de ciudate.

Thérèse visa cu ochii deschişi. Unchiul ei o surprinsese nu o dată, în grădină, cu privirea fixă şi cu ochii în la-

---

[1] *18 fructidor anul V* (4 septembrie 1797), data loviturii de stat executată de Directoriu împotriva Consiliului Bătrînilor şi Consiliului celor Cinci sute, în care regaliştii obţinuseră majoritatea prin alegeri. Augereau, în acea vreme general, a comandat trupele Directoriului.

[2] Regiune geografică din vestul Franţei, locuitorii sînt numiţi limousins. Oraş principal, Limoges.

crimi. Cînd o atingea pe umăr, fata tresărea, trezită, roșea ori pălea, de parcă ar fi fost surprinsă făcînd ceva rușinos.

— Romanele, lua-le-ar naiba ! gîndea Chambaraud. Trăsnăile acelea i-au sucit capul.

Thérèse se plictisea. Viața între zidurile casei nu era deloc ușoară : orizontul ei era limitat de pereții camerei, de zidurile grădinii. Petrecea ore întregi la fereastră, privind arborii, păsările — care zburau încotro voiau — și dorea și ea să plece, departe de locuința unchiului. Cît despre Paris, Thérèse nu cunoștea nici vuietul obișnuit al marelui oraș, nici strigătele vesele ale oamenilor în zilele de sărbătoare, nici răcnetele zilelor de mîine. Abia își mai amintea cînd se auzise bubuitul tunurilor — atunci, Julie, servitoarea, se ruga într-un colț, iar aerul mirosea a praf de pușcă. În acele zile, Sylvain Chambaraud, mai palid ca de obicei, venea și pleca undeva, nu se știe unde și, poate, își risca viața.

Amintiri plăcute — acea lume de minuni care se arată oricărui copil — Thérèse nu avea. La Paris se dădeau uneori serbări populare — mai ales în timpul Consulatului și în primele luni ale Imperiului — dar Chambaraud îi interzisese nepoatei să ia parte la ele — fie și ca spectatoare.

— Azi or să fie focuri de artificii, strecura uneori Julie, servitoarea, pentru a-l face pe fostul conventional să înțeleagă că, pînă la urmă, fata aceasta, ținută departe de lume, se va plictisi.

— Focuri de artificii ? zicea Chambaraud. N-au decît să se ducă să caște gura lingăii domnului Bonaparte. Noi rămînem acasă.

— Dumneavoastră, da. Dar domnișoara ?

— Thérèse este nepoata mea. Ea trebuie să-i urască pe cei pe care-i urăște unchiul ei. Și nu te mai amesteca, ai s-o faci să se creadă la închisoare.

— O, Doamne, zicea atunci Julie, ce bine că nu v-ați căsătorit ! Biata femeie pe care ați fi luat-o de soție, ar fi fost tare nefericită !

— Soție ? Nu mai vorbi prostii, ai înțeles ?

— Ba bine că nu ! răspundea servitoarea și nu mai insista.

Cînd, în prezența lui Chambaraud, cineva scăpa o aluzie la vreo aventură galantă sau la căsătorie, fostul membru al Convenției încrunta sprîncenele și se posomora.

— Știi foarte bine, Julie, că nu trebuie să vorbești despre femei în prezența „cetățeanului" Chambaraud ! — o dădăcea adeseori, pe servitoare, Plantade, care, în casă, era și portar și valet și grădinar. Fuge de ele, ca dracul de tămîie !

— Dar ce, femeile sînt chiar așa de speriat ? se revolta Julie.

— Eh, fiecare cu ce-i place.

— Asta înseamnă că domnul Chambaraud a avut de-a face cu vreo fiță care l-a jucat pe degete. Ai ? Trebuie să știi ceva, doar ești de prin părțile lui și lucrezi pentru el de atîta vreme...

Aici se termina de regulă convorbirea, brusc, ca după un scenariu dinainte stabilit. De cîte ori nu-i repetase Julie această întrebare, cu speranța să-l prindă o dată pe Plantade cu vreun răspuns pripit. Ghicise ea că există un secret în viața lui Sylvain Chambaraud și instinctul ei de femeie îi spunea că Plantade, care îl slujea de multă vreme, îi cunoștea misterul. Dar Plantade tăcea, mormînt ; dacă îl necăjea prea mult cu întrebările, ori întrerupea pur și simplu convorbirea, ori îi spunea pe un ton categoric :

— Nu știu nimic. „Cetățeanul" Chambaraud nu mi-a povestit niciodată amintirile lui din tinerețe.

— Că ne ascunde ceva sau nu, conchidea Julie, îl privește, adevărul e că domnișoara duce, aici, o viață de plîns

şi că domnul Chambaraud n-are ideie ce trăsnăi poate face o copilă care se plictiseşte. O, Doamne ! Zăbrelele şi lacătele astea ne omoară pe toţi ! O fată tînără şi drăguţă nu se ţine închisă, între terfelonge, ca o călugăriţă.

Servitoarea nu se înşela. Thérèse tînjea după libertate. Visa uneori că un frumos necunoscut îi bătea la uşă, apoi, învelit în mantie, se apropie de ea, îi şoptea la ureche cuvinte de dragoste mai fierbinţi decît o rugăciune, apoi o lua în braţe... şi o ducea cu el. Încotro ? Ce interesează ! În ţara de vis, pe un cal iute ca vîntul. Simţea aievea vîntul nopţii fluturîndu-i părul despletit, pe cînd ceva dulce, cald, ca o răsuflare, îi mîngîia obrazul. Ce beţie ! Dar cînd înălţa pleoapele, zărea, sub lumina lămpii, obrazul lui Sylvain Chambaraud, aplecat asupra vreunei cărţi. Atunci, Thérèse se ridica de pe scaun, ţeapănă, urca în odaia ei şi se aşternea pe plîns.

Într-o asemenea stare sufletească se afla Thérèse, cînd îl cunoscu pe Claude Rivière. Maiorul tocmai fusese trecut în rezervă şi colonelul Oudet îi încredinţase o scrisoare pentru fostul membru al Convenţiunei. Discuţia — despre oportunitatea anumitor acţiuni politice — îl convinsese pe Rivière că nu are altă cale, decît să-şi urmeze drumul său şi să acţioneze singur : Chambaraud nu credea în eficacitatea comploturilor.

— O luptă fără rost, spusese el. Apă la moara politici — aminteşte-ţi cazul bietului Babeuf [1].

Dar, în casa lui Chambaraud, Rivière o zărise pe Thérèse şi, pentru acest unic motiv, se hotărîse să revină. Cît despre fată, ea se simţise tulburată de privirea cinstită şi învăluitoare a ostaşului. Necunoscutul din visele ei se întrupase. Avea şi nume.

---

[1] *Babeuf* (François-Noël, zis Grachus), 1760—1797, revoluţionar francez, comunist utopic. A condus „conspiraţia egalilor". Executat sub Directoriu.

Rigid, dar simpatic, cu aerul său semeț și bun, Claude Rivière era, cu siguranță, demn de iubire, iar Thérèse era adorabilă. Avea o grație languroasă de creolă, cu tenul mat, aproape oriental, care venea de la răposata ei mamă, o grecoaică, un profil drept și pur, cu nas lung, de statuie antică, bărbie voluntară, ochi mari, catifelați, în adîncul cărora mocneau viitoare flăcări, obrajii plini, roșii, buze puternic conturate și nări fremătătoare, pe care cea mai mică emoție le umfla. Această minunată fată, dreaptă, impunătoare, cu bustul superb, corsajul ei desenînd admirabila linie a umerilor și a șoldurilor, părea să treacă printre oameni ca o zeiță și doar melancolia îi apleca fruntea — o frunte înaltă și mîndră, făcută să fie admirată și adorată.

Frumusețea ei strălucitoare îl tulburase pe Claude Rivière și îl cucerise. Își spusese că această femeie trebuia să-i fie tovarășă de viață. El o și adora, cînd fata, șovăitoare, se întreba : „Oare voi putea să-l iubesc ?"

Poate că și încercase să se convingă că-l iubește. În orice caz, cînd Sylvain Chambaraud își întrebă nepoata, dacă voia să accepte să devină soția maiorului Rivière, simți că o podidesc lacrimile de bucurie. Îi păru că i s-au deschis ușile temniței.

— Primesc ! spuse ea, cu hotărîre în glas.

După ce Chambaraud îi comunicase ofițerului răspunsul, Claude se prezentase, palid de emoție, însoțit de tatăl său, postăvarul, care pentru această ocazie își pusese mănuși albe și se îmbrăcase de sărbătoare, cu haina lui albastră.

— N-am mai părăsit straiele de doliu de la moartea mamei tale, îi spusese postăvarul. Dar nu poți merge la pețit îmbrăcat în negru. Am ales haina albastră, ca această culoare, a cerului, să-ți poarte noroc, dragul meu fiu !

Casa de pe strada Poștei — unde locuia Thérèse — cunoscuse timp de o lună o animație deosebită. Julie își bătuse capul să dea meselor oferite de Chambaraud o strălucire necunoscută la ei. Thérèse era în al nouălea cer ; numai Chambaraud părea cam posomorit.

— Din cauza zestrei, să arate el de parcă-i tot ninge și-i tot plouă ? Parcă nu-mi vine a crede, bodogănea Julie. La urma urmei, domnișoara are moștenirea ei, dinspre tată, și nu el o înzestrează.

— Și de ce crezi că problemele bănești îl chinuie pe cetățeanul Chambaraud ? o întreba Plantade.

— Atunci, ce altceva, ce-tă-țe-ne Plantade ?

Plantade zîmbea la auzul cuvîntului *cetățean*, chiar spus cu ironie, care-i amintea de trecuta lui activitate pe lîngă fostul convențional, însă nu răspundea.

Nunta avu loc acasă la Chambaraud, în strada Poștei. La masă, Claude o urmărea cu ochi tandri și aproape rugători pe Thérèse, atît de admirabil de frumoasă în rochia ei albă ; ea îi răspundea cu priviri de foc. Gîndurile lor se încrucișau, însă, fără să se întîlnească. „Voi fi deci fericit !" gîndea Claude. Iar Thérèse își zicea : „Voi fi deci liberă !"

La desert, *papa* Rivière vru să intoneze un vechi cîntec de nuntă, dar la mijlocul refrenului se opri și îl podidi plînsul. Uitase, în bucuria sa, că era cîntecul ce îl cîntaseră nuntașii la nunta sa cu biata Suzette.

— Haida-de ! Cine mai plînge cînd se făurește fericirea a doi tineri frumoși ? încercă Chambaraud să-i stăvilească emoția. Claude, cel puțin, avea să se lase, fără a opune rezistență și cu voluptate, în voia acestei bucurii intime, care-l făcea să uite și visele sale năruite și suferințele încercate și sabia frîntă. Se dădu din toată inima, din tot sufletul, acestei femei, al cărei farmec îl făcea în fiecare zi să creadă că în ajun nu o iubise destul, pentru că, zi de zi, o iubea mai mult. Avea față de ea gingășii de

adolescent şi pe acest obraz de soldat apăreau, de dragul ei, zîmbete de dragoste candide şi bune, cum se văd de obicei doar la bărbaţi foarte tineri.

Înrezător, devotat, tandru, blînd şi puternic, Claude Riviere se simţea înţeles şi nici nu se întreba măcar dacă era iubit — atîta francheţe pusese în supunerea credincioasă a sufletului său, dealtfel închinat luptei pentru libertate.

Într-o zi, Thérèse, vorbind despre libertate, o numise „rivala". Pronunţînd acest cuvînt, surîdea, dar surîsul era ştrengar şi, parcă, ameninţător. Pentru că Thérèse aştepta ca soţul ei să nu se mai preocupe de nimic altceva decît de ea. Ceva, cu insistenţă, ca numele ei, chipul ei, tot ce ţinea de ea să fie mereu prezent în sufletul şi în gîndurile lui Claude.

— Dar nu mă gîndesc decît la tine, draga mea Thérèse, o asigura el. În fruntea dragonilor mei, aş porni la atac cu numele tău pe buze. Oriunde m-aş duce, port cu mine, în inimă, privirea ta, surîsul şi farmecul tău.

Claude nu-i mărturisise niciodată Thérèsei ţelurile sale, însă ea le ghicise. După ce, mai întîi, îşi admirase soţul pentru curajul şi devotamentul său, treptat nu-l mai aprobase, ba chiar începuse să-l condamne pentru credinţa lui. Era, la urma urmei, o femeie ambiţioasă şi, în sinea ei, regreta, fără să şi-o mărturisească, că soţul ei nu mai avea prilejul să avanseze în grad. Ar fi vrut ca el să obţină epoleţii de general, şi — de ce nu ? — bastonul de mareşal, ca atîţia alţii. La ce slujeau toate acele întîlniri secrete, acele comitete ce-şi ţineau şedinţele în casa lor, ale căror taine le-ar fi putut afla pe toate, numai să fi vrut ?

După ce îl considerase pe Claude un erou, încetul cu încetul începu să-l socotească un nătărău.

Se întreba ce voia, la urma urmei, acest om şi cu ce drept o sacrifica, pe ea, viselor lui. Şi ce vise !

Regăsea la el acel rigorism care o înăbușise, îi otrăvise tinerețea, în anii petrecuți la unchiul ei. Gelozie sau ură — se gîndea la acea libertate pentru care lupta Claude, cum s-ar fi gîndit la o rivală.

Se simțea umilită, simțind că nu stăpînea decît jumătate din inima generoasă a soțului ei. Cînd femeia nu împărtășește în întregime credința soțului, e gata să urască ceea ce nu înțelege sau ceea ce neagă. Îi pare că devotamentul față de o idee e ca tămîierea unei rivale, este ca dragostea pentru o amantă.

Thérèse era geloasă pe pasiunea lui Claude Rivière pentru republică, iar maiorul nu-și dădea seama ce schimbări, lente și adînci, se petrec în spiritul tinerei sale soții. Un altul, mai clarvăzător, mai puțin orbit de dragoste și, în același timp, mai puțin împovărat de o atît de teribilă sarcină, și-ar fi dat desigur seama din cîte un zîmbet, languros ori batjocoritor, al femeii, din privirea ei, mai adîncă și mai vagă, din acrul de melancolie care-i adumbrea iarăși fruntea — că, sub această liniște rece, clocotea furtuna și că această marmură superbă avea flăcări în vine.

Claude Rivière nu vedea nimic, nu-și da seama de nimic. Cu încrederea deplină și egoismul îndrăgostiților, se credea iubit de soția sa pentru că el însuși o iubea, pentru că el i se dăruise din toată inima, pentru că el era credința, credulitatea, candoarea și, mai mult decît atît, onoarea însăși.

Scrisorile ce i le întinse Fouché avuseseră asupra acestui bărbat efectul unui trăznet. Puțin lipsise să nu cadă, fulgerat. Dar sînt dureri care nu ucid decît cu timpul ; și sînt inimi bărbătești astfel plămădite încît suportă, fără să se frîngă, cumplita povară a suferinței. Maiorul îndurase această dezvăluire, cum ar fi primit o nouă rană, dar cea mai adîncă, cea mai lașă, cea mai dureroasă din toate.

III

ÎNCHISOAREA

Odată ajuns în celulă, Claude Rivière se lăsă pradă mîniei. Nu rostea, repetat cu furie adîncă, decît un singur cuvînt : Ticălosul ! decît un nume : Thérèse ! După care, un fel de descurajare urmă acestei stări de violenţă, în timpul căreia izbise cu pumnul în masa la care se aşezase ; încetul cu încetul, îndoiala, acea stranie îndoială, care îl roade pe om în mijlocul bucuriei şi care, printr-o ciudată răsturnare, îl alină în mijlocul suferinţei, îndoiala îl cuprinse, îi luă în stăpînire sufletul, repetîndu-i la ureche, fără încetare :

— Şi dacă n-ar fi adevărat ?

Dar nu citise el cu ochii lui, nu avusese în mîinile sale acele scrisori prin care Thérèse acceptase declaraţiile de dragoste ale altui bărbat ? Nu auzise, oare, din gura lui Fouché, că soţia părăsise casa ?

Dar ce conta asta ? Dacă Fouché îl minţise ? Să fie oare adevărat că scrisorile acelea fuseseră găsite la Thérèse ? N-ar fi fost posibil să se pună pe seama unei femei cinstite şi adorate păcatele alteia ? Dacă era o capcană a poliţiei ? Dacă poliţia, voind să-l constrîngă la mărturisiri, îl supunea unei asemenea oribile schingiuiri morale ? La urma urmei, de ce nu ?

În ceasurile de desperare fără margini, răsar şi cele mai de neprevăzut speranţe. Sufletul, ca şi privirea, are mirajele lui. Se agaţă de cel mai mărunt pai ; cea mai firavă rază de lumină se preface în promisiunea, mai mult chiar, în certitudinea salvării.

Maiorul Rivière petrecu ceasuri întregi în care, uitînd de necruţătoarea realitate, se străduia să creadă că nu era adevăr ce văzuse, ce atinsese cu mîinile lui, ci un coşmar, o minciună, o plăsmuire poliţienească. Fouché va ieşi com-

promis din treaba asta. Cît despre grava acuzație de complot împotriva securității statului, Claude Rivière nu era din cale-afară de neliniștit. Riscase. Își va da viața. Dar, aici, măcar nu era în joc nici fericirea sa personală, nici onoarea lui.

Dar aceste clipe, de iluzii deșarte, nu durară prea mult și, pe măsură ce Claude se adîncea în gînduri, deveneau tot mai rare, mai palide. Cum să se mai îndoiască de ceea ce văzuse și citise cu ochii lui ? Recunoscuse și scrisul, ca al unuia dintre cei apropiați lui. Infamia era dovedită, de netăgăduit. Ticălosul abia aștepta momentul în care maiorul, dedicat trup și suflet conjurației — fiind unul din capii ei, acceptase și funcția de trezorier — să fie ocupat de această luptă clandestină, ca să-i ceară soției sale o întîlnire. Și cine o cerea ? Cine era amantul soției sale, cel căruia acum Claude Rivière, cu dragă inimă, i-ar fi străpuns pieptul cu sabia ?

Un bărbat pe care maiorul îl iubea, pe care îl stima — un *gentilomo* italian, plecat, odinioară din Neapole cu armata parthenopeeană și ajuns căpitan într-un regiment de linie în slujba Franței. Înalt, cu pieptul larg și puternic, cu un cap mîndru, cu un păr negru, buclat, cu umeri de Hercule, căpitanul Agostino Ciampi, marchiz de Olona, ar fi fost tipul desăvîrșit de frumusețe bărbătească, dacă un element tulbure și crud în ochii lui — de fapt un început de strabism — nu i-ar fi alterat privirea.

Agostino Ciampi fusese pe timpuri, înainte de a îmbrățișa cariera armelor, unul din liberalii cei mai de vază din Neapole ; și, deși era nobil, își oferise serviciile Republicii Parthenopeene [1]. Avea, pe atunci, douăzeci și patru de ani. Cînd, în 1799, Ferdinand al IV-lea și regina Carolina reintrară în Neapole, Agostino Ciampi abia scăpă de arestare și de execuție — nu același noroc îl avu amiralul Carac-

[1] *Republica Parthenopeeană* a fost întemeiată de francezi la Neapole, în 1799, denumirea vine de la Parthenope, numele antic al orașului.

molli, al cărui leş, spînzurat de vergelele corăbiei sale, îl privise lady Hamilton. Marchizul însă reuşise să scape. Din familia lui nu rămăsese la Neapole decît o soră, aproape o copilă, încredinţată unei bătrîne guvernante; neimaginîndu-se decît cum să-şi salveze capul, Agostino fugise de execuţie şi proscripţie, cerînd Franţei o spadă şi dreptul de a lupta pentru ea.

Marchizul italian, deşi soldat al împăratului, se lăuda în gura mare că este republican. Nu-i displăcea deloc să mire lumea lui cu idei iacobine, purtate cu eleganţă. Dealtfel, erau de suprafaţă. Le-ar fi renegat cu mare grabă, dacă aceasta ar fi fost preţul unui grad în plus. Cu siguranţă, în adîncul inimii, italianul regreta amar că se compromisese cu atîta uşurinţă, din pricina acelei republici napolitane terminată cu întoarcerea regelui şi persecutarea liberalilor. Dar, la naiba! Sperase că va întîlni puterea în acea escapadă; zarurile fuseseră aruncate şi acum continua să se împăuneze cu convingeri pe care nu le avea.

Dacă Imperiul i-ar fi prilejuit o avansare rapidă, Agostino Ciampi, marchiz de Olona, l-ar fi servit ca un adevărat curtean. Dar, fie că fusese încondeiat, în armata imperială, din pricina antecedentelor sale republicane, fie că soarta îl ocolise, marchizul nu avansase atît de repede precum sperase. Dealtfel, meseria de oştean începuse să-l vatăme. Regreta, fără îndoială, că mizase greşit şi se gîndea, adeseori, că dacă steaua norocului nu l-ar fi compromis în evenimentele republicii parthenopeene, ar fi strălucit la curtea din Neapole, adorat de femei, invidiat de bărbaţi, favorit al reginei sau al regelui, fericit şi bogat, în loc să-şi tîrască cizmele mînjite de noroaie pe cîmpurile de bătaie, şi să se întrebe care dintre curtenii Marioi-Carolina o fi tocînd acum averea confiscată marchizului de Olona.

Proasta dispoziţie, ciuda, nevoia de a-şi alunga regretele şi, fără îndoială, speranţa că, într-o bună zi, va pune

capăt, printr-o aventură nouă, necazurilor și trudei existenței sale — toate acestea îl împinseseră pe Agostino Ciampi în organizația din care făcea parte și Claude Rivière.

Claude îl cunoscuse pe căpitanul Ciampi în focul luptelor. Îl știa curajos și îl credea cinstit și convins de ceea ce declara. Atunci cînd cei doi „nași" aprobaseră candidatura lui Ciampi (aceasta era procedeul de cooptare în asociația al cărei suflet era colonelul Oudet), Claude Rivière insistase în favoarea marchizului, în fața ostașilor rigizi care alcătuiau comitetul secret.

— Sînt clipe care ajung să-l poți judeca pe un om, declarase el. Înainte de a părăsi infanteria, ca să trec la dragoni, am făcut campania cot la cot cu căpitanul Ciampi. Într-o zi, sub focul austriecilor, l-am văzut cum s-a repezit, însoțit de un singur genist, să arunce cîteva blane de lemn pe un pod aproape distrus. Aceasta sub ploaia de gloanțe. Apoi, pe aceste blane, compania lui a trecut, unul după altul. Ostașii se aplecau de mijloc, își puneau capul în piept pînă ajungeau dincolo. El însă, rezemat de parapet, cu brațele încrucișate, cu sabia la subțioara stîngă, a rămas în picioare, nemișcat ! E un adevărat bărbat !

Așa fusese admis căpitanul Ciampi în organizația militară secretă. Întîmplarea făcuse ca o rană, care se vindeca destul de încet, să nu-i permită să se întoarcă la regimentul său, aflat în acel moment, pe Dunăre. Era de mai multe luni la Paris, cînd Claude Rivière începu să-l convoace la reuniunile ținute în locuința sa din strada Montmartre.

Cînd, în închisoare, Rivière își aduse aminte de seara în care marchizul îi intrase pentru prima oară în casă, strînse pumnii cu mînie :

— Să fie posibil ? Așadar, eu, eu sînt acela care l-am chemat lîngă ea, eu sînt acela care le-am făcut cunoștință ! Eu ! Ah, prost ce sînt și nebun !

Și se plimba prin celula de la Conciergerie, mușcîndu-și mîinile. Abia acum își amintea o serie de amănunte

care, pînă atunci, îi scăpaseră. Anume tulburări inexplicabile ale soției, momente de visare, suspine fără motiv, tăceri prelungite, i se lămureau în amintire.

Se gîndea la el ! Dorea să-l vadă ! Îi vorbeam, eram lîngă ea, îi spuneam : „Te iubesc !" și ea, gîndindu-se la celălalt, se întreba : „Oare o să mai vină ?"

În acele momente, maiorul își lipea obrajii, tîmplele, de gratiile reci de fier, de parcă ar fi fost cuprins de febră.

Încercă să afle cum de femeia aceasta, pe care o adora, îl înșelase. Să fi fost nefericită cu el ? N-o iubea destul ? Ce putere o fi avut acest italian, de i-a furat, ca un hoț, fericirea ?

Tuturor acestor întrebări — dealtfel, fără răspuns — Claude Rivière le opunea aceeași replică deznădăjduită : Ce contează, din moment ce nenorocirea era ireparabilă, trădarea evidentă, lașitatea înfăptuită ? Cine era mai vinovat ? Maiorul nu mai încerca să afle. Ceea ce ar fi vrut, acum, era să pedepsească : să apară în fața lor, între ea și el, și să pedepsească.

La gîndul răzbunării, tot sîngele îi fierbea. Un bărbat îi furase onoarea, îi adusese jignirea cea mai ticăloasă și mai îngrozitoare. Iar acest bărbat trăia ! Ce vis rău ! Claude Rivière trebuia să facă eforturi teribile ca să alunge gîndurile cumplite ce-l asaltau.

— De ce să nu-l ucizi pe acest om ? îi șoptea la ureche un glas ironic, îndepărtat, dar deslușit. De ce să nu te răzbuni ? Fiindcă poți să te răzbuni !

Claude Rivière, putea, într-adevăr, să se răzbune. Cuvintele răutăcioase, ultimele cuvinte ale lui Fouché, îi reveneau în auz de sute de ori pe zi. La urma urmei, maiorul avea în mînă cheia liberării sale din închisoare. Cîteva nume dictate lui Fouché și porțile s-ar fi deschis, Claude ar fi fost liber și s-ar fi putut năpusti asupra frumușelului italian și a amantei sale și i-ar fi fulgerat pe amîndoi, nemilostiv ca îngerul răzbunării !

Cînd acest gînd îi trecea prin cap, simţea că roşeşte şi începea să se dispreţuiască, de parcă ar fi şi comis o asemenea ticăloşie.

— Să denunţi pe cineva ca să te răzbuni, ei bine, nu!

Pe sub redingotă, încerca să-şi strîngă inima între degete, să-i oprească bătăile, îşi sfîşia pieptul cu unghiile, să-şi înăbuşe durerea.

Uneori — este adevărat, mai rar — adeptul fervent al libertăţii era mai tare într-însul decît soţul rănit în adîncul sufletului. Atunci îşi venea în fire : atunci îşi spunea că nici un petic de hîrtie, nici o urmă indiscretă nu trădaseră pe nici unul dintre bărbaţii care conspirau pentru republică. Un singur conjurat fusese arestat : el. Numele tuturor celorlalţi rămăseseră o taină pentru poliţie. Oudet, adevăratul şef al organizaţiei, lupta la Wagram. Să-l fi ştiut poliţia imperială, l-ar fi aşteptat să se întoarcă şi l-ar fi arestat. Prinzîndu-l, însă, pe Claude Rivière, nu prinsese nimic, absolut nimic.

Un om pentru plutonul de execuţie şi atîta tot ! gîndea maiorul.

— Dar de la acest om ei nu vor scoate nici un cuvînt, nimic din ceea ce i-ar putea compromite pe alţii ! adăuga el numaidecît.

Se mai gîndea, cu un adînc simţămînt de linişte şi de mulţumire, că doar cu o zi înainte de a fi arestat şi dus la prefectură, înmînase celui care purta, în organizaţia Filadelfilor, numele de *Varus*, poliţele trase asupra unei bănci din Bordeaux, în valoare de trei sute de mii de franci, fonduri destinate acţiunilor lor. Cu douăzeci şi patru de ore înainte de venirea poliţiei, acele poliţe se mai aflau la el. Întîmplarea — care uneori poate fi salvatoare — făcuse ca *Varus*, adică colonelul Thévenot, să se prezinte în ajun la Claude Rivière, comunicîndu-i că Oudet îi ordonase să preia fondurile organizaţiei, iar maiorul executase ordinul.

— Slavă Domnului ! Cotizaţiile fraţilor noştri de arme nu vor servi la plata zelului agenţilor ducelui de Otranto !

Acest gînd îi alina întrucîtva durerea ce creştea în el, tot mai ascuţită, de cum îi răsărea în gînd chipul Thérèsei. Lupta mult timp împotriva lui însuşi, încercînd să se înfrîngă, să se scuture, să alunge imaginea ei, tot mai chinuitoare, ca o muşcătură veninoasă ; gîndurile nu mai aveau alt conţinut : după cum buzele, în lungi ceasuri de insomnie, nu cunoşteau alt nume. Toate eforturile acestui bărbat, ros de o suferinţă îngrozitoare, toate mişcările lui înfrigurate, nu făceau decît să-i lărgească rana, să i-o facă mai adîncă.

Joseph Fouché ştia foarte bine că singurătatea, la care îl condamnase, deocamdată, pe Rivière, era una din torturile cele mai de temut. Singur, în celulă, un prizonier, care va vedea fără contenire, sub privirea lui, strălucind chemătoare, o lamă de oţel, care va fi ispitit de atracţia magnetică a unui pumnal, acel om va sfîrşi, fără nici o îndoială, prin a şi-l înfige în piept. Fouché, raţionînd prin analogie, era convins că Rivière va ceda, în cele din urmă, cumplitei dorinţe de a fi liber — ca să se poată răzbuna.

Da, pentru Claude Rivière libertatea aceasta ar fi fost astfel dobîndită printr-o laşitate. O, dar cîte laşităţi, cîte josnicii nu s-au comis din pasiune în lume ! îşi repeta mereu Fouché.

— Aş vrea să-l văd pe Othello — îşi spunea Fouché, care era un om citit — tare aş vrea să-l văd pe Othello în faţa porţii deschise ; poarta să fie deschisă, ca el să se poată năpusti asupra lui Cassio — trădătorul dovedit — şi asupra Desdemonei — vinovată dovedită ! Iar el să ezite ! Ulndurile vor trebui să înfrîngă încăpăţînarea maiorului.

După ce îl încercă cîteva zile cu izolarea, Joseph Fouché dădu ordin să-i fie adus Claude Rivière.

— Aţi luat vreo hotărîre, domnule maior ? îl întrebă.

— Ce hotărîre aţi dori să iau ?

— Cea mai înţeleaptă : să lăsaţi deoparte treburile eltora, ca să vă puteţi ocupa de cele personale.

Rivière păli uşor, dar nu răspunse.

— Ei ? insistă ministrul.

— V-am mai spus că nu veţi obţine de la mine nimic. Puteţi da ordin să fiu dus înapoi, la închisoare.

— Domnule maior, spuse Fouché, nu v-au mai rămas decît vreo cîteva ceasuri să luaţi o hotărîre. Pînă acum, am fost singurul dumneavoastră judecător. Începînd de mîine, cazul îşi va urma cursul obişnuit, vă previn.

— Nu cer decît să mi se aplice legea, zise Rivière.

— O ! Ştim foarte bine că sînteţi un bărbat curajos şi că de la un asemenea om nu se poate obţine nimic prin intimidare. Tocmai de aceea am încercat să vă trezesc la realitate. E o nebunie să şovăiţi a părăsi închisoarea, întorcîndu-vă la viaţa liberă, cînd un mizerabil (despre autorul scrisorilor vorbesc) şi-a bătut joc de buna-credinţă...

— Dacă cineva şi-a bătut joc de buna mea credinţă, e un mizerabil, desigur, îl întrerupse Rivière. Dar v-am mai spus : asta nu înseamnă că, din această cauză, trebuie să devin şi eu un ticălos !

— A, nu ! Dar nici nu v-am îndemnat la ticăloşie. Ci la... abilitate.

— Nu înţeleg ce deosebire faceţi între una şi alta.

— Nu ? şi Fouché se strădui să zîmbească. Credeţi, deci, că mărturisirile maiorului Rivière ne sînt absolut necesare ? Ca să aflăm numele acelor... Filadelfi ? O, nu : aceste nume, domnule maior Rivière, le cunoaştem pe toate, pe de rost. Sau aproape pe toate.

— Atunci, pentru ce mi le cereţi mie ?

— Vă înţeleg. Vă îndoiţi de spusele mele. Ei bine, şi dacă vă spun numele şefului acestei organizaţii ? Dacă vă spun ce grad are, ce situaţie ?...

— Chiar ştiţi ?

— Omul care trage sforile în această conjuraţie, nu se numeşte cumva Jean-Jacques Oudet ?

Fără să vrea, Rivière tresări.

— Oudet ! îi scăpă lui, cu o expresie de spaimă prost ascunsă şi, în gînd, socoti : „Oudet este pierdut !"

— Oudet nu mai constituie nici un pericol, urmă Fouché. Cel puțin acum. Oudet e mort.

— Mort ? și comandantul păli, glasul i se strînse în gît.

— Da, la Wagram, a doua zi după ce colonelul Oudet a fost avansat general de brigadă.

— Ucis în luptă, de dușman, răspunse Rivière, liniștit, după o pauză. A căzut pentru patrie ! Dar, adaugă el, după o clipă, să mori pentru libertate e și mai frumos !

— Ce păcat, exclamă Fouché, ce păcat ! N-o să obținem nimic...

— Nimic, domnule ministru, îl întrerupse Rivière. Și, pentru că știți că Oudet era de-ai noștri, n-aveți decît să-i arestați pe toți cei care îl iubeau și îl admirau pe colonelul Oudet. Sînt mulți la număr. Și toți îi sînt complici — se știe bine că Oudet a fost un erou !

— Nu m-ați înțeles, domnule maior, spuse Fouché. Să repet, deci, propunerile : libertatea se află în propriile dumneavoastră mîini, cîteva nume, atît, și sînteți liber !

— Mi-am cîștigat toate gradele cu prețul sîngelui meu ; cum ați putea crede că-mi voi cumpăra libertatea cu prețul onoarei ?

— O, dar sînteți încăpățînat la modul eroic, domnule maior ! exclamă Fouché. Un singur nume, măcar un nume...

— Nici unul. Al meu vă ajunge. N-aveți decît să mă judecați.

— Numele celui care...

— Despre cine vorbiți ? întrebă Rivière, văzînd că ministrul se oprise.

— Numele celui care a scris aceste scrisori, scrisorile pe care le-ați citit ?

— Al lui ? și Claude Rivière păli îngrozitor.

— Da, al lui ! Doar n-o să-l cruțați ? !

— Nu-i voi rosti numele, răspunse Rivière. Nici al lui, nici vreun alt nume. Pentru că un singur nume v-ar putea pune pe urma altora. N-o să aflați nimic de la mine ! Vă

rog să dați ordin să fiu dus la închisoare.

— O să fii dus la ocnă ! Bine... Încăpățînată generozitate ! Eu m-aș răzbuna mai ușor, mult mai ușor decît dumneavoastră !

— Dar cine v-a spus că eu nu sînt gata să-mi dau viața, ca să mă răzbun ? ripostă Rivière, pe cînd ministrul chema agenții și le dădea ordine.

Claude Rivière înfrunta cu mult curaj aceste mîrșave ispitiri. Fouché nu avuse prea multă nevoie să-i scormonească rănile, închipuirea îi arăta mereu chinuitorul tablou : Agostino și Thérèse, adăpostiți cine știe în ce colțișor tainic din Paris, gustînd fericirea ascunsă, hoțească, vinovată. Îi vedea aievea, în timp ce vorbea ducele de Otranto ; și, în celulă, între gratii, îi revăzu. Acest bărbat, care-și impusese să rămînă calm, hotărît, chiar nepăsător în fața lui Fouché, acum, singur, simți cum deznădejdea îi înmoaie, îi topește voința, cum îl frînge, pînă la a-i smulge lacrimi și strigăte de durere.

Soțul acesta batjocorit, care își adora soția, care o iubea nebunește, era acum închis, în timp ce ea, liberă, dincolo de gratii și de ziduri, se afla cu altul. Îngrozitoare tortură ! Adeseori, maiorul se întreba dacă nu cumva o să înnebunească de durere — capul îi atîrna greu și în același timp gol, mintea era gata s-o la razna. Și Fouché spusese adevărul : judecătorul de instrucție îl făcu să sîngereze și mai sălbatec, pînă în adînc, cu răceala și precizia unui bisturiu. Trebui să îndure din nou acele chinuitoare întrebări, să revadă scrisorile blestemate, să le reaudă citite ! Dacă s-ar fi putut repezi la judecători, să le smulgă hîrtiile din mînă, să le facă bucăți ! Acolo unde Fouché fusese măsurat și, întrucîtva discret, judecătorul se arătă insistent și crud. Fiecare din întrebări îi părea lui Rivière că are efectul acelor pene de lemn cu care schingiuitorii îi torturează pe nefericiții căzuți în ghearele lor. Ar fi preferat să fie împușcat. Mai ales atunci, cuvintele insinuante ale lui Fouché îi reveneau în minte. Ar fi fost atît de simplu să evite tor-

fura acestui interogatoriu şi, liber, să alerge să-şi caute răzbunarea ! O, dacă poliţia nu-i în stare să dea de urma celor doi, el o să-i descopere, o să pună mîna pe ei, fără întîrziere ! Şi atunci o să-l ia de gît pe nemernicul de Champi şi o să-i arunce în faţă : Eşti un laş !

Dar, pentru a-şi atinge scopul, ce trebuia să facă ? Să uite. Să renunţe la orice vis de libertate. Să nu mai fie conjurat, să nu mai fie cetăţean, să rămînă doar un soţ înşelat, bărbatul care suferă şi care vrea să se răzbune pe cel care i-a pricinuit această suferinţă. Salvarea altora — a celor care luptă împotriva tiraniei, pentru libertate — trebuia uitată, nu trebuia să se mai gîndească decît la răzbunarea sa, la fericirea lui personală pierdută, la dragostea lui pentru Thérèse.

— Ah, ticălos ce sînt ! Sînt un ticălos ! îşi spunea cu amărăciune maiorul, cînd asemenea gînduri îi treceau prin cap. Mă devin la fel de laş ca ei !

Şi iarăşi o vedea pe Thérèse, pe care o iubea mai presus de orice, o vedea cum îi surîde altuia, înălţînd ochii ei de catifea spre ochii altuia, întinzînd, spre acela, braţele ei albe şi dulci, dăruindu-i aceluia farmecul, tinereţea, frumuseţea, care îl îmbătaseră pe el, Claude, azi învins şi căzut.

— O, nenorocitul de mine ! îşi spunea ostaşul în acele clipe. Nu credeam că omul, nefericitul, e în stare să îndure atîtea chinuri !

Era zdrobit, palid, slăbit, ros pe dinăuntru de aceste suferinţe morale. Mîndrul maior Rivière de altădată, acum, cînd era scos pentru cîteva momente în curtea închisorii, la plimbare, părea un convalescent, care abia îşi tîrăşte picioarele.

Într-o zi, tot în timpul plimbării, pe cînd şedea pe o bancă de lemn, abătut, fără vlagă, cu capul în piept, simţi cu uimire cum o mînă îi atinge mîna dreaptă, strecurîndu-i în palmă ceva care semăna cu o hîrtie împăturită de multe ori.

Înălță ochii ; un gardian se îndepărta de el, fluierînd printre dinți și prefăcîndu-se foarte absorbit de pietricelele pe care le izbea cu vîrful încălțămintei.

— Ce-o fi vrînd omul acesta de la mine ? gîndi Rivière.

Despături hîrtia și, spre nemărginita lui uimire, citi aceste rînduri, de neînțeles pentru altul, dar pentru el limpezi ca lumina zilei :

„Vei fi mutat în altă închisoare. Asta înseamnă salvarea. Prietenul la nevoie se cunoaște. Adu-ți aminte de Micul Saint-Bernard [1]. *Fratele tău de arme. S*[ac].

— Solignac ! murmură maiorul Rivière. Solignac e la Paris ! Solignac e gata de luptă ! Agostino va afla curînd cît cîntărește brațul unui bărbat care se răzbună. Solignac este cu mine ! Sînt salvat !

IV

FRUMOSUL SOLIGNAC

În armata franceză nu era nici un singur ofițer — nici un singur soldat — care să nu fi auzit de colonelul Henri de Solignac, *frumosul colonel*, cum însuși Napoleon îl spusese, *frumosul Solignac*, cum îl supranumiseră femeile. De isprăvile lui publice, și de cele particulare, se vorbea tot atît de mult și de pasionat ca despre romanele baroanei de Montolieu sau ale contesei de Genlis. Personaje ca Lindorf din *Carolina de Lichtfeld* sau Don Sancho din *Dragoste de mamă* — cărți care tocmai apăruseră — nu provocaseră un entuziasm mai zgomotos, dezlănțuiri mai pătimașe, decît acest erou de roman în carne și oase, pe care pînă și

[1] *Micul Saint-Bernard*, trecătoare din Alpii Francezi.

stampele ieftine, vîndute peste tot, îl reprezentau în uniformă de colonel, călărind în fruntea husarilor săi.

Frumosul Solignac era tînăr, avea abia douăzeci şi opt de ani şi se ştia că îşi cucerise gradele cu sabia. Era cel mai tînăr colonel din armată. Cînd i se vorbea despre asta şi era felicitat pentru avansarea lui rapidă, zicea :

— Fleac ! La vîrsta mea, mulţi erau generali !

Despre originea lui Solignac circulau tot felul de zvonuri fanteziste. Unii — cei care îl admirau — susţineau că ar fi odrasla unei prinţese ; alţii — duşmanii — jurau cu mîna pe inimă, dar în şoaptă, că ar fi copil de văcar. Singurul lucru care se ştia cu certitudine era că frumosul Solignac purta numele unui sat din ţinutul Limoges, unde crescuse şi unde s-ar şi fi născut.

Cu privirea mîndră, cu muşchii de oţel, suplu, înalt şi bine clădit, cu un permanent surîs, care bucura toate privirile, Henri de Solignac era unul din ofiţerii pe care norocul îi adusese în această carieră, unul din cei care îşi clădeşte faima, seducînd-o ca pe o femeie, unul din cei pentru care fiecare luptă pare un sărut furat Gloriei.

David a pictat asemenea tineri superbi, cu piepturi late şi coapse de atleţi, strălucitori în uniformele lor încărcate de fireturi.

Solignac comanda Regimentul 1 de husari, căruia i se mai spunea şi *Vestitul Berkeny*, după numele comandantului din 1720, viteazul călăreţ ungur. Magnific în uniforma de husar — pe care şi-o ajustase şi împodobise, urmînd, dealtfel, exemplul lui Murat, cu o mulţime de brandenburguri şi ciucuri pe gustul său, mult peste limita prevăzută de regulament — frumosul Solignac se bucura de privilegiul de a atrage totdeauna privirile lui Napoleon, în timpul solemnelor treceri în revistă.

Napoleon nu prea putea suferi zorzoanele, însă felul mîndru în care Solignac îşi purta uniforma împopoţonată îi plăcea.

— Porți un costum de bal, nu-i așa, colonele ? îi zisese el într-o zi. Dar, la urma urmei, nu-i nici un păcat să fii elegant și să creadă lumea că pleci la un bal, chiar dacă orchestra este artileria rusească !

Solignac fusese avansat la gradul de colonel doar de cîteva luni, deși în popor i se spunea de mai de mult colonel, căci comanda de fapt regimentul, de cînd fostul comandant căzuse. Apoi, la Essling și la Wagram, frumosul ofițer își cîștigase de-a binelea gradul.

— Cam tînăr pentru gradul de colonel, îi spusese împăratul. Însă războiului, după cum se știe, îi plac tinerii.

— Sire, îi răspunse Solignac fără ezitare, ce vîrstă avea Maiestatea Voastră cînd a cucerit Italia ?

Napoleon zîmbise și îl salutase pe Solignac cu un gest amical.

Dealtfel, îl stima. Faptele de arme ale tînărului ofițer erau de multă vreme cunoscute. În 1797, la vîrsta de optsprezece ani, Solignac plecase din ținutul său, unde fusese crescut de un bătrîn preot și, împreună cu fratele său de lapte, Martial Castoret, fiul unui măcelar din Limoges, se înrolase în armată. La acea vreme tinerii își găseau un rost și își făceau un viitor acolo unde pămîntul se cutremura și aerul mirosea a praf de pușcă.

Cu toate că nu-și cunoștea părinții, Solignac nu trăise ca un orfan. Casa în care crescuse îi aparținea. Preotul care îl instruise, administra, ca un intendent priceput, averea lăsată tînărului Solignac de la un donator necunoscut. Această avere era considerabilă, iar revoluția nu se atinsese de ea, fiindcă preotul era un bun patriot, iar Solignac, proprietarul de fapt al bunurilor, nu avea, în 1792, decît treisprezece ani.

Dealtfel, la Limoges, revoluția fusese îngăduitoare. Protectoarea lui Solignac, domnișoara de Rigaudie, nici măcar nu se ostenise să emigreze. Era o fată bătrînă curajoasă, iubită în ținut. Ea luase asupra sa educația tînărului Solignac, ea îl încredințase acestui preot, după ce, din com-

patimire femeiască, din bunătate de inimă — așa se zicea ca veghease copilăria acestui fruct al întîmplării sau al amorului și îi păstrase lui Solignac, ajuns bărbat în toată firea, o dragoste deosebită. Domnișoara de la Rigaudie locuia o parte a anului la Limoges și avea la Paris o reședință somptuoasă sub numele de casa Rigaudie — unde îl primea adesori pe colonel. Ea îl urmărise cu mîndrie pe Solignac mereu, de parcă bravura lui ar fi fost opera ei ; cînd, la șaisprezece ani, copilul venise la Paris, pentru a-și completa studiile la un colegiu, apoi la optsprezece ani, cînd Solignac lăsase cartea, schimbînd-o pe uniforma militară, domnișoara de la Rigaudie nu se putuse stăpîni să nu-l sărute pe frunte, să-i ureze noroc și succese în luptă, apoi să spună preceptorului, cu felul liber de a vorbi al secolului al optsprezecelea :

— S-a făcut bărbat, mucosul ăsta !

Urările domnișoarei de la Rigaudie se împliniseră : frumosul Solignac, instruit, cutezător, avansase repede : încă din 1799, generalul Championnet îl luase ofițer de ordonanță. Fiecare campanie a armatei însemna pentru Solignac încă un pas către glorie. Fiecare bătălie îi aducea o nouă avansare. Într-o zi, în fruntea a vreo zece husari, șarjase o companie croată, o împrăștiase, apoi adunase prizonierii și-i adusese în tabăra franceză. Solignac nu avea decît un gînd : Acțiunea ! și un singur cuvînt de ordine : Înainte ! Căpitan la Marengo, șarjase de șase ori, pînă la epuizarea oamenilor — ca să dea timp diviziei lui Desaix să ajungă pe cîmpul de luptă. „Astăzi am avut patru eroi", ne spunea, în seara aceleiași zile, în armată : „Desaix, Kellermann, căpitanul Juniac din Regimentul 1 de husari și căpitanul Solignac, din același Regiment !" Nici gloanțele, nici ghiulelele, nici săbiile inamice nu erau în stare să sfîșie strălucitoarea uniformă a frumosului Solignac. Acest ostaș viteaz, în timpul unui scurt armistițiu, acceptase să lupte cu un husar de-al lui Wurmser ; întreaga armată

asistase la un spectacol nemaivăzut : Solignac îl spintecase, așa cum numai voinicii din poveste își tăiau vrăjmașii. Simpatic amestec de curaj nebun și de înțelepciune rece, Solignac se purta după cum cereau împrejurările. În nici un caz nu l-ar fi provocat pe neamț, dacă acesta — probabil scos din fire de cîte auzise despre vitejia lui Solignac — n-ar fi profitat de suspendarea ostilităților ca să-i trimită provocarea.

— Un duel nu trebuie niciodată căutat, spunea Solignac. Dar niciodată nu trebuie refuzat. Dumnezeu m-a ferit : n-am trimis martori nimănui ; dar dacă se prezintă careva în numele cuiva, pe legea mea, nu vor fi niciodată refuzați.

De o forță de-a dreptul periculoasă în mînuirea săbiei, Solignac nu abuza de această superioritate și nu se folosea de ea, spunîndu-și că e mult mai înțelept să-și riște viața pentru patrie, sau pentru o femeie, decît într-un scandal oarecare.

— Cel mai strălucit dintre dueluri nu va fi niciodată o faptă vitejească !

Nu că s-ar fi dat înapoi de la luptă și că scoaterea săbiei din teacă l-ar fi făcut să suspine. Din contră, îi plăcea beția sălbatică a bătăliei, mirosul de pulbere care ustură plămînii. Dar era omenos și vitejia lui, adeseori nesăbuită, nu excludea bunătatea și mila.

La Petit-Saint-Bernard, se aruncase, cu riscul să-și frîngă gîtul, într-o rîpă adîncă, abruptă, unde tocmai căzuse un ofițer de dragoni, rănit. Îl scosese de acolo, cărîndu-l în spinare, pe rănitul fără cunoștință.

Era maiorul Rivière.

Între cei doi bărbați — unul mai în vîrstă, mai așezat, celălalt fierbînd ca un cazan în clocot, dar amîndoi viteji — se legase o strînsă prietenie, întărită de primejdiile comune. Întîlnirile lor, în timpul luptelor, fuseseră aproape providențiale. La Petit-Saint-Bernard, Solignac îl salvase de la moarte pe Rivière ; la Austerlitz, Solignac, înconjurat de cazaci, cu picioarele prinse în harnașamentul calului

...ul, ar fi fost hăcuit, dacă Rivière, cu dragonii săi, n-ar fi galopat ca o furtună, spintecîndu-i pe dușmani, despicîndu-i pe husari și, dintr-o lovitură, zburînd capul rusului a cărui lance atinsese dușa tîmpla frumosului Solignac.

Își spuneau între ei frați de arme. Își juraseră prietenia pe veci.

Despărțiți, după cum se mișcau trupele, uniți însă prin același dragoste de țară, știau amîndoi că, la nevoie, puteau conta unul pe altul.

Solignac, al cărui ideal era mișcarea, acțiunea, viața, nervozitatea înfrigurată, nu înțelegea — și, dealtfel, își impunea să nu priceapă — visele de libertate de care era obsedat sufletul lui Claude Rivière, ca de o fantomă a datoriei.

Atunci cînd concepțiile politice ale maiorului îl costaseră cariera, căci fusese trecut în rezervă — fapt care avea să-l împingă pe Rivière în lupta subterană și hotărîtă — Solignac primi o grea lovitură. Avea senzația că lui i se smulseseră epoleții.

— Armata pierde un bravă ofițer, îi spusese el, noted, lui Bernadotte.

— Desigur, răspunsese viitorul rege al Suediei, dar împăratului nu-i plac nemulțumiții. Pînă și pe mine mă bănuiește. Să-l plîngem, deci, pe comandantul Rivière.

— Să-l plîngem, deci, pe împărat, replicase Solignac.

Frumosul Solignac avea, după cum se vede, felul lui de a vorbi deschis, chiar în acele timpuri în care tăcerea era o poruncă, o obișnuință iar Napoleon, care înghițea mîrîieri, de la *grognards* [1], observații pe care nu le-ar fi tolerat pe buzele mareșalilor săi, trecuse cu vederea, nu o dată, fanteziile frumosului colonel. Așa se și explică, probabil, faptul că Solignac, bogat și cu purtări de mare senior,

---

[1] *grognards* (cîrtitorii"), sub Napoleon I, porecla soldaților din Vechea gardă, care își puteau permite — în anumite limite — să cîrtească.

își înzestrase regimentul cu o fanfară considerabilă, mult mai mare decît prevedea regulamentul.

— Cum se explică așa ceva, colonele ?

— Simplu : să fie și mai mare hărmălaie, cînd ne facem intrarea în orașele cucerite, sire !

Ce să-i mai fi spus, la una ca asta ? Împăratul zîmbise, iar frumosul colonel continua să-și gospodărească regimentul după bunul său plac, cum făcuse, pe timpuri, contele Berkeny.

Regimentul 1 de husari era, dealtfel, unul dintre cele mai disciplinate, corecte și cum spuneau soldații, cel mai *nou-nouț* din întreaga armată. Dolmanurile albastre miroseau puternic a pulbere, dar pe ele nu se vedea nici un fir de praf. Sever în privința disciplinei, colonelul Solignac era bun și, de aceea, iubit. Cînd vreun ofițer din subordine cădea în acele păcate de pe urma cărora — în lipsă de bani — onoarea ostășească se afla în primejdie, Solignac însuși făcea în așa fel încît datoria de la joc să fie achitată, fără ca el să se arate și, în contul acestor bani, nu cerea decît un chip reînveselit la viitoarele exerciții și, în lupta următoare, o sabie mînuită cu pricepere.

Acest erou al cîmpurilor de bătaie era, așadar, aidoma unui erou de roman. *Eternul feminin* își jucase de multe ori rolul în viața lui. Încă de pe cînd era subofițer — și deja poreclit „Frumosul Solignac" — făcea, călare, cîte zece leghe dus și zece leghe întors, pentru a petrece două ceasuri lîngă femeia curtată, dar niciodată nu lipsise, nici măcar nu întîrziase, de la datorie. Călăreț neîntrecut, îmblînzea caii ca cel mai priceput dresor. Odată, la o herghelie din ținutul său, „pusese șaua" pe un cal sălbatic, pe care nici cei mai îndrăzneți nu izbutiseră să-l încalece — un cal frumos, care nu suferea zăbala. Solignac, surîzător, se adresase celor din jurul său :

— Îi vin eu de hac, pe cuvîntul meu de onoare !

Rămăsese în şa douăsprezece ore în şir, cu genunchii strînşi, cu mîna fermă pe frîu — pînă ce calul fu învins, istovit şi îmblînzit.

Îndrăzneţ cu femeile, dar de o îndrăzneală de gentilom, nu de bădăran, acest ostaş de la Austerlitz ştia să împingă eleganta cutezanţă pînă la limita extremă, acolo unde amabilitatea exagerată poate fi luată drept obrăznicie.

Într-o zi, la o mare recepţie la Tuileries, împărăteasa Josefina îi întinsese mîna — înmănuşată — să-i fie sărutată ; Solignac prinsese mîna cu vîrfurile degetelor mîinii stîngi, iar cu mîna dreaptă coborîse, cuviincios, „mîneca" mănuşii (pe atunci femeile purtau mănuşi lungi pînă la cot) şi depusese, cu graţia unui Richelieu, un lung şi, în acelaşi timp, discret sărut pe braţul astfel dezgolit al împărătesei. În grupul lor, doamnele de onoare schimbaseră priviri scandalizate, presimţind o furtună. Dar Josefina surîsese. Îndrăzneţul Solignac era iertat, căci femeia din suverană fusese flatată ; hotărît lucru, frumosul colonel era cel mai independent şi mai norocos colonel din Imperiu.

Sub această aparenţă de fluşturatic, de om care face numai şi numai ce-i trăzneşte prin cap, Solignac ascundea o fire profund serioasă. Credincios marilor idealuri de patrie, prietenie, onoare, şi-ar fi vărsat fără şovăire sîngele pentru o idee, pentru un cuvînt dat, pentru a combate o nedreptate, pentru a schimba un nenoroc în fericire. Maiorul Rivière putea cu drept cuvînt exclama la primirea biletului că, dacă Solignac îi venea în ajutor, lucrurile erau ca şi făcute... prizonierul se putea simţi liber.

Henri de Solignac aflase de arestarea lui Claude Rivière, de cum ajunsese la Paris.

— Arestat ? El ?

— Conspira ! i se răspunsese.

Lui Solignac nu-i plăceau comploturile, dar îşi iubea prietenii.

Știa foarte bine ce-l aștepta pe Rivière. Douăsprezece gloanțe în piept, la zidul tragic de pe cîmpul Grenelle. Claude împușcat ! Asemenea om, asemenea conștiință, o inimă atît de nobilă, un ostaș atît de viteaz !

— Dar asta ar fi o crimă ! își spunea Solignac. Că Rivière e un nebun, cu ideile lui, poate, deși n-am de unde ști ; dar că va fi împușcat pentru că rămîne credincios convingerilor sale, asta e o absurditate monstruoasă !

Încercase mai întîi să se slujească de influența pe care o avea în felurite cercuri, ca să înlesnească liberarea lui Rivière. Domnul Bernier, secretarul lui Fouché, zadarnic se străduise să-l convingă că orice demers era sortit eșecului, Solignac ceruse să-l vadă pe ministru, iar ducele de Otranto îl primise pe colonel cu politețea-i obișnuită.

— Vă interesați de maiorul Rivière, colonele ?

— Foarte mult.

— Atunci convingeți-l să vorbească. Este cel mai bun lucru pe care-l poate face, ca să fie liber.

Solignac ridicase din umeri, cînd Fouché îi explicase ce anume aștepta el ca Rivière să *vorbească*.

— Maiorul n-o să facă așa ceva ! spusese el, cu energia pe care însuși Rivière ar fi pus-o în refuzul său.

— În acest caz, cu atît mai rău. E pierdut.

Lui Solignac îi trecuse, la un moment dat, prin minte, să-i scrie împăratului. Napoleon îl trimisese, anume pe el, la Paris cu drapelele austriece proaspăt cucerite — așa că era în grațiile stăpînului. Dar aflase, la minister, că împăratul era furios împotriva tuturor nemulțumiților din armată ; Bernadotte îi spusese că Napoleon îi suspecta pe ofițerii mărinimoși — pînă și pe Massena, pînă și pe el, pe care abia îl făcuse principe de Ponte-Corvo — așa că Solignac își dăduse seama că nu are nimic de așteptat de la generozitatea imperială. În acel moment, Savary era atotputernic și nu de puține ori se pronunțase pentru măsuri severe.

— Dar nu-l pot lăsa să moară pe omul care mi-a salvat viața, își spusese cu hotărîre frumosul Solignac.

Colonelul simțea că soarta îi era favorabilă, pentru că soarta făcuse ca el, Solignac, și nu altul, să fie trimis de la Viena cu trofeele. Ba mai mult : armistițiul îi permisese să rămînă timp mai îndelungat la Paris.

— Dacă aș fi superstițios, gîndea frumosul colonel, aș spune că însuși destinul îmi spune ce am de făcut.

Luna iulie se apropia de sfîrșit. Trecuseră cîteva săptămîni de la întemnițarea lui Claude Rivière, cînd Solignac se hotărî să folosească toate mijloacele ca să-și libereze fratele de arme.

Frumosul colonel trăsese la hotelul Saint-Firmin, de pe bulevardul Montmartre, și se gîndea cum anume să-și ducă la îndeplinire sarcina luată — salvarea maiorului — cînd Martial Castoret, tovarășul de joacă din copilărie, acum ordonanța lui, dădu buzna în odaie, cu un aer năucit, ca un om care aduce o veste nemaipomenită.

— Dom' colonel, vă caută cineva !

— Cum îl cheamă ?

— Jean Rivière. Zice că e tatăl maiorului.

— Adu-l aici numaidecît, sări Solignac.

Colonelul își tutuia ordonanța — ceea ce nu era de mirare ; doar odinioară, și Castoret îl tutuise pe Solignac, cînd se jucau împreună în satul natal, la Solignac, ori se scăldau în Briance.

Solignac și Castoret, fuseseră înscriși în aceeași zi în registrele parohiale — Solignac *din părinți necunoscuți*, Castoret, ca fiu al lui Léonard Castoret, măcelar în Limoges, și al Fanchettei Malinvaud — și reprezentau, pe două trepte ale ierarhiei, armata și patria, în tot ce au ele mai înalt : datoria și sacrificiul.

Soldatul execută cu bucurie ordinele colonelului, acesta se purta prietenos cu ordonanța sa. O afecțiune intimă îi

lega pe cei doi, pe fiul de țăran de copilul glorios al aventurii. Și dacă Martial Castoret ar fi fost în stare să-și taie o mină pentru colonel, Solignac avea pentru Castoret acea afecțiune profundă născută din adevărata prețuire.

Castoret abia deschisese ușa camerei, că Solignac se și ridicase, ieșind cu respect în întîmpinarea bătrînului Rivière.

— Am onoarea să-i vorbesc colonelului Solignac ? întrebă fostul postăvar, ridicînd asupra lui Solignac ochii înroșiți de plins, de om bătrîn, și în care putea citi emoție și neliniște.

— Da, domnule Rivière, răspunse colonelul, întinzîndu-i mîna ; și, ghicind pentru ce mă căutați, vă pot asigura, de la bun început, că voi face tot ce voi putea pentru nefericitul meu prieten. Vă rog să luați loc.

După asemenea primire, bătrînul Rivière se simți nu-maidecît în largul său. Acest umil negustor rămăsese un timid. Însă figura deschisă a lui Solignac îl liniștise și îi dăduse curaj.

Într-adevăr, Solignac era făcut să inspire încredere. Înalt, cu înfățișarea lui deschisă, colonelul păstra întotdeauna, chiar și în momentele decisive, un zîmbet atrăgător, optimist. Părul des și blond, tăiat scurt pe ceafă, împodobea cu buclele lui aurii o frunte înaltă și plină de gînduri. Obrazul îi era ars de soare. Sub mustățile răsucite, ca ale *rafinaților* din vremea lui Ludovic al XIII-lea, buzele roșii făceau să-i strălucească albeața dinților. Purta favoriți blonzi, pornind de la ureche și oprindu-se, după moda timpului, la mijlocul obrazului ; era în acest tînăr viril un amestec fermecător de grație și de forță, care-l făcea să semene cu unul din personajele lui Van Dyck, redesenat de baronul Gros.

Cu toate acestea, Henri de Solignac nu avea nimic dintr-un fante. Ochii lui mari și albaștri fixau cu hotărîre oamenii și lucrurile, fără să încerce să fie seducători. Îmbrăcat în civil, cum era acum, în fața lui Jean Rivière, mai

păstra din ținuta militară exact cît să-l facă să nu semene cu vreun salonard oarecare.

Un fel de a fi prietenos, un caracter minunat ce se simțeau de la prima strîngere de mînă și, de la primul zîmbet, făceau farmecul deosebit al acestui bărbat. Plăcea prin strălucirea veselă și irezistibilă a tinereții, vitalitate, sănătate și bună dispoziție. În vremea în care oamenii mai credeau în vrăji, Solignac ar fi fost cu siguranță acuzat că folosește vreun leac vrăjit ; dar singurele farmece pe care le folosea frumosul și curajosul colonel erau sinceritatea privirii, limpezimea frunții, forța brațului și curajul inimii sale.

Bătrînul Rivière venise speriat la gîndul că va întîlni un soldățoi grosolon și fu încîntat să vadă un bărbat atît de fermecător. Dar, chiar dacă Solignac ar fi fost o fiară, fostul postăvar tot ar fi venit să-l vadă și, la nevoie, l-ar fi înfruntat. Era doar vorba de libertatea, de viața copilului său ; pentru a-l apăra, bătrînul ar fi riscat chiar eșafodul sau închisorile.

— Colonele, spuse el repede, așezîndu-se, colonele, nu trebuie să vă spun că fiul meu nu e vinovat. E cel mai bun soldat ce se poate închipui. Nu știu ce învinuire i se aduce, dar, chiar dacă ar fi comis o crimă, auziți bine, o crimă — lucru de care n-ar fi în stare, bietul copil — și tot ar trebui salvat.

— Va fi greu, spuse Solignac.

— Greu, greu ! Mie mi-o spuneți ? Dar oare să nu fie cu putință ?... Dumneavoastră, colonele, care ați făcut atîtea, n-ați putea...

— Voi face tot posibilul, și chiar imposibilul de care vorbiți ! Hai să căutăm împreună mijloacele...

— O ! Doamne Dumnezeule, spuse *papa* Rivière cu o admirabilă candoare, cît despre mijloace, nu există decît unul...

— Care anume ?

— Să-l facem pe maior să evadeze.

Bietul părinte îi dădea fiului său, din respect, gradul pe care acesta îl cîștigase cu prețul sîngelui.

Henri de Solignac îl privi pe bătrînul postăvar cu un aer îngîndurat.

— O evadare ? Dar chiar că nu vă încurcați în mărunțișuri !

— Păi, ce, ducele de Otranto o să mi-l dea înapoi pe Claude, de bunăvoie ? Dacă mi-l dă, cu atît mai bine. Dar dacă nu mi-l dă ?...

— Ai dreptate, domnule Rivière, spuse colonelul, mirat și în același timp încîntat de hotărîrea de care dădea dovadă un bătrîn umil, din care dragostea părintească făcea un erou. Da, ai dreptate, numai că de la Conciergerie nu se evadează atît de ușor.

— Poimîine maiorul nu va mai fi la Conciergerie. O să fie la închisoarea Temple [1],

— De unde știți ?

— Ei, dacă vă închipuiți că-mi pierd vremea, colonele... Am dat tîrcoale, m-am rugat, m-am milogit, am întrebat, am vorbit cu judecătorii, cu gardienii, cu toată lumea. Aș vrea să fiu milionar, să-i pot acoperi cu aur pe toți oamenii ăștia ! Numai că degeaba le-am spus că băiatul nu-i vinovat că, chiar dacă o fi conspirat, nu-i ceva periculos — n-au vrut să audă ! Ah, colonele, politica asta, politica ! Niciodată n-am putut-o suferi, de parcă simțeam eu că, într-o zi, o să pună gheara pe băiatul meu ! Biata Suzette — mama lui — se temea și ea, ca și mine. Am mai avut o fetiță... Cu fetele, cel puțin în privința politicii, ești mai liniștit. Nu te temi de nebunii din astea. Să conspire ! Un om ca el... cu talentul, cu vitejia lui ar fi ajuns departe ! Și acum și-a pierdut viața, nu ?... Nu, nu-l acuz, colonele... ce-a făcut e bun făcut, pentru că a crezut că trebuie s-o facă... Nu

[1] *Le Temple* (templul), la Paris, fostă mănăstire fortificată a Ordinului cavalerilor templieri, construită în secolul al XII-lea, demolată în 1811. În timpul revoluției, Ludovic al XVI-lea a fost deținut, împreună cu membri ai familiei sale, în turnul clădirii.

există pe lume mulți oameni cu o inimă bună ca a lui... Și cu toate astea, n-or să-i dea drumul, or să-l condamne... Se pare că de asta-l mută la Temple. Pe de o parte, e bine, pe de altă parte, e rău. Bine, pentru că dovedește că n-or să-l condamne la moarte, rău, pentru că nu există nici o șansă ca cercetările să se termine cu o ordonanță de neurmărire. Da, am ajuns să cunosc termenii juridici. Și cînd mă gîndesc că dacă și-ar fi urmat calea aleasă, astăzi ar fi fost avocat... Doamne, ce tristă e viața ! În fine, colonele, astea-s faptele : or să-l bage la Temple. Ei bine, la urma urmei, și de la Temple se poate ieși. Trebuie să-l scoatem ! Uite, eu, care sînt un biet bătrîn, aș face-o, chiar dacă pentru asta ar trebui să dau foc fortăreței, numai să-l salvez pe băiat, tot ce-mi rămîne din viața mea trecută și singurul meu rost pe lume !

Solignac ascultă cu înduioșare rugămințile, gemetele, sublimele naivități ale bătrînului postăvar.

În loc să-i răspundă — nu voia nici să-l descurajeze, nici să-i dea prea multe speranțe — îi puse o întrebare :

— Dar ce s-a întîmplat cu soția maiorului ?

Mai întîi bătrînul îi răspunse printr-o clătinare a capului, îndurerată, plină de amărăciune. Apoi, după o vreme :

— E o poveste tristă, colonele, ceva despre care mai bine să nu vorbim. Nu mai e acasă la ea, această... Thérèse ! A dispărut. Poate de frică. Unde se află acum, habar n-am. Ce mai, l-a părăsit, colonele, pe el, care ar fi sărit în foc pentru ea. Auzeam că pe-aici mișună tot felul de netrebnice, dar nu-mi venea să cred. Pe mine, Suzette m-a răsfățat, se vede, nu ? Dar s-o șterg, să dai bir cu fugiții cînd bărbatul tău e închis... (și bietul bătrîn coborî glasul) și încă și mai rău, în pericol de moarte... asta, colonele, nu-i așa că-i o ticăloșie, o porcărie, o lașitate ?

— Thérèse Rivière avea ceva rude la Paris ?

— Da, un unchi : domnul Chambaraud, *cetățeanul* Sylvain Chambaraud.

— Nu l-am văzut niciodată, însă numele mi-e cunoscut;

— A fost membru al Convenţiunii... Un om de treabă ! Şi el s-a înfuriat ca şi mine, v-o jur, colonele, cînd m-am dus la el, să-l întreb de Thérèse. Nu ştia nici măcar că băiatul e arestat. Trăieşte ca un lup singuratic. Cînd m-a văzut — eu, care de la nunta copiilor n-am mai dat pe-acolo, m-am ţinut deoparte, în colţul meu, să nu deranjez pe nimeni — cînd m-a văzut, parc-ar fi văzut nenorocirea întrîndu-i în casă. Stătea, uite aşa, la masa de lucru, şi cu o groază de cărţi primprejur. Şi zice :

— Dumneata, Rivière ?

— Eu, cetăţene... (îi zic cetăţean, habar n-am de ce, poate că aşa m-am obişnuit...).

— Ce s-a întîmplat ?

Şi nu mă părăsea din ochi.

— S-a întîmplat, cetăţene, zic eu, s-a întîmplat că băiatul meu a fost arestat şi că nepoata dumnevoastră a fugit.

— Rivière arestat ? zice.

— Da, zic.

— Încă o victimă de-a lui Bonaparte !

Că aşa-i zice el împăratului : Bonaparte. Şi s-a ridicat şi a început să umble prin odaie şi din cînd în cînd bătea din picior. Şi, din cînd în cînd, lua cîte o carte de pe masă şi dădea cu ea de pămînt.

— Ah, şi Thérèse asta ? zice el. O Chambaraud, care dezertează ! În familia noastră, femeia îl urmează pe bărbat, mai ales dacă e vorba de exil. Dar ce vrei ! Femeile sînt femei şi cea mai bună dintre ele nu merită o singură lacrimă, un singur gînd din partea unui bărbat cinstit. Ah ! bietul maior !

A mai spus că nu se poate ca Thérèse să nu se arate : că poate ca îşi veghează bărbatul de departe şi că, poate, chiar în clipa aceea, caută să-l salveze... Poate că mă înşel, colonele, dar mi s-a părut că cetăţeanul Chambaraud suferă tot atît de mult ca şi mine — ca şi noi, dacă-mi

îngîduiți să spun așa — din pricina arestării lui Claude și, fiți sigur că, dacă vom avea nevoie de el, o să ni se alăture.

— O să mai vedem, spuse Solignac. Deocamdată, n-am nevoie de nimeni.

— Înseamnă că renunțați ?...

— Nu renunț la nimic. Așadar, maiorul va fi transferat la Temple ?

— Poimîine !

— Ei bine, poimîine să fii aici și, pînă atunci, o să avem un plan de luptă.

— Ah, colonele, colonele ! strigă bietul bătrîn, dacă ați putea să-mi dați băiatul înapoi, să-l smulgeți acelui îngrozitor zid de pe cîmpul Grenelle, în care se văd atîtea găuri de gloanțe... Dacă faceți asta, nu mi-e frică decît de un singur lucru : să înnebunesc de bucurie !

Solignac îl conduse pînă la ușă pe bătrînul și necăjitul tată, în stare să îndure toate chinurile, numai să-și smulgă fiul din ghearele călăilor.

Vizita postăvarului, rugăminții acestuia, lacrimile pe care fostul proprietar al dughenei *La Marele Titus* și le ștergea cu batista lui în carouri, acest devotament desăvîrșit, exprimîndu-și durerea, îl impresionaseră adînc pe Solignac.

Cînd rămase singur, colonelul își dădu seama că avea ochii împăienjeniți. Zîmbi, scutură din cap și își spuse cu glas tare :

— Ce prostie, să-mi strice vederea din pricina lacrimilor ! Trebuie, din contră, să văd limpede. Castoret ! chemă el. Fii gata, băiete ! Atacăm !

Lui Castoret colonelul îi încredință delicata misiune de a face să ajungă pînă la maiorul Rivière un bilet — cu complicitatea gardianului. Dumnezeul prizonierilor, uneori tot atît de milostiv ca și cel al îndrăgostiților sau al beților, făcuse ca unul din gardienii de la Conciergerie să fie din Limoges, ca și Castoret și Solignac. Dragonul îi vorbise de ținutul natal, de sărbătorile de pe acolo, de Ulița Măcela-

rilor, de minciunelele care se mîncau altădată, de acele ospătării fumegoase, cu clătite minunate, din grîu arnăut... și despre tot ce-și mai aducea aminte. Aceste patriotice amintiri fură, dealtfel, sprijinite de cîțiva napoleoni strălucind de tinerețe și cîntînd, fără nici o notă falsă, fermecătorul cîntec al aurului. Gardianul se lăsă convins : se făcu a crede că nu era nici o crimă să strecori, în mîna unui prizonier, un peticuț de hîrtie mizgălită.

Astfel, Claude Rivière află că frumosul Solignac veghea asupra lui. Maiorul avea acum un sprijin sigur, un apărător hotărît și îndrăzneț — ostașul despre care cronicile vorbite ale saloanelor timpului spuneau că nici femeile frumoase, nici victoriile nu i se refuzau.

V

DOMNIȘOARA DE LA RIGAUDIE

După cum promisese, frumosul Solignac nu pierdu timpul și stabili un plan de luptă. Dealtfel, norocul îl ajuta și de astă dată.

Casa Rigaudie, reședința domnișoarei, se afla nu departe de închisoarea Temple ; în timpul Revoluției, cînd familia regală se afla închisă acolo, apoi, mai tîrziu, cînd doar Ludovic al XVII-lea rămăsese închis la Temple, administrația Parisului hotărîse ca un corp de gardă să ocupe tot timpul această clădire, pentru a împiedica pe oricine să intre în legătură cu prizonierii. Fiica ultimului marchiz de la Rigaudie — care locuia în cea mai mare parte a anului în castelul părintesc, aproape de satul Solignac — nu-și ascunsese nemulțumirea cînd, revenind în casa cumpărată mai de mult la Paris, găsise acolo, instalate ca într-o ca-

zarmă, gărzile naționale. Această manifestare de nemulțumire ar fi putut să-i fie fatală ; și, totuși, nu i se întîmplase absolut nimic ; domnișoara de la Rigaudie, în timpul călătoriilor ei la Paris, ca și în timpul șederii ei în Limousin, trecuse prin anii cei mai cumpliți ai revoluției, fără să aibă vreun necaz. Poate că felul ei hotărît și curajos de a fi îi dezarmase chiar și pe cei care ar fi fost tentați s-o amenințe.

Domnișoara de la Rigaudie cumpărase casa căreia îi dăduse numele ei prin anul 1787, cînd Henri de Solignac avea șapte ani împliniți și, ori de cîte ori se întorcea de la Paris la Solignac, punea totdeauna să fie chemat la ea Henri, ca să-i dea sfaturi.

— Sper că înveți cu sîrguință. Să nu cumva să crezi că te-ai născut ca să nu faci nimic. Numai nobilii au acest drept, și pentru că prea se folosesc de el, vor pierde odată și odată partida. Tu te-ai născut — ți se va spune, de multe ori, mai încolo, acest lucru — te-ai născut așa cum răsar ciupercile : din întîmplare. Numele pe care-l porți nu este al tău, este numele acestui sat, care adăpostește o mulțime de oameni cumsecade. Un motiv în plus să nu-l faci de rîs. Nu cobori din nimeni și începi cu tine însuți. Nu ți-au fost dați strămoși : să-ți fii tu însuți strămoș și să dai naștere unui neam de bărbați curajoși și de fete cinstite. Îți vorbesc despre lucruri pe care nu le vei înțelege decît mai tîrziu ; însă trebuie să te înveți să gîndești încă de tînăr. În mine vei avea întotdeauna o prietenă devotată ; mama ta, care era de viță nobilă, îmi era apropiată și mi-a dat în grijă să supraveghez folosirea averii pe care ți-a lăsat-o. Ești bogat și vei fi frumos, dacă Dumnezeu îți dă zile ! Preotul de la Montagnac îți va da învățătura cuvenită. Mergi pe calea cea dreaptă și amintește-ți că copiii găsiți sînt nobili din naștere, pentru că nimic nu dovedește că nu sînt născuți din sînge regal !

De cîte ori nu auzise Solignac aceste predici ale domnișoarei de la Rigaudie ! Cu anii, ele nu suferiseră decît

ușoare schimbări. Inevitabila mustruluială, într-o oarecare măsură trimestrială, sfîrșise prin a depune în sufletul tînărului o ușoară melancolie. Privindu-l cu luare aminte pe frumosul Solignac, se putea observa pe fruntea lui înaltă, la rădăcina nasului, o cută adîncă, săpată, fără îndoială, de gînduri amare. Poate că suferea, în taină, că purta, așa cum spunea marchiza, numele unui sat și nu al unei familii. În orice caz, aceasta era un lucru pe care nu era defel prudent să i-l amintești.

Altminteri, colonelul nu era preocupat peste măsură de aceste probleme. Era dintre oamenii care, încrezători în propria lor valoare, se arată lumii cu inima deschisă și privirea luminoasă. Sfaturile domnișoarei de la Rigaudie își atinseseră scopul. Și dacă frumosul Solignac se întrista uneori, gîndindu-se la nașterea lui, fără îndoială i se întîmpla mai puțin din necaz asupra sorții, cît din regretul, cît se poate de sincer, că nu avea părinți pe care să-i iubească.

Domnișoara de la Rigaudie era mută în ceea ce privește originea lui Solignac și, de cîte ori tînărul voise s-o întrebe despre un trecut care îl interesa atît de mult, ea răspundea pe un ton aspru, care nu admitea replică :

— Acest secret nu-mi aparține. Nu insista, prietene ! nu vei afla nimic.

Solignac nu era — așa cum spunea domnișoara de la Rigaudie — un copil găsit, ci mai degrabă un copil părăsit. Într-o bună zi, un bărbat mascat adusese o mică ființă înfășurată într-o mantie, pe care o depusese pe războiul de țesut al unui biet țesător din Solignac, a cărui soție tocmai își pierduse copilul. O pungă mare de bani de aur, o adevărată avere, îl întovărășea pe nou-născut, care țipa, cerîndu-și dreptul la viață.

Copilul crescuse în Limousin, împreună cu Martial Castoret, fiul măcelarului din Limoges, pe care bunicii lui îl creșteau la Solignac și, încă de pe atunci, i se dăduse

acestui copil al întîmplării numele satului în care acel necunoscut îl lăsase.

Despre călătorul cu mască romantică, nimeni nu mai auzise nimic. Bîrfitorii ținutului vorbeau de el ca de un mare senior parizian care, căsătorit fiind și neputîndu-și recunoaște copilul născut dintr-o aventură, îl încredințase astfel țesătorului.

Ceea ce făcuse încă și mai demnă de crezare această versiune, fusese moartea unei tinere domnișoare din împrejurimi, Marie-Anne de Berthamon, ultima descendentă a neamului ei, care pieri după o boală ciudată, lentă, lăsînd întreaga ei avere — foarte mare — domnișoarei Rose-Edmée de la Rigaudie, ruda sa. Se spunea că, fără nici o îndoială, averea Berthamonilor fusese transmisă lui Solignac prin grija domnișoarei de la Rigaudie și poate că tînărul Solignac era singurul care nu știa de această origine, tot nesigură dealtfel, a nașterii sale.

Despre tatăl frumosului colonel, nici măcar cei mai curioși și cei mai perspicaci nu izbutiseră să ghicească nimic și nici nu putuseră inventa ceva sigur sau măcar probabil, căci, domnișoara de Berthamon, în ciuda romanului atribuit ultimei părți a vieții sale, trăise întotdeauna într-o mare singurătate — cel puțin aparentă.

Dealtfel, Solignac părăsise de zece ani regiunea sa de baștină, unde preotul și oamenii cumsecade care-l crescuseră muriseră unul după altul. Ostașul abia dacă se întorsese de două sau de trei ori la Solignac. Însă, în aceste rare întoarceri în ținutul natal, cum se mai îmbătase Solignac de atmosfera caldă a pămîntului limousin ! Cînd era vreme bună, vîna pe sub castanii umbroși sau pe cîmpurile însorite, fericit să respire aerul de pădure, să simtă vîntul mîngîindu-i părul, în timp ce-și struneca calul, ori să umble prin iarba proaspătă, ca fiecare ciorchine liliachiu de iarbă neagră să lase să cadă cîte o picătură de rouă pe încălțările lui mari. După care, „pădureanul" de cîteva zile, pleca din nou la Paris ori pe cîmpurile de instrucție,

uitînd Solignacul, castanii, rîul Briance, jocurile cu Castor, minunatele ceasuri de libertate ! Din nou, înainte, în tropot de copite şi zăngănit de săbii !

In ultimii ani, domnişoara de la Rigaudie nu-l mai vedea pe Solignac decît la Paris şi se putea spune că se arăta, aici, mult mai primitoare decît la Solignac. S-ar fi zis că, în Limousin, redevenea mai rece şi mai cicălitoare.

Aşa se face că Solignac cunoştea bine şi-i plăcea încăpătoarea casă de la Rigaudie, ale cărei grădini păreau să fie continuarea grădinilor închisorii Temple. Li se mai pot vedea încă şi astăzi urmele, spre strada Bretagne. După vizita lui Jean Rivière, primul gînd al colonelului fu :

— Haida-de, ducele de Otranto ne face un mare serviciu, închizîndu-l pe maior la Temple !

După moartea Delfinului, în iunie 1795, şi după ce sora lui părăsi donjonul, în luna decembrie a aceluiaşi an, închisoarea Temple nu încetase să fie închisoare de stat. Directoriul [1], după aceea Consulatul, apoi Imperiul, o populaseră, rînd pe rînd, cu duşmanii lor. Regaliştii executaţi mai tîrziu la Grenelle, Georges Cadoudal, Moreau, apoi Toussaint Louverture — fuseseră succesiv întemniţaţi aici. În turn se spînzurase generalul Pichegru. În 1809, donjonul nu mai avea decît doi ani de viaţă. Se şi vorbea de demolarea lui apropiată. Tot acest cartier trebuia să capete curînd o fizionomie şi o viaţă nouă. Piaţa Temple era deja în construcţie, se deschideau străzi noi, altele dispăreau, condamnate ca şi donjonul care, pe vremuri, fusese loc de refugiu şi mai era, încă, loc de suferinţă.

---

[1] *Directoriul* a guvernat Franţa din 4 brumaire al anului IV (26 octombrie 1794) pînă în 18 brumaire al anului VIII, data loviturii de stat prin care Bonaparte l-a răsturnat. Sub Directoriu, Franţa a fost o republică burgheză, pornită pe cuceriri (Italia, Egipt) şi afaceri, membrii conducerii ei au rămas vestiţi pentru corupţia lor şi a întregului lor regim.

Maiorul Claude Rivière era, cu siguranță, unul dintre ultimii prizonieri închiși în vechiul așezământ al Templierilor.

Claude trăise transferarea lui de la Conciergerie la Temple cu o bucurie pe care cu greu reușea s-o ascundă. Sigur, acum, de sprijinul lui Solignac, i se părea că merge spre libertate. Străbătuse Parisul noaptea, într-o trăsură escortată de jandarmi. Până la sosirea la închisoarea Temple, Claude sperase că Solignac va începe un atac asupra escortei, pentru a-l elibera. Încrederea lui în îndrăzneala colonelului era fără margini. „E adevărat că Solignac nu poate ataca, pe o stradă a Parisului, oameni ce execută ordine primite", gîndise curînd Claude Rivière. „Va reuși, dar fără a lovi pe nimeni". Maiorul se liniștise, avea răbdare. S-ar fi spus că, acum, pentru el, răzbunarea nu mai era decît o problemă de ore. Credea cu tărie în energia victorioasă a lui Solignac, așa cum alții cred în Destin sau în Dumnezeu.

Într-adevăr, Solignac se pregătea să intre în scenă. Lucru ciudat, acest om de acțiune, căruia de obicei nimic nu-i rezista, învățat să învingă în viață, ca și în bătălii, asculta de astă dată de un biet postăvar pașnic ; într-adevăr cuvintele naive ale lui Jean Rivière : „Trebuie să-l facem să evadeze !" îl îndemnaseră pe colonel să încerce această aventură.

Solignac nu ignora riscurile pe care și le asuma. Însă, într-o zi, după ce escadronul maiorului Rivière îi scosese din încercuire pe husarii lui Solignac, acești doi bărbați, pe care îi unise o afecțiune de nezdruncinat și care-și datorau unul altuia viața, își juraseră să se ajute la primejdie, chiar dacă acest lucru i-ar putea costa viața. Existau, pe atunci, asemenea prietenii, înmugurite în luptă și în înfruntări ucigătoare, ca niște flori ce s-ar naște din sînge.

Știind bine că era inutil să înaintezi petiții și să ceri grațieri, temîndu-se, de asemenea, ca justiția să nu devină, brusc, expeditivă în cazul lui Rivière pe care-l cruțase

pînă acum, sperînd să-i descopere complicii — frumosul și curajosul Solignac hotărî să folosească, pentru salvarea maiorului, zilele de răgaz pe care i le dădea armistițiul, încheiat pe Dunăre, de împăratul Napoleon cu împăratul Austriei.

Nimic nu-l ocupa, acum, la Paris : nici vreo pasiune, nici vreo distracție ușoară. Se putea, deci, dedica întrutotul luptei împotriva legii — datorie de răzvrătit pe care voia, totuși, s-o ducă la îndeplinire ca pe un ordin.

— Colonele, îi spunea, cu o expresie de comică încredere, Martial Castoret, care, în mod vag, după expresia mai serioasă decît de obicei a frumosului Solignac, ghicea unele complicații ciudate — colonele, aveți grijă, am reușit să scăpăm de gloanțele austriece, ceea ce e minunat, deși aproape de necrezut. Să nu ne jucăm, acuma, de-a înfrunta, la Paris, gloanțele franceze !

Camaraderia de altădată îi îngăduia lui Martial să dea astfel de sfaturi pe un ton familiar. Uneori, în mijlocul unei șarje de cavalerie, husarul fusese auzit spunîndu-i, în timp ce para lovituri de sabie destinate colonelului său : „Or să te omoare, ai grijă !" Nimeni nu se mira de acest lucru, într-o epocă în care cîțiva republicani îndîrjiți dintre mareșalii Imperiului îl tutuiau, din cînd în cînd, chiar și pe împărat.

Cît despre Solignac, acesta îl trata pe Castoret nu ca pe un subordonat, ci ca pe un prieten din copilărie și îl tutuia ca pe vremuri.

— Cine ți-a spus că vom avea de înfruntat, din nou, gloanțe ? îl întrebă el pe husar.

Castoret luă un aer misterios pe care, de obicei, nu-l avea.

— Domnule colonel, știți foarte bine că nu sînt mai fricos decît alții — este ?

— Din contră, ești un om minunat — regimentul o știe bine, dar și mai bine o știu croații.

— Dacă lucrurile stau așa, domnule colonel, trebuie să știți că nu sînt mai puțin superstițios decît alții : cred în cele trei ceasuri rele de marți, în sarea răsturnată, în pisicile negre care-ți taie drumul, în...

— Ca un adevărat limousin ce ești ! Și unde vrei să ajungi ?

— Vă spun numaidecît, domnule colonel. Am fost să mi se dea în cărți...

— Ei și ?

— Ei și cărțile nu ies bine. Nici pentru dumneavoastră, nici pentru mine !

— Ce-mi tot bîrîi acolo ! izbucni în ris frumosul Solignac. Va să zică așa : un husar din Regimentul 1 crede în prostii ? Cine dracu ți le-a băgat în cap ?

— Cine ? Domnule colonel, fiecare cu ideile lui — este ? Și, dacă este... M-am întîlnit cu o... cu cineva de pe la noi, adică de la mine... Catherine Magnac, nepoata popii, noi îi ziceam Catissou, mă rog frumos. O blondină mititică și frumușică...

— Am priceput ! Restul !

— Dar nu înțelegeți, domnule colonel ! Catissou e cuminte, ca o cadră ! E în serviciu la o mare doamnă — bag mîna-n foc pentru ea, e cea mai cinstită fată din tot Parisul ! De la Catissou am aflat adresa unei cărturărese care, îmi pun capul jos dacă nu citește viitorul în cărțile ei, cum citiți dumneavoastră o scrisoare. He-he, împărăteasa Iosefina știe ea ce știe... domnișoara Lenormand este ghicitoarea ei preferată.

— Ai fost la domnișoara Lenormand ?

— Strada Tournon, să trăiți, dom' colonel !

— Și ce i-ai cerut ?

— Să ghicească viitorul meu și pe al dumneavoastră.

— Și ce-a spus ?

— Lucruri nemaipomenite ! Mai întîi și mai întîi, că noi doi... Că, adică dumneavoastră și cu mine sîntem născuți în aceeași zi... lucru știut, dar ceea ce m-a dat peste

cap a fost că... ascultați bine, domnule colonel, n-am ce-i face, dar așa a spus ea : că viețile noastre sînt legate între ele ca printr-un fir și că, în clipa în care veți fi ucis, domnule colonel, prietenul din copilărie și ordonanța dumneavoastră, domnule colonel, va muri și el !

— Și ce e tragic în asta ? rise frumosul Solignac. Doar nu te temi de moarte !

— Eu, dom' colonel ? ! M-aș lăsa tăiat bucăți, dacă mi-ați ordona. Numai că... Pe lumea asta mai sînt și altfel de lucruri, de care trebuie să ții seama...

— A, da ! Catissou !

— Catissou ori alta, dom' colonel !

— Drace ! Ești un adevărat husar din Regimentul 1, un Don Juan !

— Nu, dom' colonel, ce naiba, mă jur pe ce vreți, că nu ! Femeile ?... Vreau să spun că tocmai pe dos, că adică o femeie ne paște pe amîndoi, și pe mine și pe dumneavoastră, dom' colonel, că doar așa se zice, că avem aceeași zodie și, se numește, aceeași soartă.

— Femeie, zici...

— Una brună ! Că așa spun cărțile domnișoarei Lenormand.

— Măcar e frumoasă ?

— Frumoasă de pică !

— Ce vîrstă are ?

— Vîrsta ? În chestia asta, cărțile nu spun nimica. „O femeie brună, venită din sud, vă va pune în primejdie viața — și a dumitale și a prietenului dumitale — astea-s cuvintele domnișoarei Lenormand. Ea a zis : prietenul dumitale, să mă iertați...

— Din contră ! spuse Solignac, întinzîndu-i mîna. A avut mare dreptate. Am impresia că este singurul adevăr care a ieșit din gura domnișoarei Lenormand.

Martial Castoret clătină din cap și murmură :

— A prezis multe altele împărătesei Josefina și toate s-au împlinit.

— Hai-da-de ! Impărăteasa e o femeie, pe cînd tu eşti un ostaş care s-a bătut la Wagram ! Te compari cu ea ?

— Dom' colonel, poate că e o slăbiciune din parte-mi să cred toate astea... E drept că ce-am aflat n-o să-mi ia nici curajul, nici credinţa, numai că... afurisitele-alea de cărţi m-au întors pe dos ! nu-mi dau pace ! Fiindcă simt că au dreptate. Zvăpăiat cum sînteţi, mereu fără odihnă, mereu în frunte, tare mă tem că o să vă zvîrliţi în cine ştie ce treabă a dracului — simt, o văd şi asta mă chinuie !

— Şi cam ce-ai vrea ?

— Să fiţi mai cumpănit — asta-i tot. Fiindcă, să ştiţi, chiar dacă prezicerea e numai pentru mine, tot dracu-ăla-i : dacă vă frîngeţi gîtul, mi-l frîng şi eu, că doar sîntem legaţi ! Zău, dom' colonel, faceţi-mi binele ăsta : aveţi grijă de dumneavoastră...

Castoret rostise ultimele cuvinte pe jumătate rîzînd, pe jumătate serios, Solignac fu profund impresionat.

Îl atrase către sine şi îl îmbrăţişă frăţeşte, apoi apucîndu-l de o ureche — cum făcea Napoleon cu valetul său, Constant :

— Haide, haide superstiţiosule, nu te mai gîndi la cărţile şi minciunile din strada Tournon ! Mai bine fă-i curte „blondinei" de Catissou şi las-o să vină, la mine, pe bruna din sud, să vină să-mi dea de furcă ! Dacă are piciorul mic, mîna frumoasă şi ochi fermecători, o iert şi îi dau dreptate domnişoarei Lenormand. Dar dacă e blondă ? La să fim serioşi, avem alte treburi : un lucru imposibil de realizat, pe care trebuie să-l realizăm ; pericole adevărate, pe care trebuie să le înfruntăm ; un soldat vrednic, care trebuie salvat de la moarte. Vrei să mă ajuţi în această încercare ? Şi, dacă vor fi cîteva gloanţe pentru mine, n-o să te miri că vor fi şi pentru tine, dragul meu Martial ?

— Ordin ! Tu eşti colonelul meu ! spuse Castoret cu glasul vibrînd de admiraţie şi de dragoste credincioasă.

— Colonelul tău ? Uneori. Camaradul tău ? Adeseori. Prietenul tău ? Totdeauna.

Și Solignac strînse din nou mîna lui Castoret, în mîinile sale vînjoase și loiale.

Ca să ajungă să-l libereze pe maiorul Rivière, Solignac nu avea alte mijloace decît cel încercat — după cum spunea — de mai multe ori, în timpul revoluției, ca să-i smulgă pe Ludovic al XVI-lea, pe Maria-Antoaneta sau pe Ludovic al XVII-lea din temnița de la Temple. Mai multe galerii — datînd de pe timpul cavalerilor templieri — duceau de la donjon la clădirile învecinate, iar Solignac era convins că și în proprietatea domnișoarei de la Rigaudie trebuie să răspundă una din acele galerii secrete, care alcătuiau un fel de rețea întunecată, misterioasă, neștiută, pe sub cartierul vechi — azi, aproape în întregime dispărut.

După ce s-ar fi asigurat că există o asemenea galerie, răspunzînd în casa Rigaudie, n-ar mai fi avut decît să o urmărească și, dacă se putea, să ajungă prin ea într-una din pivnițele donjonului.

Colonelul nu-și pierdu timpul. Își fixase un termen — două zile pînă la următoarea întîlnire cu Jean Rivière. În acest răstimp, avea să folosească fiecare clipă în vederea acțiunii.

În aceeași seară, Solignac ajunse să afle că în grădina casei Rigaudie se deschidea un fel de pivniță, care comunica, pe sub pămînt, cu galeriile secrete ale închisorii Temple. Grădinarul îi încredințase această taină, spunînd că el însuși coborîse, cîndva, în subterană. A doua zi, colonelul trimise după bătrînul Rivière, care sosi în grabă.

— Cred că am găsit, îi spuse Solignac. Veniți cu mine și o să vedeți.

Bătrînul era îmbujorat de fericire și tot drumul, în trăsură, pălăvrăgi fără încetare, de parcă ar fi fost băut.

Dinaintea casei Rigaudie, Solignac opri trăsura și îi spuse postăvarului să rămînă pe loc, pînă ce va fi chemat.

— Răbdare ! O să trimit pe cineva să vă ia.

— Oh ! O să aștept cît o să fie nevoie, că doar e vorba să-l recapăt pe Claude al meu !

— Să vedem ! spuse Solignac.

Bătu la poartă și intră.

Servitorii casei, obișnuiți cu vizitele colonelului, îl introduseră numaidecît la domnișoara de la Rigaudie care, suferindă, nu primea pe nimeni.

Dar domnul Fournier, majordomul, un bătrînel cochet, curățel, cu cravată albă, pantaloni scurți de mătase, pudrat după moda veche, știa că „nepotul Domnișoarei marchize" putea intra cînd dorea.

Domnișoara de la Rigaudie, întinsă într-un fotoliu încăpător, sprijinită în perne, cu picioarele pe un taburet, se afla, singură în vastul ei salon, cu panouri decorate cu picturi marine de Joseph Vernet și mobilat cu fermecătoare mobile rococo — capriciul secolului celui mai elegant din istorie. La picioarele fotoliului, pe o pernuță de mătase, țopăia pe loc, reținută de un lănțișor de metal, dealtfel destul de lung, o maimuțică din specia capuținerilor, neagră, cu două moațe pe frunte și ochi drăgălași de un brun gălbui, cu care se zgîia, arcuindu-și sprîncenele, la oameni.

Era, deocamdată, singurul tovarăș al acestei domnișoare bătrîne — țipetele, ca de copil ori de liliac, ale maimuței păreau să-i ajungă domnișoarei de la Rigaudie, ținîndu-i loc de conversație.

Totuși, văzîndu-l pe Solignac intrînd și salutînd-o cu afecțiune respectuoasă, bătrîna domnișoară se destinse. Abia își reținu un surîs de satisfacție și, fără să se ridice, îi întinse colonelului o mînă plină de brățări și inele, care fusese, poate, frumoasă cîndva, însă vîrsta o încărcase de vine albastre, groase.

Într-adevăr, domnișoara de la Rigaudie se apropia de cincizeci de ani. De fapt, nu avea decît vreo patruzeci și șase ; cu un strop de cochetărie, ar mai fi putut încă face figură bună în lume, seara, la lumina luminărilor. Însă, cu obiceiul pe care îl avea de multă vreme, de a trăi mai mult

în Limousin decît la Paris, în aer liber, fericită să supravegheze ea însăşi parchetele de pădure, cirezile, orătăniile, „marchiza" pierduse cu totul gustul pentru cochetărie. Frumoasă odinioară, acum nici măcar nu-şi mai întreba oglinda, să-i spună dacă a mai rămas ceva din frumuseţea de altădată. Se resemnase de timpuriu cu apropierea bătrîneţii. Blondă, fermecătoare, de un blond roşcat, părul i se îngălbenise, ajungînd de un galben trecut, veşted, cu totul ciudat, iar pe chipul ei, altădată frumos, apăruseră pete roşii, ca şi pe mîinile ei, dealtfel. Slabă, înaltă, osoasă, cu gîtul lung, domnişoara de la Rigaudie avea ceva comic în înfăţişarea ei : mersul hotărît, părea neobişnuit pentru o femeie, dar expresia ei trufaşă era îndulcită de un zîmbet pe jumătate glumeţ şi de obiceiul de a ridica din umeri, de parcă ar fi spus : „Să nu se ia în seamă decît jumătate din asprimea pe care o arăt"...

— Ei, cum merge, colonele ? întrebă ea, după ce Solignac îi sărută mîna. Trebuie recunoscut : grozav îţi alegi momentele pentru vizite ! Nu sînt în apele mele, sînt tare morocănoasă : am primit, chiar în dimineaţa aceasta, o scrisoare de la intendentul meu de la Solignac. Afurisiţii de ţărani nu au cosit otava la timp, iar oile zac de gălbează. Ai picat foarte rău ; acum tocmai îmi vine să declar că lumea întreagă e alcătuită din tîmpiţi şi din şmecheri. Hotărît, nimic nu-mi mai place, nimeni nu-mi mai intră în voie — în afară de maimuţica asta care, cel puţin, îmi linge mîna cînd îi dau ceva bunătăţi !

Şi domnişoara de la Rigaudie, răsucindu-se către caputiner, îi întinse cîteva alune luate dintr-o farfurioară : maimuţica le rontăi, parcă grăbită, ducîndu-le la gură cu amîndouă mîinile.

— Poftim, Jack ! Nu-i aşa că Jack e fermecător, colonele ?

— Într-adevăr, fermecător, spuse Solignac. Numai că, pe această lume, sînt fiinţe care merită, ca şi el, o mînă întinsă, o inimă binevoitoare !

— Ah ! Ah ! făcu domnișoara de la Rigaudie. Am înțeles, am înțeles ! Te-ai ostenit pînă aici, ca să-mi ceri un serviciu, colonele !

— Aceasta este adevărul. Fiindcă știu foarte sigur că mi-l veți face.

— Dumitale, colonele ?

— Celui mai bun prieten, unui tovarăș de arme, cuiva care valorează, poate, mult mai mult decît mine !

— Mofturi ! făcu domnișoara de la Rigaudie, aproape fără voie. Roland al lui Ariosto, cumva ? Nu văd care alt mînuitor de sabie ar valora mai mult.

Soligrac nu-și pierdu timpul să mulțumească în vreun fel pentru aceste laude. Se grăbea să ajungă la scopul vizitei.

— Domnișoară, spuse el, în această clipă, într-o închisoare din Paris se află un om care trebuie scos de acolo și salvat de la moarte !

— A, da ? Și te-ai gîndit că eu aș putea să-l salvez ?

— Da, pentru că sînteți cea mai bună și cea mai curajoasă dintre femei...

— Mă copleșește cu lingușeli, licheaua ! spuse ca pentru sine domnișoara de la Rigaudie, care-și păstrase limbajul ei colorat. Și cine ți-a spus că sînt bună ? Crezi că îmi faci un compliment ? Bună ! Bună ! — bună de tras pe sfoară!

— Ei și ? Cei care se lasă trași pe sfoară se consolează, înțelept, spunîndu-și că sînt mai de treabă decît cei care i-au tras... Sînteți bună și bună veți rămîne, v-o jur ! așa că mă veți ajuta să salvez un om amenințat de moarte, din închisoarea Temple.

— Din Temple ? La Temple se află prietenul acela ?

— Da. Vedeți că prietenul meu vă este un fel de cunoștință. Un vecin !

— Ce drac de copil ! murmură marchiza. Ride întruna, împelițatul ! L-ar podidi rîsul și în fața morții !

— Singurul mijloc de a o pune pe fugă, domnișoară. Trebuie neapărat să mă ajutați să-mi pun planul în apli-

care. Aici, în grădina dumneavoastră, răspunde una din subteranele închisorii. Pe-aici, prin grădina dumneavoastră, trebuie să scape prizonierul. Sînteţi sigură de servitori?

— Absolut sigură. Dar, ascultă : ce basm îmi povesteşti? Evadare ? Eu, să dau ajutor într-o asemenea aventură ? Drept cine mă iei ? Mie îmi place liniştea, nu mai am nici vîrsta, nici cheful să mă arunc în asemenea romane ! Evadare ! Ah, fir-ar să fie ! Dacă pivniţa casei mele poate folosi la aşa ceva... ar fi trebuit s-o folosească Maiestăţile Lor, să scape de acei domni din Convenţiune — pe care aş vrea să-i trimit la dracu, oriunde s-ar afla acum ! Dar aşa le-a fost scris : să nu scape... În sfîrşit... Jack, Jack ! strigă domnişoara de la Rigaudie (dar Solignac o simţea profund impresionată), Jack, animal afurisit ce eşti, nu mai minca atîtea alune, ai să-ţi spargi dinţii !

— Domnişoară, o întrerupse cu gravitate colonelul, vă mai întreb o dată : vreţi să mă ajutaţi să-l salvez pe acest om ?

— Pe acest om ! Pe acest om ! Dar, la urma urmei, cine-i acest om ? Îl cunosc eu pe acest om ?

— Aveţi dreptate. Aţi avea amabilitatea să sunaţi ?

— Eu ?

— Dumneavoastră, domnişoară.

— Fie ! Ei, şi ?

Domnişoara de la Rigaudie trase de un cordon de mătase aflat la îndemînă şi un valet apăru numaidecît.

— Îmi permiteţi, domnişoară, să dau un ordin în casa dumneavoastră ? întrebă colonelul.

— Poftеşte ! răspunse domnişoara de la Rigaudie, care-şi luase pe genunchi maimuţica şi o mîngîia maşinal pe cap — în timp ce Jack, nemişcat, primea, cu linişte şi cu ochii închişi de plăcere, aceste mîngîieri.

— La poartă se află o persoană care aşteaptă, îi spuse colonelul valetului. Roag-o să intre.

Valetul o întrebă din privire pe domnişoara de la Rigaudie şi ieşi abia după ce aceasta încuviinţă din cap...

— Și cine-i acea persoană ? O femeie cumva ? Soția prietenului ? Vreo victimă, a cîta, a frumosului colonel ? Ah ! De asta n-ai îndrăznit să mă vizitezi în uniforma de mare ținută. Îmbrăcat civil — ce oroare ! Dar, ia spune, protejata dumitale... trebuie să fie frumoasă...

— Intrați, domnule, se auzi atunci glasul valetului, morocănos, aproape jignit, că, de astă dată, era obligat să introducă la stăpîna lui un orășean de rînd.

Domnișoara de la Rigaudie își luă lornionul, să-l cerceteze pe Jean Rivière care intrase, timid, salutînd la fiecare pas, alb ca pînza de giulgiu.

— Ia te uită ! Nu e o femeie !

— Domnișoară, spuse colonelul, vi-l prezint pe tatăl celui pe care trebuie să-l redăm libertății !

— Ah ! Domnul este...

— Jean Rivière, doamnă marchiză ! spuse bătrînul. Fost postăvar, da, doamnă... Am avut prăvălia *La Marele Titus*... i-au schimbat numele, nenorociții ! Am fost furnizorul domnului de Coigny, doamnă marchiză, și pot spune, cu mîna pe inimă, că niciodată, nimeni nu s-a plîns... Dar nu pentru asta am venit... Domnul colonel trebuie să vă fi spus că....

— Nu mi-a spus nimic, domnule, zise domnișoara de la Rigaudie. Doar atît, că fiul dumitale, după cît se pare, este închis la Temple.

— Și dumneavoastră numiți asta *nimic*, doamnă marchiză ? făcu omul, privind-o năucit pe domnișoara de la Rigaudie. Doar știți că *nimicul* înseamnă nici mai mult, nici mai puțin decît viața băiatului meu ? Da, doamnă, viața lui !

— Spuneți-mi „domnișoară" ! îl întrerupse, cam brusc, marchiza.

— Domnișoara de la Rigaudie cunoaște acest lucru, domnule Rivière, și ne va ajuta să-l salvăm pe maior ! intervenі Solignac.

— Dispui cam cu ușurință de voința mea, trebuie s-o recunosc, spuse domnișoara de la Rigaudie, supărată. O evadare e o treabă grea și care cine știe unde poate duce. La urma urmelor, de ce m-aș asocia planului vostru ? Numai pentru că pivnița casei mele are legătură cu subteranele închisorii ? Poftim motiv ! Dar, numaidecît după o asemenea ispravă, aș putea fi arestată !

— Nimeni nu o va putea bănui pe domnișoara de la Rigaudie că a ajutat la evadarea unui prizonier, pe care, dealtfel, nici nu-l cunoaște.

— Da, da, am înțeles ! Bune sfaturi, pentru un colonel! Ai o minte de răsculat, nu alteeva ! Să mă bănuiască ? Puțin mi-ar păsa mie de bănuielile altora, ei, fir-ar să fie! dacă aș avea un cît de mic interes să-l protejez pe acest necunoscut ! Dar eu habar n-aveam nici măcar de existența lui, pînă adineauri. Nici măcar nu-i știu numele !

— Maiorul Claude Rivière, din Regimentul 2 de dragoni, spuse, cu fermitate și mîndrie, bătrînul.

— Ah, desigur, înțeleg că dumneata, domnule, ca tată, vei face totul ca să-ți salvezi fiul. Dar eu ? Nu mă simt legată de el prin nimic ! Suferința dumitale... n-o înțeleg, n-o simt, eu nu sînt decît o fată bătrînă egoistă ! N-am copii, nu știu ce-i aceea... Lăsați-mă în pace, vă rog, lăsați-mă cu singurătatea mea și să nu mai aud de năzbîtiile astea !

Și, fără să-și dea seama, marchiza înalță capul maimuței și și-l apropie de obraz. Animalul, cu o expresie de dragoste temătoare, își sprijinea labele negre, cu palmele ridicate, de brațele bătrînei domnișoare.

Bietul Jean Rivière, înspăimîntat de ultimele cuvinte ale marchizei, se uita acum la Solignac. Acesta rămăsese nemișcat, palid, dar încrezător : părea sigur că fata bătrînă, cum singură își zicea, se va lăsa, în cele din urmă, înduioșată.

— Înțeleg, domnișoară ! spuse deodată Jean Rivière, cu o expresie sfîșietoare, apropiindu-se de marchiză. Vă în-

țeleg : nu aveți copii ! Nu vă puteți da seama cîtă dragoste au părinții, în inimă, în măruntaie, domnișoară ! Suferința mea de părinte n-o s-o știți niciodată ! Ah, domnișoară marchiză, noaptea mă trezesc dintr-un salt, mi-e frică, simt nevoia să strig după ajutor... Mi se pare că aud zgomote înfricoșătoare, focuri de pușcă. Sînt lac de sudoare, tremur de spaimă : dacă fiul meu — acest om de onoare ! — a fost împușcat ? Ah, dacă ați ști cum își iubesc părinții odraslele, fie ele mari sau încă la vîrstă fragedă ! Cînd îi pierzi de mici, îngropi împreună cu ei întregul viitor fericit... Așa mi s-a întîmplat mie, vai ! Cînd sînt mari, te temi să nu pierzi un întreg trecut fericit. Ah, Doamne-Dumnezeule, nu-mi rămîn atît de multe amintiri, ca să-mi fie luat și băiatul !

Cu o mișcare bruscă, domnișoara de la Rigaudie îl trimise pe Jack sub fotoliu ; îl privea acum pe Jean Rivière cu ochii ei albaștri, spălăciți, în care licăreau lacrimile.

— Ești un om de treabă ! spuse ea, cu asprime. Dă-mi mîna !

— Eu, doamnă ?

— Spune-mi domnișoară !

Și mîna uscată a fetei bătrîne apucă mîna postăvarului, strîngînd-o.

— Înseamnă că o să-l salvați ? strigă bătrînul Jean.

— O să încerc. Dracu să te ia ! Aveam mare nevoie să fiu zgîlțîită !

— Devotamentul și bunătatea au un nume, domnule Jean Rivière, spuse, rar, Solignac. Numele domnișoarei de la Rigaudie.

— Fără lingușeli ! îl întrerupse ea. Și așa sînt furioasă, că m-ai obligat să te ajut. Ei, ce ai de gînd să faci ?

— Să facem în așa fel, încît galeriile subterane din Temple să comunice cu pivnița și cu grădina.

— Bine. Dar pentru asta trebuie să ai oameni printre paznicii închisorii.

— Avem.

— Şi mai ce ?

— Să dăm servitorilor dispoziţii, încît, în noaptea în care vom acţiona să fie cît mai departe de grădină şi să nu poată bănui nimic.

— Se va face.

— Mai trebuie să desfundăm partea din grădină a galeriei subterane, care este pe jumătate prăbuşită. Treaba asta o fac eu, împreună cu Martial Castoret.

— Şi după aceea ?

— Vom avea, pregătită, o trăsură, la poartă. Vom urca în ea prizonierul liberat şi vom mulţumi sorţii ! Şi cu asta, gata !

— Dumnezeu să vă audă ! făcu bătrînul Jean, care ascultase cu lacrimi în ochi.

— Ajută-te singur şi cerul te va ajuta, spuse Solignac.

— Trăsura aceea, interveni marchiza, trăsura aceea va fi condusă de Fournier, majordomul ; pentru o noapte, va fi vizitiu. E un bărbat de încredere, ne putem bizui pe el.

— Ah, domnişoară, domnişoară, ce femeie sînteţi ! Alta ca dumneavoastră nu se mai află !

— Din fericire pentru voi, bărbaţii, pentru că, fir-ar să fie, v-ar pune la punct, seducătorilor !

— Sînteţi făcută să fiţi mamă ! spuse Jean Rivière, cu recunoştinţă în glas.

Domnişoara de la Rigaudie se simţi atinsă pînă în adîncul inimii de cuvintele postăvarului. Pielea obrazului, arsă de soare, păli uşor. Dar nu răspunse. Întinse mîinile spre frumosul Solignac şi spuse, clătinînd din cap :

— De dumneata, oricum, femeile ascultă, săracele !

Le făcu celor doi bărbaţi un ultim semn, iar după ce aceştia plecară — Solignac sigur de reuşită, Rivière beat de speranţă — se întinse iar în fotoliu şi îşi chemă maimuţa, care îi sări pe genunchi, cu mici scheunături de spaimă şi de repros :

— Iar trebuie să mă sacrific pentru alţii ! Blestemaţi să fie oamenii care se devotează celor pe care îi iubesc —

ei vă trag după ei, Dumnezeu știe unde ! Hai, Jack, mai ia o aluna ! Țopăielile și strîmbăturile tale mă costă mai puțin decît ale altora. Tu, sărăcuțul de tine, nu plîngi, ca un copil ! Un copil ! Un copil ! Ah, postăvarul acesta, cum m-a mai tulburat ! Ca și cum mi-aș putea permite să mă las înduioșată. Dragul meu Jack, îmbrățișează-mă ! Tu nu ești nici mai urît, nici mai tîmpit decît celelalte făpturi și tu, cel puțin, nu-mi ceri servicii ! Ai mai văzut una ca asta ? Să mă las copleșită de sentimente ! Sînt făcută să fiu mamă — i-auzi ! Eh, ce știe el, postăvarul ! Și eu, ce proastă, să mă întind la palavre cu el ! În seara asta, iar o să mă chinuie durerea de cap !

În acest timp, urcînd în trăsură, Jean Rivière îi spunea lui Solignac :

— Dacă *ele*, Suzette și cu mititica, au ascultat și au auzit, de acolo, de sus, acum e sigur că se roagă pentru domnișoara de la Rigaudie.

VI

BUCHETUL DE TRANDAFIRI

Frumosul Solignac era mulțumit. Chiar dacă domnișoara de la Rigaudie i-ar fi refuzat ajutorul, tot și-ar fi urmat cu hotărîre planul, la nevoie împotriva ei ; dar, în situația de față, era foarte bine că marchiza avea ca grijă să abată atenția servitorilor și să-i împiedice să afle ce urma să se petreacă în grădina casei.

Colonelul îl trimise pe Castoret să procure lopeți și tîrnăcoape ; de asemenea, îl însărcină să-i transmită lui Claude Rivière instrucțiunile necesare, ca maiorul să știe ce anume vor întreprinde prietenii lui din afara zidurilor. Trebuiau să lucreze ca, la momentul hotărît, galeria să fie curățată.

Curtea, în care maiorul Rivière era scos o dată pe zi, să ia puțin aer și să se plimbe, comunica, printr-un scurt coridor, cu ușa unei subterane care ducea — Solignac era acum sigur, după ce studiase configurația terenului — în pivnița casei de la Rigaudie. Încă din primele clipe ale ședерii sale în Temple, Claude Rivière, cu acest extraordinar simț al prizonierilor, fusese atras de acel coridor, simțind că prin el se poate ajunge afară, în libertate.

Din nefericire, gardienii, foarte atenți, stăteau tot timpul, de sentinelă în pragul ușii care dădea în curte, cu privirea lipită de acel coridor, care îl atrăgea pe maior ca siguranța salvării.

Și totuși, Claude avea atîta încredere în Solignac, încît nici nu se îndoia de apropiata sa eliberare.

— Există un cuvînt pe care colonelul nu-l cunoaște, gîndea Rivière, cuvîntul *imposibil*. În acest moment, desigur, Solignac acționează !

Prizonierul simțea, prin ziduri, voința activă care urma să înfrîngă zăvoarele și paznicii.

În acea după-amiază, coborînd în curtea acum atît de bine cunoscută, Claude fu surprins să constate că, în prag, nu se afla nici un gardian.

Fiind singur, din cîțiva pași, Rivière pătrunse în coridor și, ajuns în fața unei uși, o zgîlții ușurel, să-și dea seama de tăria ei. Era făcută, fără îndoială, din scînduri groase, dar umezeala le dislocase și prin crăpături simți aer rece, umed, de pivniță.

— Trebuie să fie o galerie, își spuse Rivière. Pe aici se poate ieși !

Căută, pe pipăite, prin întuneric, locul încuietorii. Se convinse că putea fi forțată cu ușurință. Chiar ușa întreagă putea fi scoasă din țîțîni.

— De-aici va veni salvarea ! își spuse Rivière, de parcă ar fi ghicit planul pus la cale de Solignac.

Apoi se întoarse grăbit în curte.

A doua zi, cînd ieşi, ca de obicei, la plimbare, un fel de zidar care, cîntînd, astupa crăpăturile zidului, îl atinse cu cotul şi îi arăta din privire, pe jos, un bulgăraş de pămînt. Rivière, intrigat, îl ridică, în grabă. Odată ajuns în curtea interioară, sfărîmă, între degete, bulgărele şi în el găsi o hîrtie cu indicaţiile amănunţite transmise de Solignac. Rivière intuise exact : trebuia să fugă prin coridorul acela, apoi prin galeria subterană. Înghiţi numaidecît peticul de hîrtie : un gardian apăruse în capătul curţii, dar de data asta salutînd pe cineva, înclinîndu-se şi dîndu-se la o parte, să facă loc să treacă unui personaj pe care Claude Rivière îl recunoscu dintr-o privire şi pe care îl luă, mai întîi, drept un nou prizonier.

Era unul dintre *filadelfi*, cel căruia i se spunea *Varus*, colonelul Bernard Thévenot.

Înalt, slab, numai piele şi os, un Don Quijote cu mustăţi grele, cu ochi negri şi arzători, înfundaţi adînc sub sprîncenele stufoase, colonelul Thévenot, sever năsturat în haina lui civilă, avea o înfăţişare aproape sălbatică. O cinste de aur curat şi o voinţă de fier se ascundeau sub acest aspru înveliş. Colonelul Thévenot, deşi foarte sever, era iubit. Soldaţii îl porecliseră *cel drept*. I-ar fi putut zice „spada dreptăţii".

Claude văzu, cu oarecare spaimă, cum acest om intra aici, în curtea închisorii. *Varus* la Temple ! Aşadar, şi el fusese arestat ?

— Ce s-a întîmplat, domnule colonel ? îl întrebă cu grabă, apropiindu-se de Thévenot.

— Nimic. Nu da nici un semn de mirare. Am intrat aici, sub cuvînt că sînt trimis să inspectez închisoarea.

— Deci nu sînteţi prizonier ! ?

Şi Rivière răsuflă uşurat.

Colonelul se întoarse către gardian :

— Pot schimba cîteva cuvinte cu maiorul Rivière ?

Gardianul salută milităreşte, cu mîna la capelă.

— Desigur, domnule colonel.

Thévenot se îndepărtă cîțiva pași de gardian, care rămăsese nemișcat și pătruns de respect.

— Ce bine, spuse colonelul, în șoaptă, că am ridicat de la dumneavoastră polițele. Am fi fost ruinați ! Ce inspirație pe Oudet, să dispună să le preiau. A fost ultimul ordin pe care l-a mai dat. Poate că nu știi ce s-a petrecut : Oudet e mort.

— Am aflat de la ducele de Otranto.

— Mort asasinat, precizâ Thévenot.

— Asasinat ?

— A doua zi după Wagram, seara, la cîteva leghe de cîmpul de luptă, Oudet a fost atras într-o cursă ; a fost împușcat de un grup ascuns în tufișuri...

— Austrieci ?

— Nu. Jandarmi francezi. Douăzeci și doi de ofițeri ai noștri au căzut împreună cu el.

— Ce infamie ! făcu Rivière, strîngînd pumnii.

— Am fost ales eu în locul lui Oudet. Poliția lui Savary nu bănuiește cu ce mă ocup. Și nici cea a lui Fouché. Așa se face că te pot ajuta să scapi de aici.

— Dumneavoastră, domnule colonel ?

— În piinea de astă-seară se vor afla un clește și o pilă. Peste trei zile, detașamentul care va fi în serviciu la Temple va fi comandat de un ofițer de-ai noștri. Sub pretext că nu vă simțiți bine, veți cere o plimbare de seară. Vi se vor fi adus alte haine și, astfel deghizat, veți putea trece pe sub nasul sentinelelor, ca un muncitor care pleacă acasă, după ce și-a terminat treaba — sînt cîțiva meseriași care fac reparații chiar aici, în Temple.

— Vă mulțumesc, domnule colonel. Văd că nu-i uitați pe cei devotați cauzei noastre.

— O ! din prietenie și din egoism. Avem nevoie de dumneata — dealtfel, nu ai fost înlocuit din funcția de trezorier — așa că...

— Așa că voi folosi cleștele și pila. Dar vă cer permisiunea de a nu mă folosi de îmbrăcămintea oferită : aș-

tept ajutor de la un prieten care, chiar în această clipă, lucrează pentru salvarea mea.

— Un prieten ? Unde ? Unul de-ai noştri ?

— Nu. Dar sufletul cel mai cutezător şi inima cea mai îndrăzneaţă, Henri de Solignac !

— Un erou, desigur, numai că e un cap înfierbîntat, zise colonelul Thévenot. Ai mai mare încredere în planurile lui decît în ale mele ?

— Sînt absolut sigur că voi ieşi din Temple. Colonelul Solignac mi-a jurat că mă va scoate.

— Dar cînd ? Înainte de termenul fixat de mine ?

— Da. Mîine !

— Ei bine, cum doreşti, spuse Thévenot. Important este să scapi de plutonul de execuţie. Să nu frîngi pîinea, decît cînd vei rămîne singur.

— Vă mulţumesc, domnule colonel, şi pe curînd.

— Dumnezeu să te aibă în pază ! spuse Bernard Thévenot, punînd capăt discuţiei şi întorcîndu-se la gardianul care, bineînţeles, nu putuse auzi convorbirea lor.

În aceeaşi seară, Claude Rivière, frîngînd pîinea primită, găsi înăuntru cleştele şi pila promise de colonelul Thévenot. Le ascunse între cămaşă şi jiletcă, aşteptînd acum, cu încredere, căderea nopţii.

Cleştele şi pila îi vor folosi la deschiderea celulei. Din cîţiva paşi, va ajunge în curtea de plimbare. O poartă de trecut, cîteva trepte de coborît. În timpul nopţii, curtea era pustie. Se putea ajunge, prin coridor, la cea de a treia uşă — cea care dădea spre galeria subterană, deci spre libertate. Odată acolo, va da de Solignac — după care maiorul Rivière va fi liber.

Se simţea cuprins de febră, la gîndul că urma să o revadă pe Thérèse, care îl trădase, şi pe acel bărbat, laşul care îl minţise.

Număra orele şi, atunci cînd lugubrul orologiu al închisorii Temple începu să bată, i se păru că fiecare lovitură era în cinstea libertăţii recucerite, a răzbunării.

La rîndul său, Solignac își spunea, la fiecare oră :

— Mîine, pe timpul acesta, Claude Rivière va fi liber.

Nu era nerăbdător. Aștepta cu seninătatea și curajul celor care, în viață, s-au bazat totdeauna pe certitudini. Acest om nu cunoștea ezitarea. Dealtfel, ziua premergătoare evadării trebuia folosită din plin pentru alte treburi, îndoiala nu avea loc.

Fouché era un fel de vice-împărat ; pe vremuri, activitatea lui febrilă și eficace provocase chiar gelozia lui Napoleon, totdeauna iritat cînd se luau hotăriri fără știrea sa, cum se întîmplase, cînd Fouché organizase, împreună cu Bernadotte [1], mobilizarea Gărzilor Naționale, care trebuiau să apere linia, primejduită, de pe Escaut.

Azi, același Fouché îl convinsese pe Clark, duce de Feltre și ministru de război, să ordone, în Piața *du Carrousel* [2], o trecere în revistă a trupelor aflate în Paris, în scopul liniștirii populației — e adevărat, mai calmă după Wagram, dar, în continuare, presimțind cumva pericolul ce amenința frontierele de nord. Urma să aibă loc, aici, unul din acele spectacole militare, care înalță sufletele și întrețin mirajul gloriei — acestea fiind chiar cuvintele cu care Fouché (care nu credea decît pe jumătate în propriile sale vorbe), înfrînsese rezistența ducelui de Feltre, ce ar fi vrut să-i lase împăratului privilegiul acestor zile de pompă și de fast.

---

[1] *Bernadotte* (Jean) 1763—1844, s-a distins în războaiele Revoluției și Imperiului, mareșal al Franței, creat principe de Ponte-Corvo. Adoptat în 1810 de regele Suediei, Carol XIII, a trecut în 1813 de partea coaliției antinapoleoniene. Din 1818, rege al Suediei, sub numele de Carol XIV. Casa Bernadotte domnește și astăzi în Suedia.

[2] *carrousel* — spectacol de dresură și dibăcie ecvestră dat de un grup de călăreți. Piața *du Carrousel*, situată la Paris în preajma palatului Louvre, este numită astfel pentru că, pe vremea lui Ludovic al XIV-lea, s-a prezentat în acest loc carrousel-ul. În 1808 s-a ridicat aici un arc de triumf în cinstea victoriilor lui Napoleon I.

Trecerile în revistă deveniseră marea distracție a parizienilor și marea plăcere a pariziencelor. Era la modă să asiști la ele, ca la Opera Bufă ori la cursele de la Longchamps. Magnifica defilare a soldaților cu ghetre din doc alb, cu chipie grele, ale căror gigantice penaje se legănaseră în marșuri de paradă pe sub arcurile de triumf ale capitalelor cucerite, vederea acelor căciuli de blană, uzate de ploi și arse de praf de pușcă, a drapelelor zdrențuite, fîlfîind printre valurile de baionete, a acestor păduri de flăcări care porneau în vint, deasupra căștilor lănciericr roșii — toată pompa războaielor norocoase, tulburînd mințile, înlocuind libertatea prin apoteoze și prin focuri de artificii de culoarea sîngelui vărsat, toate aceste măreții ale forței îmbătau și uluiau o populație care nu putea decît să admire, pînă să vină ceasul gemetelor și al suferinței.

Trecerea în revistă de la *Place du Carrousel* era relativ modestă, însă își trăgea, din zisele împrejurări, semnificația și interesul patriotic. Populația se ducea să profite de sărbătoare pentru a-și manifesta bucuria ce-o încercase aflînd de victoria de la Wagram.

— Dealtfel, spunea Fouché, încheierea păcii se va tărăgăna multă vreme. Trebuie să ocupăm mințile agitate. Pîine și circ !

Solignac primise și el ordin să participe la revistă. Regimentul său, cantonat în acel moment lîngă Schönbrunn, nu figura pe lista defilării, însă colonelul venise direct de la Wagram și, în persoana lui, era aclamată aici toată armata de la Dunăre.

Goarnele sunaseră pe străzi, încă de cu zori, tobele umpluseră Parisul cu răpăiala lor, asemănătoare rafalelor de armă, pe deasupra cărora se înălțau notele limpezi, strălucitoare, vesele ale trompetelor, cu accentele lor de înfruntare și de tinerețe.

Soldații treceau, bătînd pasul, superbi, iar aceia din bravii orășeni, care nu urmau, pășind în cadență, muzicile

militare, urmăreau din ochi coloanele, stînd pe margini, și vedeau batalioanele îndepărtîndu-se în lungul străzilor.

Ferestrele caselor care dădeau spre piața *Carrousel*, pe atunci strîmtă, erau pline-stup de curioși ; trupele veneau și se formau în careu pe piață, lăsînd doar un singur pasaj liber, să permită trecerea statului major, care urma să se grupeze în fața Arcului de Triumf, pe care arhitectul Fontaine îl înălțase cu trei ani înainte, după modelul arcului lui Septimiu Sever. Se deslușeau, în depărtare, la ferestrele palatului Tuileries, capete de femei, uniforme, toalete.

Străzile învecinate, ulicioarele strîmte, strimbe, întunecoase, gemeau de lume adunată să vadă revista ; oamenii dădeau din coate, să-și facă loc, să zărească măcar de departe vreun drapel ori vreun panaș, să audă vreo frîntură de muzică ori un răpăit de tobe. Timpul era frumos, o minunată zi de iulie, nu prea caldă, dar scăldată în soare.

Strada cea mai aglomerată era, dealtfel, această *stradă Imperială*, abia trasată, încă în stăpînirea demolatorilor și zidarilor, unind palatul Tuileries cu Luvrul, trecînd și peste cîteva case ale tristului cartier. Mulțimea se înghesuia, grăbită, curioasă, zgomotoasă, străbătută din cînd în cînd de cîte un regiment, care își croia drum ca printr-un lan de grîu. În trăsuri și berline ședeau femei elegante, în toaletele lor în culori pale, cu gîtul și brațele goale, cu capetele împodobite cu pene de marabu ; landourile și caleștile neputînd să circule prin mijlocul acestui fluviu uman, rămăseseră încremenite de o parte și de alta a străzii, iar mulțimea curgea printre cele două șiruri de echipaje, ca un rîu între malurile sale. Nici trăsurelele mai ușoare — cabrioletele, factoanele — nu mai izbuteau să înainteze. Sînt momente în care mulțimea este stăpîna absolută și, cu numărul ei, ar putea tăvălugi o armată.

E de înțeles, deci, uluiala, apoi mînia mulțimii, cînd văzu chiar în mijlocul străzii, deci al talazului de oameni, unul din acele echipaje grele, numite pe atunci cu un cuvînt englez, *carrick*, în care se afla ridicată în picioare și

vreo douăzeci de ani, îmbrăcată străniu — mai degrabă după o modă străină — și care, în rochia ei albă, împodobită ici-colo cu trandafiri naturali, aducea cu o arătare de pe alte tărîmuri.

Femeia radia o energie puternică și o grație irezistibilă. Se uita la mulțime cu o privire de regină și cu mîna stîngă îi indica vizitiului drumul ce trebuia să și-l croiască prin puhoiul de oameni. În mîna dreaptă ținea un superb buchet de trandafiri.

— Trebuie neapărat să ajungem pînă la *Carrousel !* îi strigă tînăra vizitiului.

Avea un ușor accent străin, care, totuși, putea fi al unei franțuzoaice din sud. Vizitiul arătă mulțimea din jur, cu un gest care părea să spună : „Îmi ceri imposibilul !"

Însă tînăra femeie, fără să ia în seamă ezitările mute ale vizitiului, repeta poruncitor :

— Haide ! Haide !

— Vreți s-o luăm de-a curmezișul, peste oameni, să ne sfîșie ? întrebă vizitiul posomorît.

— Vreau să ajung la *Carrousel !* Puțin îmi pasă de mulțime ! Dacă ți-e frică, dă-mi biciul, îmi croiesc eu drum !

Vizitiul avea, fără îndoială, mîndria lui, pentru că, la auzul cuvîntului *frică*, îi arse calului o teribilă lovitură de bici. Animalul se ridică în două picioare și se avîntă în mulțime, silindu-i pe curioși să se înghesuie în lături, unii înspăimîntați, alții strigînd, înjurînd, amenințînd.

Tînăra femeie, acum se așezase surîzătoare, mirosea buchetul de trandafiri, privind cu dispreț la mulțimea înfuriată.

Valul de oameni se despica dinaintea *carrick*-ului, ce se apropia de *Carrousel*. Ea și zărea, dealtfel, din trăsură, la capătul unei uliți transversale, gemînd de lume, lucirea baionetelor, iar adieri de vînt îi aduceau, cînd și cînd, zvonul muzicii militare.

— Haide ! Haide ! îl îndemna pe vizitiu, bătînd ne-ıbdătoare din picior.

În ciuda protestelor mulţimii, vizitiul îşi duse stăpîna ît de aproape, încît, stînd în picioare în trăsură, să poată ›mina întreaga piaţă *Carrousel* şi să vadă regimentele ıasate în jurul Arcului de Triumf şi al statului major.

Ostaşii din Gărzile Naţionale, cu pantaloni scurţi şi lastroanele lor albe, formau un fel de gard viu de jur nprejurul pieţii. Din loc în loc, se vedeau ofiţerii lor, ne-ıişcaţi. În mijloc, cele cîteva batalioane, fără companiile ; elită, numai cu cîte patru companii sedentare, în uni-›rmă albastră. Culoarea uniformelor fusese schimbată în 307 de Napoleon, prin decret, pentru că, în bătălie, *prea ' vedea singele* pe postavul alb al uniformelor de pînă ıunci — acestea fuseseră chiar cuvintele împăratului.

Spectatorii puteau admira şi tînăra gardă, abia creată, ›oi pe grenadieri, pe vînători şi pe veliţii florentini. Lăn-ıerii polonezi, în uniformele lor fastuoase, galopau în ırul ducelui de Feltre şi al statului său major.

Clarke deseălecă şi trecu pe jos prin faţa trupelor ali-ıate, inspectîndu-le, cum făcea împăratul. Pe unde trecea, niştea se făcea adîncă şi gravă, nemişcarea ostaşilor su-ıerbă : apoi, luînd loc în tribuna din faţa Arcului de ıumf de la *Carrousel*, ministrul asistă la defilarea trupe-ır. Fanfarele umpleau aerul de glasul alămurilor, bata-ıanele treceau în pas cadenţat, mulţimile aclamau, ulţumind astfel patriei şi bieţilor ostaşi, care-şi vărsau ngele pentru ea.

În vreme ce treceau, bătînd pasul, companie după ›mpanie, tînăra femeie, în picioare în *carrick* şi cu bu-ıetul de trandafiri în mînă, cerceta din ochi, cu nelinişte, :ea tălăzuire de oameni, căutînd, printre uniforme şi ıipuri, un anume obraz, o anume uniformă.

Tresări cînd auzi, dintr-o dată, din spate, rostit de un ıieţaş agăţat de trăsura ei, numele celui pe care îl căuta încerca să-l ghicească din ochi — fiindcă nu-l cunoştea.

— Ca să vezi ! Uite-l pe Solignac ! exclamase băieţaşul, unul din acei golănei ai Parisului, care ştiu totul despre toate şi constituie un fel de cronică vie a marei capitale.

— Colonelul Solignac ?_ întrebă tînăra, întorcîndu-se către băiat. Unde e ?

Copilul întinse mîna spre un călăreţ chipeş care, cu sabia în mînă, călărea alături de stat-majoriştii ducelui de Feltre.

Într-adevăr, Solignac era splendid în fastuoasa sa uniformă de paradă. Castoret, îmbrăcat într-o uniformă asemănătoare, firește, mai simplă, cu trese albe, călărea la cîţiva paşi în urma frumosului Solignac.

Ochii tinerei femei se lipiră de superbul ofiţer, aflat acum destul de aproape. Pălise, respira mai repede şi mirosi maşinal buchetul de trandafiri.

În jurul ei, în mulţime, se comenta :

— El a adus la Paris drapelele austriece !

— O, ce a mai şarjat la Essling !

— Frumosul Solignac e un erou adevărat !

— E un Murat !

— Cel mai strălucit călăreţ !

— Frumosul colonel !

— Nespus de frumos, murmură şi tînăra femeie.

În acel moment, defilarea luînd sfîrşit, Gărzile Naţionale se formară în coloane, iar statul major al ducelui de Feltre plecă în galop, pe partea dinspre chei. Solignac şi Castoret se aflau acum în dreptul tinerei femei, ce sta în picioare în trăsură.

— Iată-l ! Iată-l ! striga mulţimea.

— Trăiască Solignac ! Trăiască frumosul colonel !

Solignac zîmbea, cu o expresie de satisfacţie pe care nu se străduia s-o ascundă.

Își împingea calul înainte, iar Castoret îl urma, bucurîndu-se, ca de ceva firesc, de ovațiile aduse prietenului copilăriei sale.

Solignac mai avea sabia afară și se pregătea tocmai s-o bage în teacă. În acel moment zări, peste rîndul de infanteriști mărșăluind cu baioneta la armă, acea față serioasă, de o frumusețe stranie, magnetică, acei ochi, mari și adînci ca un lac de munte, care-l priveau fix, pe deasupra unui superb buchet de trandafiri. Opri instinctiv calul, pentru a mai vedea, o secundă în plus, această apariție neașteptată, cînd, deodată, tînăra femeie îi aruncă, cu o mișcare elegantă și sigură, peste baionetele soldaților, florile admirabile, pe care le ținuse lipite de buzele ei. Buchetul de trandafiri descrise o curbă rapidă pe deasupra baionetelor, dar frumosul Solignac reuși să-l prindă în vîrful săbiei. Apoi, luîndu-l cu mîna stîngă, îl duse la buze și el, privi tînăra femeie, zîmbi și, băgînd sabia în teacă, porni calul, mai aruncînd o ultimă privire, peste coloana de infanterie ce continua să treacă, femeii tinere, frumoase, atrăgătoare, care, în picioare în *carrick*-ul ei, urmărea din ochi pe frumosul călăreț, ce se depărta în dezordinea și vuetul unui sfîrșit de paradă.

— Minunată creatură ! spuse colonelul după un timp, mirosind buchetul. Ei, Castoret, nu spui nimic ? N-ai văzut nimic ?

Castoret tăcea cu încăpățînare.

— Ești mut, Castoret ? întrebă Solignac.

— Nu, dom' colonel, dar n-ați băgat de seamă...

— Ce anume ?

— Ei, ce ! Trandafirii sînt roșii, dom' colonel, dar femeia brună ! Ați auzit ? Brună !

— Ei, și ? Ce contează ?

— Contează ! Contează foarte mult. Dacă e brună, înseamnă că vine din sud, înseamnă că prezicerea domnișoarei Lenormand... Ați uitat, dom' colonel, de prezicerea domnișoarei Lenormand ?

— Ducă-se dracului, cu prezicerea ei cu tot ! N-are decît să vină din sud, şi de oriunde o fi, numai de-aş mai întîlni-o !

— Vai de mine, dom' colonel ! Aţi uitat că sîntem născuţi în aceeaşi zi ? Şi că o să murim în aceeaşi zi ? V-am mai spus, v-o repet. Ghicitoarea împărătesei nu se înşală. Un mare pericol ne ameninţă ! Aruncaţi naibii trandafirii, dom' colonel, zău, aruncaţi-i ! Pun prinsoare că, printre ei, se ascunde vreo viperă !

VII

ANDREIA

Solignac nu mai era atent la ce bombănea, în continuare, Castoret. Privirea necunoscutei îl emoţionase cu adevărat, ba îl şi flatase. Era obişnuit cu acest gen de omagii fugitive ale femeilor frumoase, adresate ostaşilor în trecere. Văzuse atîtea ! Atîtea chipuri luminoase zîmbind din ferestre, regimentelor în marş ! Ridicase atîtea buchete de flori, aruncate de mîini albe, necunoscute, ofiţerului care pleca la război !

Dar toate acestea avuseseră durata clipelor. Adio şi mai departe ! Înainte, mereu înainte ! Romanul abia început, abia schiţat, rămînea abia început, abia schiţat... şi înainte !... Spre următoarea etapă, unde îl aştepta alt roman abia început şi neterminat. Cavalerii rătăcitori nu pot iubi decît aventura. Asemeni lor, Solignac nu lăsase nimic din inima sa pe drumuri şi în cantonamente. Cunoscuse numai capriciii de o clipă : buchetul de trandafiri primit astăzi de la această femeie nu era singurul buchet prins, din zbor, în vîrful săbiei.

Şi totuşi, întîmplarea de astăzi îl intrigase, îi fixase interesul mai mult ca de obicei : simţea că tînăra de astăzi era *altceva*.

La ea se gîndea pe cînd îi dădea lui Castoret indicaţiile necesare în vederea expediţiei de la noapte. Fiindcă nu uitase nici o clipă că trebuia să-l elibereze pe maiorul Rivière.

Aşadar, îi explica lui Castoret ce avea de făcut ; husarul trebuia să fie prezent la ora fixată, la casa de la Rigaudie. Fournier, majordomul marchizei, după cum fusese înţelegerea, îi îndepărtase pe toţi servitorii, sub pretextul unei zile libere, acordată de domnişoara de la Rigaudie în cinstea unei sărbători de familie ; bătrînul servitor, atît de îngrijit şi chiar elegant în ţinuta lui, se pregătea să îmbrace haine de vizitiu.

Solignac ieşi din hotelul Saint-Firmin, în civil şi fără arme. Într-o asemenea împrejurare, şi-ar fi riscat viaţa, dar n-ar fi riscat să ucidă pe altul. Nu luă cu el decît cîţiva trandafiri, din buchetul ce-i fusese aruncat de frumoasa necunoscută.

Dealtfel, Solignac era convins că evadarea nu va fi prea greu de realizat. Galeria, care pornea din pivniţa proprietăţii marchizei de la Rigaudie, fusese curăţată, degajată. Un singur zid o mai despărţea de hrubele închisorii Temple şi, încă în zori, Castoret îl va fi dărîmat, fără greutate, cu tîrnăcopul.

Bine dispus, vioi, ca în preajma unei bătălii, colonelul se îndrepta spre Palais Royal [1], unde avea de gînd să prînzească. Grădina şi galeriile de aici nu mai aveau aspectul din timpul Revoluţiei şi al Directoriului. Animaţia poli-

[1] *Palais Royal*, clădire monumentală la Paris, construită în 1629 pentru cardinalul Richelieu. Nu a fost niciodată palat regal, cum s-ar putea crede după nume. Multă vreme reşedinţă a principilor de Orléans, era, încă înainte de Revoluţia franceză, loc de întîlnire a amatorilor de jocuri de noroc şi al libertinilor.

tică fusese înlocuită de larma, mai intimă, a unei mulțimi care nu se mai ducea acolo să discute și să filozofeze, ci să adulmece plăcerile vieții. Zăngănitul pintenilor, săbiile bătînd coapsele musculoase ale ofițerilor, ecourile Bursei — care se ținea acolo, în așteptarea clădirii proprii, aflată în construcție — înlocuiseră strigătele vînzătorilor de ziare și vuietul discuțiilor zilnice dintre iacobini și muscadini [1]. Dar animația era aceeași. Acest colț al Parisului era locul unde se putea minca bine, unde se putea specula cu folos, unde se putea juca jocul modei și al dragostelor ușoare. Toate zeitățile Olimpului își dăduseră întîlnire aici, pentru a vorbi în limbajul epocii : Comus și Mercur, Pluto și Venus — cu toatele, în afară de zeița înțelepciunii.

Atelierele, magazinele, bijutierii, croitorii și cizmarii, cofetarii, opticienii, modistele, ceaprazarii, din care unii făceau și reparații pe loc, negustorii de cristaluri — tot ceea ce însemna lux la Paris, restaurantele și cafenelele, atrăgeau militarii, plimbăreții, provincialii și fetele bune. Erau cafenele, unde ți se servea un pahar cu bere și un spectacol cu un ventriloc, restaurante „populare", unde sosurile proaste erau „îmbunătățite", ziceau nemulțumiții, de o orchestră și mai proastă. Dar mai era Cafeneaua Foy, cu înghețatele ei celebre ; Rotonda, Cafeneaua Mille-Colonnes sau „La Frumoasa Limonadieră", unde draperiile elegante, mobila prețioasă și luminația *à giorno* îi atrăgeau pe străini ; Cafeneaua Sabbatino, unde ofițerii și elegantele vremii mergeau pentru *punch*-ul ei celebru ; Cafeneaua Chartres, unde se putea juca șah — și atîtea și atîtea altele.

Secolul al optsprezecelea se terminase în austeritatea revoluției, începuse cel de al nouăsprezecelea, aducînd la ordinea zilei petrecerile bogate. În timpul Directoratului, oamenii se retrezise la viață ; sub Imperiu absorbeau

[1] *muscadin*, poreclă dată la Paris, prin 1793, tinerilor eleganți regaliști.

bucuriile vieții prin toți porii, nefiind siguri că mîine, la aceeași oră, vor mai fi în viață. De aici — mese îndelungate, veselie, cîntece deșuchiate și amoruri rapide.

Și Solignac gusta viața din plin, în grabă, așa cum ar fi golit o sticlă pe care o mînă străină i-ar putea-o smulge, în orice clipă, de la gură.

Îl obseda amintirea frumoasei necunoscute, care îi aruncase trandafirii : împărțise buchetul în două : jumătate la hotel, într-o vază de flori, cealaltă cu el. Parfumul florilor îl tulbura, îl învăluia tot timpul.

Numai că Solignac era omul timpului său, nu un erou al vaporoaselor romane ale doamnei de Genlis. Așa că, așezat la masa unui restaurant, parcurgea lista de bucate cu aerul celor cărora amorul nu le taie deloc pofta de mîncare.

Fața de masă era albă ca neaua, argintăria strălucea, vinurile erau vechi, iar bucatele delicioase — totul învăluit în parfumul insistent al trandafirilor.

Tocmai își isprăvea masa, indiferent la pălăvrăgeala din jur, cînd ușa restaurantului se deschise și un bărbat, cu înfățișare de valet stilat, intră și veni drept la Solignac, pe care îl salută cu respect.

— Sînteți domnul colonel Solignac ? întrebă el, cu politețe.

— Da, răspunse colonelul.

Bărbatul se înclină iar și scoase de la piept un bilet pe care i-l întinse lui Solignac.

Colonelul privi mai întîi biletul, fără să-l deschidă : lucru ciudat, hîrtia mirosea și ea a trandafiri.

— De la cine e scrisoarea ? întrebă el, intrigat.

Aducătorul nu răspunse. Zîmbea, dîndu-i de înțeles că nu are decît să citească.

Solignac începu să citească. Bărbatul din fața lui îl văzu roșind ușor.

— Bine, făcu Solignac, după ce termină de citit.

— Răspunsul ?

— Voi veni.

Celălalt salută din nou, cu politețea lui de lacheu stilat, și plecă.

— Romanul a început, gîndi Solignac, recitind scrisoarea și lăsîndu-se îmbătat de parfumul de trandafiri pe care îl degaja.

Biletul, fără semnătură, făcea aluzie la trecerea în revistă, la buchetul de trandafiri prins în vîrful sabiei. Îi cerea lui Solignac să se afle, la căderea nopții, în Piața Concorde, acolo unde încep *Les Champs Elysées*.

O femeie, într-o caleașcă, îl va aștepta acolo pe frumosul colonel.

— E scris să nu mă plictisesc nici măcar în cele cîteva ceasuri care mă despart de eliberarea lui Claude Rivière ! își spuse Solignac, zîmbind.

Privi ceasul, constată că mai dispune de peste două ore. Plăti și ieși. Se îndreptă, pe jos, spre Champs-Élysées.

I se păru ciudat locul ales pentru întîlnire, în vremea aceea melancolie și aproape pustiu. Nu dădeai pe atunci pe Champs-Elisées decît de bărbați din popor, jucînd un joc străvechi francez cu bile grele, mari cît un măr, ori un fel de joc cu mingea, invalizi și, firește, îndrăgostiți, căutînd locuri ferite de priviri.

— Nu vrea să fie văzută ! înțelese colonelul.

Se întrebă, cum de îndrăznise această femeie să arunce, unui necunoscut, un buchet de flori, pe care își apăsase buzele, ca și cum i-ar fi trimis un sărut. De ce rang o fi ? S-o fi cunoscut de undeva ? Degeaba își frămînta memoria, nici o amintire nu se lega de acea față frumoasă, palidă. Hotărît lucru, cu cîteva ore în urmă, la revistă, o văzuse pentru prima dată.

În clipa în care Solignac străbătea Piața Concorde, soarele asfințea îndărătul arborilor de pe Champs-Élysées.

Caleașca se afla oprită la locul indicat în scrisoare, la intrarea în promenada pe jumătate pustie. Un valet se plimba pe dinaintea cailor, vizitiul rămăsese nemișcat, sus,

pe capră. Apropiindu-se, Solignac văzu, în trăsura împodobită cu un ecuson nobiliar, o femeie brună, învelită într-un şal. Femeia îi surîse ! O recunoscu.

Cînd se afla la doi paşi de trăsură, tînăra se ridică şi spuse cu un uşor accent italian :

— Ah ! aţi venit, colonele ! Vă mulţumesc !

Îl privi un timp, fără o vorbă, în vreme ce Solignac o privea la rîndul său, atras, fermecat : o femeie de vreo douăzeci de ani, de o graţie aproape înfricoşătoare, cu ochi arzători, în care pîlpîie o flacără verzuie, ce amintea parcă de lumina lividă a facelor funerare.

Aceste două fiinţe, amîndouă atît de frumoase, dar de o frumuseţe diferită, el franc, loial, radiind de o generozitate arzătoare, ea consumată de o pasiune interioară, egoistă şi extrem de seducătoare, păreau să se studieze din priviri înainte de a mai scoate încă o vorbă, un cuvînt măcar, ce ar putea face ca unul din doi să se lase ghicit de celălalt. S-ar fi zis adversari, măsurîndu-se din ochi înaintea duelului. Solignac îşi aminti de spaimele superstiţioase şi de avertismentele lui Martial Castoret.

Stînjenit de tăcerea ce se prelungise, colonelul rosti, în cele din urmă :

— Hotărît : este pentru prima oară cînd am onoarea şi norocul de a vă vedea, doamnă. Cumva mă cunoaşteţi ?

— Dar cine nu vă cunoaşte, colonele ? replică ea, surîzînd. Însă, şi eu vă văd pentru prima oară ! Ba nu, mă înşel ! A doua oară, prima a fost la Carrousel. Trebuie să vă mărturisesc : m-am dus la acea trecere în revistă numai ca să vă cunosc la chip.

— Într-adevăr ? exclamă Solignac, intrigat.

— Ah ! Trebuie să ştiţi că noi, femeile, sîntem cam nebune şi tot ce e romanţios ocupă un loc privilegiat în inimile noastre. Ei, bine, atît mi s-a vorbit de dumneavoastră şi în atîtea feluri, încît am vrut să văd cu ochii mei eroul al cărui nume se află pe toate buzele, în toate

saloanele din țara mea. Știam că vă aflați la Paris — unde voi rămîne cîteva luni, da, sînt italiancă ! — și fusesem informată că veți fi unul din strălucitii actori ai revistei de astăzi ; v-am văzut, prin zidul de baionete, în larma defilării, dar am vrut să vă revăd mai de aproape, de aceea am pus pe cineva să vă urmărească, întîi la hotelul unde locuiți, apoi la restaurant.

Se opri, fixîndu-l pe Solignac, care era vădit tulburat de frumoșii ei ochi, cu ape schimbătoare.

Colonelul se uită spre vizitiu, dînd parcă să se înțeleagă că n-ar dori ca această convorbire să fie auzită.

Necunoscuta înțelese :

— Nu știe nici un cuvînt franțuzește. E napolitan.

Colonelul schiță un surîs :

— Ei, întrebă el, cu o expresie oarecum sfidătoare în glas, ce nu reușea însă să acopere un ușor tremur al emoției, și acum sînteți mulțumită, doamnă ?

Solignac încerca să surîdă, ca pentru a se ironiza, dar, oricît se străduia să nu-și piardă firea, italianca îi făcuse o profundă impresie, iar mirosul trandafirilor, acest parfum pătrunzător, îmbătător, de dragoste, parcă umplea toată atmosfera din jurul lor și i se urcase la cap.

— Nu, nu sînt mulțumită, spuse ea încetișor, sînt fericită.

Solignac o privi insistent.

— Da, urmă necunoscuta, pentru că, iată, nu toate himerele sînt mincinoase, nu după toate visele vin deșteptări triste. Nu înțelegeți ! spuse ea, adîncindu-și privirea în ochii albaștri, limpezi și sinceri ai lui Solignac, îmi dau seama ! Cum e posibil să te legi de o fantomă ? De un nume. E posibil ! Am văzut în jurul meu, la bărbați, atîta lașitate și violență, încît m-am întrebat dacă nu există, totuși, în lumea asta mare, măcar un bărbat de onoare, ca altădată. De fiecare dată cînd puneam această întrebare,

primeam unul și același răspuns, unul și același nume : *Solignac*. Atunci mi-am spus că dacă un asemenea bărbat există, și există așa cum îmi era descris — nobil, mîndru, superb — îl voi iubi. Și, dacă îl voi iubi, într-o zi, mă voi face iubită de el. Ei, bine, priviți-mă : sînt tînără, sînt frumoasă, dar sufletul mi-e trist ca moartea ; am cunoscut din viață numai ce are mai dezgustător, mai oribil : trădarea și minciuna ; nu aparțin nimănui și nu vreau să aparțin decît mie însămi ; dacă vreți ca o femeie, în stare să-și dea sîngele pentru cel pe care-l iubește, să fie a dumneavoastră, ca o roabă supusă stăpînului ei, iată-mă, sînt a dumneavoastră ! Lăsați-vă iubit și spuneți-mi dacă vă temeți de dragostea mea !

Un asemenea limbaj era atît de neașteptat, de straniu, cu răbufnirile sale de nebunie sau de beție, încît Solignac rămase un moment fără să răspundă, contemplînd această față adorabilă de femeie, aceste buze minunat desenate, acești ochi încărcați de infinit, toată această făptură tînără și plină de iubire ; apoi cu un glas scăzut, ce parcă nici nu era al lui, aproape mîngîietor, șopti :

— Și de ce m-aș teme de această dragoste ?

— Pentru că a mai ucis pe cineva ! Pe un nebun ! Un prost ! adăugă ea, cu un fel de tragic dispreț. Disperată că găsisem în el, nu bărbatul cu inimă viteză, cutezătoare, ci un fel de păpușă, l-am concediat. El și-a zburat creierii cu pistolul.

O spusese cu răceală, parcă ar fi vorbit de lucrul cel mai obișnuit cu putință, pe un ton aproape degajat, care suna sinistru.

Colonelului i se păru că aude glasul neliniștit al lui Castoret, vorbind de prezicerile domnișoarei Lenormand.

Dar Solignac era dintre cei pe care pericolul îi atrăgea. Ar fi zîmbit poate, trecînd pe lîngă una din acele banale aventuri, cum i se oferiseră atîtea în viața de război sau

de garnizoană. Dimpotrivă, găsind în această femeie necunoscută atîta farmec, îmbinat cu ideea unui pericol posibil, se simțea ca atras de un magnet, ca împins de o forță necunoscută. Dealtfel, mai întîlnise el oare, vreodată, asemenea frumusețe, atît de elegantă, de îmbătătoare, de primejdioasă ?

— Sper că nu sînteți dintre cei care-și iau viața din cauza unei femei, spuse ea, privindu-l drept în ochi.

— Sînt femei pentru care ai muri, totuși, cu bucurie, răspunse el încet.

Colonelul se rezemase de calească, pe jumătate aplecat spre necunoscută, care la rîndul ei, se întorsese în așa fel încît, acum, Solignac îi simțea respirația mîngîindu-i obrazul.

— Așadar, nu m-am înșelat, rosti ea într-un tîrziu. Chiar sînteți cum mi-ați fost descris. Voi putea conta pe devotamentul și curajul dumneavoastră ?

— O ! făcu Solignac, încercînd să-și regăsească tonul ușor zeflemitor, care-l prindea de minune. Înseamnă că aveți un dușman care nu are de gînd să se sinucidă și căutați pe cineva care să-l...

— Ah, nu ! răspunse ea, făcînd o schimă de dispreț, nu am nevoie de un *bravo* [1]. Sînt destui *bravi* în țara mea și dacă i-aș fi pus cuiva gînd rău, n-aș fi apelat la ajutorul unui erou. Nu vreau să mă răzbun pe nimeni anume. Ci doar pe viață. Născută ca să fiu iubită, n-am întîlnit decît bărbați care au mințit sau cărora le-a fost frică. Îi disprețuiesc ! Vin la dumneavoastră pentru că vă iubesc.

— Pe mine ? îndrăzni Solignac, uimit.

— Da ! răspunse ea, hotărîtă. Aveți în privire, în glas, în mers tot ceea ce face un stăpîn, tot ceea ce noi, femeile,

---

[1] *bravo* (plural bravi — ital.), inițial bărbat curajos, înarmat, a însemnat curînd, în Italia, paznic personal și, apoi, asasin cu simbrie.

căutăm şi iubim la bărbaţi : voluptatea de a fi cea slabă ! Să fii dominată, în loc să-ţi petreci viaţa încercînd să încurajezi şi să înalţi inimile slabe şi ticăloase ! Iată, am douăzeci şi doi de ani, dar am adunat în mine amărăciunea unei vieţi de o sută de ani. Am crescut în necazuri ; dintr-o familie ilustră, de copilă mi s-au deschis ochii în mijlocul unei curţi depravate şi corupte : mama a murit demult, iar de mine a avut grijă un fel de guvernantă, Apolonia, urîtă şi bătrînă, una dintre acelea care-şi vînd fiicele şi le corup pe cele ale altora ; ca napolitană, cu numele pe care-l am, la cincisprezece ani am fost chemată la Curte, lîngă suverană. Acolo, în viermuiala aceea de fast şi corupţie, am învăţat primul surîs şi am avut prima dragoste. Înţelegeţi, deci, colonele, pentru ce, fiind victima acestui fel de educaţie, a acestui mediu corupt, tînjesc după curaj, după îndrăzneală şi pentru ce sînt gata să mă dăruiesc toată celui la care aş găsi acea mîndrie a sufletului, pe care n-am întîlnit-o niciodată ? Veţi crede că sînt nebună ! schimbă ea tonul. Ne vedem pentru întîia oară şi eu m-am şi apucat să vă povestesc viaţa mea. Dar pe noi, italienii, trebuie să ne luaţi aşa cum sîntem. Să presupunem că ne-am cunoscut la un bal mascat, la Operă. La urma urmei, avem oare timp de pierdut cu introducerile, cînd moartea ne pîndeşte de peste tot ? Şi apoi, cine poate şti dacă femeia care, acum, vorbeşte cu un ostaş, mîine nu va fi exilată, alungată din Paris, chiar în clipa în care ostaşul va pleca, în galopul calului, în întîmpinarea gloanţelor inamice ?

Este adevărat că acele vremuri, de viaţă grăbită, supraîncălzită şi ca instinctivă, suprimaseră, în mare măsură, în comedia umană ceea ce în teatru se numesc lungimile. Revoluţia şi Imperiul au fost favorabile acţiunilor rapide şi deznodămintelor grabnice. Tobele ritmau bătăile inimilor, care se cucereau ca la asalt.

Solignac era, totuși, uluit de aventura care i se prezentase sub această formă, neliniștitoare, amenințătoare chiar, deși încărcată de promisiuni.

O asemenea întîlnire, misterioasă, neașteptată, sub primele stele ce puncteau deja cerul întunecat, nu avea, desigur, nimic banal. Solignac, fermecat, distingea vag în noaptea ce se lăsa, învăluitoare, gîtul frumos, curba elegantă a umerilor, talia acestei femei care nu-l slăbea din ochi. Solignac, sedus și cucerit, uita cu încetul — ca și cum un narcotic i-ar fi adormit memoria — de prizonierul care, în acel ceas, număra înfrigurat clipele ce-l mai despărțeau de libertate.

— Îmi veți ierta această nebunie ? întrebă ea, încet. Faptul că m-am lăsat împinsă spre bărbatul tare, mai tare decît mine ?

— Ce contează motivul care ne-a adus alături ? Sînteți frumoasă și vă iubesc ! răspunse Solignac. Oricine ați fi, sînt al dumneavoastră.

— Curînd vă voi arăta cine sînt, spuse ea.

— Curînd ?

— Da, mîine, dacă soarta va vrea.

— Mîine ? Ce cuvînt îngrozitor ! De ce nu în astă-seară ? De ce nu acum ?

— Pentru că vreau să vă gîndiți la mine și să vă întrebați : „Cine-o fi ?" Misterul joacă un rol mare, foarte mare, în dragoste !

— Și cînd vă voi afla numele, voi deveni mai înțelept ? Le cunosc dealtfel, le știu, numele ce le purtați : grația, frumusețea, seducția, tinerețea !

— Să mai spună cineva că numai italienii se pricep la măguleli ! izbucni în rîs necunoscuta. Veți afla, colonele, că, deși străină, sînt de-ai dumneavoastră, așadar, sînt în stare să înțeleg actele de eroism. Fratele meu este — dacă n-a fost ucis — tot soldat.

— Soldat ?

— Ofiţer în armata franceză... sau mort. *Chi lo sa ?*

— Soldat ! repetă Solignac.

Acest singur cuvînt rupsese vraja, gîndul îi zburase la prizonierul din închisoarea Temple. Îşi îndreptă trupul instinctiv, ca unul ce se află în faţa unei datorii şi, privind cerul pentru a-şi da seama cît e de tîrziu, spuse :

— Doamnă, ceasul care a trecut a fost un colţ de rai în viaţa mea. Cele mai frumoase fulgere sînt cele care durează cel mai puţin. Mă retrag. Să-mi fie cel puţin permis să iau cu mine două lucruri : o promisiune şi un nume !

Italianca surise, fermecată. Apoi, înţelegînd, întrebă mirată :

— Plecaţi ? Pentru ce ?

— Pentru că trebuie, doamnă.

— Într-adevăr, trebuie ? Şi dacă v-aş ruga să mai rămîneţi ? Cine ştie cînd şi dacă ne vom mai revedea...

— V-aş răspunde cu un suspin : adio sau la revedere, doamnă. Şi aş pleca.

— Adevărat ? şi îşi puse mîna pe braţul lui Solignac : aşadar, n-aţi înţeles că femei ca mine îşi aruncă sufletul întreg, împreună cu buchetul de trandafiri şi cu surîsul ?

— Aceşti trandafiri, doamnă, iată-i, spuse Solignac. Parfumul lor mă arde, acest surîs nu mi se va şterge niciodată din minte şi îl voi revedea ori de cîte ori voi închide ochii. Dar dacă acest surîs ar fi etern, dacă aceste flori nu s-ar veşteji niciodată, aş arunca florile în vînt şi surîsul în uitare, ca să mă duc acolo unde trebuie să fiu în această seară !

— Santa Maria ! exclamă italianca, retrăgîndu-şi mîna. Nu m-am înşelat : iată, în sfîrşit, un bărbat ! Ei bine, reluă ea, duceţi-vă. Asta fu soarta ! Dacă întîmplarea va voi, ne vom revedea.

— Soarta ! Întîmplarea ? De ce întîmplarea şi nu voinţa noastră ?

— Pentru că, cine știe ?... Poate ar fi mai bine să nu ne mai întîlnim — și suspină.

— M-ați întrebat adineauri dacă mi-e frică, reluă Solignac. Atunci de ce tremurați ?

— Eu ? Da de unde ! — se înveli în șal, apoi întinse mîna : *Addio !*

— Nu *Addio*, ci *A reveder ci !* Dacă în privința întîlnirii nu am avut succes, poate că îmi veți spune numele...

— La ce v-ar sluji un nume ?

— La ce slujește numele divinității căreia îi adresezi rugăciunea ?

— Îl vreți ? întrebă necunoscuta. Dar, gîndiți-vă : s-ar putea să fie numele unei femei pe care n-o veți revedea niciodată.

— Motiv în plus să-l aflu.

— Ei bine, spuse ea după o scurtă șovăială, mă numeam Andreia pentru cel ce a murit și mă numesc marchiza de Olona pentru cei de la curtea din Neapole. Dar, pentru dumneavoastră, dacă mi-aș alege un nume, acela ar fi *dragostea care trece*. ...Și pe lîngă care, poate, ați trecut, încheie ea cu un zîmbet melancolic.

El o privi o ultimă oară. Caleașca porni în galopul cailor. Solignac mai zări, o clipă, arătarea ce se depărta, apoi trăsura și caii și această femeie inexplicabilă, totul se pierdu în noapte.

Lui Solignac nu-i rămăsese, cum voise, decît un nume și amintirea acestui prim capitol al romanului care, probabil, nu va avea continuare și sfîrșit.

— Andreia ! își spuse el. Numele este minunat, iar femeia fermecătoare. Să fi fost oare convinsă că, într-adevăr, cuvîntul potrivit este *addio* ? La naiba ! se scutură el. Fericirea și plăcerea sînt lucruri minunate, dar datoria e mai importantă. *Fra poco*, Andreia, pe curînd ! Hai să-l salvăm pe maiorul Rivière.

VIII

ELIBERAREA

La orele opt seara, Claude Rivière auzise cum gardianul zăvorea, din afară, uşa celulei. Acel sunet care răsună întotdeauna sinistru în auzul deţinuţilor, maiorului îi păruse, în acea seară, şi mai crud şi mai chinuitor.

Programul zilnic al tragerii zăvoarelor poartă un nume brutal : închidere. Începînd de la opt seara deţinutul este şi *mai închis*.

Claude se gîndi că ar putea, cu ajutorul cleştelui, forţa broasca uşii ; dar, ca să pilească zăvorul, avea nevoie de foarte mult timp, care l-ar fi dus mult peste ora zece, moment în care Solignac se va afla în pivniţa casei marchizei de la Rigaudie. Vădit, numai două ceasuri nu ajungeau.

Maiorul fusese înştiinţat de detaliile pregătirilor. Castoret, prin relaţiile lui, făcuse să-i parvină o scrisoare. „Poştaşul" îl costase, desigur, foarte scump pe Solignac.

— Într-o oră şi jumătate, colonelul se va afla poate la un pas de mine, gîndea Claude. Dar voi putea eu ajunge *lîngă* el ?

Îşi privi ceasul : acele păreau că aleargă cu o repeziciune înspăimîntătoare. Maiorul nu mai şovăi : se aşternu pe treabă.

Broasca uşii era în interiorul celulei şi, cu sculele pe care le avea, Rivière o putu forţa. Dar asta nu era mare lucru. Adevărata greutate, obstacolul absolut era să pilească zăvorul.

Introduse pila în spaţiul dintre uşă şi toc ; pila, din oţel dur, muşcă, scîrţiind, din zăvor. Dar maiorul îl simţea enorm, solid, gros, în stare să se opună eforturilor sale.

— N-am încotro, îşi spuse Rivière. Trebuie să încerc.

Începu să pilească, oprindu-se din cînd în cînd şi trăgînd cu urechea spre culoar. Apoi îşi relua lucrul.

La un moment dat — zăvorul fusese adînc crestat de muşcăturile pilei — Rivière se opri. Simţi cum îl treceau sudorile : dincolo de uşă, în coridor, se afla cineva, maiorul nu se putuse înşela, îl simţea.

Retrase cu grijă pila, o ascunse în sîn şi aşteptă, nemişcat.

Fără nici o îndoială, în coridor se afla cineva — Claude îi auzea paşii, i se păru chiar că distinge o uşoară tuse stăpînită.

Dar, lucru ciudat : omul de dincolo nu se mişca, nu se îndepărta. O fi cercetînd oare broasca uşii ? În acest caz, totul era pierdut.

Deţinutul aşteptă, ţinîndu-şi suflarea. Timpul se dilatase, clipele păreau ani. O gheară i se înfipsese parcă în coşul pieptului.

Făcu un pas înapoi, cînd auzi zăvorul alunecînd în lăcaş. Omul care îl pîndea — de bună seamă, gardianul de serviciu — avea să deschidă uşa, să intre în celulă...

Rivière se hotărî : de cum gardianul va deschide, se va năpusti asupra lui, îl va strînge de gît, îl va doborî şi o va lua la fugă, la întîmplare, ca un nebun. Nu mai putea îndura închisoarea, şi-ar fi riscat viaţa, s-o regăsească pe Thérèse.

Între timp mîna invizibilă, care apucase zăvorul, dincolo, în coridor, îl trăgea îndărăt, afară din lăcaş. O făcea cu mare grijă, încetişor, temîndu-se parcă de cel mai mic zgomot. În celulă, maiorul rămase nemişcat, încordîndu-şi auzul.

În clipa în care, totuşi, zăvorul scrîşnea, mîna se oprea. Din nou, linişte. Abia după cîteva momente, operaţia reîncepea.

— Ce-o fi însemnînd asta ? se întrebă maiorul.

Zăvorul se mişca din nou. Apoi se opri. De astă dată, definitiv. Rivière se lăsă pe vine şi privi prin spaţiul dintre toc şi uşă : zăvorul nu se mai zărea. Şi totuşi, uşa nu se mai deschidea odată ! De ce ? De ce nu intra gardianul ?

Rivière își lipi încetișor urechea de ușă : auzi, limpede, zgomot de pași furișați, îndepărtîndu-se. Bolțile coridorului amplificau acest zgomot, deși, o simțea, omul pășea pe vîrfuri și se îndepărta.

Maiorul mai observă ceva : firicelul de lumină care se zărea, de obicei, pe sub ușa celulei, dispăruse ; însemna că felinarul, care rămînea aprins, pe coridor, toată noaptea, fusese stins.

De această dată, Claude Rivière, intrigat, se întreba dacă nu cumva omul care umblase la zăvor și pe care îl simțise furișîndu-se pe coridor, era nu un dușman, ci, poate, un complice.

Rămase în așteptare o vreme, să-i dea aceluia răgazul să se îndepărteze. Apoi, cu precauție, trase spre el ușa, care se deschidea spre interiorul celulei. Își stăpîni cu greu un strigăt de satisfacție : zăvorul era tras afară din lăcaș, ușa descuiată ! Acum, Claude putea ieși : coridorul care ducea spre curticica de plimbare se afla cufundat în întuneric. Rivière nu se mai temea că ar putea fi văzut.

— Fără nici o îndoială, gardianul care mi-a descuiat celula este unul din oamenii lui Solignac ! — gîndi el, dar numaidecît se întrebă : Și dacă mă înșel ? Dacă înlesnirea fugii e o capcană ? Dacă au aranjat descuierea celulei, ca să pot ieși, iar ei să mă urmărească și să pună mîna și pe cei care vor să mă ajute să evadez ?

Se înspăimîntă o clipă ; închise ușa la loc. Dar curajul militarului alungă gîndurile negre : va încerca, orice s-ar întîmpla, să ajungă la Solignac. Dar încă nu era momentul. Mai avea de zăbovit.

Toate gîndurile acestea i se învălmășeau în minte, însă două imagini distincte îi apăreau mai ales, imaginea Thérèsei și cea a marchizului de Olona. Cînd se gîndea la femeie, ochii îi înotau în lacrimi, dar mîinile i se strîngeau pumn, cînd se gîndea la trădător. O, de-abia aștepta să pună mîna pe marchizul de Olona ! De-abia aștepta !

După ce orologiul sună nouă și jumătate, Rivière începu să numere minutele, mai puțin după tictacul ceasului său, cît după bătăile inimii. Apoi, socotind că momentul sosise, deschise iar acea ușă și se strecură în coridor, tiptil, cu grijă, nu cumva să facă zgomot.

Dealtfel, sfîșiase în două o basma și își învelise încălțările cu pînză — cunoștea demult acest truc, de pe cînd cucerise fortul Ivreea, furișîndu-se, cu copitele cailor înfășurate în paie, pînă sub țeava tunurilor care-l apărau.

Maiorul străbătea coridorul fără nici un zgomot, ca o fantomă.

Făcu, astfel, vreo șaizeci de pași. Cînd fusese dus în curtea interioară, pentru plimbare, Claude măsurase — chiar de mai multe ori — distanța dintre ușa celulei și ușa care dădea în curte. Se opri, exact în dreptul ușii. O pipăi. Numai că această ușă era teribil de solidă, era prinsă în nituri de fier.

Rivière căută pe bîjbîite zăvorul. De această dată, va trebui să se slujească de sculele primite de la *Varus* ca să forțeze încuietoarea. Dar — stupoare ! Ușa dinspre curte se deschise cu aceeași ușurință ca și ușa celulei. Aceeași mînă înlăturase ambele obstacole.

Ajuns în curticică, deținutul se simți fericit, era ca și liber ! Aerul nopții, proaspăt, îi zvînta sudoarea frunții, îi răcorea tîmplele înfierbîntate. Dar nu avu timp de frumusețea nopții de iulie. Dacă mai întîrzia, admirînd-o, s-ar prea putea ca frumusețea ei să-l piardă.

Dar ce trebuia să facă ? Să traverseze curtea, să ajungă pînă la ușa care dădea spre galeriile subterane. Aici e aici : dacă era pîndit ? Fereastra celulei sale dădea în aceeași curte. Și, sub fereastră fuseseră postate sentinele — le văzuse, le simțise mereu. Avu, pentru o clipă, impresia că aude pașii unei patrule și zăngănitul de arme.

— Fie ce-o fi ! se hotărî el.

Se prelinse de-a lungul zidului, blestemînd în gînd noaptea înstelată ; uneori tîrîndu-se, alteori ascunzîndu-se

pe după vreo ieșitură a zidului, oprindu-se de cîteva ori și ascultînd, ajunse în cele din urmă la gura coridorului care dădea spre galeria subterană și se azvîrli în ea, de parcă acolo ar fi început libertatea.

Din nou trebuia să înainteze bîjbîind. Întunericul era adînc și, pe măsură ce înainta, se făcea și mai de nepătruns.

Ajunse la ușă. Aceasta, însă, nu era deschisă de mîna necunoscută. Dar, pe jumătate putredă, cu blanele dislocate, nu constituia un adevărat obstacol.

Cu ajutorul cleștelui, după cîteva încercări, broasca ceda. Rivière împinse ușa. Înainte de a pătrunde însă, adînc, în subterană, întoarse capul spre deschizătură. Simți că i se taie răsuflarea : realitate ? halucinație ? — deslușì limpede, în cadrul intrării, silueta unui om, probabil a unui soldat.

— Dacă trage, chiar dacă nu mă ucide pe loc, dă alarma. Și atunci totul s-a sfîrșit !

Dar brusc, silueta dispăru. Și încă atît de repede, încît Claude Rivière se întrebă, scuturînd capul :

— Să mă fi înșelat ?

Nu avea însă timp să dezlege această șaradă. Porni drept înainte, prin întuneric, împiedicîndu-se uneori de grămezi de pietre, sprijinindu-se de zidurile umede, înfiorat de picăturile care cădeau din tavan. Simțind, în nări și în gît, miros de răcoare, de aer liber, maiorul mergea înainte, către libertate și către răzbunare.

Uneori i se părea că aude, îndărătul său, pași. Se oprea. Să fi fost urmărit ? Nu, fusese doar zgomotul picăturilor de apă și ecoul pașilor săi. Apoi își relua înaintarea, pipăind cu grijă pereții, în dreapta și în stînga, ca nu cumva să fie vreo galerie laterală, pe care ar trebui s-o apuce. Dar galeria era dreaptă, nici o alta nu dădea în ea.

Deodată, se opri ; acum nu îndărătul lui, ci parcă din față, venea un zgomot surd, ritmat — da ! un zgomot de tîrnăcop sau de rangă.

— Ce să fie asta ?

Dar numaidecît :

— De astă-dată, e un prieten, e Solignac !

Într-adevăr, Solignac coborîse în pivnița proprietății marchizei de la Rigaudie și, suflecîndu-și mînecile, se apucase de treabă, împreună cu Martial Castoret : trebuiau să spargă zidul care mai tăia calea între casa domnișoarei și Temple.

Cînd Rivière, călăuzindu-se după zgomot, ajunse în dreptul zidului — dar în cealaltă parte, înțelese că nu mai era mult pînă cînd va putea trece *dincolo*. Se auzeau acum și glasurile, mai ales al lui Solignac.

— El e ! Solignac !

Ar fi vrut, cu mîinile goale, să dărîme ce mai rămăsese din zid, să-l îmbrățișeze pe minunatul bărbat care muncea acolo, la doi pași de el, de cealaltă parte. Era deopotrivă de emoționat de dorința de a-și strînge la piept salvatorul, ca de teama să-i audă din spate, alergînd după el, pe paznici, să simtă o mînă grea de temnicer pe umărul său.

— Curaj ! începu el să strige. Sînt aici ! Curaj !

— Răbdare ! îl auzi pe Solignac, nu mai e mult !

Loviturile de tîrnăcop deveneau mai freevente, mai febrile. Claude distingea, după sunet, căderea bulgărilor de pămînt de căderea bolovanilor. Auzea ciocnirea oțelului cu piatra, chiar și gîfîiala bărbaților de care mai era despărțit ; doar erau atît de aproape !...

Îi venea să se arunce pe jos, să zgîrie pămîntul cu unghiile. Striga : Curaj ! Striga : Mulțumesc ! Îl admira pe Solignac...

— Victorie ! auzi deodată glasul bărbătesc al lui Solignac, răzbind limpede prin spărtura în sfîrșit făcută.

Rivière se tîrî de-a bușilea prin gaura încă îngustă, înlăturînd cu mîinile pămîntul ce-i mai sta în cale și, sugrumat de emoție, zgîriat, murdar, se aruncă în brațele lui Solignac.

Martial Castoret, rezemat în coada tîrnăcopului și ștergîndu-se de sudoare, contempla, în lumina felinarului pus alături, pe jos, această scenă : doi bărbați care se îmbrățișau și parcă nu mai sfîrșeau, doi bărbați gata să moară unul pentru celălalt, da ! iată-i, acum împreună. Izbutiseră !

— Gata, gata ! se desprinse Solignac din îmbrățișare. La drum !

Își culese de jos haina, o îmbrăcă în grabă și îl trase pe Rivière după el. Castoret, cu uneltele și cu felinarul, mergea înainte.

— Cît timp te mai afli în gaura asta, mai ești în pericol.

— Dar nu numai eu !

— Crezi cumva că și eu ? Copoii lui Fouché n-au decît să întrebe mult și bine cu ce s-a ocupat Solignac în această noapte !

Se grăbea. Fiecare minut era prețios.

— Dar dacă au băgat de seamă că am evadat ? întrebă Rivière.

— Imposibil. Abia mîine or să-și dea seama. În clipa aceasta ușa celulei e încuiată la loc, dealtfel ca și ușa dinspre curte. Deținutul Rivière doarme cuminte, pe priciul lui.

— Am bănuit eu că gardianul care mi-a descuiat ușa trebuie să fi cîștigat o sumă frumușică din punga lui Solignac.

— Dragul meu, boeria costă, cum spune proverbul.

Ajunseră la ușa pivniței.

— Ei, și acum te vei lăsa condus de un om de-al meu într-un anume loc. Dar jură-mi că nu vei ieși de acolo pînă nu-ți voi spune eu că se poate !

— Pentru ce îmi ceri asta ?

— Pentru că te știu în stare să-ți riști viața pentru cauza ta ! Iar eu ți-o interzic... deocamdată ! Vei recunoaște că am un oarecare drept.

— Bine. Fie !

— Așadar, vei aștepta consemnul meu. Gîndește-te că o imprudență a salvatului ar putea provoca nenorocirea salvatorilor. Deci, gîndește-te la noi. Mi-o juri !

— Jur !

— Dealtfel, nici o grijă. Ne revedem mîine.

— Pe mîine, atunci, spuse Rivière.

Solignac îl mai îmbrățișă o dată. Ieșiră în grădină.

Dar acolo se aflau două umbre : una nemișcată, cealaltă agitată, plimbîndu-se — umbra unei femei.

— Cine-i acolo ? întrebă Solignac. Fournier trebuia să fie singur !

— Habar n-am, zise Castoret.

Umbra de femeie se apropiase între timp și Rivière auzi un glas care se adresa lui Solignac — cu un ton de reproș, sugrumat de teamă :

— Ei, ați terminat ? Credeam că nu mai ieșiți ! Ce proastă am fost, să-mi închipui că o să vi se întîmple ceva rău ! Ați fi meritat, de o mie de ori ! Fir-ar să fie de treabă ! La te uită cu ce se ocupă dumnealui ! Dar unde ți-e maiorul ?

Solignac îi șopti în grabă lui Rivière :

— Mulțumește-i marchizei de la Rigaudie ; ea te-a salvat !

— Eu ? Eu ? exclamă marchiza care auzise. Dacă ar fi fost după mine... În sfîrșit, bine că ați ieșit din gaura aceea ! Și acum, la drum ! Majordomul meu vă va conduce (și îl arătă pe Fournier, îmbrăcat în vizitiu). La urma urmei, sînt încîntată că nu vi s-a întîmplat nimic irremediabil...

Și îi întinse mîna lui Rivière.

— Doamnă, spuse ostașul, înclinîndu-se.

— Vă rog, spuneți-mi domnișoară... Haide, haide, plecați. Eu trebuie să mă retrag. E cam răcoroasă noaptea, aș putea să fac vreo aprindere de plămîni. Ai grijă ce faci, Fournier !

Maiorul se luă după Fournier, care ieşi din grădină, fără un cuvînt. Trecură sub bolta casei, majordomul deschise poarta. În stradă se afla o trăsură. Pe capră, un omuleţ care ţinea hăţurile. Zărindu-l pe Rivière, omuleţul făcu o mişcare bruscă, dar nu le lăsă din mînă.

— Urcaţi, domnule, spuse Fournier.

Maiorul urcă în trăsură. Abia apucă să se aşeze, că portiera se deschise din nou şi omuleţul de pe capră se repezi înăuntru, repetînd printre suspine :

— Claude ! Claude ! Claude !

— Tată ! strigă maiorul, îmbrăţişîndu-l cu putere, reproşîndu-şi, în sinea lui, că în închisoare se gîndise atît de puţin la el şi numai la Thérèse. Bietul meu tată !

— Bietul tău tată e cel mai fericit om de pe pămînt ! Ah ! tu eşti ; iată, te îmbrăţişez, te am din nou ! Eşti liber ! Ah ! acest colonel e bunul Dumnezeu în persoană ! Şi eşti atît de slab, numai piele şi os ! Lasă, că te pui iar pe picioare ! O să ai timp destul să te îngraşi la loc ! Nu te mai părăsesc de-acum încolo ! Nu te mai las să te ţii de politică ! Vezi unde te-a dus politica asta a ta ? La pierzanie ! Un tînăr atît de... Politica asta îi duce la pierzanie pe tineri ca tine şi la disperare pe bătrîni ca mine ! Şi dacă nu ţi-aş fi spus-o de mii de ori ! Dar nu m-ai ascultat — nu, nu, nu-ţi fac reproşuri. Îmbrăţişează-mă, Claude ! Ah, dacă acest Solignac mi-ar cere să-mi tai o mînă, mi-aş tăia-o pentru el !

În acest timp, Solignac părăsea reşedinţa marchizei de la Rigaudie.

— Somn uşor, domnişoară, îi urase el, la plecare. Mîine, cînd va veni poliţia şi va cere explicaţii, să le arătaţi un obraz odihnit, ochi limpezi şi surîsul cuceritor. Sînteţi bunătatea în persoană, dar cine ar putea bănui că o susţinătoare a Bourbonilor are, printre protejaţi, soldaţi de-ai lui Napoleon ? Şi mai are şi legături cu asociaţiile secrete din armata imperială ?

Domnișoara de la Rigaudie înălțase din umeri.

— Vrei să afli un lucru, colonele ? Ei bine, sub revoluție, m-ai fi trimis la eșafod, cu imprudențele dumitale ! Iar eu m-aș fi lăsat decapitată, ca o proastă bătrînă ce sînt, care mă las dusă de nas de unul ca tine ! Ei, fir-ar să fie, acum șterge putina și du-te și te culcă. Ai nevoie de somn, se vede de la o poștă !

Un ultim salut, o ultimă sărutare de mînă și Solignac plecase.

Pe cînd se aflau pe una din ulicioarele din împrejurimile închisorii, Solignac se întoarse către ordonanță :

— Ei, Castoret, ce zici de o zi ca asta : o revistă a garnizoanei Parisului — surisul unei femei — evadarea unui prieten ! O zi plină.

— Cam prea plină !

— Cum așa ?

— Uite-așa ! și îi întinse lui Solignac un buchet de trandafiri.

— Buchetul meu !

— Adineauri, cînd lucram, a căzut pe jos. L-am ridicat și... Știți ce mi s-a întîmplat cînd l-am ridicat ?

— Ce ?

— M-am înțepat în spini — asta mi s-a întîmplat ! E semn rău, cînd te înțepi în flori !

— Ai mai văzut dumneata, maestre Martial, trandafiri fără spini și femei frumoase fără bucluceuri ? Mulțumiri pentru buchet. Și dracu să te ia cu sfaturile și semnele tale rele !

— Să nu ziceți că nu v-am spus ! V-am prevenit. Or fi ele, femeile... mă rog, adică e bine cu ele și așa mai departe... Dar nu există pe lume nici una — auziți, dom' colonel ?, nici una — care să facă măcar cît unghia de la degetul mic al unui husar !

Solignac izbucni în rîs, în timp ce Martial Castoret se gîndea la Catissou. Și își spunea că nici măcar ea, nepoata

popii, pe care o iubea, nici ea nu era mai brează. Tot femeie !

Colonelul și ordonanța se întoarseră la hotel și se culcară. Solignac visă trandafiri înmiresmați, muzică italienească și subterane ce se prefac în alcovuri.

Martial Castoret visă prezicerile domnișoarei Lenormand și o voce prudentă — poate a lui Catissou — care îi spunea :

— Fii egoist, Martial ! Păzește-l pe colonel, veghează. Știi bine că te păzești pe tine. În lumea asta rea, trebuie să ai grijă numai și numai de tine !

IX

FRATELE ȘI SORA

Înainte de a evada, cînd se gîndea la femeia care îi purta numele și la acel Agostino Ciampi, marchiz de Olona, care i-o răpise, Claude Rivière se întreba dacă cei doi nu fugiseră cumva din Franța și dacă îi va mai găsi vreodată — presupunînd că, într-o zi, va putea scăpa din închisoare. Maiorul nu avea cum să-și dea seama că locul în care cei doi se puteau ascunde cel mai bine, unde puteau trăi cel mai sigur, necunoscuți, nevăzuți, era Parisul. Acest mare oraș era comparat, de multă vreme, cu un deșert plin de oameni. Era mai curînd furnicarul unde se îngrămădeau, fără a se cunoaște, un milion de oameni, febrili, agitați, mînați de toate nevoile și patimile vieții. Mai puțin populat în 1809 decît azi, la data cînd scriem, Parisul era la fel de zgomotos, de activ și de frămîntat, dînd aceleași posibilități

ca azi celor pe care soarta îi obliga să caute anonimatul şi umbra ; egoismul mulţimii permitea indivizilor să afle liniştea în mijlocul agitaţiei ei.

Agostino şi cu Thérèse rămaseseră într-adevăr la Paris. Se refugiaseră, oarecum, în foburgul Saint-Antoine, cartier în vremea aceea plin de ateliere, de fabrici de mobilă, de filaturi, ţesătorii, manufacturi de tapete ; locuiau sub un nume fals, dîndu-se drept soţ şi soţie, veniţi din Florenţa, ocupîndu-se cu comerţul de mobilă. Aflaţi destul de departe, atît de strada Poştei, unde locuia Chambaraud, cît şi de locuinţa lui Rivière, credeau că vor scăpa de priviri indiscrete, întîlniri nedorite, şi de eventuale cercetări. Mai ales că, după arestarea maiorului Rivière, lui Agostino Ciampi îi era teamă că poliţia luase urma Thérèsei. Ştiind dinainte că Rivière urma să fie arestat, o convinsese pe soţia acestuia să fugă de acasă şi să vină la el ; îi mărturisise, apoi, că făcuse acest lucru, ca s-o scape de poliţie.

— Ar fi trebuit să fiu şi eu închisă, spusese atunci Thérèse.

— În loc să fii liberă, împreună cu mine, nebună ce eşti ? replică Agostino.

Ciampi exercita asupra Thérèsei acea forţă de fascinaţie, pe care o au şerpii asupra păsărilor. Era destul s-o atingă privirea lui, crucişă, ca să o treacă un fior, ce o umplea de încîntare. Dealtfel superb, cu tenul bronzat de napolitan, cu părul de bust antic, Agostino întruchipa pentru această tînără femeie, romanţioasă şi exaltată, un ideal de frumuseţe bărbătească insolentă, care făcea în ochii ei, prin opoziţie, din Rivière, deja încărunţit şi cu pielea tăbăcită, un adevărat bătrîn, deşi nu era decît cu patru ani mai în vîrstă decît marchizul.

Ciampi acesta ridica fruntea cu atîta semeţie, arăta atît de mulţumit de sine, cînd adulmeca aerul şi-şi umfla pieptul puternic, părea atît de sigur de farmecul vocii lui,

de mîngîierea magnetică a privirii sale, încît se impunea femeilor printr-un fel de îngîmfare bărbătească, sub care simţeau o îndrăzneală necruţătoare.

Thérèse îl iubi curînd după ce îi fu prezentat de soţul ei. Se simţise dominată din ziua în care italianul, atras de frumuseţea ei sculpturală, pusese în joc, pentru a o seduce, toate mijloacele strategiei sale în ale amorului. Iar Thérèse Rivière se pierduse cu încîntare, ca şi cum visul n-ar mai avea să fie urmat de trezire. Sătulă de sobrietatea lui Rivière, zîmbise cu pasiune acestui sentiment nou, admiraţiei ce o încerca pentru marchizul de Olona. Nenorocita femeie, îndrăgostită de o plăsmuire a închipuirii sale, îl îmbrăca pe ofiţerul italian cu veşmintele fabuloase ale visurilor ei.

Cît despre Agostino, se lăsase şi el furat de dragostea pe pe care o inspirase Thérèsei. Desigur, nu o iubea cu dragostea pătimaşă şi nechibzuită, ce uita de tot ce nu e celălalt, pe care o resimţea Thérèse, dar era mîndru că această frumuseţe era a lui, acest suflet exaltat şi fremătător, acest corp de statuie. Nu-şi amintea să fi fost vreodată atît de puternic sedus şi *prins*, cum se spune, ca de această femeie cu ochii negri, cîteodată parcă rătăciţi, adînci şi arzători, cum ar fi putut fi un lac de lavă, care-i spunea, uitîndu-se drept în ochi :

— Ascultă, este infam ce-am făcut şi este infam ce am să-ţi spun. Dar te iubesc atît de mult, încît n-am remuşcări.

Se iubeau deci, dar dragostea lor semăna cu unul din acele fructe splendide, ros de un vierme. Sufletele lor erau rănite. Agostino, ambiţios şi iritat că-şi ratase viaţa, se aruncase, după cum se ştie, într-un complot militar, cu speranţa că va contribui la răsturnarea Imperiului. Îşi reproşa, deci cîteodată, cu furie, că se lăsase distras de la ţinta sa de o femeie, oricît ar fi fost ea de seducătoare. Unde putea să-l ducă dragostea lui pentru Thérèse ?

Aceste momente de meditare erau rare, dealtfel, căci, în ciuda voinței sale, puterea unei asemenea frumuseți mai era mare asupra lui.

Este adevărat că dragostea lui Agostino pentru Thérèse nu părea să fie în scădere. Primejdia comună îi apropia, îi lega și mai mult unul de altul. Agostino știa că scrisorile sale, păstrate de Thérèse din dragoste și din imprudență, trebuie să fi ajuns în mîinile poliției. Își da seama că soția maiorului Rivière era pusă sub urmărire ; dacă ea trebuia să stea, așadar, ascunsă, el, în schimb, putea circula nestingherit prin Paris, cîtă vreme amanta lui nu era arestată. Cele o mie de zvonuri ce circulau din gură în gură, prin saloane, prin cafenele, marchizul le prindea din zbor. Aflase că Rivière fusese mutat de la Conciergerie la Temple, că în ciuda interogatoriilor, maiorul nu declarase nimic și că complicii săi își puteau vedea liniștiți de treabă. Nici schingiuit de moarte, maiorul nu avea să vorbească. Marchizul de Olona mai aflase, din consfătuirile secrete prezidate de colonelul Bernard Thévenot, că se pregătea evadarea maiorului — consfătuiri care își mutaseră sediul în locuința celui poreclit *Filopemen* ; vizita lui *Varus* — Thévenot, în chiar inima închisorii, fusese una din consecințele acestor dezbateri.

Agostino Ciampi asista la discuțiile secrete cu speranța ascunsă că toate aceste proiecte vor eșua. Două sentimente îl frămîntau : teama și gelozia. Într-adevăr, de îndată ce va fi liber, Rivière îi va cere socoteală seducătorului Thérèsei. Dinspre partea aceasta, Agostino era liniștit. Pericolul nu-l speria. Dar dacă Rivière o regăsea pe Thérèse ? Dacă, la rîndul său, o răpea amantului ei ? Dacă se răzbuna și asupra ei de cumplita jignire ? Marchizul de Olona o iubea destul pe această femeie, pentru a simți la acest gînd o îngrijorare dureroasă, ba chiar teamă. Dealtfel, dacă era în stare s-o alunge pe Thérèse în clipa cînd n-ar mai iubi-o, nu admitea să-i fie luată de altul, cîtă vreme mai avea pentru ea pasiune, sau, măcar, dorință.

— De ce să-mi pierd firea ? își zicea el. Nu-l vor salva pe Rivière ! Nu-i nici un pericol !

În locuința din foburgul Saint-Antoine, Ciampi ducea o viață destul de ciudată. Ca și cum ar fi vrut să alunge neliniștitoarele preocupări care-l năpădeau, își ocupa timpul încercînd tot felul de combinații între substanțe, mirosuri și culori. Pe cînd Thérèse continua să viseze, după obicei, cu ochii deschiși, el, încuiat într-o cămăruță întunecată, căuta în eprubetele, în retortele lui... ce anume ? Thérèse nu știa și nici nu se ostenea să-l întrebe.

Astfel claustrată, despărțită de lume, uitată, pierdută sub un nume fals în mahalaua aceea de oameni muncitori, nepoata lui Chambaraud era fericită. O încercau acolo voluptăți stranii, specifice ființelor ce-și pot construi un univers între cei patru pereți ai unei camere. I se părea că viața ei trecută nu era decît un vis, zilele triste din casa unchiului ei, căsnicia ei lipsită de veselie erau ca și uitate. Prin acel miracol de abstracțiune care face cîteodată ca prezentul să umple toată existența unui om, Thérèse era ca și convinsă că trăia din totdeauna cu acest Agostino, pe care îl iubea atît de mult și credea că-l va iubi totdeauna.

Marchizul de Olona, însă, era tot mai des încruntat și părea neliniștit. Nu mai avea pentru Thérèse zîmbetele drăgăstoase de altădată. Îl frămîntau gînduri tragice și febrile. Era vădit că suferea. De ce ? De privațiunile pe care și le impunea, de mizeria pe care o simțea apropiindu-se. Să te fi născut nobil, să fi putut spera la generozitatea unui rege și la protecția unei regine și să te trezești, la mai bine de treizeci de ani, într-o mahala, cu perspectiva unei vieți de luptă pentru o existență meschină și cu o dragoste ce se înalță ca un obstacol între voința bărbatului și ambiția sa, astfel sterilizată...

— Am fost un prost, își spunea el, uneori, cu mînie. Cu nebuniile mele de la douăzeci de ani, mi-am pierdut, poate, viața. Nu mi-a mai rămas decît o speranță : ca

această conjurație să reușească și să-mi clădesc, în sfîrșit, fericirea pe ruinele unui imperiu dărîmat !

Dar Agostino ura și conjurația în care intrase. De zeci de ori se gîndea că poate ar fi în folosul său dacă ar denunța-o. Se întreba dacă, trimițînd în fața Curții Marțiale prostănaci de teapa lui Rivière sau Thévenot, nu s-ar putea alege cu vreun cîștig. Dar nu ! Presupunînd chiar că împăratul i-ar cumpăra trădarea cu o grațiere, la ce se putea aștepta trădătorul de la supraviețuitorii conjurației trădate ? Nu îi cunoștea pe toți acei filadelfi cu care intrase în cîrdășie, iar pumnalul lor răzbunător putea țîșni de oriunde, oricînd. Nu ! Mai bine să-i servească, în continuare, ca, într-o bună zi, să se poată servi de ei.

În așteptare, însă, trebuia să trăiască și Agostino vedea cu ochii cum i se duc ultimele resurse. Avusese asupra lui o sumă destul de frumoasă, cînd o luase pe Thérèse din casa lui Rivière. Dar, în dorința nebună de a fugi din Paris, de a trăi liber, nu știa unde anume, dar să fie liber și bogat, într-o seară, intrase într-o casă al cărei număr fatidic era celebru în Parisul acelei vremi — 113 — și acolo, pe postavul verde, în atmosfera îmbătătoare a sălii de joc, sub candelabrul încărcat de lumînări, în fața grămezilor de aur, printre jucători cu chipurile alterate de concentrare și femei pe jumătate goale, surîzătoare, atrăgătoare, Agostino azvîrlise ca un nebun, pumni de napoleoni, beat, setos de cîștig. Poate că sala aceea de joc nu apucase încă niciodată o partidă atît de formidabilă. Frenetic, cu patima ce-l caracteriza, Agostino se aruncase fără nici o reținere în vîltoarea jocului. După o noapte de luptă cu norocul — mai degrabă cu nenorocul — Ciampi ieșise din casa cu numărul 113, zdrobit, furios și ruinat.

De această întîmplare, de acest cuvînt, *bani*, pe care se concentra mereu toată gîndirea lui Agostino, Thérèse nu știa nimic. Marchizul nu i-ar fi mărturisit în ruptul capului ce-l frămînta. Își dădea bine seama că această fe-

mele, visătoare, iubitoare, va suferi o grea lovitură în ziua în care va afla că dragostea — dealtfel, reală — a lui Agostino era minată de spaima de viitor, de frica de mizerie, de groaza de ziua de mîine.

Solda de ofiter francez pe care o primea — soldă care îi fusese înmînată pe un an înainte, în urma rănii şi a concediului de boală — se dusese şi ea, ca şi restul banilor, pierduţi la masa de joc.

Să mai ceară bani de la ministerul de război ? În nici un caz. Dealtfel, nici nu-i mai păsa de cariera militară

— Dacă tot trebuie să-mi frîng gîtul, atunci să mi-l frîng pe contul meu, nu pe al altora ! gîndea marchizul

Se afla, aşadar, într-o stare sufletească din cele mai proaste — neliniştit, exasperat, îndrăgostit — cînd vestea evadării maiorului Rivière îi dădu o nouă lovitură şi îi inspiră o nouă mînie.

Thérèse îl văzu într-o seară, întorcîndu-se din oraş, mai palid ca de obicei şi cu o flacără întunecată în privirea tulbure.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă ea. Priveşte-mă, Agostino, s-a întîmplat vreo nenorocire ?

— Încă nu. Dar sîntem ameninţaţi. Rivière e liber.

— O ! A fost achitat ?

— Nu. A evadat.

— Cu atît mai bine ! Măcar n-or să-l mai omoare.

— Dar dacă descoperă ascunzătoarea ta ? Un om ca el e în stare să...

— Să mă omoare ? îl întrerupse Thérèse. Da, se poate. Ei, şi ? Te iubesc, Agostino ! Voi muri pentru tine şi voi muri fericită !

Italianul nu-şi putu stăpîni o mişcare orgolioasă a capului. Să fii astfel iubit de o femeie era, în ochii unora, o virtute a bărbatului.

— Ce femeie minunată eşti ! izbucni el. Oricum, trebuie să fim prudenţi, să ieşim cît mai puţin din casă. Acum sîntem ameninţaţi din două părţi : poliţia şi el.

— Voi face cum zici : Vrei să mă ascund şi mai adînc? Să mă ascund într-o mansardă, în zdrenţele unei cerşetoare ? Spune-mi ce să fac, te voi asculta !

— A, nu. Nu aşa vom scăpa de pericol. Din contră ! În curînd voi fi făcut rost de bani, te voi smulge din mahalaua asta mizeră, te voi duce în altă parte, unde e soare, unde vom fi bogaţi, unde vom fi numai noi doi. Afară doar dacă aş găsi aici — dar cum ? — acea putere pe care, acolo, o dispreţuisem !

Thérèse nu înţelegea nimic din planurile lui Agostino, din aceste cuvinte enigmatice, înţelegea însă un lucru : că marchizul o iubea — şi asta îi era de ajuns.

Agostino nu mai avea decît un singur gînd : să fugă, să fugă împreună cu amanta lui, şi doar lipsa banilor îl mai ţinea în Franţa.

Vestea evadării lui Rivière făcuse oarecare vîlvă la Paris, chiar mai multă decît arestarea. Ducele de Otranto îşi ieşise din fire. Ordonase, cuprins de o adevărată mînie, să se facă o anchetă amănunţită.

— Domnule Bernier, vă însărcinez să duceţi la capăt această sarcină. Nu am fost atît de convins, ca împăratul, de puterea societăţilor secrete. Însă realitatea mă obligă să convin că Maiestatea Sa a avut dreptate. E supărător să vezi cum conspiratorii au, cum s-ar zice, în buzunar cheile închisorilor noastre.

Domnul Bernier îşi păstra veşnicul său zîmbet, însă nu era mai puţin neliniştit decît Fouché. Dealtfel, în jurul şefului suprem al poliţiei generale se mai petrecuseră şi alte fapte care îl enervaseră. Cu puţine zile în urmă, găsise pe biroul său o scrisoare sigilată, adresată *Excelenţei Sale Domnului Ministru al poliţiei. Strict personal*... Scrisoarea venea de la un exilat care cerea audienţă. Era contele Daché, fost căpitan în marina regală, un emisar al Bour-

bonilor, care îi făcea, deschis, oferte din partea lui Ludovic al XVIII-lea.

Astăzi, puterea societăților secrete forța ușile închisorii Temple, deci, îndrăzneala republicanilor nu era mai puțin obraznică decît cea a legitimiștilor.

— Dacă mi-aș permite să dau un sfat Excelenței Voastre, spuse domnul Bernier, i-aș sugera să ignore toate zvonurile care ar putea circula în jurul acestui caz. Un prizonier care evadează înseamnă doar un deținut mai puțin. Dar dacă ușile și zăvoarele închisorilor își pierd prestigiul, autoritatea se destramă și de asta ar fi păcat !

Ochii spălăciți ai lui Fouché întîlniră zîmbetul lui Bernier. Ministrul răspunse : Ne-a scăpat, să ne consolăm întețindu-ne activitatea, ca să le punem botniță celorlalți.

Ancheta fu dusă cu repeziciune. Domnul Bernier era un om abil : îi lansă pe urmele maiorului pe cei mai buni copoi ai poliției, instruiți și antrenați în vînătoarea de oameni. Dar acești experți recunoscură, de îndată, că era cu totul imposibil să se dea de urma lui Claude Rivière.

Întrebată, domnișoara de la Rigaudie declară că nu văzuse nimic, nu auzise nici un zgomot, nu bănuia nimic. Domnul Fournier, majordomul, dovedi că se culcase devreme, fiind bolnav. Cît despre servitori, se stabili că fuseseră învoiți în acea noapte. Portarul, bine pregătit de Fournier, nu văzuse intrînd sau ieșind nici un suspect.

Trebuie că intraseră în grădină sărind zidul. Complicii lui Claude Rivière cunoșteau probabil faptul că, odinioară, paznicii lui Ludovic al XVII-lea fuseseră și ei îngrijorați de subteranele închisorii, care puteau răzbate în pivnița reședinței domnișoarei de la Rigaudie. Așa se explica evadarea maiorului.

Așadar, poliția dădu greș, iar domnul Bernier, cu aprobarea lui Fouché, înăbuși afacerea, iar misterul și confuzia făcură să crească și mai mult faima conspiratorilor militari, a puterii lor și a spiritului lor întreprinzător.

Agostino era, în continuare, neliniștit și furios. Convingerea că maiorul se afla pe undeva, pe aproape, în umbră, pîndindu-l, gata să-l pedepsească — acest gînd îl obseda, îl urmărea.

Dacă ar fi avut banii, pe care-i mai avusese pînă de curînd și îi pierduse atît de prosteşte, i-ar fi spus Thérèsei: „Să fugim !“ Agostino, aventurier hăituit, avea toate motivele să părăsească Franța — după ce părăsise Italia. Dar unde să se ducă acum ? Și din ce să trăiască ?

Marchizul de Olona era pradă acestor gînduri negre, cînd află, din întîmplare, că de vreo trei săptămîni, apăruse prin saloane și pe promenadele la modă o tînără italiancă. Se vorbea mult despre ea, ca de o femeie plină de spirit, de farmec și de o frumusețe neobișnuită. Portretul ei, ce i se alcătui pe încetul, îl puse pe gînduri.

Avea și de ce ; începînd de la 1799, marchizul de Olona, ca să facă să-i fie crezute opiniile iacobine, nu-și purta titlul. Era cunoscut în armată doar sub numele de căpitanul Ciampi. Insă, femeia, despre care auzise atîtea, purta chiar numele de Olona — care îi și deschise ușile saloanelor la modă.

— O singură femeie în lume are dreptul să poarte acest nume, gîndi Agostino. Să fie oare Andreia ?

Agostino nu-și mai văzuse sora de cînd părăsise în grabă Neapole. Îi scrisese rar, ea îi răspundea și mai rar. Agostino știa că regina Carolina iertase moștenitoarei numelui de Olona concepțiile revoluționare ale fratelui, cu condiția ca sora să facă parte din curtea de la Neapole — dezaprobînd astfel, oarecum în mod public, erorile fratelui ei.

Mai află că sora lui închiriase, pe Chaussée d'Antin, căreia i se zicea pe atunci rue Mont-Blanc, la nr. 19, într-unul din cartierele cele mai bogate, un somptuos apartament, în care, de la instalarea ei, floarea Parisului dorea să fie invitată. Toată lumea comenta luxul și gustul locuinței ei. Se șoptea că domnișoara de Olona ocupa, la Paris,

unul din acele posturi diplomatice misterioase pentru care anumite femei par făcute anume — ca și cum secretele de stat s-ar ascunde mai ușor îndărătul evantaielor.

Dealtfel, înalta societate pariziană o primise pe noua venită cu oarecare rezervă. Fără îndoială, doamnele, în special, nu aveau motive să fie foarte drăguțe cu o prietenă intimă a reginei Carolina a Neapolelui.

Această lume ciudată a Primului Imperiu, lume tulbure, amestecată, în care obrăznicia furnizorilor armatei, îmbogățiți peste noapte, se învecina cu bravura militarilor, această lume setoasă de viață, care în fiecare zi se juca cu moartea, nu era prea severă. Moravurile libere din timpul Directoratului pur și simplu se militarizaseră în bubuitul tunurilor.

Totuși, frumoasa italiancă ar fi fost lăsată să trăiască la marginea societății, s-ar putea spune, dacă nu s-ar fi aflat, după un timp, că nobletea ei era perfect autentică și că marchizatul de Olona era dintre cele mai vechi din Regatul Neapolelui.

Așa că Andreia de Olona avu, curînd, prilejul să aleagă, printre eleganți, diplomați și străini de vază, pe cei pe care consimțea să-i primească în salonul ei și, cînd marchizul se prezentă, un valet îl întrebă, privindu-l de sus :

— Pe cine să anunț ? Nu cred că domnul poate fi primit azi...

— Serios ? făcu Agostino. Spune-i domnișoarei că sînt fratele ei.

— Fratele ?... Domnul este... ?

— Marchizul de Olona. Grăbește-te !

În picioare, așteptîndu-l pe valet, la fereastra care dădea spre o superbă grădină, Agostino se gîndea la ironia vieții : el, biet exilat, pe jumătate pierdut, după o viață ratată ; Andreia, bogată, instalată în inima cartierului cel mai luxos din Paris !

Distrat, privea la aleea de castani care se oprea în dreptul unor straturi cu flori — mai ales trandafiri su-

perbi, strălucind în soare. Dintr-o dată, două siluete se desenară pe acest fond luminos, păşind încet şi apropiindu-se de fereastra îndărătul căreia aştepta marchizul.

Erau un bărbat şi o femeie, ea sprijinindu-se de el cu acea delicioasă mişcare de liană a femeilor ce iubesc, el, cu faţa aplecată asupra ei şi buzele atingîndu-i aproape ochii.

Femeia era subţire, elegantă, foarte frumoasă ; bărbatul, un militar, în uniforma ofiţerilor superiori din Regimentul Berkeny.

Agostino se străduia să-şi amintească numele ofiţerului, cînd cei doi apărură în plină lumină : militarul era colonelul de Solignac, pe care îl ştia, ca toată lumea, din renume şi de la paraziţi. Cînd îl văzu aplecîndu-se şi sărutînd ochii închişi ai femeii, Agostino se simţi cuprins de revoltă şi mînie.

Colonelul dăduse acum drumul mîinii Andreiei şi Agostino văzu că un valet se apropia, respectuos, de domnişoara de Olona.

Agostino nu desluşi cuvintele valetului, însă observă la Andreia un gest de mirare, chiar de nemulţumire.

Apoi tînăra se întoarse către Solignac şi îi spuse ceva. Colonelul se înclină, salută, sărută mîna care i se întindea şi se îndepărtă în umbroasa alee străjuită de castani, în timp ce Andreia se îndrepta spre casă, după ce îi mai făcu colonelului încă un semn de prietenie.

Cînd Andreia pătrunse în salon, marchizul nu-şi putu stăpîni o mişcare de surpriză : sora lui era într-adevăr fermecătoare, în rochia albă, cu un trandafir în păr.

In primul moment, ea îl privi fix, cu un aer ciudat, aproape ironic :

— Te credeam mort, Agostino, spuse ea.

— Ei, da, iar tu porţi doliu după mine în rochie albă, replică marchizul.

Ea continua să-l privească ironic. Apoi spuse, rar :

— Doliu ? După tine ? Dar ce e familia ? Familia este alcătuită din cei care te iubesc și pe care îi iubești. Ceilalți...

Apoi se așeză într-un fotoliu. Agostino, rămas în picioare, o privea, încercînd parcă să ghicească ce se petrecea în ea. Iar dînsa, batjocoritoare, urmă :

— Îmi amintesc bine ziua în care ai plecat din Neapole. A trecut mult timp de atunci. Îmi amintesc, totuși, că la plecare, abia mi-ai aruncat o privire. Ai plecat și... ți-ai găsit norocul în Franța ?

— Din scrisorile mele ai fi putut afla că exilații trebuie să dea serios din coate ca să trăiască. Am dat din coate, am luptat, sînt, iată-mă, în picioare.

— E ceva, dar nu destul.

— Desigur. Să trăiești pur și simplu nu înseamnă mare lucru. Mare lucru înseamnă să trăiești bine. Sau foarte bine. Ce-ar fi să mă înveți ce trebuie să fac, fiindcă ard de dorința de a-mi recîștiga titlul la care am renunțat.

— Se observă. Mare nebunie ai făcut, Agostino. Cînd ești marchiz de Olona, nu te aliezi cu iacobinii. Rămîi în casta ta, lupți cu ea și pentru ea.

— Și asta faci tu, după cum mi s-a spus.

— Cine ți-a spus asta ?

— Nimeni și toată lumea, parizienii...

— Așadar, Parisul se interesează de mine ?

— Mult.

— Și asta e măgulitor ?

— Mai ales, util.

— Și ce spune Parisul ?

— Prietenii spun că ești frumoasă, irezistibilă.

— Trăiască prietenii ! Dar dușmanii ?

— Dușmanii pretind că ești trimisă aici de regina Carolina, ca să ții la curent curtea de la Neapole cu tot ce se petrece în Franța, la Tuileries...

— Dacă ar fi pe așa, aș fi o spioană...

— Să zicem o ambasadoare.

— Drăguț spus... Și, cine știe, poate că e adevărat.

— Înseamnă că regina ?...

— Maiestatea Sa a binevoit să aibă încredere desăvîrșită în inteligența mea și în devotamentul meu. Aveam o poftă nebună să cunosc Parisul. Ea mi-a sfătuit să viu aici și am avut în cîteva rînduri onoarea să corespondez cu Maiestatea Sa...

— În acest caz...

— În acest caz ? se răsuci, brusc, Andreia, privindu-l cu ochii ei ciudați.

— În acest caz, averea ta e tot atît de mare, ca și puterea...

— Averea ?

— Da, averea. Nu ești bogată ?

— De ce mă întrebi ?

Andreia clătină din cap.

— O, *fratello mio*, putem să ne luăm de mînă. Au trecut doi ani de cînd sînt ruinată, de cînd trăiesc cum pot, din ce se întîmplă, după ce mi-am risipit tot ce am moștenit. Sînt însetată de plăceri, înfometată de serbări și petreceri. Într-o noapte, am luminat *a giorno* parcul San-Stefano, mare cît un oraș ; a doua zi, l-am vîndut — mă plictisea. Castelul, ca o reședință regală, l-am dat pe prețul unei colibe — se pare că este un pic de nebunie în tot ce fac...

— Într-adevăr ! spuse Agostino, cercetînd-o, încercînd să afle dacă sora lui îi spunea adevărul sau nu.

— Dar e mai bine să-ți risipești moștenirea, decît să ți-o lași confiscată — cum ai făcut tu.

— Atunci, de unde luxul acesta ? întrebă Agostino, rotindu-și privirile.

— Este ultima strălucire a unei splendori care s-ar duce, dacă eu n-aș fi femeia care s-o facă și mai superbă. Ocaziile nu-mi vor lipsi. Dar, în așteptare, marchize, sora ta are aceeași soartă ca tine : se zbate, se luptă cu destinul.

— Într-adevăr ? zîmbi Agostino, neîncrezător și ironic.

— Vorbeai adineauri de regină, urmă Andreia. Este adevărat, mă aflu aici ca să o țin la curent cu intrigile și romanele neștiute care se petrec în această Franță de temut. Curtea de la Neapole plătește viața pe care o duc aici, la Paris. Dar toate aceste capete încoronate sînt de o zgîrcenie de neînchipuit. Încît trăiesc, totuși, din firimiturile care mi-au rămas din ce-am risipit. Și acum aștept ca regele Ferdinand să astupe golurile pe care le-a făcut luxul în punga mea, luxul fără de care nu poți trăi în acest oraș minunat, în care proverbul e răsturnat : aici, tot ce strălucește devine aur !

— Într-adevăr ! făcut Agostino. Și eu, care veniseм...

Se întrerupse brusc, apoi continuă, înălțind din umeri :

— E imposibil să nu mă poți ajuta. Trebuie neapărat să plec din Paris !

— Ești în primejdie ?

— Poate... Vreau să plec de-aici, să fug unde voi vedea cu ochii. Am nevoie de trei luni de existență asigurată. Ai putea să-mi...

— Trei luni de viață ! S-a făcut ! spuse Andreia

Își desfăcu de pe mînă o splendidă brățară de aur masiv cu smaralde, desprinse de la urechi doi cercei cu diamante și le întinse marchizului :

— Ia-le, îi spuse ea, rece. Cu astea poți să te duci unde vrei. Cînd soarta va fi mai îndurătoare cu mine, voi fi și eu mai darnică cu tine.

— Andreia, replică marchizul, dînd la o parte mîna pe care sora lui i-o întindea, nu m-ai înțeles. Oricît aș fi de înspăimîntat de primejdia care mă pîndește ca o fiară, nu am coborît atît de jos, încît să primesc pomană. Păstrează-ți bijuteriile, dacă ești săracă. Îmi voi căuta salvarea în altă parte.

— Cum dorești, încuviință Andreia.

Azvîrli cerceii și brățara pe o masă. Apoi, cu glas indiferent :

— Şi unde-ţi vei căuta salvarea ? În comploturi ? Ce nerozie !

— Cine ţi-a spus că aş complota ?

— Bănuiam. Acum sînt sigură. *Ah, Agostino mio, povero Agostino* ! Ce nebunie ! Măcar de-ai crede, cum fac alţii, credinţa te-ar ajuta să înfrunţi primejdiile, să îndури persecuţiile ! La Neapole, ai îmbrăţişat din capriciu cauza republicanilor ; aici, la Paris, o serveşti din obişnuinţă — ce prostie, ce prostie ! Ştii ce aş face în locul tău ? Mi-aş reface averea cu acea metodă infailibilă, verificată de atîţia alţii : m-aş însura !

— Metoda e banală, spuse Agostino.

— Banală, fără îndoială. Dar fără greş. Tînăr, frumos ca un Olona, marchiz... În această lume de surugii deveniţi mareşali şi de regicizi acoperiţi de onoruri, nu lipsesc femeile care să se ofere, cu averea lor cu tot, pe un blazon autentic. În afară de blazon, noi altceva n-avem. Ei, bine, marchize, eu mi-l voi vinde. Şi încă scump de tot. Iar tu... de ce nu încerci să te însori ? Chiar cu o doamnă adevărată, cu o nobilă ?

— Nu înţeleg, zise Agostino.

— O cunoşti pe contesa de Farges ?

— După nume.

— Sîntem vecine, doar un zid ne desparte grădinile. Uite, arborii aceia sînt ai ei. O ocazie, această contesă : văduvă, fermecătoare şi, mai ales, bogată. Curtată de toţi, ea n-a iubit pe nimeni, nici măcar pe soţul ei, care era bătrîn şi a avut bunul simţ să moară la vreme. *Per Bacco, Agostino mio*, dacă aş avea de dat un sfat unui bărbat, acela ar fi : fă-i curte blondei contese. Este o partidă superbă.

Marchizul tăcea, pe gînduri. Andreia îl auzi şoptind : „...Poate !" Dar imaginea Thérèsei îi apăru înaintea ochilor. Îşi trecu mîna peste frunte :

— Dar ca s-o iubeşti pe această contesă, ar trebui să fii liber. Să nu mai iubeşti şi pe altcineva.

— A ! deci iubești pe altcineva. Și tu...

Agostino, care tocmai privea pe fereastră, îl zări pe Solignac — colonelul se plimba cu pași rari pe alee.

— Ce-i cu bărbatul ăsta aici ? întrebă el.

Prin ochii Andreiei trecu un fulger. Dar, cu glas stăpînit, cu un zîmbet subțire, în care se putea citi, fără greș, cruzimea :

— Ce te interesează ?

— Dă impresia că se poartă ca la el acasă.

— Pentru că e la mine acasă, răspunse Andreia, sec. Apoi se îndreptă spre ușa care ducea în grădină.

— Pe curînd, Agostino ! îl salută ea.

Agostino rămase privind în urma ei. Apoi, răsucindu-se, dădu cu ochii de cercei și de brățară.

— Pomana am refuzat-o. Dar ce să fac cu sfatul ?

Și ieși. În dreptul porții se văzu silit să facă un pas înapoi, ca să nu fie strivit de o trăsură în care se afla o femeie blondă, subțire, elegantă ; echipajul intră pe poarta clădirii învecinate.

— Contesa de Farges ? se întrebă Agostino. Sfatul femeii, sfatul diavolului — dar dacă Andreia are dreptate ?

X

MICUȚA CONTESĂ

În timp ce marchizul de Olona trăia cu spaima că, dintr-o clipă în alta, va apare maiorul Rivière, acesta nu avea decît un gînd : să pună mîna pe italian și să-l ucidă. Dar și unul și altul își dădeau seama că trebuie să fie prudenți. Poliția îl căuta nu numai pe maior, dar și pe Thérèse.

Cînd scăpase din Temple, Rivière îi jurase lui Soliguac că se va stăpîni și nu-și va primejdui prosteşte libertatea, pentru a se răzbuna. Colonelul îi reamintise cu seriozitate de acest legămînt. Și adăugase :

— Ce s-ar întîmpla dacă, prins din nou, se va afla de complicitatea paznicilor și prin ei se va ajunge la marchiză, sau la mine ?

Soliguac știa că nici un motiv de prudență nu l-ar fi împiedicat pe Rivière să meargă drept la țintă ; dar știa de asemenea că, pentru a-și scuti prietenii de o primejdie, fostul maior va rămîne în umbră, răbdător în suferința sa.

De aceea, Soliguac, pe care nu-l speria nimic, își manifestase neliniștea. Pentru a-l împiedica pe prietenul său să se expună, îi vorbise de pericolele ce-i puteau amenința pe cei la care el ținea.

Rivière locuia, necunoscut, într-o căsuță de pe strada Saint Jean, aflată nu departe de un depozit de cherestea. Soliguac alesese ca refugiu, în acest cartier foarte populat, o căsuță pitită printre stive de bușteni și copaci umbroși. O cărare discretă îi permitea lui Jean Rivière să-și viziteze fiul — rar și cu grijă, să nu fie urmărit sau observat.

Maiorul ducea o viață asemănătoare celei pe care o ducea Agostino : permanente îngrijorări și frecvente spaime. Se consola spunîndu-și că nu va dura mult.

Pe ce anume, pe ce probabilități, ce speranțe, ce oameni conta ca să redevină stăpîn pe acțiunile sale, liber de a pedepsi un laș trădător ? Habar n-avea. Pe colonelul Bernard Thévenot, pe Soliguac, pe noroc, pe absurd, pe toate astea la un loc și, poate, pe nimic... În nenorociri, bărbații se întîmplă să fie copilăreşte de încrezători și superstițioși ca femeile.

Chambaraud, pe care postăvarul îl pusese la curent, spusese :

— Lucrul cel mai important pentru maior este că a scăpat din închisoare. Ar fi fost strigător la cer ca un ase-

menea om de valoare să piară. În ceea ce o privește pe Thérèse... E adevărat ce se spune : femeile sînt dracul gol !

Bucătăreasa Julie, auzindu-l pe fostul conventional bombănind, îi spunea lui Plantade :

— *Cetățene* Plantade, n-o să-mi scoți niciodată din cap că stăpînul nostru a fost rănit drept în inimă de o femeie și că rana mai sîngerează. Da, da, cetățene, chiar la vîrsta asta !

Chambaraud, care trăise atîta timp ca un lup, fără să iasă din casă, merse, totuși, să-l viziteze pe Rivière în adăpostul lui.

— Te plîng, îi spusese Chambaraud.

— Ființa care merită să fie plînsă este aceea care și-a călcat cuvîntul dat, care a mințit după ce a jurat. Nu cel trădat, ci trădătorul trebuie plîns.

— E adevărat, spuse Chambaraud, impresionat. Dar îmi permit un sfat : și libertatea este tot o femeie. Vai de cel care îi închină viața !

— Aparțin cauzei și îi voi rămîne credincios pînă la ultima suflare, răspunse Rivière.

— Adevărat, dar și aici e o înșelătorie : mulțimea are nevoie de un stăpîn căruia să i se închine, în fața căruia să se tîrască — las-o să se tîrască ! Fă ca mine : închide-te în casă și recitește *Candide !*

— Viața mea e închinată camarazilor mei de arme. În clipa în care vor veni și-mi vor spune : Să murim ori să fim liberi ! — voi muri...

— Iar mulțimea imensă va privi fără mînie cadavrele voastre, peste mormintele voastre va crește iarba și nimeni nu-și va mai aminti de voi.

— Poate. Dar voi fi mulțumit că mi-am făcut datoria.

— Într-adevăr, sacrificiul de sine e un lucru măreț ! S-ar putea să ai dreptate. Dacă va fi nevoie, îmi voi părăsi cărțile și vizuina și voi veni și eu !

Cu aceasta, discuția între cei doi se închise.

Așadar, Claude Rivière, îndurerat, era mai fericit decît

Agostino Ciampi, „învingătorul". Mai ales de cînd cuvintele Andreiei începuseră să înconjoare în mintea lui.

Contesa de Farges era, într-adevăr, o partidă strălucită, ceva uluitor și de nesperat. Șansa se prezenta, vie și fermecătoare, în chip de femeie. Bărbatul care se va căsători cu ea va deveni, peste noapte, bogat. Dar, după ce adunase o sumă de informații despre frumoasa și bogata văduvă, înțelese că mai era o piedică : Thérèse, pe care o iubea. Dar pe Louise de Farges ? Pe ea *trebuia* s-o iubească !

Contesa Louise de Farges era, probabil, cea mai frumoasă femeie de la curtea lui Napoleon. Avea douăzeci de ani, era văduvă și, pe șoptite, se spunea că, de fapt, putea fi socotită fată mare — răposatul conte de Farges nu mai era în situația să afirme contrariul. Era adeseori comparată cu doamna de Récamier, atît de inatacabilă (și neatacată) era ; dar prin saloane se spunea că contesa Louise era mai puțin zeiță și mai mult femeie, surîsul care-i plutea tot timpul pe buze părea să spună : „Nu cer decît să iubesc, dar vreau să aleg !"

Refractară oricărui nou proiect de căsătorie, spunînd că nu vrea să reînceapă să facă fericirea altora, fără a o împărtăși, rămăsese independentă ; nu avea altă familie decît pe bunicul ei, un bătrîn sever, personificare vie a trecutului, și cîteva rude depărtate. Bogată, adorată de prieteni, admirată, fericită să simtă că fiecare gest ce i se adresa, fiecare privire exprima admirație și, cîteodată, era cu o mîngîiere, contesa Louise găsea viața dulce, era încîntată, aproape beată de această atmosferă de eleganță, afecțiune, devotament și dragoste.

La ultimul Salon, portretul ei făcuse mare vîlvă. Cineva observase, în prezența lui Napoleon, că frumusețea contesei de Farges ar fi mai degrabă duleeagă. Împăratul spusese :

— Există femei care n-ar fi frumoase decît dacă ar servi într-un regiment de dragoni. Contesa Louise este frumoasă ca o bijuterie.

Contesa de Farges trecea drept copilul răsfățat al împăratului, care îi era recunoscător că îi înfrumusețea curtea. Acestui parvenit îi făcea plăcere să aibă lîngă el pe descendenta unei ilustre familii. Dealtfel, împăratul era și el, ca ceilalți, sub farmecul grației delicioase, curate, irezistibile a contesei Louise. Napoleon lăuda gustul deosebit al toaletelor ei și, în mai multe rînduri, în cursul imperialelor sale supărări cu Josephine, căruia îi reproșa adesea, precum se știe, cheltuielile ei extravagante cu toaletele, fusese auzit spunînd, pe un ton ridicat, împărătesei :

— Ar trebui să iei exemplu de la contesa de Farges, draga mea. Ea știe cum să se îmbrace : nu se împopoțonează cu tot felul de zorzoane, nu umblă cu acele înfiorătoare turbane cu egretă — apreciate dealtfel de savanta doamnă de Staël ! E un model, e o pasăre rară, micuța contesă !

Într-o seară, la o recepție de gală, împăratul — care era atît de econom, încît fusese văzut întrînd, îmbrăcat civil, într-o ceaprăzărie, pentru a controla prețul unui ciucure de la perdelele furnizate de tapițerul curții — împăratul, deci, după ce o complimentase pe contesa de Farges pentru simplitatea fermecătoare a rochiei sale de bal, împodobită doar cu o modestă ferigă, ca și coafura ei dealtfel, Napoleon, mereu sedus de mica contesă și totdeauna dornic să-i dea o lecție împărătesei, îi spuse cu glas destul de tare, ca să fie auzit :

— Privește-o pe micuța contesă, ce frumoasă e ! Iată, în sfîrșit, o femeie care nu-și va ruina bărbatul cu toaletele ei, dacă se mai mărită cumva !

Josefina zîmbise : știa foarte bine că feriga aceea „simplă" era opera bijutierilor Bapst și că acea delicioasă fantezie, din argint și email verde, costase douăzeci și cinci de mii de franci.

— Ceea ce dovedește, spunea a doua zi împărăteasa, povestind anecdota, că te poți pricepe grozav să cîștigi bătălii și să nu știi prețul o bijuterie.

Louise de Farges era destul de bogată ca să-şi permită asemenea fantezii. Nu depindea de nimeni. Domnul de Navailles, fost căpitan în marina regală sub Ludovic al XV-lea şi Ludovic al XVI-lea, bunicul ei, o lăsa să facă ce vrea, să se ducă unde dorea, cu toate că nu-l mai scotea pe Napoleon din „*Uzurpatorul, Corsicanul, Infamul*" — ca să nu mai vorbim de „*Împăratul iacobinilor*".

— Nu vă voi contrazice în nici o privinţă, contesă, îi spusese bătrînul, şi de vreme ce domnul de Farges, răposatul dumneavoastră soţ, şi-a pus blazonul la dispoziţia acestor săbii, n-aveţi decît să continuaţi să frecventaţi această societate îndoielnică ! Dar, să fim bine înţeleşi, voi face uz de autoritatea mea părintească dacă v-ar trece prin cap să vă alegeţi un soţ printre soldăţoii ăştia ; atunci mi-aş aminti că sînt marchizul de Navailles, şi, în ciuda aşa-ziselor libertăţi noi, de care mă sinchisesc ca de o lămîie stoarsă, în ciuda faptului că sînteţi emancipată, văduvă, eu, ca reprezentant al familiei şi ultimul bărbat al unui neam ilustru, aş face uz de dreptul ce-l am de a impune fiicei fiului meu voinţa mea !

— Aveţi, desigur, acest drept, domnule marchiz, îi răspunse contesa, dar nu vă fie teamă, nepoata dumneavoastră nu vă va da ocazie să faceţi uz de el.

— Cum adică ?

— Pentru că este puţin probabil să mă mai recăsătoresc vreodată.

Într-adevăr, o aflase şi Agostino — contesa părea mai bucuroasă de libertatea ei decît de o eventuală a doua căsătorie.

În *rue Mont-Blanc* contesa îşi avea salonul ei, unde erau deopotrivă de bine primiţi poeţii, artiştii şi curtenii de la Tuileries.

În legătură cu acest lucru, se cunoaşte şi singura declaraţie făcută de Napoleon *micuţei contese*, cum îi spunea el :

— Ah, aşadar, vă plac ideo-logii, contesă !

— Ideologii, sire ?

— Făcătorii de rime, de fraze, oamenii care umblă cu cuvintele...

— Îmi plac toți cei care au farmec și toți cei care gîndesc, sire. După cum îmi plac cei măreți și demni de admirație.

— Bine, bine, ați scăpat cu un compliment. Oricum, transmiteți-le din partea mea tuturor acelor poetaștri să ne dea poeme și tragedii patriotice, războinice, militare ! Dacă poezia nu servește la marcarea pasului de marș, nu-i bună de nimic.

— Nici să celebreze victoriile cîștigate în sunet de goarnă, sire ?

— Ah, muierușca asta ! mormăi Napoleon, depărtîndu-se. Are totdeauna ultimul cuvînt !

La această *micuță contesă* se gîndea Agostino Ciampi. Despre ea îi vorbise Andreia, pe ea o zărise — strălucitoare, elegantă — în landoul ei.

Și, puțin cîte puțin, alături de Thérèse, care era ea însăși un vis de dragoste, dar realizat printr-o infamie, căpitanul visa și la averea contesei pe care o știa aproape, dincolo de zidul grădinii în care o văzuse pe Andreia plimbîndu-se cu Solignac. Își repeta întruna, de parcă ar fi vrut să se biciuiască, să se îndemne, să spere, să treacă la acțiune : „Andreia are dreptate ! Trebuie să mă însor cu această femeie !"

Trecuseră zile lungi în cursul cărora Ciampi meditase la cuvintele, la sfatul Andreiei. Oricît era de stăruitoare pasiunea sa pentru Thérèse, hotărîse s-o sacrifice setei sale de avere, de parvenire. Era din cei ce nu ezitau în fața sacrificării altora.

Toate mirajele sînt seducătoare și par la îndemînă — atunci cînd nu încerci să le atingi. Dar ca să realizeze acest

vis, ce avea de făcut ? Ce trebuia să întreprindă ca s-o seducă pe Louise de Farges ?

Lucru ciudat, Agostino tot o mai iubea, în continuare, pe Thérèse. Își dădea seama că această dragoste nu va dură, însă în momentele cele mai ameţitoare, Agostino răspundea cu sinceritate întrebărilor ei, mereu repetate, de femeie neliniştită.

— Da, te iubesc. Te voi iubi întotdeauna.

Dar cît va dura acest *totdeauna* ? Thérèse nu bănuia nimic din ce se întîmpla în sufletul lui Agostino. Ea credea în cuvintele lui.

Dar şi un suflet ca al ei, încrezător, chiar credul, era făcut să se trezească într-o zi, să-şi dea seama că se înşelase, că fusese înşelată. Pentru moment, însă, căuta — şi găsea ! — în această profundă afecţiune o scuză pentru ticăloşia făptuită. Ea credea că îşi poate reîncepe viaţa oricînd şi oricum, fără să se teamă de nimic, şi fără să dea nimănui socoteală — pentru că iubea.

Dar într-o seară, Ciampi se întoarse în ascunzătoarea din foburgul Saint-Antoine, palid, cu buzele strînse, tăcut, cu ochii la pămînt şi privirea lui, de obicei de nepătruns din pricina uşorului strabism, nu se mai vedea deloc.

Thérèse fu izbită de înfăţişarea lui Agostino şi se nelinişti. Presimţea o nenorocire, care nu va întîrzia:

— Ce s-a mai întîmplat ! întrebă Thérèse.

El lăsă capul în jos ; îi ocolea privirea. Dealtfel, pe faţa lui bărbătească, frumoasă, apărea mai curînd un fel de plictis, de jenă, decît mînie sau durere.

— Ce se petrece ? L-ai văzut pe soţul meu ?

— Nu.

— Atunci, ce-i cu tine ? Nu mai sîntem în siguranţă, aici ? Trebuie să fugim iar ? Dacă vrei, plecăm chiar în seara asta.

— Eh ! făcu Agostino. Degeaba te duci unde vrei, dacă acolo nu poţi trăi după cum vrei să trăieşti.

— Nu ești în apele tale, spuse Thérèse. Îți lipsește ceva. Ce anume ?

— Viața ! aproape strigă marchizul.

Thérèse, surprinsă, se dădu înapoi.

— Da, asta îmi lipsește : viața, reluă marchizul. Existența asta nenorocită, pe care o ducem, nu se cheamă viață !

— Dacă te gîndești la mine, îți jur că niciodată n-am fost mai fericită decît în această casă întunecoasă.

— Desigur, fără îndoială, mă gîndesc la tine... Care te-ai devotat și sacrificat... Dar, iată, au început necazurile.

— Care ?

— Thérèse, se hotărî Agostino, în momentul de față sîntem fără nici un fel de resurse.

— Fără resurse ?

— Da. Iată realitatea crudă, care taie aripile tuturor viselor. Nu mai sînt bani. M-am zbătut în zadar, am căutat, am... întrebat — e ca un zid în fața căruia toate străduințile mele se frîng. Pînă acum nu ți-am spus nimic, n-am vrut să te neliniștesc. Dar acum... îți dai seama cît m-am frămîntat ? Sînt înspăimîntat de aspectul mizeriei. Știi tu ce-i aceea mizerie ? Ei, bine, ne pîndește. Ca mîine, ne va strînge de gît !

Thérèse îl privea pe Agostino Ciampi cu ochi rătăciți. Niciodată nu îi mai vorbise așa. Părea că nici nu mai este același om. Punea atîta îndîrjire în cuvîntul *mizerie*, încît ea se întreba dacă nu vrea să-i pună la încercare curajul și devotamentul.

Dar marchizul continua, povestindu-i demersurile, tentativele, dorințele, furiile, deceptiile.

— Bijuteriile mi le-am vîndut, nu mai am nimic, spuse Thérèse, altfel...

— Bijuteriile tale ! N-ar fi ajuns nici pe o măsea ; la o masă de joc, am pierdut eu mai mult ! Înțelege, ca să putem fugi împreună, ca să am bani, pentru tine, am jucat și am pierdut. Acum, nu-mi mai rămîne decît să-mi iau ranița la spinare, să mă duc să mor, ca un prost, pentru o

cauză de care nu-mi pasă. Iar complotul în care niște descreierați și-au riscat capul — altă partidă care va fi pierdută ! Asta-i tot ! Sînt disperat ! Ce-i de făcut ?

— Nu știu, spuse Thérèse, încet. Ghicesc însă că nu mă mai iubești !

— Eu ? făcu Agostino. Dar ți-am spus că pentru tine, numai pentru tine, mi-am încercat norocul la joc ! Și am pierdut. O avere.

— Săraci sau bogați, asta ne împiedică să ne iubim ?

— Ei, da, să ne iubim... Dar nu ne putem bucura de viața pe care ți-o pregăteam : îndestulată, pe picior mare. Ce îngrozitor e să fii sărac ! Să fii dat la o parte, să nu ai locul tău la banchetul vieții, cînd ai tot dreptul și cînd ai, ca mine, o poftă de lup ! Nu înțelegi ? Nu înțelegi ?

— Ba înțeleg. Sau mai degrabă mi-e frică să înțeleg.

— Adică ?

— Adică, dacă aș fi pusă să aleg între tine și restul lumii, nu aș ezita : aș rămîne cu tine ; pe cînd tu, dacă ar fi să alegi între mine și nu mai știu ce vis de grandoare, de lux, m-ai jertfi fără milă, m-ai părăsi ca pe un obiect care nu-ți mai este de nici un folos. Văd, simt asta... Să nu negi ! Citesc în ochii tăi ca într-o carte deschisă !

— În acest caz, trebuie să citești și faptul că te iubesc ca un nebun și să mai citești și unde m-a dus această iubire oarbă : la prăbușirea tuturor planurilor mele.

— Prăbușirea planurilor tale ? Dar eu ? Pe mine nu m-a costat onoarea ? întrebă ea, fulgerîndu-l cu privirea. Așadar, onoarea, bunul nume al unei femei nu te interesează, reluă Thérèse. Neliniștile tale ! Dar știi tu numărul cenzurilor mele de nesomn ? Te-ai întrebat măcar dacă nu mă gîndesc cîteodată la omul căruia i-am stricat viața ? Ah ! egoismul dragostei bărbaților ! Văd că ai socotit tot ce ai pierdut, iubindu-mă, dar ai uitat că, din noi doi, eu sînt cea care am dat mai mult ; eu te-am lăsat să treci cu buretele peste tot trecutul meu, eu ți-am sacrificat numele unui om de onoare !

— Onoare pentru onoare ! izbucni într-un rîs strident marchizul de Olona. Dacă tu ai căzut din pricina mea şi eu m-am dezonorat din pricina ta ! Sîntem chit.

— Ah ! de data asta nu înţeleg, nu pricep ce vrei să spui ! strigă Thérèse, prinzîndu-l de mînă. Ce vrei să spui ? Dar ce ai făcut tu pentru mine ? Ţi-am cerut eu vreodată să faci pentru mine ceva josnic ? Ceva rău ?

— A, nu ! Dar te iubeam ! Şi asta ajunge ! Ca să te păstrez, ca să te pot lua de aici, din acest Paris, unde se află *el* şi unde *el* e liber, a trebuit să...

Se opri brusc, de teamă că spusese prea mult.

— Spune mai departe, aştept, îl îndemnă ea. Ce a trebuit să faci ?

— Nimic.

— Asta-i acum ! Dar trebuie să spui, dacă ai început. Ah, Agostino, te implor, spune ce ai făcut ? Nu-i aşa că nu poate fi vorba de ceva rău ? Nu se poate să fi făcut tu ceva josnic, tu nu eşti ca alţii, de aceea te-am şi iubit atîta... Nu cumva ai făcut ceva dezonorant, tu, un Ciampi ? Marchizul de Olona să facă ceva înjositor ? Spune ! Doar nu se poate...

Dar el tăcea.

Thérèse simţi cum o spaimă fără margini o cuprinde. Omul acesta, bărbatul acesta voinic, frumos, puternic, părea acum în încurcătură şi ţinea capul plecat, ca un copil prins cu o poznă.

— Dar spune, ce te chinuie, ce te nelinişteşte ? Eşti căutat de poliţie ?

— A, nu ! spuse el, cu o expresie ciudată şi ironică. Este altceva ! Ceea ce am făcut eu nu ştie nimeni şi nu va şti niciodată... în afară de tine.

— De mine ?

— Şi de ce nu ? Pentru că, la urma urmei, acest secret îţi aparţine şi ţie. Fiindcă pentru tine, auzi ? pentru tine, am furat !

Agostino părea cuprins de o cumplită bucurie, de o plăcere bolnavă de a se dezonora în ochii acestei femei. Avea nevoie de disprețul, de ura ei.

— Ce spui ? Nu înțeleg... Ai furat ? Ce-ai fi în stare să-i faci aceluia care te-ar acuza de o asemenea ticăloșie ? Să furi !

— Ei bine, da, am furat. Pentru tine, ți-am spus. Pentru a pleca de-aici, să trăim undeva numai noi doi, undeva unde să nu fim decît noi doi !

— Deci, e adevărat ?... Tu îmi spui asta ? Despre tine ? Repetă ! îi ceru Thérèse. Nu-ți bați joc de mine ?

— Am spus adevărul ! strigă marchizul. Banii pe care i-am jucat în casa aceea blestemată nu erau ai mei ! Erau ai altora !

De această dată, Thérèse sări în lături, de parcă ar fi călcat pe un șarpe. Pînă acum se îndoise. Tot ce-i spusese Ciampi îi părea mai curînd rezultatul unei halucinații dureroase, decît mărturisirea veridică a bărbatului iubit. Ultima afirmație, categorică, și parcă mai mult disperată decît cinică, nu-i mai permitea nici o iluzie. Furtul, această faptă odioasă, această crimă mai josnică chiar decît uciderea, își pusese pecetea pe fața semeață a lui Agostino, pe această frunte frumoasă, pe care Thérèse o văzuse adesea îngrijorată, fără să știe că îngrijorarea era pricinuită de această rușine.

— Și, pentru ce îmi mărturisiți o asemenea faptă, marchize ? întrebă ea, brusc, iar Ciampi o privi mirat : niciodată nu i se mai adresase pe acest ton și folosindu-i titlul. Pentru ce ? Ca să vă devin complice ? Ah, mă credeam doar pierdută ! Nenorocita de mine ! Iată-mă, acum, căzută !

Se prăbuși pe un scaun, ținîndu-și mîinile încleștate între genunchi, fixînd parcă parchetul, pe care nu-l vedea, și dînd mecanic din cap.

Marchizul o privea într-un mod straniu. Părea că o pîndea. Evident, acest om avea un plan, cînd arunca atît de

brutal în fața Thérèsei o atît de cumplită revelație. Dar ca nu-i putea citi în ochi ce urmărea.

— Așadar, spuse el încet, după un moment de tăcere apăsătoare, în care nu se auzise în cameră decît respirația grea, sacadată a Thérèsei, nu mă vei ierta niciodată ?

— Eu ?

— Tu ! strigă el, străduindu-se să-și încarce glasul de dragoste deznădăjduită.

— Mi te-ai spovedit, sperînd absolvire ?

— Poate, zise Ciampi. Această taină mă apăsa teribil. N-aș fi putut s-o păstrez în mine multă vreme. De aceea ți-am dezvăluit-o. Măcar promite-mi că n-o vei mai spune nimănui. Nu-i așa că n-o vei spune ?

— Ah ! Dumnezeule ! Iată-mă complice !

Agostino era acum asigurat. Thérèse nu va vorbi. Dar mai cîștigase ceva : reușise să-i frîngă acestei femei încrederea absolută pe care o avea în el, Ciampi. Mulțumit, își răsuci mustața și trecu în laboratorul de alături. Dar se opri, se întoarse, îi luă o mînă și i-o acoperi cu sărutări :

— Pentru tine am făcut-o, numai pentru tine, *Teresina mia !*

Ea rămase o vreme nemișcată, inertă. Apoi se ridică de pe scaun, dreaptă, aproape țeapănă, îl privi pe marchiz de parcă l-ar fi văzut pentru prima oară. Deschise gura, vrînd să spună ceva, dar renunță. Apoi ieși din odaie. Trecu în cealaltă odaie, unde putu să-și dea frîu liber lacrimilor.

Prin ușa rămasă întredeschisă, Agostino o vedea. Ar fi vrut s-o mîngîie, s-o îmbuneze. Dar se opri la timp :

— Atîta pagubă, își spuse. Important e că lovitura a nimerit drept la țintă. Și dacă suferă, ce ? Eu n-am suferit destul ? Ca să rupi o asemenea legătură, trebuie să tai în carne vie. Ei, Thérèse, abia acum voi vedea dacă mă iubești !

Superstițios, instabil, nehotărît, Ciampi voia să lase timpului și sorții grija să lucreze pentru el, să-i dea acea

libertate de care avea nevoie, ca să se căsătorească cu contesa de Farges. Nu avea însă deloc de gînd s-o rupă cu Thérèse. N-ar fi găsit această putere. La urma urmei, Thérèse era stăpînă pe soarta ei. Ea trebuia să ia o hotărîre.

Se temea, dealtfel, deopotrivă şi să nu-l mai iubească Thérèse, şi să-l iubească, în ciuda dezvăluirilor sale.

Liber, redus la mizerie, Agostino putea fără teamă trece la atacul imensei zestre, averea contesei de Farges. Dar se simţea totodată furios şi umilit la gîndul că, poate, Thérèse va fi astfel pierdută pentru el.

— De ce să-mi iau eu răspunderea unei asemenea rupturi. Să mă părăsească ea ! Oh, ce animal nehotărît este omul ! Azi vrea, mîine se răzgîndeşte... Dar bine, prostule, trebuie totuşi ca Teresina asta să nu mai fie lîngă tine, ca s-o poţi cuceri pe cealaltă ! Şi ce-i dacă suferi un pic ? Mare lucru ! Să fii sărac, prînzurile mizere, coatele roase şi cizmele sparte, iată adevărata mizerie. Şi dacă nu voiai să-ţi reiei locul în armată şi nici nu te tenta să continui treaba asta de conspirator imbecil, nu-ţi mai rămînea totuşi decît neagra mizerie, oricît ai fi de marchiz !

Intră în laborator şi îşi făcu de lucru cu eprubetele şi retortele lui.

— La urma urmei, îşi spunea el, privind lichidele acelea gălbui ori de culoarea sîngelui — la urma urmei, dacă nu iese inimic, iată remediul.

O idee îl fulgeră :

— Femeile sînt nebune de legat, ar înghiţi otravă fără să clipească !

Înfiorat, ieşi încuind cu grijă uşa laboratorului.

Nefericită, distrusă, Thérèse petrecu acea seară de iulie la fereastră, ascultînd cum cîntau vecinele ei, nişte muncitoare.

Jos, în mizera curte interioară a casei, copiii cîntau şi ei, dansînd în cerc.

— Ah, să ai copii ! îşi zicea Thérèse. Dacă eram mamă, aş mai fi poate acolo ! Un copil...

Şi, pentru prima dată în viaţa ei, locuinţa mare şi tristă a unchiului, în care îşi petrecuse anii pînă la căsătorie, şi locuinţa oarecum severă, din foburgul Montmartre, în care locuise cu Claude, îi părură mai puţin rigide, acceptabile chiar, locuinţe în care o fericire liniştită şi-ar fi putut găsi lăcaşul.

— Asta să fi fost oare dragostea ? oftă ea.

A doua zi, cînd Agostino Ciampi ieşi în oraş la ora obişnuită, Thérèse nu-i aruncă nici măcar o privire. Era plînsă, palidă, încercănată.

Seara, cînd el se întoarse, n-o mai găsi. Întrebată, portăreasa îi spuse că o văzuse ieşind, cu o înfăţişare ciudată — năucită.

Îngrijorat, Agostino o aşteptă toată noaptea. Dar Thérèse nu mai venea. Şi nu lăsase nici un cuvînt, nici un bilet.

— Dacă s-o fi omorît ? se întrebă marchizul.

La gîndul acesta un fior îi trecu prin tot trupul.

Se mai temea şi că poliţia lui Fouché, dînd din întîmplare peste ea, va avea şi el neplăceri.

După aceea căută să se liniştească, spunîndu-şi că Thérèse nu-l va trăda niciodată poliţiei şi că, dealtfel, nu faci nimic în viaţă fără îndrăzneală. Simţindu-se deodată eliberat de orice obligaţie, răsuflă uşurat şi începu să-şi repete că acum nu mai trebuia să se gîndească decît la Louise de Farges, care însemna pentru el averea şi salvarea.

Dar în ciuda eforturilor pe care le făcea, resimţea o durere arzătoare şi, deşi era mulţumit că putea acţiona acum liber şi nestingherit, îl încerca o dublă suferinţă, de dragoste şi de amor propriu, zicîndu-şi : „Aşadar, nu mă iubea cu adevărat ?“

Şi la gîndul acesta se reaprindea dragostea lui şi, în mînia sa, regăsea un plus de pasiune.

Apoi se întreba : „Dar, ce o fi devenit ?“

Oricum, nu se gîndea defel că această femeie i-ar putea trăda taina. Thérèse putea fugi, Thérèse putea dispare, dar nu va vorbi în nici un caz.

XI

SOȚUL

Thérèse voise să moară. Primul ei gînd în fața acestui adevăr cumplit, că bărbatul pe care-l iubea era un ticălos, un hoț, prima ei mișcare, a fost spre moarte. Nenorocita voia, într-un fel, și să se pedepsească pe sine ; dacă Agostino ar fi lăsat cheia în ușa laboratorului, desigur că amanta sa ar fi băut, cu lăcomie, orice otravă ar fi găsit acolo. Încercase degeaba să deschidă ușa, care o despărțea de pedeapsă. Neizbutind, își zise : La ce bun ? Nu era acolo, în preajmă, fluviul, bătrîna Sena, care rostogolise și înăbușise în apele sale atîtea suferințe omenești ? Va fi fericită să se arunce în fluviu, nevrînd să supraviețuiască la atîta rușine. Era cu atît mai furioasă pe sine, cu cît simțea — cu turbare — că tot îl mai iubea pe Agostino, sau cel puțin că puterea pe care acest bărbat o exercita asupra ei mai era foarte mare. Închizînd ochii, mai resimțea forța magnetică a privirilor lui Ciampi, mai auzea, fără voie, vocea armonioasă a italianului, vocea care o fermecase. Și, înfiorată de dezgust, ar fi vrut să-și smulgă inima din piept.

Apoi, printr-un fel de minune, și ca și cum s-ar fi ivit, înaintea ei, o arătare, gîndul îi fu invincibil atras de imaginea, mîndră și gravă, a unui bărbat cu fața trasă, suferindă, străbătută de o cicatrice ; în ciuda unui aer sever și rece, el părea să aibă, anume pentru ea, un zîmbet dureros, de repros și de milă. Imaginației sale exaltate, fața lui Claude Rivière i se arăta mereu, ca o vie antiteză, alături de cea a lui Agostino, și acum Thérèse se întreba, prin ce aberație — prinsă între acești doi bărbați — îl sacrificase pe cel care era onoarea inflexibilă, celui ce era aventura și, acum, crima.

— Nenorocită femeie, își zicea ea, și eu l-am iubit !

Îi veni atunci, pe măsură ce se gîndea la Claude Rivière și la Agostino Ciampi, un fel de dorință de umilire. I se păru că ar răscumpăra, că ar șterge o parte din infamia ei, strigînd celui pe care îl jignise : Sînt o nenorocită ! Aș merita o pedeapsă, ucide-mă !

Dar cum să-l privească în ochi pe Claude Rivière ? Ideea de a se întîlni față în față cu el îi provoca nu teamă, ci rușine. Moartea era mai ușoară.

Ieșise ca o nebună din casa în care locuia. Voia să aștepte să se facă noapte, fie pentru a coborî taluzul spre apa fluviului și a merge astfel, pas cu pas, spre moarte, pînă ce apa îi va cuprinde și fața, fie pentru a se arunca nebunește în apă de pe vreun pod. Umbla deci la întîmplare, prin cartierele mai mult pustii, din preajma locului unde, pînă nu de mult, se ridicase Bastilia. Căldura era înăbușitoare, cerul întunecat de nori negri și grei. Thérèse, care umbla de-a lungul fluviului, vorbind singură și ștergîndu-și lacrimile, vedea profilîndu-se în fața ei, pe cerul plumburiu de furtună, în lumina palidă a apusului, cele două turle ale bisericii Notre-Dame. Rarii trecători grăbeau pasul și, treptat, lumini se aprinseră, ici-colo, prin case.

— Cînd va fi întuneric de tot, gîndea Thérèse, cînd nimeni n-o să mă poată vedea, nici ajuta, voi intra în fluviu. Ah ! scumpă voluptate a morții !...

Acum, alerga aproape, ca nebună. Ploaia începuse să cadă în picuri mari și calde, ea nu le simțea.

Un bărbat îi tăie calea și încercă s-o oprească, bine dispus, spunîndu-i vorbe pe care ea nu le înțelese. Îl privi drept în față, cu ochii ei adînci, fără un cuvînt și atît de straniu, încît trecătorul o salută stînjenit și se feri din calea ei, murmurînd vagi scuze.

Rătăcea fără scop, fără să știe unde se va opri, tot mai hotărîtă să-și pună capăt vieții, așteptînd cu nerăbdare întunericul nopții.

În acest timp, în locuința din strada Poștei, unchiul ei, Chambaraud, se pregătea să cineze singur.

— Va să zică așa, Julie, i se adresă slujnicei, nici în astă-seară nu-mi faci vreo surpriză. Aceleași legume. Numai legume și iar legume !

— Fac și eu ce pot, răspunse, jignită, Julie. Luna iulie e sezon de legume. Ca friptură, abia dacă se găsește vițel, care mai e prea fraged, și prepeliță. Tot prepelița este ce-i mai bun azi.

— Desigur, desigur, bombăni Chambaraud, dar iată cîteva seri în șir, că-mi servești la cină tot prepeliță cu legume fierte. Mai inventează, dragă, și altceva.

— Am priceput. Ar trebui să schimbați și sezoanele după pofta inimii.

Și, mai mult pentru urechile lui Plantade, mormăi :

— Ah, revoluționarii ăștia !

Plantade îi răspunse cu o privire adînc disprețuitoare, care voia să spună, fără îndoială, că femeile habar n-au de politică.

Deodată, un tunet zgudui casa. Julie tresări și-și făcu cruce.

— Ai închis bine obloanele ? întrebă Chambaraud.

— Da, domnule.

— Plantade, ai tras grilajele la ferestrele bibliotecii ?

— Da, *cetățene*.

— Ce vreme, ce vreme oribilă ! Și ce bine ar fi să înfrunți asemenea furtună, savurînd, la tine acasă, o cină grozavă, dacă...

— Se gîndește la domnișoara Thérèse, îi șopti Julie lui Plantade.

Fără să-și termine fraza, Chambaraud respinse farfuria ce o avea în față și, cu capul sprijinit în mînă, prinse să viseze.

— Se poate.

— Bietul om ! De obicei nu se plînge. Dar, acum, se vede că i se frînge inima.

— Ah, femeile ! Femeile ! șopti fostul convențional ca pentru sine, încercînd un zîmbet. Cred, Julie, că ar fi bine

să faci provizii. Vara, mai ales în iulie, cum ai spus, în sezon de legume, oricît de bun ar fi, bucătarul — adică bucătăreasa — se trezește, adeseori, în încurcătură. De aceea e bine să ai cămara plină. Fiindcă nu numai iarna se mănîncă bunătăți. Eh ! ce le-ar mai rămîne oamenilor, pe lume, dacă li s-ar interzice plăcerile unei mese bune ?

Își turnă un pahar de vin de Constance, roșu și dulce, și căzu pe gînduri, în timp ce Plantade și Julie se priveau uluiți, nemaiștiind ce să creadă despre stăpînul lor, pe care îl cunoșteau, totuși, bine.

— Măcar cafeaua să fie bună și caldă, Julie !

Julie, plină de importanță, aduse tava :

— Vă veți convinge, domnule.

Chambaraud puse în ceașcă trei bucăți mari de zahăr. Julie, după obicei, se indignă, ca de un sacrilegiu :

— Domnul nu bea cafea, ci sirop de cafea ! E o crimă, domnule !

— Așa o fi, zîmbi Chambaraud, în privința asta sînt un barbar. Lichiorul, Plantade !

— Lichior din Insule [1], domnule ?

— Desigur.

Plantade tocmai termina de turnat lichiorul, dintr-o sticlă învelită în trestie, cînd Julie se întoarse agitată din bucătărie.

— Domnule, domnule, ați auzit ? Parcă bate cineva !

— La ora asta ? făcut Chambaraud. Te înșeli. O fi vîntul. Dealtfel, în seara aceasta nu aștept pe nimeni.

Dar un gînd îl fulgeră.

— Bate cineva la ora asta ? Dacă e adevărat, atunci numai nenorocire poate fi — și, gîndindu-se la Claude Rivière, se întrebă, cu spaimă : Să-i fi descoperit ascunzătoarea ? — apoi, tare : Du-te de vezi, Plantade, dacă Julie a auzit bine.

---

[1] Este vorba de lichior din **Antilele** franceze

Își bău mecanic, cu gîndul aiurea, deliciosul lichior din Insule, fără să-i simtă defel savoarea, și așteptă nerăbdător, tot frămîntîndu-și șervetul. Și iată că Plantade intră, palid, dar încercînd să rămînă calm și stăpîn pe sine, ca de obicei.

Dintr-o ochire Chambaraud ghici că se întîmplase ceva deosebit.

— Ei, ce e ? Cine e ?

— Cine ? făcu Plantade, aiurit. O femeie... O biată femeie, adăugă el. Bolnavă, leoarcă de ploaie, înghețată... O cunoașteți.

— Eu ? O cunosc ?...

— Da, *cetățene*.

— O cunosc, eu ?...

— Chiar foarte bine.

Julie strigă :

— Aș jura că e vorba de domnișoara Thérèse !

— Thérèse ! păli Chambaraud. Thérèse, aici ?

Și se ridică. Obrazul i se înăspri. Începu un gest sever, ca pentru a porunci să fie gonită, pe care Julie, înțelegîndu-l, i-l opri, împreunîndu-și mîinile a rugă. Însuși Plantade îi spuse pe un ton de bărbătească compătimire :

— Dacă ați vedea-o...

— Unde e ? întrebă Chambaraud.

Dar Julie și dăduse fuga. Se întoarse curînd, aproape trăgînd după ea, de mînă, o femeie mai mult moartă decît vie. Era, într-adevăr, Thérèse, cu părul lipit de obraz, leoarcă de ploaie, învinsă.

De cum îl zări, Thérèse se azvîrli la picioarele lui Chambaraud. Acesta o ridică numaidecît, cu bruschețe. De fapt, suferea îngrozitor și de revedere și de a o vedea atît de umilită.

— De unde vii ? o întrebă el, străduindu-se să pară sever.

— Mai degrabă : de unde revin, răspunse ea. Am vrut să-mi pun capăt zilelor.

— Cum ? Pentru ce ?

— Ca să ispășesc.

— Cine vrea, într-adevăr să moară...

— Așa se spune ! îl întrerupse Thérèse. Dar nu este adevărat ! M-am apropiat de prăpastie, dar m-am dat înapoi ! Oh, nu de teamă, nu ! Din contră ! Fiindcă m-am gîndit că trebuie să ispășesc înaintea celui față de care m-am făcut vinovată. Și nu prin moarte. Ci prin viață — o viață de suferințe, de lacrimi !

— Oh ! făcu Chambaraud. Lumina adevărului a ajuns cam tîrziu. Dar fie și așa. În ceea ce mă privește, nu am dreptul nici să judec, nici să iert, nici să pedepsesc. Dacă purtai numele de Chambaraud — numele unor oameni cinstiți, harnici, muncitori — aveam dreptul să cîntăresc, să cercetez cît adevăr cuprinde căința ta... Și știu bine ce fel de sentință aș da ! Dar azi, ai un alt judecător. Lui trebuie să-i ceri iertare.

— Dar nu cer iertare, spuse Thérèse. Și dacă vrea să-mi ia viața, să mi-o ia !

Julie interveni :

— În așteptarea acelui moment, n-ar fi mai înțelept să vă schimbați de rochia asta ? Toate pe dumneavoastră sînt ude leoarcă ! Asta-i moarte curată !

Apucă o parte din poala rochiei și o stoarse. Apa șiroi pe dușumea, ca dintr-o rufă.

Chambaraud făcu un gest prin care voia să spună că n-are decît s-o ia de acolo.

— Să mergem, îi șopti Julie, la ureche.

Thérèse se lăsă dusă. Era ca moartă ; părea că nu e în stare să se opună, nici să gîndească ; se lăsă pe mîna bucătăresei, care o conduse în fosta ei odaie și o dezbrăcă. Bătrîna Julie încerca să zîmbească, s-o încurajeze.

— Nu-i nimic, nu-i nimic. Am încălzit așternutul... ca altădată... E tare cald, aici, dar tremurați ca frunza... Dumnezeule, ce fierbințeală !

O culcă în pat, o înveli. Sub ceareeaf îi simți picioarele ca gheața.

— Acum trebuie să dormiți ! Trebuie. Mîine, domnul Chambaraud n-o să-și mai aducă aminte de nimic.

Thérèse o privea pe buna Julie și se întreba dacă nu visase : era iarăși, era tot în odaia ei, îngrijită de bătrîna cicălitoare cu suflet de aur. Să fie adevărat că se întorsese acasă ? Să fie adevărat că se căsătorise cu maiorul Rivière ? Că îl întîlnise pe marchizul de Olona ? Că se făcuse vinovată de o mare ticăloșie ?

Febra o învinse și o scufundă în somn. La început, bîntuit de vedenii, de vise urite ; apoi mai liniștit, iar spre ziuă fu un somn vindecător.

Julie veghe la căpătîiul ei toată noaptea.

Chambaraud, de cum se trezi, îl chemă pe Plantade :

— Ei ? Ce-i cu nepoata mea ?

— Se odihnește. Noaptea a fost bună.

— Cu atît mai bine, făcu Chambaraud. Ah ! Toate sînt nebune de legat ! A fugit din cuib și iat-o, s-a întors rănită și umilită !

Chambaraud nu-și schimbase gîndurile : nu el trebuia s-o judece pe Thérèse, ci Rivière. Maiorul trebuia să ia hotărîrile ce le găsea de cuviință.

Dealtfel, nu era deloc recomandabil ca Thérèse să rămînă acasă. Agenții lui Fouché mai făcuseră o descindere, căutîndu-l, fie pe maior, fie pe soția lui. Casa din strada Poștei nu era un adăpost sigur.

Fostul convențional nu știa însă, unde s-o ducă, unde s-o ascundă pe nepoata lui — presupunînd că Thérèse ar fi în stare să umble pe propriile-i picioare, după ce trecuse prin ce trecuse.

Dar femeile au uneori o energie extraordinară. Thérèse, odată trezită, coborî și merse drept la unchiul ei ; Chambaraud înțelese că nepoata avea de gînd să-i ceară ceva.

— Ce dorești ? o întîmpină el cu asprime.

— Vreau să-l văd pe maior.

— Ei, nu ! Și cînd vrei să-l vezi ?

— Cît mai curînd posibil. Mă grăbesc, nu să-i cerșesc iertarea, ci să-i spun că mă disprețuiesc. Să-i spun că nu am murit, pentru ca să mă pot tîrî la picioarele lui și să-i arăt că am fost pedepsită după cum am meritat.

Exaltată, înainte, în pasiune, acum, în dorința de a se umili, părea nebună.

— Da, reluă ea. Dacă trăiesc, e pentru că mi s-a părut că moartea nu ar fi fost pentru mine o pedeapsă destul de aspră. Vreau ca maiorul să mă calce în picioare, să-mi strige că sînt o ticăloasă ! Poate așa voi găsi ce caut, pedeapsa pe care o merit.

— Ai ucis fericirea acestui om care, gîndește-te, e stăpînul vieții tale.

— Mă gîndesc ! Tocmai de aceea vreau să-l văd. Ah, dacă măcar m-ar lovi ! Acum mi-e frică să mai trăiesc !

Se grăbea să-l vadă pe Rivière, dar nu înțelegea ce se petrecea cu sentimentele ei. De fapt, mai ales fugea de imaginea, de amintirea lui Agostino Ciampi și i se părea că alături de soțul ei — înșelat, trădat, umilit — se va simți apărată de imaginea celuilalt.

Chambaraud aștepta să se facă întuneric, pentru a o conduce pe Thérèse, învăluită într-o mantie, pe strada Saint-Jean, unde se afla ascunzătoarea lui Rivière. La un moment dat, fostul convențional se întrebase dacă n-ar fi mai înțelept să-l înștiințeze pe maior de vizită — se gîndise la riscurile cumplitei emoții pe care i-ar fi produs-o revederea soției. Dar dacă l-ar fi înștiințat, s-ar fi putut ca Rivière să refuze întrevederea.

— Dacă ea ține neapărat să-i strige : Iertare !, n-are decît să o strige, să i-o ceară, să i-o cerșească, își spuse Chambaraud. El trebuie s-o vadă.

Se hotărîse, deci, să-i pună pe cei doi soți față-n față,

Inima îi bătea cu putere, în timp ce o conducea pe Thérèse pe alee din incinta şantierului ce ducea la adăpostul lui Rivière.

Plantade venea mai în urmă, supraveghind trecătorii ; urma să stea la pîndă. Dealtfel, nimic nu părea suspect, nici un pericol nu părea să se arate. Plantade se plimba, agale, cu pipa între dinţi, ca un locuitor din cartier, ieşit să ia puţin aer.

Înainte de a trece pragul căsuţei în care se afla ascuns maiorul Rivière, Chambaraud îi mai spuse o dată nepoatei sale :

— Acest om are drept de viaţă şi de moarte asupra ta. Vrei neapărat să-l vezi ?

O tutuia ca altădată : s-ar fi zis că, văzînd-o cum merge în întîmpinarea pericolului, voia să-i dea de înţeles că el, Chambaraud, uitase căderea ei.

— Vrei, totuşi ? repetă el.

— Să intrăm, spuse ea.

Chambaraud ciocăni în uşă încetişor, într-un fel anume. După un timp, se desluşi un zgomot abia simţit de paşi. Apoi cheia se răsuci în broască.

Uşa se deschise. În cadrul ei apăru silueta pe care Thérèse o recunoscu, trăsăturile pe care mai mult le ghici prin întuneric. Chambaraud urcă cele două trepte şi intră. Thérèse se strecură şi ea în urma unchiului ei şi, înainte ca Rivière să-şi dea seama de prezenţa soţiei, se azvîrli la picioarele lui, plîngînd în hohote.

O lămpiţă abia risipea întunericul din încăpere ; la lumina ei, Chambaraud desluşi, pe masă, două pistoale — maiorul le ţinea la îndemînă, să se apere în cazul în care agenţii lui Fouché i-ar fi descoperit ascunzătoarea.

Chambaraud închise în grabă uşa, apoi se aşeză între masă şi Rivière.

Fu dealtfel îngrozit văzînd faţa maiorului, brusc desfigurată de emoţie.

La vederea Thérèsei, maiorul fusese ca strangulat de o durere cumplită şi trebuise să se sprijine de zid, să nu cadă.

Părul îi încărunţise mult, obrazul lui bărbătesc era marcat de suferinţă. Thérèse, însă, nu îndrăznea să înalţe privirea ; într-o străfulgerare, zărise paloarea, ridurile, acel chip răvăşit.

Chambaraud gîfîia : era pregătit să oprească mîna care s-ar fi întins către pistoale. După o linişte înfiorătoare, Claude murmură, în sfîrşit, sugrumat :

— Tu...

Thérèse ar fi dorit să-şi audă numele rostit. Dar glasul lui Rivière se stinse. Apoi, cum ea nu îndrăznea să vorbească, auzi glasul lui, glasul cunoscut, care acum o sfîşia mai dureros decît o mie de ameninţări.

— Ce rău, ţi-am făcut, Thérèse ? Ce rău ţi-am făcut, ca să-ţi iei dreptul de a mă lovi aşa, în inimă ?

Vocea omenească are adeseori o putere stranie, iar tonul unei plîngeri este cîteodată mai impresionant decît plîngerea însăşi. Auzind aceste vorbe spuse aşa de încet şi cu o melancolie atît de pătrunzătoare, de parcă ar fi cuprins lungi ore de durere, Thérèse simţi cum ochii i se umplu iarăşi de lacrimi şi pieptul ei apăsat fu din nou zguduit de un violent hohot de plîns.

Nu erau nici lacrimi căutate, nici prefăcătorie.

Chambaraud îl privea mirat pe maior.

— Ridică-te, spuse Claude. Lacrimile astea mă...

Rivière suferea. Îşi strecurase mîna la piept, sub tunică, şi încerca să-şi potolească zvîrcolirile dureroase ale inimii.

Thérèse înălţă privirea, surprinsă şi rugătoare :

— Oh, nu-mi vorbi aşa, cu acest glas care mă torturează mai mult decît ar fi făcut-o reproşurile. Mai bine să fiu călcată în picioare ! Să mi se arunce în obraz ceea ce merit pe deplin ! Mila mă înspăimîntă. Nu o merit şi nu o suport !

— Ţi-am spus să te ridici, insistă Rivière, rostind cuvintele răspicat. Te-am iubit prea mult, ca să am puterea să te pedepsesc. Nu te teme, nu-ţi cer recunoştinţă. N-am uitat că m-ai înşelat. Dar n-am uitat nici primul surîs, nici prima întîlnire, nici acele clipe minunate care au făcut din mine cel mai fericit om de pe pămînt. În amintirea acestei fericiri moarte, îndurarea a luat la mine locul mîniei, al răzbunării.

— Îndurare ? Tu... Pentru mine ?

Şi se răsuci ca înnebunită către Chambaraud :

— L-aţi auzit ? Mă iartă ! Ah, ticăloasa de mine ! Mă aşteptam la mînie, la furie, la pedeapsă, la violenţă: Dar îndurare ? E prea mult, prea mult !

— Îndurare nu înseamnă uitare ! spuse Claude Rivière cu răceală.

Thérèse îi luă mîinile şi cu toată împotrivirea bărbatului, începu să i le strîngă, să i le frămînte, să i le ude cu lacrimi. Ar fi vrut să i le sărute, însă nu îndrăznea. Tremura, zdrobită, învinsă.

Acest bărbat rece, grav, sclav al datoriei, i se arăta aşa cum i se arătase pentru întîia oară, în casa unchiului ei, admirabil şi demn în onoarea lui, ca într-o armură.

Dar, ca printr-o ironie, numele lui Agostino îi stătea pe buze — simţea nevoia să-l rostească, să-l strige, întovărăşindu-l de cuvinte grele. În starea de rătăcire şi exaltare în care se afla, nu mai ştia dacă îl iubise pe Ciampi ori îl urîse.

Claude Rivière îşi retrase mîinile din încleştarea ei şi cu glas hotărît, de data asta aproape ca un ordin, repetă :

— Ridică-te !

Ea se ridică, ţeapănă, aruncîndu-şi pe spate splendidul ei păr, ce era desfăcut, şi-şi privi soţul ca şi cum ar fi aşteptat de la el o sentinţă.

— Aşadar, nu mă alungi ? bîigui ea. Nu mă alungi ca pe ultima dintre femei ?

Rivière coborî ochii. O anume imagine evocată de aceste cuvinte îl obseda.

— Să nu mai vorbim despre ce a fost urît, spuse el, cînd nu vreau să-mi mai aduc aminte decît de dragostea mea moartă !... Nu, nu te alung, Thérèse... Dar vreau să ştii un lucru, odată pentru totdeauna : cel care îţi vorbeşte nu-ţi mai este soţ. Te-ai liberat de legăturile contractate, te-ai liberat şi de jurămîntul de credinţă... În acest suflet, care ţi-a aparţinut întreg, poate rămîne loc pentru devotamentul unui prieten, dar nu este loc şi pentru dragostea unui soţ... La urma urmei, nici nu te interesează dacă te mai iubesc sau nu, din moment ce nu mă mai iubeşti.

Ea rămase tăcută, nemişcată. Începea să înţeleagă : bunătatea lui Rivière era, ca însăşi, o pedeapsă.

— Regret foarte mult că ţi-am dat un nume care, astăzi, reprezintă un pericol, reluă Claude. Soţia maiorului Rivière e căutată de poliţie, ca şi maiorul însuşi. Îţi ofer, deci, adăpostul acesta, unde sînt — aşa cred — în absolută siguranţă. Începînd din acest moment, te afli, aici, la tine acasă.

— La mine ?

— Da, aşa am spus.

Chambaraud, rezemat de perete, cu braţele încrucişate, asculta. Iată un bărbat care ştie să fie mai mult decît un bărbat ! îşi spuse el.

— Dar... tu ? întrebă, cu timiditate, Thérèse.

— Eu ?

— Da. Vei rămîne tot în acest adăpost, care înseamnă pentru tine securitatea, viaţa ?

— Eu ? Nu-mi purta de grijă, îmi voi găsi altă ascunzătoare.

— Pleci ? Ieşi de-aici ?

— Ai dori oare să-ţi impun chinul prezenţei mele ?

— Oh, Doamne ! strigă Thérèse cu glas sfîşietor. Mila aceasta ajunge feroce pînă la urmă ! Aş prefera un glonte în locul acestor cuvinte reci, care îmi sfîrtecă inima ! De

ce, de ce să pleci ? Fiindcă am intrat eu ? Şi unde vei găsi altă ascunzătoare ? Vei merge la întîmplare, căutînd, expunîndu-te pericolelor ? Aşadar, eu sînt cea care te condamn ? Acolo unde se afla maiorul Rivière, nu poate sta şi soţia lui ? Ei bine, să mergem ! i se adresă ea lui Chambaraud. Mă duc să mă predau poliţiei, fiindcă mă caută. Şi mă jur că nu vor afla de la mine niciciînd unde se află ascuns cel al cărui nume îl port ! Oricît m-ar tortura !

— Nu vei face acest lucru, Thérèse, spuse Claude.

— De ce nu ? Ce mai însemnez eu în această lume ? Un pericol, o epavă ! Să mă ascund în casa unchiului meu ? Imposibil. Agenţii împăratului mă aşteaptă, poate, să mă întoarc. Să-i cer aceluia pe care l-am jignit să împartă cu mine ascunzătoarea ? Cu ce drept ? L-am lovit, l-am jignit, l-am înşelat ; nu mai am dreptul să împart cu el şi primejdiile care-l pîndesc. Ah ! m-ai iertat — sînt pedepsită cu vîrf şi îndesat. N-am decît să isprăvesc mîine, ceea ce am început ieri !

— Eu nu mi-am luat viaţa, spuse Rivière cu vocea sa îndurerată. De ce ai face-o tu ?

Ea se simţi şi mai umilită de acest calm, de această stăpînire de sine. Se dădu înapoi, plîngînd, se aruncă în braţele lui Sylvain Chambaraud, care nu avu puterea s-o respingă.

Claude, tăcut, îl privea.

Deodată tresări. Auzise cum cineva bătuse la uşă. Ascultă cu atenţie, aşteptînd, să audă bătăile grupate după o anumită înţelegere.

— Nu, şopti el. A bătut o singură dată. Sîntem în pericol.

— Pericol ? strigă prosteşte Thérèse, desprinzîndu-se de la pieptul lui Chambaraud. Fie binecuvîntat acest pericol care ne reuneşte...

— Să fi fost urmăriţi ? se întrebă Chambaraud. Să fie Plantade care ne avertizează ?

Dar, după acest moment de groază, se mai auziră alte patru bătăi, la intervalele convenite.

— E unul de-ai noştri, spuse Rivière şi deschise uşa. Era Solignac.

— Dumneata ?

— Eu, făcu Solignac vesel. Am fost luat drept un poliţist de acest individ — şi îl arătă pe Plantade, îndărătul lui, palid ca moartea. Vă rog să credeţi că n-a lipsit mult să trec peste leşul lui, ca să ajung aici.

— Plantade primise ordine, spuse Chambaraud.

— Dacă am promis că stau de pază, am stat, adăugă Plantade.

Între timp, colonelul intrase şi închise uşa. Zărind o femeie, o salută, cu un gest elegant de politeţe şi aşteptă ca Rivière să vorbească.

Dar Rivière tăcea. Şi tăcu îndelung. În cele din urmă Claude Rivière întinse mîna spre Thérèse, şi spuse :

— Soţia mea !

Ochii Thérèsei, umflaţi de plîns, stinşi, părură că se luminează la auzul acestor cuvinte. Solignac se înclină respectuos şi tăcut în faţa Thérèsei.

— Domnul Sylvain Chambaraud, mai spuse Rivière, arătînd spre fostul membru al Convenţiei Naţionale.

Solignac se înclină din nou şi, ca şi cum ar fi vrut să rupă tăcerea, care devenea de nesuportat, spuse :

— Vin cu o veste bună.

— Veste bună ! Pentru mine ? făcu maiorul cu un zîmbet melancolic şi dureros. Care ?

— Împăratul se întoarce la Paris. Napoleon la Paris înseamnă liberarea dumitale.

— Cum adică ?

— Iată cum : împăratul nu mi-a refuzat niciodată nimic, aşa că am de gînd...

— Să-i ceri iertare ? îl întrerupse maiorul. Uită acest gînd, dragă colonele !

— Nu e vorba de iertare — eu nu fac politică, nici aici, nici în altă parte. E vorba să dea dreptul de a trăi unui soldat care s-a bătut vitejeşte pentru ţara sa.

— Dar acest soldat este duşmanul împăratului şi a făcut tot ce i-a stat în putere ca să-i sape puterea. Nu primesc nimic de la împărat ! Nu-i cer decît gloanţe — în cazul în care voi mai lupta împotriva lui şi vom fi învinşi.

— Dragă Rivière, îl întrerupse colonelul, generalul Malet, prietenul tău, deţinut din iunie anul trecut şi închis acum la închisoarea Force, nu a cerut prin amici de-ai săi, lui Fouché şi împăratului, să fie pus în libertate ?

— E adevărat. Dar Eve Démaillot şi Rigomer Bazin, deţinuţi ca şi el, pentru afacerea comitetului din strada Bourg-l'Abbé, n-au cerut o asemenea favoare. Dă-mi voie să fac ca ei, eu, cel mai norocos, căci, cu ajutorul dumitale, am evadat şi mă aflu aici.

— Eşti incorigibil, dragă Rivière, spuse Solignac.

— Mai mult ca oricînd, răspunse Claude Rivière, cu gravitate. Şi mai mult ca oricînd, iubesc libertatea şi vreau să mi-o dau pentru ţară. Această dragoste, cel puţin, n-a înşelat pe nimeni.

— O, cine ştie ? murmură Chambaraud.

Rivière se apropie de Solignac.

— Vrei să mă scapi de povara unei griji ? Vrei să-mi faci un serviciu ?

— Desigur ! răspunse Solignac.

— Nu pentru mine, care sînt aici, liber prin felul meu de a gîndi şi stăpîn pe soarta mea, aşteptînd o zi luminoasă, care poate că nu va mai veni niciodată, dar a cărei speranţă mă ţine în viaţă. Datorită lui Castoret şi tatălui meu, care îmi procură tot de ce am nevoie, trăiesc în deplină siguranţă aici, fără să trezesc bănuieli, fără să mă tem de denunţători. Portăreasa, care face puţină ordine zilnic în această cosmelie, nu ştie cine sînt şi primeşte destui bani ca să nu mă trădeze. Pe deasupra, fiul ei, subofiţer de infanterie, este de-ai noştri. Repet : în ceea ce mă priveşte,

nu am nevoie de nimic. Dar aș vrea ca femeia care poartă numele unui proscris să nu împartă cu el nici primejdiile, nici adăpostul. Să caute azil la cineva cunoscut — nu se poate. Ar însemna să se predea poliției. Nu i-ai putea găsi, dragă colonele, un adăpost sigur în acest Paris în care cunoști atîta lume... Îți vei fi făcut de două ori datoria și vei asigura de două ori securitatea noastră...

— Voi fi bucuros să o ajut pe doamna Rivière, se înclină Solignac dinaintea Thérèsei, care era de-a dreptul uluită. Ai dreptate, dragă Rivière, iar nobila doamnă care m-a ajutat să te eliberez, mă va ajuta din nou.

— Domnișoara de la Rigaudie ? întrebă Rivière.

— Exact. Sînt pe lumea asta ființe născute ca să ajute, să facă binele.

— Și dumneata ești din acele ființe !

— Haida-de ! Eu îți sînt prieten și atîta tot. E vreun merit să-i servești pe cei la care ții ?

Nici Rivière, nici Solignac nu surprinseră tresărirea lui Chambaraud, la auzul numelui domnișoarei de la Rigaudie. El dădu drumul mîinii nepoatei sale și se apropie de Solignac :

— Iertați-mă, domnule, spuse el, ați pronunțat adineauri un nume...

— Al domnișoarei de la Rigaudie, făcu Solignac. O cunoașteți ?

— După nume, făcu Chambaraud cu răceală. Am impresia că sîntem compatrioți — am fost deputat al Convenției pentru departamentul Haute-Vienne.

— O ! răspunse Solignac. De-ai noștri ! Și eu sînt de pe lîngă Limoges.

— Colonelul Henri de Solignac, îl prezentă Rivière.

— Mda... Acest nume...

Chipul, de obicei zîmbitor, al lui Solignac, se întunecă brusc, de parcă fostul convențional ar fi făcut vreo aluzie la satul care îi dăduse numele. Chambaraud, desigur, nici

nu se gîndea la așa ceva, dar, se știe, acest lucru, singur, îl putea mîhni pe frumosul colonel.

Grăbindu-se să schimbe vorba, Solignac se întoarse spre Thérèse.

— Puteți fi sigură, doamnă, că în casa domnișoarei de la Rigaudie veți fi în siguranță. Vă voi conduce acolo, cînd veți dori.

— Cum ? făcu Chambaraud. Fără s-o avertizați măcar ? Așa, dintr-o dată ?

— Doar nu avem timp de pierdut...

— Nu, sigur că nu, însă...

Chambaraud ezita vizibil. Și îl privea cu neîncredere pe Solignac.

— Sper că propunerea mea nu întîmpină vreo obiecție, zise în cele din urmă Solignac, ușor nedumerit.

— A, nu ! Doar că... anume motive... ar putea să...

— Ar putea-o împiedica pe domnișoara de la Rigaudie să găzduiască o femeie amenințată ! Eu nu văd nici un asemenea motiv.

— Ah, colonele ! făcu Chambaraud, pierdeți din vedere faptul că domnișoara de la Rigaudie face parte dintr-o castă împotriva căreia am luptat ; și că domnișoara, desigur, îi urăște pe actorii care au jucat în acea dramă...

— Sînt cu totul și cu totul convins că domnișoarei de la Rigaudie puțin îi pasă din ce partid face parte cineva a cărui viață este în primejdie. Înainte de a se uita ce cocardă, ce insignă poartă, ea se gîndește la primejdia care îl amenință !

— Desigur ! Da, da, nu mă îndoiesc... Ei, bine, dacă unii sînt generoși, alții sînt mîndri ! Nu mi-ar face plăcere să se afle că nepoata conventionalului Chambaraud a cerut azil unei... Unei rude de-a emigraților.

Rivière, destul de surprins de obiecție, îl asculta pe Chambaraud, în timp ce Thérèse, stăpînită de propriile ei gînduri, plînsă și îndurerată, privea la Claude cu o expresie

de veneraţie timidă, oarecum stăpînită şi aproape tremurătoare.

— Ah ! izbucni Solignac, deci este o chestie de mîndrie ! Numai că, înainte de toate, este vorba de salvarea unui om. Şi la urma urmei, de ce sînteţi atît de sigur că se va afla ? Că se va şti că nepoata dumneavoastră a fost găzduită de către... îmi dau seama care este cuvîntul care vă şochează — de către o aristocrată ?

— Sînt convins ! Dacă alţii nu o vor şti, domnişoara de la Rigaudie, în schimb, o va afla, sînt convins !

— De ce ar afla-o ? Dacă maiorul nu are aceleaşi scrupule ca dumneavoastră, voi conduce-o pe soţia sa la marchiza de la Rigaudie ; doamna va fi în siguranţă, acolo, fără ca nimeni să se simtă obligat în vreun fel faţă de nimeni. Dumnezeule ! exclamă frumosul Solignac, credeam că trecerea anilor va stinge ura dintre oameni ! Dar, ascultîndu-vă, înclin să cred că m-am înşelat, că timpul trece, dar ura rămîne.

— Timpul nu poate şterge anumite amintiri, spuse Sylvain Chambaraud. Veţi afla acest lucru cînd veţi ajunge la vîrsta mea.

— Pînă atunci, însă, ar fi bine ca doamna să fie dusă într-un loc sigur, zîmbi Solignac. Eşti de acord, dragă Rivière ?

— Da, şi îţi mulţumesc, răspunse maiorul.

Thérèse se apropie de maior şi i se adresă, rugător :

— Un singur cuvînt numai...

Solignac şi Chambaraud se îndepărtară discreţi.

Thérèse, cu mîinile împreunate, îi spuse şoptind :

— Vreau să ştii că dacă există pe lume cineva care vrea să-şi răscumpere nebunia printr-o viaţă de căinţă amară, adîncă, printr-un devotament de fiecare zi, printr-o supunere de fiecare ceas — apoi acea fiinţă, iat-o : eu sînt !

— Te cred, spuse Claude, tot în şoaptă.

— Dacă este aşa, atunci sper că... poate... într-o zi... iertarea...

— Am iertat...

— Da, iertarea e mare lucru, dar uitarea...

— Ah, uitarea! făcu maiorul cu melancolie. Uitarea nu ține de om, ci de timp. Deatfel, iertarea este pentru tine, pedeapsa este pentru celălalt. După ce mă voi răzbuna, vom mai vedea.

Făcu un gest prin care voia să spună că discuția nu mai putea continua. Thérèse clătinîndu-se, se întoarse, căutînd sprijin, de parcă ar fi fost la un pas de leșin.

Brațul lui Solignac o susținu. Apoi, colonelul își luă rămas bun de la Claude Rivière, strîngîndu-i puternic mîna.

— Adio... spuse Thérèse cu glas stins.

— La revedere... poate, spuse soțul, cu inima frîntă.

Cum Solignac tocmai ieșeu, Chambaraud îi aminti în șoaptă :

— Deci, numele meu...

— Nu va fi pronunțat.

— Pot conta pe asta ?

— Da, *cetățene*, spuse colonelul, zimbind. Nepoata conventionalului Chambaraud nu va fi, pentru domnișoara de la Rigaudie, decît soția maiorului Rivière.

XII

SOLIGNAC TRAGE CU URECHEA

Pentru Solignac n-a fost deloc greu să o convingă pe domnișoara de la Rigaudie s-o ia pe Thérèse sub aripa-i ocrotitoare. Este drept, nu-i prea plăcea nici Imperiul, nici Republica, însă nu-i displăcea ca o mînă de iacobini să-l pună pe Napoleon în încurcătură. Dealtfel, raționase

foarte simplu : maiorul Rivière era un proscris : deci, femeia care îi purta numele se afla și ea în primejdie. Era destul și prea destul în ochii bătrînei domnișoare.

Apoi o rugase Solignac. Iar Solignac...

— Adu-o aici pe biata femeie, spusese ea.

O primise pe Thérèse cu bunăvoința ei obișnuită, acea cordialitate repezită și cam cicălitoare — trăsătură caracteristică felului ei de a fi. Odată instalată într-o aripă izolată din casa Rigaudie, Thérèse trecu drept o rudă a stăpînei, nimeni n-ar fi bănuit că e vorba de cineva căutat de poliția lui Fouché.

Colonelul era mulțumit că dusese la bun sfîrșit dubla expediție. Rivière se afla în siguranță, Thérèse de asemenea — scopul fusese atins. Henri de Solignac avea acum timp să se gîndească un pic și la sine. Mai ales că sentimentele pe care le nutrea față de Andreia nu erau dintre cele obișnuite.

Această femeie fierbinte, seducătoare, cu ochii ei ciudați, care părea că distilează otrava dragostei, cu unduirile ei de gitană, cu mîngîierile perfide, gesturile ei provocatoare și neliniștitoare, îl cucerise în scurt timp pe frumosul Solignac. Adevărat, dragoste carnală mai degrabă decît pasiune, însă, cu Andreia, cine putea ști unde se termina una și unde începea cealaltă ? Privirile ei, verzi ca veninul, aveau atîta forță ! Glasul ei era atît de cîntător, de învăluitor !

Oricare alt bărbat ar fi căzut în sclavie veșnică. Colonelul însă, din fericire, își propusese să nu se lase ametit, să fie în stare să se smulgă din vrajă, cînd va socoti că este nevoie. Războiul îi da acum răgaz.. Așa că o iubea pe Andreia sincer, dar cu sinceritatea ostașului care „vorbește" cu o fată între două lupte — o dragoste pe durata unui popas.

Andreia simțea acest lucru și trebuise să recunoască față de sine că, oricită putere ar avea asupra acestui băr-

bat, nu-l putea juca pe degete și, cu toate că foarte îndrăgostit, el rămînea stăpîn absolut al propriului său destin.

— Știi ce însemnez eu pentru tine ? îl întrebă ea într-o seară.

— Iubirea, fericirea, surîsul ! răspunse el.

— A, nu ! Sînt cea care umplu timpul tău liber. Un capriciu între două lupte. Nu-mi mai fac nici o iluzie.

— Te înșeli profund, Andreia ! Dragostea mea este adevărată, niciodată nu am mai iubit o femeie cu atîta foc...

— Asta pentru că, probabil, sînt ceva mai drăguță decît altele ! Dar chiar răspunsul tău de acum dovedește că nu mă înșel, că am ghicit exact : reprezint pentru tine ceea ce, altădată, reprezentau pentru mine, alți bărbați : o jucărie. Există o justiție pe lumea asta ! Oh ! dacă ai ști pe cîți adoratori i-am făcut să sufere ! Și, în același timp, cît am suferit din pricina suspinelor insuportabile, rugăminților și insistențelor acelor adoratori ! Ca, de pildă, Ottavio, aproape un copil...

— Ottavio ?...

— Da. Cel care s-a omorît din pricina mea. Pretindea că nu-l iubesc deloc. Să-l iubesc ? Eu să iubesc ! Continuați-vă drumul, domnilor, ați greșit adresa ! Mulțumiți-vă cu vîrfurile degetelor, inima nu e de dat... Și iată că mi-a venit rîndul să plătesc pentru toate suferințele pe care le-am provocat altora : eu te iubesc, iar tu nu mă iubești.

— Ce tot spui ? Dar te ador, Andreia !

— În sfîrșit ! Ești al meu — iată o certitudine. Și îmi juri că sufletul tău îmi aparține. Un jurămînt de-al tău, asta înseamnă ceva ! Numai că, vezi tu, frumosul meu colonel, femeile ca mine sînt și rămîn monștri de egoism și de indiferență, pînă în clipa în care întîlnesc un bărbat ca tine. Începînd din acel moment, stăpînul e el, bărbatul. Și ea îl adoră. Și dacă el o părăsește, asemenea femeie moare. Să mă iubești mereu, Henri !

— Ești nebună ! De ce vorbești de moarte ?

— De ce n-aș vorbi ?

— Dar ești tînără, frumoasă, viitorul e în fața ta...

— Ce contează viitorul, tinerețea, frumusețea ? Contează... Mă iubești ?

— Desigur !

— O, asta îmi dă viață... Ah, dacă ai înceta cu... Dar, atîta pagubă ! Un proverb de pe la noi spune că dacă sînt trandafiri, vor înflori. Vom vedea ce ne rezervă ziua de mîine.

Solignac spunea adevărul cînd o asigura pe Andreia de dragostea sa, dar nu adăuga că această dragoste începuse să-l cam apese.

Un lucru stîrnea curiozitatea — sau neliniștea — lui Solignac, în această, dealtminteri, atît de plăcută legătură : pericolul pe care îl adulmeca instinctul sau spaima lui Castoret. Această perspectivă adăuga fructului, savuros prin el însuși, atracția fructului interzis.

Solignac nu dădea mare importanță temerilor și fantasmelor lui Castoret, prevestirilor cărților de joc ale domnișoarei Lenormand, dar auzindu-și ordonanța repetîndu-le mereu, sfîrșise totuși prin a le ști pe de rost, ceea ce nu-l împiedica să-și rîdă de ele.

Se legase de Andreia, la început din plăcere și din — de ce nu ? — bravadă. Acum zîmbea cînd Castoret, clătinînd din cap a pagubă și a avertisment, îi reproșa lipsa de prudență.

— Dar unde e primejdia, Castoret ? îl întreba Solignac pe consăteanul său. Și de ce, mă rog, crezi că nu sînt prudent ?

— O femeie brună, venită din sud... își spunea Castoret poezia.

— Bine, bine, cunosc cîntecul și ar fi bine dacă ai înceta cu el ! Știi foarte bine că trebuie să auzi un tunet, ca să poți spune că furtuna e pe-aproape !

— Da, dar sînt și furtuni care nu se anunță...

Solignac nu-l luă în seamă. Dar nu trecu mult timp pînă să audă acel tunet prevestitor de furtună.

O nouă vizită la Claude Rivière îl convinse că presimțirile lui Castoret nu erau lipsite de temei. Colonelul îl găsi pe Rivière absorbit, frămîntat, cu obrazul și mai încruntat ca de obicei. Îl simți foarte neliniștit. Solignac nu l-ar fi întrebat care e motivul acestei stări, dar Rivière vorbi neîntrebat.

S-ar fi părut că vrea să arunce de pe umeri o greutate care îl apăsase prea tare și de prea multă vreme, împărtășind-o frățește cu bunul său prieten :

— Solignac, începu Claude, cu un fel de melancolie obosită în glas, în timpuri ca cele pe care le trăim și cu o sarcină ca aceea pe care mi-am asumat-o, nu sînt sigur nici măcar că voi apuca ziua de mîine. Oricînd, în orice clipă, aș putea pieri, să zicem în luptă, sau ucis legal — ca toți cei care și-au închinat viața unei idei. Ei bine, aș muri chinuit de părerea de rău că am lăsat în viață, viu și nevătămat, triumfător, fericit, pe un trădător pe care n-am putut pune mîna ; pe care n-am ajuns să-l pedepsesc.

— Un trădător ?

— O iudă care mi-a terfelit onoarea, care a ucis în mine încrederea sfîntă pe care o aveam în om, care a despărțit pentru totdeauna două ființe care se iubeau — fiindcă ea mă iubea, o știu, sînt sigur !

— Thérèse ?

— Da. Acea nenorocită femeie care a venit, tremurînd, să-și ceară iertarea în genunchi. Ce interesează iertarea ! Pe nefericita aceea... fiecare cu pedeapsa care i se cuvine. Dar el ! El ! Dacă mîna mea nu-l va putea pedepsi, dacă sabia mea nu-i va putea străpunge inima, dacă voi muri, știind că el e în viață — va fi pentru mine o suferință fără margini, înfiorătoare !

— Cine-i acest om ? Cum îl cheamă ?

— Ți-am spus că e un ticălos. Chip mincinos, înșelător, privire care fuge în lături, să ascundă ce are de ascuns. Un italian îmbrăcat în uniforma noastră.

— Un italian ?

— Unul din cei care complotează împreună cu mine ! Cum de n-o fi trădat încă secretul nostru, el, care știe atît de bine ce-i aceea minciuna, el care se scaldă în trădare ?

— Numele lui ? insistă colonelul.

— Agostino Ciampi, marchiz de Olona.

Solignac făcu un pas înapoi, de parcă ar fi fost orbit de lumina crudă a unui fulger. Ciampi ! Olona ! Nu mai era nici un dubiu, era vorba de fratele Andreiei. Acest om — care, de la prima vedere, îi fusese antipatic — iată-l, din nou în calea lui. Sau, cel puțin, Solignac găsea mîna italianului în această ticăloșie.

Colonelul își stăpîni cu greutate tulburarea pricinuită de dezvăluirile lui Claude Rivière. Nu trebuia ca maiorul să-și dea seama de emoția prin care trecuse și în nici un caz să afle că lui îi erau cunoscute numele Ciampi și Olona.

Ascultă, în liniște, străduindu-se să se stăpînească, povestea lui Rivière, află de suferințele maiorului, de dorința lui de răzbunare. Apoi Claude Rivière îl întrebă pe Solignac dacă poate conta pe el și în această răzbunare, cum contase pe el cînd fusese vorba de liberarea sa din închisoare.

— Da. Poți conta, răspunse pe loc colonelul.

— Dacă mi se va întîmpla să mă aflu în imposibilitate de a-l pedepsi pe acest ticălos, vei duce tu, la capăt, răzbunarea mea ?

— Da, răspunse Solignac.

Îl revedea pe acest marchiz de Olona, de parcă l-ar fi avut înaintea sa : acea frunte insolentă, acea privire care se prelingea, se scurgea printre gene, care se strecura ca un șarpe. Lucru ciudat, de această dată, temerile lui Castoret prindeau corp în ochii lui Solignac : chiar imaginea Andreiei se transforma, devenea vagă, ciudată, îndoielnică ; zîmbetele ei începeau să-i pară enigmatice ; comportarea ei, perfidă și de temut.

Dar, pe Solignac nu-l mîhnea perspectiva unei răzbunări : dimpotrivă, îl încerca un fel de stranie bucurie și mulțumire. Respirația i se iuțise, ca în preajma unei furtuni și adulmeca parcă miros de pucioasă în aer. Aventura lui amoroasă se complica, avea acum acel ceva care îi lipsise : frumosul Solignac era încîntat.

Își luă rămas bun de la Rivière și trecu pe acasă, să îmbrace uniforma de mare ținută. În acea seară, ducele de Feltre dădea o recepție și grădinile ministerului erau luminate *a giorno*. Era una din acele serbări nocturne, la modă pe atunci, pe care Fouché le încuraja, ca dealtfel și parăzile militare, care, susținea el, ajutau la dezvoltarea comerțului.

Frumosul colonel urma să fie, din nou, una din vedetele serbării. Fu aproape aclamat cînd traversă mulțimea — surîsuri, priviri pline de înțeles, fîlfîit de evantaie, șoapte, cuvinte măgulitoare...

Îl salută pe ministru, apoi ieși să ia puțin aer în grădină, a cărei verdeață era înveselită de luminile vii ale felinarelor și lampioanelor, ce dădeau frunzișului o culoare și o strălucire extraordinară.

Pe lîngă saloane, la ieșirea din pavilionul ce dădea direct în aleile iluminate, se formaseră grupuri, la lumina candelabrelor. Șezînd ori în picioare, tineri eleganți înconjurau o femeie fermecătoare, pe jumătate întinsă în fotoliul ei, și care, jucîndu-se cu evantaiul sau cu mănușa, asculta cu o cochetărie fără provocație vorbele mai mult sau mai puțin de duh a vreo zece-doisprezece juni la modă, în haine verzi sau de albastrul cerului, care formau mica ei curte.

Femeia era într-adevăr atît de frumoasă, cu părul ei blond-auriu și tenul admirabil, alb și roz, avea atîta farmec încît, nebăgat în seamă de grupul prins într-o vie conversație, Solignac se opri un moment pe prima din cele trei trepte ce dădeau în grădină.

Așezată, această femeie, ce putea avea douăzeci de ani, părea mai curînd mică de stat ; era subțire, elegantă, mișcările capului ei păreau să denote vioiciune și inteligență. Totul în ea era armonie. Solignac amănunți cu plăcere această frumusețe fermecătoare. Umerii și brațele, acoperite de un șal roz, transparent, erau superbe, pielea era fină și lăsa să se străvadă vinișoarele albastre. Mîinile, din care una rămăsese înmănușată, erau mici, iar pe cea fără mănușă se zăreau gropițe. Gura proaspătă, trandafirie, cu dinții albi, puțin ascuțiți, părea făcută pentru zîmbet.

Îndeosebi adorabilă era la această femeie partea de sus a feței : ochii, genele și sprîncenele negre, contrastînd cu părul blond, un păr de copil atît de fin, de mătăsos, încît o simplă șuviță desprinsă din bogatul coc și împărțită în bucle mici, făcea ca o aureolă aurie în jurul frunții sale înalte. Era o femeie tare frumoasă, dealtminteri foarte pămîntească prin seducția ei șăgalnică.

Purta o toaletă totodată deosebit de elegantă și de o savantă simplitate, pe care toate celelalte doamne o recunoșteau ca provenind de la unul din croitorii celebri. Un pieptene-diademă, împodobit cu peruzele, îi menținea părul și lăsa să scape doar buclele ce-i acopereau fruntea.

Solignac o privea fără să asculte ce se spunea în jurul ei și, totuși, tinerii aceia tocmai de el vorbeau.

— Da, contesă, s-ar putea numi, pe drept cuvînt, protejatul grațiilor, spuse unul din tineri.

— Este binecuvîntat de zei !... adăuga altul, înalt, slab, cu nas lung.

Solignac îl recunoscu : era un poet la modă prin saloanele timpului, Florival de Saint-Clair, reformat din armată pentru motive de sănătate și care își petrecea timpul suspinînd în versuri pe lîngă doamne — pe care le ținea la curent și cu recentele intrigi de amor de la curte. Marele consum de bărbați, pe cîmpurile de luptă, îi permitea uneori lui Florival de Saint-Clair să nu rămînă doar un

adorator platonic. Evele ajungeau cîteodată să se mulţumească şi cu umbra lui Adam.

Delicioasa femeie pe care Solignac o contempla — aşa cum ai privi o pasăre de preţ aflată în libertate, ţinîndu-ţi suflarea, ca să nu-şi ia zborul — nu părea că-l ascultă pe Florival decît cu o dulce şi amabilă ironie. Poetul, dimpotrivă, nu avea ochi decît pentru ea. Se străduia să-şi încarce glasul şi privirile cu dragoste.

— Sexul frumos, pentru care jumătate din fiinţele de pe pămînt şi-ar da viaţa, spunea Saint-Clair, suspină adesea după acest bărbat. Cunoaşteţi, contesă, zvonul pe care nimfa Eco ni l-a transmis ?

— Care zvon ?

— Că bruna şi picanta napolitană a cărei privire arzătoare a înflăcărat atîtea inimi...

— Domnişoara de Olona ?

De astă-dată, Solignac ascultă cu atenţie. Fusese rostit numele Andreiei.

— Da, încuviinţă Saint-Clair. Domnişoara de Olona... tocmai.

— Ei ?

— Ei... Se pretinde că... Se spune că această frumuseţe insensibilă a cedat în faţa unei astfel de bravuri şi că, asemeni zeiţei seducătoare, care primeşte toate dorinţele noastre tainice, acea Veneră italiană a primit favorabil şi insistenţele acestui Marte...

— Adică ale domnului de Solignac ?

Colonelul nu mai auzi răspunsul lui Saint-Clair. Se îndreptă spre grup, fără a se arăta nemulţumit, ci doar ca să se ştie că se afla acolo.

Primul care îl văzu fu poetul Florival. Duse un deget la gură — făcîndu-le celorlalţi semn, le cerū sau, mai curînd, îi rugă să păstreze tăcere.

Discreţia bruscă a domnului de Saint-Clair nu era inspirată de oarecare nelinişte. Dar îşi reveni cînd văzu că colo-

nelul, mergînd destul de încet, ca să le dea timp să schimbe vorba, se mulțumi doar să treacă pe lîngă ei — fără îndoială în chip de avertisment — și se pierdu într-o alee a parcului, pe cînd contesa îl urmărea din ochi cum se îndepărta.

— Ei, l-ați văzut ? întrebă unul dintre tineri.

— Da, l-am văzut, răspunse ea, gînditoare.

— Și mai păstrează oare, astfel văzut, prestigiul pe care i l-a dat praful de pușcă ?

— Are o ținută de adevărat gentilom.

— E fermecător ! interveni Florival, care îi era recunoscător lui Solignac că nu auzise conversația atît de brusc întreruptă.

— Puțin cam prea voinic, spuse altul.

— Cînd se va îngrășa, va arăta destul de vulgar !

— Așa da ! rise contesa. Sînt încîntată pentru colonel, pe care nu-l cunosc, de aceste critici. Un bărbat, pe care alți bărbați îl găsesc ireproșabil de frumos, rar place și femeilor. Criticile voastre masculine sînt cel mai frumos elogiu pe care îl puteți aduce domnului de Solignac !

— Oh, contesă ! se grăbi Saint-Clair. Eu nu îndrăznesc să-l critic ! Colonelul este un adevărat Achile, demn să întîlnească un nou Homer !

— De ce nu ați lua asupra dumneavoastră sarcina să-i cîntați isprăvile, dragul meu Saint-Clair ?

— Voi reflecta la aceasta, contesă. Pentru că nici unul din eroii literari din cărțile de astăzi nu se apropie nici pe departe de valoarea domnului de Solignac !

— Așadar, vi l-ați ales ca erou ?

Înainte de a răspunde, Saint-Clair oftă adînc :

— Nu. Nu mi l-am ales. Eroii mei nu servesc zeului războiului. Eroii mei sînt suflete distinse, delicate, care suferă în tăcere în fața... dinaintea...

— O, bietul meu Saint-Clair ! începu să rîdă, fără răutate, contesa

În acest timp, plimbindu-se, Solignac se gîndea la tînăra pe care o văzuse așa de înconjurată. Pe cît de tulburat se simțise cînd o văzuse pentru prima oară pe Andreia, pe atît se simțea de atras, acum, de aerul de seninătate și calm pe care îl răspîndea această femeie, al cărei nume nu-l știa.

Se opri și se întoarse. În capătul aleii, însă, nu mai zări, de la această depărtare, decît o pată de lumină, în care se agitau forme nedeslușite.

Dar, deodată, auzi, la cîțiva pași, numele lui rostit — destul de încet dealtfel, dar deslușit. Era pentru a doua oară, în această seară. Colonelul nu-și putu stăpîni un zîmbet, amuzat de această coincidență.

— Este seara confidențelor aruncate în voia vîntului, pe care eu le culeg din mers, gîndi el. La cîteva minute, la cîteva zeci de pași — de două ori. Ar fi de necrezut, dacă mi s-ar povesti asta sau dacă aș povesti-o eu. Este improbabil și, totuși, adevărat !

Folosind tactica militară — de a-l surprinde pe inamic și de a se păzi să nu fie el cel descoperit — Solignac încerca să afle cine, prieten sau neprieten, vorbea despre el.

Aleea pe care o străbătea se termina în dreptul unui rondou. Ca o altă rază ducea spre rondou și aleea alăturată, pe care se plimbau, vorbind, cei pe care frumosul Solignac îi auzise.

În mijlocul rondoului, scăldată în lumină, se afla o statuetă a lui Amor, iar în fața acesteia o bancă de lemn.

Solignac ajunse primul. Se rezemă de soclul statuetei și privi spre cei doi plimbăreți de pe aleea învecinată. Era Andreia și Agostino Ciampi.

Tînăra femeie era îmbrăcată într-o superbă rochie galbenă și ținea în mînă un buchet de trandafiri.

Privindu-l pe Agostino, Henri de Solignac nu-și putu stăpîni valul de mînie care îl cuprinse. Revăzu chipul palid, chinuit al lui Rivière — bărbatul pe care îl ultragiase acest fante, acest aventurier.

— Așadar, spunea în acea clipă Andreia, mi-ai urmat sfatul. Contesa...

— Îi voi vorbi ! se grăbi Agostino să-i răspundă.

— Cînd ?

— În astă-seară.

— Cine te va prezenta ?

— Un poetaș, unul pe care l-am mai întîlnit prin saloane și care-i un fel de om de casă al contesei de Farges. El îmi va deschide porțile...

— Interesantă tactică : să fii prezentat de un om de nimic !...

— Ce contează călăuza, dacă-ți arată drumul spre victorie ?

Auzind aceste cuvinte, Solignac încercă o senzație ciudată. Ghicea, era absolut sigur, că asista la un complot, un aranjament murdar. Instinctul îi spunea că femeia căreia marchizul de Olona voia să-i fie prezentat — în ce scop ? Solignac nu-și dădea seama — era fermecătoarea contesă, aflată în celălalt capăt al aleii, înconjurată de admiratori. Era limpede că nu putea fi vorba de altcineva. Nu cumva domnul de Olona avea de gînd să facă totul ca să fie iubit de ea ?

— Îți doresc succes, Agostino, spuse Andreia. Deși, ca să fiu sinceră, te găsesc cam ciudat, ai un aer cam ascuns, cam... oricum, parcă ascunzi ceva.

— Eu ? făcu marchizul, surprins.

— Ei, da, tu. De cîte ori ne-am văzut de cînd am sosit la Paris ? S-ar spune că mă ocolești, că fugi de mine. Și eu care credeam că pot să-ți cer un serviciu...

— Care ?

— Îți voi spune cînd te vei hotărî să-mi faci o vizită. Este adevărat că îmi ocolești casa ?

— Nu casa ți-o ocolesc, ci pe cei pe care îi primești în ea.

Și care sînt aceia ?

— Am greșit. Trebuie să spun cel, pentru că numai pe unul îl urăsc !

— Pe Solignac ?

— Pe el.

— Și pentru ce îl urăști ?

— Știu eu ? Să zicem : din instinct. Cînd am dat cu ochii de el pentru prima oară, mi-am dat seama că am în fața mea un dușman. Sînt anumiți oameni care cu siguranță îți ațin calea, cînd vrei să faci un pas înainte. Nu m-aș mira deloc, dacă individul acesta s-ar ridica între scopul pe care-l urmăresc și mine. Dacă vrei să știi, acest Solignac a condus într-un loc, încă nu știu unde, pe femeia pe care am iubit-o și o mai iubesc ; această femeie înseamnă pentru mine dragostea și pasiunea, după cum contesa de Farges va însemna averea și puterea !

— Dar de unde știi că el a făcut asta ?

— M-am interesat, am întrebat, am luat urma Thérèsei... Solignac este cel care a ajutat-o să fugă și să se ascundă ! Am aflat-o de la servitori...

— Și tu te mai gîndești la acea Thérèse ? făcu Andreia, batjocoritoare. Vrei să-ți spun motivul pentru care n-ai uitat-o ? Pentru că te-a părăsit ea, iată motivul ! Tu crezi că o iubești, cînd, de fapt, numai amorul tău propriu este rănit...

Andreia se apropie de banca de sub soclul statuii și se așeză. Agostino rămase în picioare.

— O iubesc și o voi iubi totdeauna, spuse Agostino. N-ai decît să crezi că e vorba de amorul meu propriu, dar să știi că, chiar după ce voi pătrunde în intimitatea contesei de Farges, mă voi întoarce la Thérèse și o voi lua cu mine...

— Vanitosule ! îl întrerupse Andreia. Toți bărbații sînt la fel. Vrei să părăsești femeile, dar nu suporți ca ele să te părăsească.

— Poate, acceptă Agostino.

— În acest caz, reluă Andreia, dacă vrei să primeşti un sfat, iată-l : uit-o pe *Teresina* ta şi nu te mai gîndi decît la femeia cu care trebuie să te căsătoreşti, în ciuda rivalilor, chiar în ciuda ei ! *Per Bacco, Agostino mio*, e o sarcină demnă de un Ciampi !

— Da, ai dreptate, spuse marchizul. Dar dacă această contesă va deveni sau nu soţia mea, continui să am puteri depline asupra femeii care a fost, care este amanta mea !

Solignac nu mai putu răbda. Din doi paşi fu în faţa lor şi, pe cînd domnişoara de Olona se ridică bruse, speriată, îl interpelă pe marchiz :

— Cu ce drept, domnule, vorbiţi despre o femeie care poartă numele unui om de onoare ?

Agostino se dădu înapoi un pas, dar nu de frică, ci ca să-şi ia avînt.

— Solignac ! strigă el, dezvelindu-şi dinţii ca de fiară.

— Agostino ! Colonele !... Andreia se aruncă între ei.

Agostino, palid ca moartea, aştepta cu pumnii strînşi. Solignac, nemişcat, îl privea de sus şi zîmbea.

— E rîndul meu să întreb cine v-a dat dreptul să vorbiţi despre un lucru care este secretul vieţii mele ! spuse marchizul.

— Secret încredinţat vîntului, zîmbi în continuare Solignac. Zefirul îl ia pe aripile lui şi îl poartă, dulce, cu grijă, şi îl strecoară neatins în urechile primului necunoscut care se plimbă pe alee.

— Cine l-a auzit, înseamnă că a tras cu urechea !... răspunse obraznic Agostino.

— Agostino ! Te rog ! Agostino !... interveni Andreia.

Tînăra se temea de o înfruntare cumplită între cei doi bărbaţi. Cu instinctul ei fără greş, ştia că trebuie să se ocupe de Solignac. Aşa că se apropie, căutîndu-i privirea, şi se lipi de el.

Colonelul îl privea drept în faţă pe insolentul italian, dar simţea cum mînia i se înmoaie, topită de căldura ame-

țitoare a trupului Andreiei, de glasul ei, care îi murmura la ureche ca o rugăminte, ca o rugăciune :

— Henri, te rog, e fratele meu, te rog, nici un cuvînt, nici un gest, dragul meu Henri, te roagă Andreia...

Colonelul înțelese, într-o străfulgerare că, într-un asemenea loc și într-un asemenea moment, scandalul putea să-i fie fatal lui Rivière. Ocazii să-l pună la punct pe Ciampi se vor mai prezenta, fără îndoială. Dar acum, cel mai bun lucru pe care-l putea face era să se stăpînească. Se desprinse încetișor din strînsoarea Andreiei, îi strînse mîna amantei sale și, înainte de a se îndepărta, spuse :

— Sînt frate de arme cu maiorul Rivière. Cine îl insultă, mă insultă pe mine. Ca să evit orice scandal, voi uita ce am auzit în astă-seară. Dar un sfat, domnule marchiz : să nu vă mai întîlnesc în calea mea.

— Îmi voi urma calea pe care vreau s-o urmez, fără să-mi pese de bulgărele care ar vrea să mă oprească ! aproape strigă Ciampi.

— Un bulgăre ? zîmbi Solignac. Vă corectez : o mînă de fier, domnule ! Adio !

— La revedere ! îi strigă Agostino, din urmă.

Andreia privea cum se îndepărtează Solignac.

— Ești nebun ? făcu ea, adresîndu-se marchizului. Vrei să mori ?

— Te temi pentru viața mea ?

— Dacă un asemenea om ți-e adversar, da !

— Pe toți dracii ! Te-a vrăjit colonelașul ăsta, *sorella mia* ! Dar în familia Ciampi mai sînt și bărbați, nu numai muieri. Spune-i amantului tău să-și bage mințile în cap. Dacă mă mai înfruntă o dată, e un om mort.

— Iar tu, frățioare, dacă ți-ai pus în gînd să-l omori, poți să-ți comanzi de pe acuma sicriul, îi spuse ea, privindu-l de foarte aproape.

Solignac tocmai intra în marea sală în care se mai afla ministrul, cînd auzi țipete, strigăte, apoi văzu cîteva doamne alergînd înspăimîntate, în timp ce o flacără țîșnea dindărătul unei femei, nemișcată și palidă, spre care alergau deja cîțiva tineri. Din trei salturi, Solignac îi ajunse și îi depășI : recunoscuse în femeia pe jumătate cuprinsă de flăcări pe blonda contesă pe care, cu puțin timp înainte, o văzuse înconjurată de curtezani.

Într-o clipă fu lîngă ea.

Curajoasă, cu tot aerul ei copilăresc, tînăra femeie rămăsese nemișcată, în timp ce flăcările urcau în jurul trupului ei cu limbi de foc : dacă s-ar fi lăsat cuprinsă de panică, dacă ar fi fugit, desigur că flăcările ar fi cuprins-o toată, ar fi ars de vie.

Dar stăpînirea de sine o salvă.

Solignac se aruncă în genunchi și îmbrățișă cu o mișcare rapidă rochia lungă, care luase foc. Începu să stingă, între palme, flăcările care voiau să urce. Cînd termină — în cîteva secunde — era mai palid decît contesa care, în picioare, tot nemișcată, în veșmintele pe jumătate consumate, îi zîmbea salvatorului ei — de astă-dată cu un zîmbet grav.

Intervenția energică a lui Solignac fusese atît de rapidă, încît, în clipa în care ceilalți tineri ajunseră lîngă ea, contesa era în afară de orice pericol.

Numaidecît înconjurată, întrebată, ea nu mai știu cui să răspundă întîi. Tînărul Saint-Clair, deosebit de agitat și livid, scotea strigăte ascuțite :

— Sper că nu sînteți rănită, contesă ?

— Dar cum s-a întîmplat ?

— Ce nenorocire ! Ce noroc !

Contesa zîmbea și obrajii începuseră să-i prindă culoare.

— O flăcăruie împinsă de vînt, de la vreo luminare, spuse ea ; nimic mai mult. Țesăturile noastre de vară sînt atît de ușoare...

Se întoarse către Solignac, care o privea mirat :

— Vă mulțumesc, colonele ; sînteți obișnuit mai degrabă să cuceriți baterii, decît să stingeți un foc, dar iată că v-ați descurcat de minune și în această împrejurare...

Îi întinse mîna înmănușată.

— Doamnă... făcu Solignac, ezitînd, privindu-și mănușile arse, murdare de funingine.

— Și nici funinginea nu seamănă cu pulberea cu care sînteți obișnuit, mai spuse ea. Dar nu contează !

Mîna ei întinsă obligă mîna lui Solignac să-i vină în întîmpinare.

În clipa în care strîngea mîna de copil a contesei, Solignac zări, în cercul format în jurul lor, obrazul energic și ochii arzători ai Andreiei. Fără voia lui, tresări.

— Colonele, acum mă grăbesc să fug, să mă ascund. Uite în ce hal mi-e toaleta ! Vă rog, dați-mi brațul pînă la trăsură. Am nevoie de un cavaler erou, dacă nu vreau, în halul în care mă aflu, să par nițeluș ridicolă.

Și, cu un gest fermecător, își arătă rochia pe jumătate consumată de flăcări.

Solignac se înclină, îi oferi brațul și această pereche originală traversă salonul, în timp ce cîteva glasuri salutară, cu sinceritate, curajul contesei și cavalerismul ostașului.

— Iată Forța și Grația ! suspină cu tristețe anemicul poet Florival de Saint-Clair.

Ajunsă la trăsură, contesa îl învălui pe Solignac într-o privire zîmbitoare și recunoscătoare și îi spuse cu acea amabilitate mondenă care, pe buzele ei, nu avea nimic banal :

— Colonele, țin acum să mă numărați printre prietenii dumneavoastră. Casa de Farges vă este deschisă, iar ziua în care îmi veți face plăcerea unei vizite, va fi o zi fastă. Nu oricine se poate lăuda că îi datorează viața unui om căruia atîți dușmani ai Franței îi datorează moartea.

Solignac nu încercă să răspundă madrigalului. Era fermecat. Salută și rămase nemișcat. Cînd se întoarse în salon, prima persoană pe care o întîlni fu Andreia. În picioare, lîngă piedestalul unui imens vas de Sèvres, îl aștepta, mușcînd nervoasă din petalele trandafirilor pe care-i ținea în mînă.

— O cunoști pe această femeie ? îl întrebă ea, brusc, cu o privire ciudată.

— Am văzut-o în astă-seară pentru prima oară.

— E foarte frumoasă, spuse italianca.

— Mai mult : e fermecătoare.

— Și e adorată, o știu !

— Desigur, o știi mai bine decît oricine, pentru că fratele...

— Fratele meu ?

— Nu cumva chiar numele contesei de Farges l-a rostit, adineauri ?

— Și ce te interesează ?

— Pe un om, care pretinde să fie credincios onoarei, îl interesează întotdeauna să nu lase nepedepsită o infamie comisă în preajma lui.

— Adică ?

— Adică nimic. Ai de gînd să pleci ?

— Da. Dar dumnea... Dar tu ? îi șopti Andreia, apropiindu-se de el.

— Eu rămîn.

Andreia făcu un gest de mînie, pe care și-l reprimă numaidecît.

— Henri, spuse ea, Henri, bagă de seamă. Poate nu mă mai iubești, și ai s-o iubești pe femeia aceea.

— Ești nebună ! replică Solignac, zîmbind. Dar era un zîmbet silit.

— Ascultă, Henri, continuă italianca. Știi foarte bine că în lumea aceasta sînt și amoruri mortale. Ți-am mai spus că al meu e unul din acestea. Bagă de seamă ! Dacă aflu că mă înșeli...

— Ei ? Dacă afli ?

— Te omor și mă omor !

— Asta-i bună ! exclamă Solignac, sărutîndu-i mîna. Să mori ? De ce să mori ? Este atît de minunat să trăiești !

XIII

O ÎMPUȘCĂTURĂ

Andreia nu avea să aștepte prea mult vizita lui Agostino. Chiar a doua zi după înfruntarea dintre Solignac și marchiz, în grădinile ministerului, Ciampi se anunță.

Era seara. Încă nu se lăsase întunericul.

O găsi pe Andreia neliniștită, tulburată, aplecată, cu sprîncenele energice încruntate, asupra cărților de joc, căutînd parcă să le smulgă secretul.

Zărindu-l pe Agostino, lăsă să-i scape un gest de nemulțumire.

— Te deranjez ? întrebă el.

— A, nu, replică ea, ridicîndu-se. Prevestirile atît de grozave ale cărților mă fac să nu le mai cer vreo confirmare !

— Anunță ceva rău ?

— Mai rău decît rău : sînt negre ca iadul !

— Și tu crezi în prostiile astea ? Tu, o femeie tare ? O marchiză de Olona ?

— Nu cred în nimic și cred în tot. Tu ești un jucător destul de înrăit ca să știi că există anumite sentimente, anumite pasiuni, care au superstițiile lor.

— Vrei să spui că ți-ai dat în cărți pentru dragoste ?

— Dragostea e superstițioasă — dar de ce mă întrebi ?

— Fiindcă văd că individul acela ți-a sucit capul !

— De unde ştii ?

— Ajunge să te privesc : nu mai eşti tu. Nu cumva ai şi plîns ?

— Într-adevăr, am plîns. Dar ce te priveşte dacă îmi place să sufăr ?

— N-ai decît. Îţi place să iubeşti — iubeşte ! În ceea ce mă priveşte... urăsc !

— Şi îl urăşti pe acel al cărui nume eu nu-l pronunţ decît cu dragoste... Bagă de seamă, Agostino, ţi-am mai spus-o : dacă aş fi pusă în situaţia să aleg între tine şi el, dacă ar trebui să aleg, fii sigur că nu pe tine te-aş apăra.

— Aşadar, tu crezi că am de gînd să-l atac ?

— Da. Aşa cred.

— De ce crezi asta ?

— Pentru că un om ca tine, cînd urăşte, nu are răbdare, deci, trece la acţiune.

— Cel care mi-a aflat secretul este duşmanul meu şi datoria mea e să i-l smulg cu totul — sînt convins că ai înţeles ce vreau să spun. Îl urăsc nu numai pe Solignac, ci şi pe maiorul Rivière, care a fost primul în inima Thérèsei. Ei bine !... Colonelul este pentru mine umbra lui Rivière. Aş vrea să-i strivesc pe amîndoi, unul de celălalt. Şi timpul trece, fuge, nu mai am timp de...

— Timpul... Ce vrei să spui ?

— Nimic, făcu Agostino, întunecat dintr-o dată.

— „Timpul fuge, nu mai am timp" — ce înseamnă asta ?

— La urma urmei, de ce nu ţi-aş spune adevărul ? făcu Ciampi. Adevărul curat, mă jur pe ce vrei tu, iată-l : dacă vreau să pun mîna pe averea contesei de Farges, trebuie să mă grăbesc, fiindcă nu se ştie dacă, peste cîteva săptămîni, voi mai fi în stare să acţionez.

— Tu ? De ce ?

— Ţi-am mai spus că am nevoie de bani. Şi că trebuia să-i găsesc cu orice preţ. Ei, bine, i-am găsit... făcu italianul cu o privire ciudată.

Andreia își cunoștea destul de bine fratele, ca să înțeleagă pe dată că acesta făcuse cine știe ce ticăloșie.

— Aha ! spuse ea. I-ai găsit... Dar cum ? Ce-ai făcut ?

— Știu destulă chimie ca să mă pot sluji de un acid și de o placă... Am confecționat polițe false și am falsificat semnături...

— Ești un falsificator !

— Într-adevăr, falsificator ! Pentru că... Cine mi-ar fi întins mîna să mă scoată din încurcătură ? Tu, poate ? Ei, bine, din întîmplare, nici tu, nici alții. Ce era să fac ? Știam unde se află salvarea — sau cel puțin ceea ce îmi închipuiam eu că e salvarea și m-am dus drept la ea, fără șovăială !

— Nu înțeleg, îl întrerupse Andreia. Îmi dau seama că ai pus la cale cine știe ce ispravă mîrșavă, dar încă sper că n-ai trecut la fapte.

— Vrei să te lămuresc ? Bine. Atunci află că fac parte dintr-o asociație puternică în speranțe, dar în realitate slabă și inutilă, care are drept scop răsturnarea Imperiului.

— Știu asta.

— De unde ? Eu nu ți-am spus-o pînă acum !

— De unde ? Tu crezi că n-am și eu informațiile mele ? Oh, cunosc terenul parizian tot atît de bine ca tine, care l-ai cunoscut scurmînd după bani. Nu te-ai întrebat — din întîmplare — ce caut eu aici ? N-ai aflat din întîmplare, că sînt la Paris ca să aflu dacă Bonaparte se mai ține mult pe picioare ? Dar, să-ți spun adevărul : regina Carolina s-ar înșela amarnic dacă ar spera că un complot ca al vostru ar putea răsturna colosul. Ceea ce într-adevăr amenință acest imperiu — mai mult decît conjurațiile voastre — este războiul din Spania, acest război care îi consumă aurul, praful de pușcă și soldații.

— Pe scurt, reluă Agostino, nerăbdător, această asociație are șefii ei, auxiliarii ei, fondurile ei pregătite pentru cazul în care ar trebui să acționăm. O parte din aceste fonduri se află la Bordeaux, într-un anume loc. La simpla prezentare a unor polițe la purtător, banca trebuie să în-

mîneze prezentatorului suma de trei sute de mii de franci. Știam acest lucru. Avusesem polițele în mînă. Mai mult chiar : le-am... le-am luat, le-am sustras celui care se ocupă cu trezoreria organizației.

— Maiorului Rivière ?

— Văd că le știi pe toate, în amănunt. Ei, da, Rivière. Hîrtiile acestea, odată sustrase, trebuiau înlocuite. Și le-am înlocuit ! Am făcut alte polițe, am reprodus totul, am imitat totul, cu grija unui falsificator de meserie. Poftesc pe oricine să spună care din ele sînt bune și care false ! Am înlocuit și scrisoarea de recomandare cu alta, tot falsă, și am trimis pe cineva — care habar n-are că îmi este complice ! — la bancherii Borde și Cazavan din Bordeaux, să ridice banii.

— Și ? îl opri Andreia cu o privire înghețată.

— Și... Toată această combinație a reușit, bineînțeles, dar a fost inutilă... Banii, toți banii s-au dus dracului, pe postavul verde al unei săli de joc ! I-am pierdut prostește. M-am ruinat și ruinat sînt ! Dar mai este ceva care îmi dă de gîndit ! Peste o lună, poate peste cîteva zile, cînd asociația va avea nevoie de bani, de toate aceste capitaluri, va prezenta bancherilor din Bordeaux polițele... Polițele false, pentru că ți-am mai spus că le-am înlocuit cu ele pe cele bune ! Și atunci...

— Și-atunci, îl întrerupse Andreia, care continuă, rărind cuvintele, și-atunci care din voi va fi bănuit : tu sau trezorierul ? Tu sau Rivière ?

Agostino o privi pe sora sa, lung, încercînd să afle ce gîndește.

— De fapt, ce vrei să spui ? întrebă el.

— Ce vreau să spun ? Nimic altceva decît ceea ce am mai spus : s-a furat ceva dintr-o casă. Cine va fi primul suspect ? Bineînțeles, cel care deținea cheile, deci maiorul...

— Eh ! maiorul este monumentul onoarei ! izbucni Agostino, nu pentru a-l apăra, dar ca și cum s-ar fi temut

că reputația lui inatacabilă de cinste l-ar putea pune pe Rivière mai presus de orice bănuială.

— Polițele acelea se mai află în mîinile lui ?

— Nu. În momentul de față, sînt în păstrarea șefului organizației, *Varus*, colonelul Thévenot.

— Și atunci cînd acest colonel Thévenot va prezenta, la Bordeaux, polițele false, asupra cui va cădea bănuiala că le-a falsificat ? Asupra ta ori asupra lui Rivière ?

— Asupra lui, desigur ! Asupra lui, ai dreptate. Dar cînd va fi judecat de ai noștri, se va apăra ! Mai ales că va avea alături pe cineva care va spune că, de fapt, eu...

— Cine anume ? Pe cine va avea Rivière alături ?

— Pe Thérèse.

— Așadar, Thérèse știe ?

— Că am furat polița, da, o știe. Adică își va da seama că numai eu puteam s-o fac, numai eu aveam prilejul să sustrag polițele acelea blestemate din hîrtiile maiorului ! Fiindcă numai eu mă duceam pe-acolo, în lipsa lui Rivière.

— Thérèse te iubește. N-o să spună.

— Mă iubește ? Cine știe. M-a iubit, asta da. Dar de ce a fugit de la mine ? De ce ?

— Dacă ai de gînd să le întrebi pe femei, care sînt motivele pentru care acționează cum acționează, riști să pui întrebări care nu vor primi niciodată răspuns, *Agostino mio*. Dar mi se pare că ești cam nevolnic astăzi, *fratello mio*. Un bărbat ca tine ! Un Olona ! Să se teamă ! De ce anume ? De viitor ? Pentru că ai avut curajul — nu curajul, ci îndemînarea, iuțeala de mînă — așadar, dacă ai fost atît de îndemînatec și ai falsificat acele hîrtii, ceea ce, trebuie să recunoști, e o treabă josnică, murdară, nedemnă de tine, marchize. Oh, te-ai supărat ? n-ai decît ! Deci, dacă ai dat dovadă de iuțeală de mînă în chestia falsificării și înlocuirii polițelor, atunci, iubite frate al meu, ai măcar curajul să-ți asumi răspunderea faptelor tale și așteaptă, calm, să îngi toate consecințele acestora.

— Dacă îți închipui că mi-e frică, te înșeli ! spuse marchizul. *O povera mia*, în ziua în care mă vei vedea tremurînd în fața pericolului, Vezuviul va scuipa aur în loc de lavă ! Ceea ce mă irită este perspectiva unui accident, care mi-ar încurca toate combinațiile. Vreau să spun că, atunci cînd falsul va fi descoperit, va fi o agitație teribilă printre conjurați. Va trebui să mă prezint și eu în fața tribunalului lor de onoare, pe care-l va prezida *Varus* Și acolo, confruntat cu Rivière, nu sînt deloc sigur că voi putea să-i înfrunt privirea și cuvintele.

— Femeiușcă ! spuse Andreia cu dispreț. Știam demult că femeile — nevolnicele, slabele, plîngăcioasele femei — sînt mai greu de învins decît bărbații, dar iată confirmarea. Și din partea cui ? Din partea fratelui meu, un Oiona ! O, marchize, mi-e rușine pentru tine ! Repet, dacă n-ai avut bunăvoință să mă asculți : pentru ce să te îngrijoreze viitorul ? Ți-e frică de scandalul care va izbucni la voi, la conjurați, și al cărui noroi te va împroșca ? Dar să te temi de moarte e una ; să mori — alta... cum spune un proverb de-al nostru. Nu te preocupa decît de contesa Farges. Gîndește-te numai la ea și, dacă ești în stare, căsătorește-te cu ea !

— Da ! strigă Ciampi a cărui privire crucișă se aprinsese. Da, asta vreau ; aceasta e scopul meu ! Ah ! Andreia, pe legea mea, averea acestei contese îmi trebuie, am nevoie de ea ca de aer ! Îmi trebuie și o voi avea, o voi avea în pofida tuturor obstacolelor, în pofida ei, în pofida lui...

— Care, lui ? De cine vorbești ?

Andreia încruntase sprîncenele. Știa bine despre cine vorbea fratele ei. Dar voia ca el, Agostino, să rostească numele aceluia, deși se temea că îl va auzi.

— De cine vorbești ? repetă ea.

— De colonel.

— Vrei să spui că Solignac te împiedică să te gîndești la contesa de Farges ?

— Poate...

Andreia îl apucă pe Agostino de mînă și îl scutură cu violență — gest la care, dealtfel, Agostino se așteptase :

— Nu-i așa, întrebă ea, orbită de mînie, nu-i așa că și tu ai observat felul în care o privea și îi zîmbea ? Și cînd a strîns în brațe acea femeie care luase foc ? Cînd a luat foc, nu-i așa ? Ah, deci nu sînt nebună ! Am văzut bine. Mi-am dat seama numaidecît. O iubește ! Crezi, știi, ești sigur că o iubește ?...

— Ca să fiu sincer, nu știu nimic, răspunse marchizul, pe ale cărui buze reapărea zîmbetul ironic. Nu știu nici că...

— Ce anume ? îl somă Andreia, scuturîndu-l de mînă.

— Că, de pildă, astăzi, să zicem : după-amiază, la Tuileries...

— Vorbește !

— Că, azi, după amiază, la Tuileries, contesa de Farges s-a plimbat o bună bucată de timp la brațul colonelului.

— Mai departe !

— Bine, mai departe. Mai știu că această pereche superbă, surizătoare, a făcut mare vîlvă și că toată lumea întorcea capul s-o vadă. Mai știu că întîmplarea aceea, cu focul, de la Minister, a făcut să se vorbească mult despre ea, fiindcă lumea aceasta ușuratică și fără minte n-are altă treabă decît să bîrfească... Să zicem că mai știu ceva că, acum cîteva ceasuri, în această după-amiază, pe aceleași alei, am fost prezentat doamnei de Farges de individul care trebuia să-mi deschidă calea — ți-am mai vorbit despre poetașul acela, Saint-Clair ; și că, după ce mi-a zîmbit fermecător și cu irezistibila ei amabilitate, s-a aplecat spre Solignac și l-a întrebat dacă mă cunoaște, și dacă da, cine sînt, ce fac și care-mi este viața... Ai auzit, Andreia ? Pe el, pe colonelul Solignac l-a întrebat ! Pe prietenul maiorului Rivière l-a întrebat cine sînt și ce trebuie ea să creadă despre marchizul de Olona ! Vrei să continui ? Ei, bine, iată-mă în pragul casei de Farges, ușa e deschisă... și cine-mi iese în cale, amenințător ? Cine ? Solignac ! În

clipa în care vream să fac primul pas către avuție, către viața mea refăcută, către această femeie prin care să mă pot ridica din nou în picioare, femeia pe care trebuie s-o fac să mă iubească, pe care trebuie s-o seduc, în clipa în care sînt pe punctul de a-mi atinge scopul, de la primele cuvinte schimbate cu această femeie, de la primele tentative, iată că cineva îmi ațîne calea și mă înfruntă ! Solignac ! Din nou Solignac ! Mereu același Solignac ! Iată ce știu, draga mea soră. Iată ghiara care îmi strînge inima, îmi crispează pumnii și îmi împinge mîna spre o armă, oricare ar fi ! Acum ai aflat ? Acum înțelegi furia de care sînt cuprins ? Îți dai seama ? Simți ?

— Da. Vag.

— Și cum acest Solignac este pericolul, amenințarea însăși, cum el nu se va da în lături să intervină, să-mi smulgă prada, visul, scopul vieții mele — nu inima acestei femei, de care puțin îmi pasă, ci averea ei, aurul ei — ei bine, *per Bacco*, cei din familia Ciampi sînt Ciampi ! Și în familia noastră se cunosc o mie de metode prin care se scapă de un rival și se înlătură o primejdie !

— Iar ! exclamă Andreia. Iar ? Tot te mai gîndești să te răzbuni ?

— Ești nebună ! izbucni Agostino. Doar ți-am spus că amantul tău te înșeală, că o iubește pe alta ! Tu ți-ai găsit să-l aperi ? În loc să mă ajuți să-l zdrobesc, să-l...

— Îl iubesc, Agostino, spuse Andreia, foarte grav, cu sfîșiere în glas. Dacă el s-ar gîndi la acea contesă, dacă ar iubi-o... ar fi îngrozitor. Totuși, îți interzic să te atingi de el ! Ai înțeles ? Și ca să-l apăr de tine, cu unghiile astea ți-aș scoate ochii !

Agostino începu să rîdă.

— Ia te uită. Știu că nu ești geloasă...

— Ba sînt ! Sînt geloasă ! Ah, dacă ce mi-ai spus este adevărat, ai să vezi de ce sînt în stare ! Nu pe el îl voi lovi ; pe ea ! Pe ea sau... pe mine, adăugă femeia pe un ton sumbru.

— Cum, adică, tu... tu, cu mîna ta ?

— De ce nu ?

— Ce prostie ! Să te răzbuni, de acord, dar să mori și tu...

— Ah ! exclamă Andreia, cu voluptate dureroasă, după ce ai întîlnit scînteia de fericire, clipa de uitare a acestei mizerabile existențe, după ce nu-ți mai rămîne decît drojdia amărăciunii pe fundul cupei și îți dai seama că totul s-a spus, totul s-a sfîrșit, totul a murit, nu-ți mai rămîne decît să mori și tu, să adormi, savurînd amintirea fericirii care s-a dus, a zburat, a ars...

— Adineauri îmi reproșai că sînt un om slab, o întrerupse Agostino, glumind pe jumătate. Dar văd că, de fapt, ești o lașă.

— Lașă, eu ? Pentru că vreau să mor ?

— Ți-am mai spus : răzbună-te, dar de ce să mori tu ?

— Să mă răzbun ? Pe cine ?

— Pe el, cel care te-a părăsit !

— El, el ! repetă Andreia, închizînd ochii, ca pentru a vedea mai bine imaginea aceluia pe care Agostino o îndemna să se răzbune. El, el !...

Dar dintr-o dată se scuturâ. Îl fixă pe fratele ei cu o privire arzătoare și îi spuse :

— Fă-mi, te rog, un serviciu.

— Care ?

— Un serviciu de chimist. Fiindcă te pricepi în această artă...

Andreia zîmbi ciudat ; fără îndoială se gîndea la polițele falsificate.

— Ce dorești ? Spune ! zise Agostino.

— Ascultă, Agostino, știu că împăratul i-a comandat doctorului Cabanis — care a murit anul trecut — cîteva picături din acea otravă pe care, pentru Condorcet, savantul o ascunsese sub piatra unui inel. Acum, Napoleon poartă și el un asemenea inel. Și e fericit, pentru că poate înfrunta soarta. Un om care se știe stăpîn pe destinul său,

trece prin lume cu fruntea sus. Îți poți rîde de viață, dacă știi că, oricînd, în clipa pe care o alegi, poți trece dincolo...

— Mai departe ?... o întrerupse Agostino. Ce vrei ?

— Vreau să faci pentru mine ce a făcut Cabanis pentru Condorcet și pentru împărat.

— Vrei otravă ?

— Da, o otravă puternică, fulgerătoare, care să nu ierte și să nu provoace suferință. O otravă de care să nu mă despart niciodată, care să fie totdeauna aici, la îndemînă, și care să-mi permită — mă înțelegi, Agostino ? — să mă sustrag oricărui pericol, să-mi permită orice răzbunare aș dori !

— Bine, spuse Agostino. O vei avea.

Andreia scoase de pe deget un inel cu o peruzea mare și i-l întinse :

— Ia-l, spuse ea. Peruzeaua se poate da la o parte. Sub ea să-mi pui ce ți-am cerut. Cînd mi-l poți aduce înapoi ?

— Mîine. Otrava pe care o voi pune aici îți va da, înainte de moarte, o beție de vise fericite. Există, parcă, și voluptate în puterea ei ucigașă.

— Cu atît mai bine, asta și vreau. Mulțumesc, Agostino.

Și îi întinse mîna.

— Pe mîine, adăugă ea. Destul pentru azi.

— Da, îmi dau seama că încep să devin stingheritor, zîmbi Agostino.

Noaptea se lăsase de-a binelea. În momentul în care Andreia își sună valetul ca să-i ceară o lampă, Agostino se apropie din nou de ea :

— Pe mîine.

— Pe mîine. Ne-am înțeles, deci.

— S-a făcut !

Dădu să plece, dar se întoarse din nou, brusc, și i se adresă Andreicî cu o asemenea amenințare în glas, încît aceasta se scuturâ, înfiorată :

— Mi-am dat seama că acum îl aştepţi pe colonel. Ar fi foarte bine dacă s-ar păzi, cînd va ieşi de la tine. Nu de alta, dar s-ar prea putea să se întîlnească nas în nas cu... Stinghereşte prea mulţi oameni pe lumea asta, ca să nu i se întîmple vreo nenorocire...

Oricît de curajoasă era, Andreia nu-şi putu stăpîni îngrijorarea după plecarea marchizului. Ciampi era dintre oamenii care nu prea stau pe gînduri cînd urăsc.

— N-are decît un singur gînd, îşi spuse Andreia. Să-l îndepărteze pe Solignac din calea lui. E limpede ca lumina zilei. Dumnezeule, cît îl urăşte ! Cum îi doreşte pieirea ! Nu se mai poate gîndi decît cum să-l ucidă !

Marchizul nu se înşelase cînd spusese că Solignac devenise stingheritor. Andreia îl aştepta într-adevăr. Colonelul, după ce petrecuse o bună parte a după-amiezii la Tuileries, discutînd cu Louise de Farges, lăsîndu-se cu plăcere cucerit de farmecul *micii contese*, se simţea plictisit de vizita pe care trebuia s-o facă Andreiei. Plictiseală, oboseală, oricum, senzaţia aducea mai degrabă a remuşcare.

Întîmplarea, care joacă un rol atît de însemnat, uneori hotărîtor în destinele oamenilor, făcuse — spre necazul colonelului — ca reşedinţa contesei de Farges să se învecineze cu locuinţa închiriată de domnişoara de Olona. Această apropiere îl irita pe Solignac, i se părea că simte în această apropiere ceva asemănător păcatului. Probabil că destinul voise să prezinte această antiteză : aventura şi patima respirînd la cîţiva paşi de graţia şi virtutea surizătoare.

— Doar un zid le desparte, gîndea colonelul, dar între aceste două femei este o prăpastie fără fund.

Fără îndoială, Andreia era extraordinar de captivantă şi foarte frumoasă, îl încîntase pe Solignac cu trupul ei suplu, fierbinte, cu ochii ei arzători şi îi turnase foc în vine. Dar această napolitană savuroasă, cu seducţiile ei de

sirenă, părea cu totul vulgară, în ciuda tuturor farmecelor ei, alături de blonda contesă !

Martial Castoret îi atrăsese din nou atenţia colonelului, fratele şi prietenul său, pe cînd acesta se îmbrăca, pregătindu-se, mai agitat ca de obicei, să se ducă la marchiza de Olona :

— Femeia brună ! Femeia brună, dondănea Castoret, clătinînd din cap după obiceiul său.

Solignac, atît de vesel de obicei şi luînd viaţa în glumă, auzindu-l pe Martial, se încrunta, arăta parcă întunecat, îngrijorat.

— Femeia brună ! Femeia brună, repeta Castoret.

Husarului nu-i mai ieşea din cap prezicerea domnişoarei Lenormand. Pentru el, pericolul se întrupa acum într-o femeie, brună bineînţeles, şi, bineînţeles, cu chipul italiencei.

— Biata mea Catissou, îi spunea el, seară de seară, Catherinei Magnac, nepoata popii de la el din sat, pe care avea de gînd s-o ia de nevastă — roagă-te lui Dumnezeu pentru sănătatea colonelului, să nu-şi pună pielea în saramură, ca să scape întreagă şi pielea mea, ce îmbracă aşa de bine trupul pe care-l vezi şi-l simţi. Dacă moare el, mor şi eu, scris este ! Gîndeşte-te bine şi spune ca mine : n-o să ajungem să ne cununăm, decît dacă zurliul de colonel se astîmpără !

Aşadar, Castoret, simţindu-l pe Solignac neliniştit, se neliniştise şi el mai rău. Cînd colonelul se încheie la ultimul nasture, îi spuse :

— Între noi fie vorba, în astă-seară, miroase a furtună, dom' colonel. Miroase, miroase !

— Cine ţi-a spus asta ?

— Nimeni. Şi nici nu-i nevoie să mi-o spună altul. Ce, eu nu simt ? Simt ! Cum simt caii focul. Şi ciinii...

— Încetează ! îl întrerupse Solignac, iritat. Dă-mi mantaua. Ei, ce mai este ?

Castoret îşi mîngîia mustaţa roşcovană.

— Te-am întrebat ceva ! Ce-i cu tine ! Ai ceva...?

— O nimica toată, dom' colonel... Numai că...

— Numai că, ce ? Spune odată !

— Ce să spun ? Un gînd prostesc, o prostie, dacă vreți... Adică, de fiecare dată cînd văd că vă duceți la... la doamna aia...

— Ei ? Termină, dacă ai început !

— Termin, dom' colonel. Că mai bine v-aș vedea șarjînd o redută austriacă, dom' colonel ! Decît să vă duceți... acolo, mai bine în bătaia tunurilor dușmane, dom' colonel.

— Asta dovedește că nu ai înclinații spre aventură, dragul meu Castoret. Nici temperament romantic.

— Ei, cine știe ?

— Ia te uită ! Amoruri, ceva ?

— Cinstite, dom' colonel ! Cu inima-n palmă. Sincere, vezi prin ele ca prin geam. Mai ales că ne și cunoaștem de la noi de-acasă, v-am mai spus, dom' colonel, Catissou servește la doamna contesă de Farges, cea pe care ați salvat-o așa de frumos...

— Contesa ! făcu Solignac și păli ușor.

— O adevărată femeie de lume, dom' colonel, așa doamnă mai zic și eu ! Catissou o adoră, dom' colonel, ca pe Maica Domnului, toată lumea o iubește pe doamna contesă, dom' colonel ! Dumnezeule mare, dacă eram eu...?

— Ce ?

— Nimic.

— Ce-ai vrut să spui ?

— N-am vrut să spun nimica, dom' colonel.

— Bine. Despre asta chiar aș fi bucuros să-ți ții gura! Ai înțeles ?

— Înțeles, dom' colonel.

Solignac era gata să iasă, cînd Castoret îl opri cu un gest.

— Un cuvințel, dom' colonel, dacă-mi îngăduiți. Numai un...

— Iar ! Ce vrei ?

— Să luați o armă, dom' colonel. Oricare, dar să luați o armă.

— Ești nebun ?

— Nu atît pe cît s-ar zice. Prevăzător, da, chiar prea, dacă vreți. Dar nebun, fără îndoială că nu sînt, nu, nu sînt nebun. Nu știți unde mergeți ? Lumea zice că în casa aceea e o italiancă, o muiere afurisită rău, o spioană trimisă de curtea de la Neapole ca să tragă cu urechea...

— Destul ! îl opri Solignac. Pălăvrăgelile domnișoarei Chaterine Magnac nu mă interesează. Cît despre pericolele care m-ar amenința... tu ar trebui să știi, mai bine decît oricare altul, că știu să le înfrunt !

— Să le înfruntați ! Parcă de asta-i vorba ! Dar, dom' colonel, și eu sînt băgat în afacerea asta, jumătate'mneavoastră, jumătate eu, că doar cărțile domnișoarei Lenormand...

Solignac izbucni în rîs, îl bătu prietenește pe umăr și ieși, îndreptîndu-se spre casa domnișoarei de Olona.

Cît despre Martial Castoret, acesta era oarecum liniștit : își spunea că, dacă stăpînul său se ducea la italiancă, el, Martial, nu va fi prea departe, fiindcă și el avea întîlnire cu Catherine Magnac, alături, în casa contesei de Farges.

La puțin timp după ce Agostino Ciampi ieșise de la Andreia, intră colonelul Solignac. Se lăsase noaptea. O lampă înaltă, în formă de palmier, lumina salonul domnișoarei de Olona, iar fluturii de noapte, intrați prin ușa deschisă către grădină, dansau în jurul luminii.

Grădina, acum cufundată în întuneric, părea un decor mohorît ; masele negre ale arborilor abia se deosebeau pe fondul cerului întunecat, fără stele.

În salonul în care aștepta Andreia, plutea un aer misterios, trist și neliniștit în același timp, iar dincolo de ferestre, în grădina neagră, părea că ceva înfricoșător, nevăzut, stă la pîndă.

Andreia era înclinată să creadă că previziunile şi temerile lui Agostino nu erau vorbe goale : Solignac se gîndea la alta, fără nici o îndoială. De aceea arăta atît de rezervat, preocupat, aproape rece, iar privirile lui se pierdeau întrebătoare în întunericul adînc al grădinii, de parcă ar fi vrut să pătrundă, cu gîndul, dincolo de zid, în casa contesei de Farges.

Sora lui Agostino era mîhnită de atitudinea lui Solignac şi, în faţa aerului melancolic şi glacial al lui Henri, simţi aceea muşcătură în partea stîngă a pieptului, despre care îi vorbise marchizul ceva mai devreme. Ar fi vrut să pătrundă în gîndurile lui Solignac, să-i explice ea motivul tăcerii lui, al atitudinii sale ţepene, stingherite parcă, a privirilor care căutau mereu spre grădină, spre zid, dincolo de zid.

Deodată tresări. Dintre copacii întunecaţi, pătrunse ca un tînguit, ca un suspin, sunetul unei harpe. Recunoscu o romanţă la modă, totodată frivolă şi melancolică ; în liniştea solemnă, însă, melodia căpătase ceva înălţător şi sfîşietor în acelaşi timp.

Tresărise şi Solignac. Ghicise numaidecît sub ale cui degete vibrau corzile instrumentului.

Iar Andreia, cu pleoapele coborîte, simţea cum o podidesc lacrimile amare. Şopti, îndurerată şi ameninţătoare : Femeia asta ! Ah ! femeia asta !

Cînd redeschise ochii, nu-l mai văzu pe Solignac, ce mai şezuse lîngă ea pînă adineauri. Colonelul se ridicase şi, rezemat de tocul uşii deschise, privea drept înaintea lui, în întuneric. Harpa nu se mai auzea, tăcuse, dar Andreia îşi dădea seama că Solignac tot mai asculta muzica ei. Mecanic privirea Andreiei se întoarse spre lampă, unde un fluture de noapte îşi ardea aripile de sticla încinsă.

Un zîmbet trist şi amar trecu pe faţa italiencei.

— *Povera ! poverina !* exclamă ea, oprindu-şi ochii pe insecta atrasă de lumina lămpii. Şi tu eşti beată de lumină, de fericire şi bucurie ! Arde-ţi aripile la luminosul focar !

Arde-te, arde-te la acest soare sterp! Vană flacără a dragostei!

Şi printr-o bizară visare i se păru că era ea, sufletul ei, care, aidoma acestui fluture, alerga spre lumina şi amorul în care va arde.

— Aşa a murit Ottavio, murmură ea cu un aer rătăcit, amintindu-şi deodată de bărbatul tînăr şi frumos care, acolo, departe, se sinucisese din pricina ei. Ottavio! Ei, şi! Ce-mi pasă de Ottavio! Cu atît mai rău, de cei destul de laşi să iubească pe cine nu-i iubeşte!

Andreia îşi trecu mîna peste fruntea înfierbîntată. Apoi se ridică, se apropie de Solignac şi îi puse mîinile pe umeri:

— Henri, vrei să-ţi dau un sfat? Du-te! Pleacă. În astă-seară nu mă iubeşti deloc.

Solignac tresări; cuvintele Andreiei îl atinseseră. Păru mirat de cuvintele amantei, ca şi cum gîndul ei i-ar fi pătruns pînă în adîncul inimii.

Ochii arzători ai italiencei, a căror lucire o vedea în întuneric, nu-l slăbeau, părînd că-l cercetează cu o insistenţă dureroasă.

— Pleacă, repetă ea. Îmi va fi mai plăcut să mă gîndesc la tine, decît să te văd, aici, mut, dezolat că nu găseşti un cuvînt pentru femeia care ţi s-a dăruit toată. Cîntecul harpei ţi-a vorbit mai elocvent decît glasul meu, pe care nu-l mai auzi, adăugă ea, cu amărăciune. La urma urmei, nimic nu e veşnic pe lume. Poate durerea. Dar nici durerea. Fiindcă durerea ucide.

Solignac înţelese că femeia îi citise în suflet, dar nu avea puterea să nege, să explice, nu avu curajul s-o mintă. E adevărat, fusese cucerit de irezistibila frumuseţe a Andreiei şi această ameţeală a dragostei, asemănătoare cu bucuria unei frumoase zile de primăvară, plină de soare şi de flori, îi era dragă ca una din cele mai frumoase amintiri

ale vieții lui. Parfumul trandafirilor, care fusese ca un semn al acestei dragoste, îl mai îmbăta încă. Dar capriciul păli în fața pasiunii adevărate ce se năștea.

Sînt dragoste întîmplătoare, ca fantomele unor nopți, care se topesc și se pierd la prima rază a soarelui dragostei puternice și adevărate.

Colonelul își dădu seama de ce se petrece într-însul și sensul vieții sale îi apărea acum foarte clar și simplu.

Nu putu să nu se simtă emoționat cînd, ca pentru a răspunde cuvintelor Andreiei, sunetul harpei se auzi iar, continuînd melodia mișcătoare, melancolică, legănînd oarecum visurile sale, în timp ce forfecau inima italiencei, care ar fi vrut să strige ca să acopere aceste sunete, abia audibile, dar atît de iritante, atît de crude.

— Haide, du-te ! îi repetă, în cele din urmă, Andreia. Pe mîine !

— Pe mîine, murmură Solignac, fără să se gîndească la ce spune.

Se îndepărtă. Dar Andreia îl rechemă, aproape involuntar, printr-un hohot de plîns. Se întoarse numaidecît.

— Biata de tine ! spuse el, strîngînd-o în brațe.

Dar ea se desprinse, strigînd aproape.

— Nu ! N-am nevoie de milă. Nu vreau milă. Mai bine m-ai urî, decît să-ți fie milă de mine.

Apucă repede mîna lui Solignac și începu s-o sărute cu patimă :

— Iubește-mă ! Iubește-mă ! îngînă pe ton implorător femeia ce cu puțină vreme înainte mai fusese atît de mîndră și acum părea zdrobită. Ți-am dăruit întreaga mea viață, iubește-mă !

Dar, brusc, izbucni în rîs și-i arăta lui Solignac un fluture care, apropiindu-se prea mult de lampă, își arsese aripile și acum cădea.

— Viața ! Iată ce e viața ! Să te ferești de lumină, de flacără ! De ce ? Las' să ne ardă, să ne pîrjolească, să ne

ucidă ! Pe mîine sau adio. Mai degrabă, adio ! dacă nu mă mai iubeşti.

Italianca rostise ultimele cuvinte pe un ton ameninţător, aproape sinistru.

Solignac fu atît de impresionat de aceste cuvinte, încît se temu pentru ea.

— Pe mîine, şopti el abia auzit, împins tocmai de acel sentiment de milă, pe care Andreia îl refuza.

O mai salută o dată şi ieşi în grabă, ca alungat din urmă, traversă grădina, îndreptîndu-se spre o portiţă care dădea într-o ulicioară prin care se putea ajunge în stradă.

Andreia privea în urma lui, printre lacrimi. Îi părea că nu-l va mai revedea, că niciodată nu va mai veni în această casă, în care se întîlniseră de atîtea ori. Spusese : „Pe mîine !" Dar dacă mintise ? Dacă, într-adevăr, nu o mai iubea ? Dacă, într-adevăr, o iubea pe cealaltă ?

Privea cu groază întunericul ameninţător al grădinii. Îi sunau în ureche, parcă din ce în ce mai vii, ameninţările lui Agostino.

Mai urmări un timp zgomotul paşilor colonelului pe nisipul aleei, apoi şi acesta se stinse în depărtare şi liniştea adîncă păru să le învăluie pe toate.

— S-a terminat ! îşi zicea ea. Am rămas singură.

Lăsă să-i scape o mişcare de mînie, mototolind în mînă o batistă ; cîntată de harpa invizibilă, romanţa era reluată acolo, dincolo de arbori, în unul din pavilioanele parcului reşedinţei doamnei de Farges.

Andreia îşi duse mîinile la cap, îşi astupă urechile pentru a înăbuşi murmurul nostalgic al harpei. Dar, deodată, în noapte un pocnet puternic, un foc de armă, întrerupse melodia harpei, răsunînd lugubru, cu ecouri tragice, în întunericul nopţii.

Italianca scoase un strigăt, îi părea că i se zdrobise inima. De unde se auzise focul de armă ? Nu-şi da seama.

În cine se trăsese ? Nu putea şti. Dar instinctul, teroarea, dragostea îi aduseră un nume pe buze :

— Henri ! Henri !

Vru să alerge ; picioarele ei, ca ţintuite locului, nu o ajutau, nu putea face un pas ; se clătina, sîngele îi năvălea în piept, se rezemă de un fotoliu să nu cadă ; se temu că leşină.

— Vai, sînt o laşă ! îşi zise ea cu glas tare.

Scutură brusc, printr-un efort violent, starea de toropeală, imobilitate şi teroare.

Alergă în grădină, prin noaptea întunecată, orientîndu-se orbeşte prin alei şi cărări, reuşind instinctiv să nu se izbească de copaci, pînă la portiţa ce da în ulicioară. Se temea că înnebuneşte. Imaginaţia ei i-l înfăţişa pe Solignac victimă a unei agresiuni, rănit, mort, asasinat. Şi de cîte ori simţea că forţele o părăsesc, striga : „Henri ! Henri !" — totodată ca să-şi facă curaj şi în speranţa că el ar putea s-o audă.

Deschise repede portiţa cu cheia ce o avea totdeauna asupra ei şi ieşi în ulicioara întunecoasă, care-i păru goală. Îl mai chemă. Nimeni nu răspunse. Focul de armă ce-l auzise îi părea acum şi mai misterios, şi mai de spaimă.

— Henri !

Nici un răspuns, nici un zgomot.

Făcu cîţiva paşi pe ulicioara ce despărţea cele două proprietăţi. La capătul ei, zări, în lumina ceţoasă, tulbure a unui felinar, două umbre nedesluşite, păşind încet, nesigur parcă şi, care, îndepărtîndu-se, se pierdură curînd în umbră.

— El este ! îşi zise ea. Sigur că este el !

Şi-şi mai repetă strigătul de durere şi de teamă : „Henri ! Henri !"

Deodată simţi o mînă de fier apucînd-o de braţ şi vocea lui Agostino îi şopti la ureche, furioasă şi poruncitoare :

— Nu striga ! Nu chema ! Lasă-l, că de nu, te string de gît cu mîinile mele.

— Agostino ! strigă ea. Ah ! știam eu că a fost o crimă și că tu ești asasinul !

— Întoarce-te în casă, îi porunci marchizul aspru, și nu încerca să-ți revezi amantul. Dacă moare, sarcina mea e îndeplinită. Dacă supraviețuiește, trebuie s-o iau de la cap.

— Lașule ! Ucigașule !... Ah ! Mizerabile !...

Marchizul o prinsese pe Andreia de încheietură, o strîngea să i-o frîngă și, cu o mișcare bruscă, îi smulse cheia portiței.

Andreia înspăimîntată, uluită, se lăsă tîrîtă pînă la portiță, pe care Ciampi o închise după ei.

Apoi o respinse brusc și, străbătînd în grabă grădina, se îndreptă spre casă, vrînd desigur să iasă în stradă pe poarta principală.

Andreia rămase nemișcată acolo unde o trîntise fratele ei.

Cînd se simți singură, cînd revăzu în minte cele două umbre ce se depărtau de lumina felinarului și din care una era, desigur, Solignac, avu un moment de nebunie adevărată. Se repezi la portiță, o scutură, chemă, strigă ; apoi, strigătele ei pierzîndu-se în noapte, căzu pe nisipul aleei, leșinată, înghețată.

— Am avut dreptate să aștept și să gîndesc că zgomotul o s-o atragă, își zicea Agostino, pe cînd se depărta. Dacă nu eram acolo, nebuna stîrnea, cu strigătele ei, lumea din vecini și eram pierdut...

Portarul, palid, îndrăzni să-l întrebe, dacă a auzit o împușcătură.

— Ce împușcătură ? ! se miră Ciampi.

— N-ați auzit-o ? Adineauri...

— Ei, și ? făcu Agostino, rizind. Cine știe ce descreierat ! Vreun sinucigaș care și-a încheiat socotelile. Sînt oameni care nu mai au chef de viață...

Ridică din umeri și ieși in grabă.

XIV

GLONTELE

Plecind de la Andreia, Solignac se simțise tulburat și nemulțumit. Durerea evidentă a italiencei îl mihnea și, totuși, îi părea rău că venise la ea în astă-seară. Romanța harpei suna pentru el ca un reproș. Se grăbea să plece, ca să n-o mai audă. Abia făcuse cîțiva pași în întunerie — căci în ulicioara ce ducea în strada Mont-Blanc nu era nici un felinar — că-i păru că aude pași în urma sa. Se opri și ascultă, nu din neliniște, ci din curiozitate. Într-adevăr, cine putea fi acolo ? Cumva să-l fi urmărit cineva ?

Nemaiauzind nimic, Solignac își văzu de drum. Cînd să ajungă la capătul ulicioarei, i se păru, totuși, că iar aude ceva. Se întoarse spre întunecosul drum dintre ziduri, din care tocmai ieșise. Silueta sa, abia vizibilă cîtă vreme se deplasase în ulicioară, de-a lungul zidului grădinii, se profila acum limpede pe un fond mai luminos ; în acea clipă întunericul fu străfulgerat de un foc de armă, aceia chiar pe care îl auzise Andreia — și colonelul resimți, în partea stîngă, un șoc violent, de parcă o bîrnă l-ar fi lovit în piept.

Solignac se clătină, fără să cadă. Făcu chiar, instinctiv, cîțiva pași spre locul de unde se trăsese, ca să-și ia dușmanul de git. În același timp un zgomot de pași grăbiți

se auzi dinspre strada Mont-Blanc și Solignac recunoscu vocea gîtuită de emoție a lui Castoret. Colonelul zări vag, sau mai curînd ghici, silueta înaltă și slabă a lui Martial, în timp ce din beznă se auzi zgomotul sec al armării unui pistol. Colonelului îi trecu prin cap : Dușmanul nevăzut mai are un glonte pentru mine și nu pot ajunge la el.

Solignac, căruia dealtfel începuse deja să i se tulbure vederea, nu distingea nimic în acest întuneric.

Dar, ca și cum ar fi văzut limpede în plină noapte, Castoret se aruncase, cu un strigăt de amenințare, spre locul de unde se auzise zgomotul armării pistolului, și Solignac auzi curînd o gîfîială confuză, urmată de sunetul mat al izbiturilor, de ieniri de durere, lupta pe viață și pe moarte a doi bărbați.

Castoret se arunca, ca un cîine pe prada sa, pe bărbatul din întuneric, ce se pregătea să tragă a doua oară. O rază de lună, strecurată printre nori, i-l luminase un moment pe Agostino, cinchit ca la vînătoare, care, în bezna deasă a ulicioarei înguste dintre ziduri, îl pîndise pe Solignac să treacă, pe acest Solignac detestat, de care știuse că va ieși pe portiță și va trece pe ulicioară. Întîi marchizul se gîndise să-l înjunghie pe colonel. Fără zgomot, o lovitură rapidă, o moarte neștiută. Dar putea fi sigur că-l va nimeri unde trebuie ? Dacă îl ataca pe Solignac înainte ca acesta să fi ieșit din ulicioară, întunericul dintre ziduri îl putea împiedica să lovească la sigur. Dacă îl aștepta pe Solignac mai încolo, lumina ar fi riscat să-l dea de gol pe cel ce prefera pînda în umbră. Cel mai bine deci era să-l lase pe Solignac să treacă și, renunțînd la pumnal, să tragă de îndată ce silueta va oferi o țintă convenabilă, decupîndu-se pe fondul mai luminos al străzii, de bine de rău luminată.

Asta și făcuse Agostino. Reținîndu-și suflarea cît vreme Solignac trecea, invizibil în beznă, țintind cu grijă de cum colonelul apăruse la ieșirea în stradă, marchizul calculase că, lăsînd pe loc cadavrul — după ce va fi com-

pletat, cu pumnalul, treaba făcută de pistol — va avea timp să se întoarcă pe unde venise și să iasă din grădina surorii sale prin poarta principală, în strada Mont-Blanc, dispărînd mult înainte să se fi dat alarma sau să se fi adunat locuitori din vecini, sosiți prin terenurile virane din spatele grădinilor.

Castoret însă, sărind deodată cu brațele întinse înainte, îl apucă cu furie pe Agostino, care se ridicase, și-l obligă să facă doi pași înapoi. Italianul simți că mîini vînjoase îl prind cu putere, una de gît, iar cealaltă îi sucea încheietura, ca să-i smulgă pistolul, pe care tocmai îl armase. Castoret strivea pe patul dur al pistolului degetele lui Ciampi, care cu mîna lui stîngă, încă liberă, își căuta pumnalul în haină. Dar o apăsare mai puternică a husarului îl făcu pe italian să scoată, de durere, un blestem, obligîndu-l să dea drumul pistolului, pe care Castoret i-l smulse, dar îl scăpă pe jos.

Să fi reușit să-l păstreze, i-ar fi spart lui Ciampi capul cu el. Să-l caute pe jos era imposibil. Husarul își ținea adversarul și nu voia să-l lase să-i scape.

Solignac auzea doar confuz zgomotul acestei lupte. Ar fi vrut să se apropie de întunericul în care se băteau cei doi, dar o slăbiciune bruscă îl împiedică. Auzi un blestem pe italienește, urmat curînd de un strigăt de mînie și de durere ce-i scăpase lui Castoret. După ce reușise să pună mîna pe pumnalul său, italianul îl lovise pe Martial. Din fericire lovitura fu într-ucîtva amortizată de ceaprăzăriile gulerului uniformei. Puțin adîncă, fu totuși destul de dureroasă, ca marchizul să-i scape din mîini. Dintr-un salt, Ciampi ajunsese în partea cea mai întunecată a ulicioarei.

Martial, rănit superficial, desigur l-ar fi urmărit, dar, întorcîndu-se către Solignac, îl văzu clătinîndu-se, aproape pe punctul să cadă. Renunță la urmărire și sări să-l prindă în brațe.

— Te doare ? Suferi ? îl întrebase îngrozit, și avea în glas toată tandrețea copilăriei comune.

Solignac nu răspunse.

— Nu te lăsa ! Ţine-te bine ! Trebuie să ieşim neapărat din ulicioara asta, care e o capcană ! Poţi umbla ?

— Da, rosti cu greutate colonelul.

— Dacă nu poţi, te iau în spinare !

Glasul, aproape sălbatec al lui Castoret, îi făcuse bine lui Solignac. Martial îi era devotat, avea să-l scoată de acolo, să-l salveze. Îi făcuse bine şi îngrijorarea cu care ordonanţa şi fratele de lapte îi vorbea.

Castoret, ţinîndu-l zdravăn pe colonel, îl conduse, încet, încet, spre ieşirea în strada Mont-Blanc, unde se puteau socoti salvaţi. Privea tot timpul în jur, să fie pregătit în cazul unui nou atac. (Acesta era momentul cînd Andreia zărise cele două umbre care se depărtau în noapte, aproape împleticindu-se, şi cînd Ciampi se aruncase asupra surorii sale, silind-o să tacă.)

— Şi cînd te gîndeşti că nu i-am văzut mutra, că nu ştiu cum arată ticălosul ! Oh ! ce ghinion ! mormăia Castoret la fiece pas.

Solignac, în ciuda rănii serioase — îşi dădea seama că nu era un fleac — îşi păstrase calmul. Mai puţin îl interesa, în acele clipe, rana, cît chinuitoarea întrebare : Cine să fi tras ?

Dealtfel puterile îl părăseau treptat şi, în partea stîngă, simţea o căldură ciudată. Îşi duse o mînă acolo — era sînge, sînge aburind.

— Martial, şopti el abia auzit, încotro mă duci ? Nu mai pot merge...

— Trebuie ! Trebuie ! strada e aproape, uite aici ! Cîţiva paşi ! Haide ! Haide !

Solignac se făcuse greu, ca de plumb. Trupul lui uriaş aproape îl strivea pe Castoret. Iar picioarele i se împleticeau.

Castoret, şi el rănit şi sîngerînd, se îndoi brusc de mijloc şi îl luă pe colonel pe umăr. Cărîndu-l pe umăr pe frumosul colonel, ca pe un copil, Castoret parcurse, aproape

alergînd, vreo douăzeci de paşi. Dar nu mai mult. Căzu, cu povara, în genunchi, apoi se prăbuşi de tot, sleit.

Solignac, întins pe spate, avea privirea tulbure, era pe punctul să leşine. Încercă să se ridice :

— Ce dracu ! zicea el, furios, făcînd eforturi să se scoale în picioare. Ce dracu, doar nu sînt muiere ! Sînt soldat, sînt...

Se ridică în genunchi, apoi se înălţă. Dar la primul pas, se clătină. Martial, care între timp se ridicase, îl şi prinse din nou în braţe.

— Gata ! Am scăpat ! Uite ! Uite ! arătă Castoret drept înainte. Acolo e salvarea !

Arăta o poartă înaltă, închisă.

— Acolo... şopti Solignac zăpăcit, dar acolo... E casa contesei de Farges !

— Parcă ne putem întoarce acum la noi acasă ! Să intrăm aici. Catherine Magnac o să mă ajute să te îngrijesc.

Deodată, Castoret, care tot îl mai susţinea pe colonel, scăpase un strigăt. Poarta casei Andreiei se deschisese şi un bărbat cu mutra speriată ieşi în grabă de acolo.

Cu hainele în dezordine, cu cravata desfăcută, bărbatul părea că nu are altă dorinţă decît să se îndepărteze cît mai iute.

Castoret îl recunoscu. Mai degrabă simţi că acela era !

— Uite-l ! Asta-i ! Uite-l ! şi Martial îl răsuci pe colonel cu faţa spre atacator.

Agostino abia acum îşi dădu seama că fusese văzut. Dădu să se întoarcă, dar se răzgîndi şi o rupse la fugă. Dispăru, curînd, după colţ.

Solignac simţi o nouă lovitură în piept, ca o a doua împuşcătură : era fratele Andreiei !

— Ai avut dreptate, şopti el, tremurînd ca zgîlţîit de friguri. Ai avut dreptate, dragă Martial... Dragostea femeii brune e mortală.

— Păi, ce ți-am tot spus ? Mint cărțile domnișoarei Lenormand ?

Tocmai se pregătea să-l împingă pe colonel spre poartă, ca să ajungă pînă la ciocanul cu care se bătea ca să se deschidă, că Solignac îi alunecă din brațe și căzu la pămînt, alb, ca mort. Castoret, înspăimîntat, îl luă în brațe, își lipi urechea de buzele prietenului, fratelui, încercînd să afle dacă mai respiră. Mai respira !

Contesa de Farges fu, se înțelege, foarte speriată și grozav de neliniștită cînd jupîneasa o anunță că un rănit fusese adus aici, în casa ei, și că acest rănit era colonelul de Solignac.

Resimțea, desigur, o emoție mult mai puternică decît dacă, într-o împrejurare similară, ar fi fost vorba de oricine altul. Cum, Henri de Solignac, pe care îl văzuse, doar cu cîteva ceasuri în urmă, strălucitor, zîmbitor, admirat, amabil, fermecător, fusese așezat, muribund, în patul portarului casei ei ? Ce dramă se petrecuse ? Ce întîmplare l-a adus pe colonel, aici, în locuința ei ? Împușcătura pe care și ea o auzise mai înainte, pe cînd, visătoare, cînta la harpă, să-l fi țintit oare pe Solignac ?

Dădu pe loc ordine ca Solignac să fie transportat în apartamentele ei și să fie numaidecît chemat un chirurg. Se pare că rănitul desemnase chirurgul pe care-l voia : un bărbat încă tînăr, deja celebru — sau măcar apreciat — originar din același ținut cu Solignac.

Domnul Lanjallais, majordomul casei, pe care bătrînul domn de Navailles, bunicul contesei, îl aprecia pentru morga sa aristocratică și pentru cunoștințele sale de heraldică, nu-și putu stăpîni o strîmbătură, cînd, a doua zi de dimineață, la deșteptare, îi comunică stăpînului noutatea :

— Domnule marchiz, doamna contesă a transformat unul din saloanele casei — salonul albastru — în infirmerie.

— În ce ?... în infirmerie ? se miră domnul de Navailles. Şi cine ocupă infirmeria ?

— Un colonel.

— Un colonel ? Un soldat de-al lui Bonaparte ? Aici, la mine ?

— Da, domnule marchiz, răspunse Lanjallais, profund dezolat.

— Şi, ce-i cu acest colonel ? E rănit ?

— Da.

— Grav ?

— Foarte grav. Aşa a declarat ieri doctorul Dupuytren.

— L-o fi călcat vreuna din trăsurile contesei pe acest brav ostaş ?

— Nu, domnule marchiz. Colonelul a fost, chiar aici, pe aproape, victima unei tentative de asasinat.

— Asasinat ?

— Da. La cîţiva paşi de-aici.

Domnul de Navailles izbucni în ris, batjocoritor.

— Ia te uită ! Va să zică astea sînt binefacerile noii ordini ! comentă el, ridicînd din umeri. O ! în 1740, anul naşterii sale, Parisul era de o mie de ori mai sigur decît azi ! Doamne Dumnezeule, cine ar fi îndrăznit să asasineze un colonel al Maiestăţii Sale ? Banditii şi pungaşii respectau uniforma ofiţerilor regali. Sau, mai bine zis — înţelegi ce vreau să spun, nu ? — ofiţerii ştiau să se facă respectaţi. Aceasta este adevărul ! Noi eram cu totul altfel de oameni, din alt aluat decît indivizii de azi. Nu crezi ?

— Domnul marchiz ştie foarte bine că aceasta este şi părerea mea, punct cu punct. Revoluţia a dat totul peste cap !

— Mda ! Asasinat, zici ? La ce oră ? Seara ? Şi ce făcea paza ? Au fost anunţaţi jandarmii călări ? Ce prostii spun ? Neobrăzaţii ăştia au desfiinţat totul ! Un colonel

de-al împăratului aici ? Şi nepoata mea aduce sub acoperişul meu pleava asta ? Cum îi zice colonelului ăsta ?

— Henri de Solignac.

Obrazul marchizului se lumină :

— Ei, dacă este de neam, se mai schimbă lucrurile !

— Nu cunosc nici o familie nobilă cu acest nume, spuse Lanjallais, care cunoştea pe degete nobilimea întregii Franţe.

— Mda ! Mda... Solignac... Solignac... Ai dreptate, ai dreptate ! Dacă ar fi fost, într-adevăr, de-ai noştri, nu l-ar fi slujit pe uzurpator ! Dar ce nebunie pe contesă ! Desigur, nu poţi lăsa un înjunghiat să-ţi moară la poartă, dar, oricum... Trebuie să căutăm să alegem răniţi cu particulă şi care poartă un titlu. Altfel... Nu mă interesează decît răniţii de sînge nobil, asta-i !

Domnul de Navailles n-avea decît să fie nemulţumit sau bănuitor, *micuţa contesă*, în schimb, cu toată neliniştea ei, gîndea că avusese noroc că frumosul colonel ajunsese la poarta ei. Îi făcea o deosebită plăcere să se joace de-a sora de caritate, şi apoi, în adîncul sufletului, era cu adevărat neliniştită pentru soarta lui Solignac.

Colonelul, revenindu-şi din leşin, dorise s-o vadă, îi mulţumise îndelung. Apoi o rugase să-l lase singur cu Martial.

— Băiete, îi spuse el, mă pricep destul de bine în materie de arme de foc şi urmările lor, ca să-mi dau seama că plumbul pe care l-am încasat... Dacă mor cumva...

— Dumnea... tu ? Să mori ?

— Ascultă şi taci. Nu vreau cu nici un chip să se ştie cine a tras în mine, auzi ? Dacă mă fac bine... ai să vezi că o să mă pricep să-mi fac dreptate. Iar dacă crăp. Dumnezeu cu mila ! Însă vreau ca femeia pe care am iubit-o... sau care m-a iubit... Femeia aceea, să nu aibă nici un fel de necazuri. Eu nu voi spune nimănui nimic din ce ştiu. Jură-te şi tu că o să-ţi ţii gura !

— Eu ? Să-mi ţin gura ? Să-l las pe ticălosul...

— Ticăkosul e fratele femeii. Vreau să nu se știe nimic, ai înțeles ?

— Și dacă, să zicem, așa, ca din întîmplare... Că doar întîmplarea e de la Dumnezeu lăsată... Dacă dintr-o întîmplare, acest frățior al... mă rog, omul cu pricina, se întîlnește, la drum de seară cu vîrfulețul săbiuței mele ?... Din pură întîmplare ! Ei ? Ce fac eu la un caz ca ăsta ?

— Ai să faci cum ți-am spus... și am încredere în tine.

— Bravo ! făcu Martial. Așa, care va să zică ; îl văd cu ochii mei pe omul pe care-l iubesc cel mai mult pe lume, cum cade ca un copac fulgerat, eu încasez o înțepătură de pumnal în gît și pe deasupra, îmi strică și uniforma — Dumnezeu să o hodinească în pace, că și-a făcut datoria — iar domnul nu-mi îngăduie să-l iau la întrebări pe banditul, pe lașul care... Măcar să-i las nițel sînge, să nu-l apuce damblaua...

— Nu. Am spus : nu !

— Ei, dacă-i nu, nu să rămînă, oftă Martial. Așadar, să tăcem. O să tăcem, n-avem încotro. Dar, parcă presimt că, pînă la urmă, tot n-o să rămînă în pagubă...

Cîteva minute mai tîrziu, doctorul Dupuytren veni să examineze rana lui Solignac. Doctorul, care era și el originar din Limousin, îl cunoștea din timpul cînd fusese medic militar, iar Solignac avea încredere deplină în știința lui.

— Bucuros să vă văd, îi spuse colonelul, schițînd greu un zîmbet. Examinați-mă, vă rog, am impresia că e vorba de o rană gravă.

Dupuytren dădu învelitoarea la o parte, descoperind partea stîngă a pieptului lui Solignac. Examină rana, punîndu-i, din cînd în cînd cîte o întrebare, la care colonelul îi răspundea scurt, limpede, însă cu glas stins.

Solignac îi povesti lui Dupuytren ceea ce avea de gînd să spună și justiției : că cineva trăsese în el, prin întune-

nic ; nu știa din care parte plecase glonțele, habar nu avea ce dușman necunoscut de al său ar putea fi atentatorul.

— Și nu bănuiți pe nimeni ?

— Pe nimeni.

— Dealtfel, asta este treaba magistraților, spuse doctorul Dupuytren, eu mă aflu aici ca să vă vindec.

Se aplecă asupra colonelului și, cu vîrful unui stilet, îi exploră rana, aflată între a treia și a patra coastă. Solignac arăta nepăsător, ba chiar începu să zîmbească ironic pe sub mustața lui blondă. Nu părea să sufere.

Dupuytren rămase mut la întrebările șoptite ale lui Martial și ale Catherinei Magnac, care voiau să știe ce e cu rana : O să se vindece repede ?... E periculoasă ?

Se întoarse către Solignac :

— Colonele, trebuie să vă obișnuiți cu gîndul că veți rămîne la pat o vreme... Mai multă vreme. Într-un caz ca acesta se recomandă nemișcare absolută. Bandajele să fie schimbate des, comprese reci pe rană și luări de sînge. De dietă nu este nevoie.

— Sînge ? Să-mi iei sînge, doctore ? Dar n-am dat destul ?

— Se pare că nu destul, zîmbi Dupuytren. Trebuie diminuată tensiunea sistemului vascular. Brațul, vă rog...

Solignac îi întinse brațul stîng. Stiletul lui Dupuytren făcu incizia, după care rănitul rămase și mai slăbit, cu buzele învinețite. Dealtfel, sîngele încetă curînd să mai curgă.

— Atunci, pe curînd, colonele ! își luă Dupuytren rămas bun. Nu e nimic grav.

Solignac abia șopti un răspuns. Acum se simțea mai bine, dar parcă și mai slăbit decît înainte.

Părăsind camera colonelului, Dupuytren clătinase îngrijorat din cap.

— Ei, cum e ? îi ieși în cale Martial.

— Trebuie îngrijit foarte atent, dacă nu vrem să moară.

— Să moară ? El ? Solignac să moară !

— Dom' doctor, aveți bunăvoința să vă uitați și la rana lui, îl întrerupse Catissou.

— Și dumneata ești rănit ?

— Eh ! O zgîrietură ! Dar el, el...

— Ia să vedem zgîrietura ! A ! Nu-i cine știe ce, dar atenție ! Trebuie îngrijită.

— Ei, dacă n-o îngrijesc, ce-o să fie ? !

— Nimic deosebit : gangrenă. Așa că... Îngrijire, dacă vrei să-l îngrijești pe colonel.

Și Dupuytren se așeză la o masă, să scrie rețetele.

A doua zi doctorul insistă să fie chemați pentru consult încă unul sau doi confrați. Rana lui Solignac i se păruse deosebit de gravă — glontele se oprise în apropierea inimii.

Cînd chirurgii sosiră — erau trei — Castoret li se adresă, aproape voios :

— Dom` colonel e bine ! Doarme, de crește iarba sub el !

— Drace ! făcu Dupuytren. Dar nu trebuie lăsat să doarmă prea mult timp. O sincopă, în somn, e mortală.

Castoret dîrdîi, cuprins de un fior.

— Și gîtul ce mai face ?

— Eh, gîtul meu ! N-are nici pe dracu ! Dacă-l vindecați pe dom'colonel, îmi trece și mie zgîrietura ! Da, asta-i sigur !

Solignac dormea, cînd chirurgii intrară în salonul albastru. Dupuytren fu de părere ca, deocamdată, să nu fie trezit.

— Vă voi explica acest caz, domnilor, fără să fie nevoie, cred eu, să-l obosim pe rănit.

Solignac începu să audă, ca prin vis, glasuri șoptite. Simțea, ghicea că, lîngă el sînt oameni care vorbesc — des-

pre el, fără îndoială — care îl privesc, care se apleacă asupra lui. Dar nu avea putere să deschidă ochii, ca să se convingă.

După un timp, se făcu tăcere și înțelese că rămăsese singur. Cei care, pînă mai adineauri, vorbeau, îl priveau, se aplecau asupra lui — acum se îndepărtaseră. Ca un roi de albine care își părăsește stupul. Îl cuprinse groaza că e singur și că va muri, în acest pat, ca pe fundul unei gropi. Cu un efort teribil, izbuti să se trezească.

— Ce prostie ! își spuse el. Eh, această mașinărie complicată, care este trupul omenesc, a fost stricată de o simplă înțepătură !

Privi în jur. Regăsi cu voluptate cochetul salon care trăda un gust ales, o mînă delicată, un ochi iubitor de armonie.

Privind în jurul său, băgase de seamă că ușa care dădea spre coridor rămăsese întredeschisă. Pe acolo ieșiseră chirurgii chemați la consult și acolo schimbau acum păreri despre starea bolnavului și gravitatea reală a bolii.

Un murmur surd și confuz ajungea pînă la Solignac, fără ca, la început, să-l bage în seamă. Îi părea, dealtfel, că aceste voci, din preajmă, veneau de foarte departe. Nici nu-i displăcea că nu distingea nimic ; zvonul lor confuz parcă îl legăna. Apoi, deodată, atenția i se fixă asupra unui glas pe care îl recunoscu, era timbrul specific al lui Dupuytren și accentul lui „de acasă". Fără îndoială, de el vorbeau, cuvîntul „colonelul", singurul pe care-l deosebea, revenea mereu în convorbirea lor.

Vorbea, desigur, cu alți medici, de starea lui. O curiozitate irezistibilă, oarecum neliniștită, îl cuprinse pe rănit. Să fi fost într-adevăr în primejdie de moarte ? Și, dacă era așa, cîte zile mai avea de trăit ? Trebuie s-o știe, neapărat ! Făcu un efort, se sprijini în coate și întinse cît putu capul spre ușa întredeschisă. Dar încă nu distingea tot ce se vorbea. Se ridică pe jumătate, își dădu drumul

să alunece jos din pat și, clătinîndu-se, agățindu-se și sprijinindu-se de mobile, făcînd un efort uriaș, care ar fi putut să-l omoare pe loc, se apropie destul de ușă ca să-l audă pe Dupuytren, expunînd, colegilor săi, cazul supus consultului lor :

— Rana colonelului e deosebit de gravă, spunea chirurgul. Glontele a venit din dreapta spre stînga, tras fără îndoială de la distanță și dintr-o parte, a lovit sternul la înălțimea coastelor trei și patru. Coastele au amortizat lovitura, așa că glontele nu a mai pătruns cu forța inițială în cavitatea toracică. Colonelul nu a fost fulgerat, ci a căzut mai tîrziu, ca sufocat, a mai putut vorbi o vreme și chiar a mers pe propriile picioare. Dar a pierdut foarte mult sînge. L-am examinat cu atenție : coastele trei și patru au fost sfărîmate în apropiere de stern, iar cartilagiile antrenate în plagă.

— Unde vrea să ajungă ? gîndi Solignac — salonul se învîrtea cu el și abia apucă să se așeze într-un fotoliu din apropierea ușii.

Dupuytren continuă :

— Încă de ieri am căutat proiectilul. Traiectoria glontelui e cunoscută. Respirația bolnavului nu e tulburată, mișcările coastelor sînt regulate, deci plămînul e neatins. Desigur, în momentul în care glontele l-a lovit, colonelul inspira larg și, pieptul fiind dilatat, plămînul descoperise pentru o clipă inima. Am sondat rana și, iată, am extras cîteva sfărîmături de os, de cartilagii și o bucățică de țesătură, antrenată în plagă. Prezența acestei țesături ne asigură de un lucru : glontele nu a pătruns prea adînc în torace. Am sperat că, îndepărtînd-o, voi da de proiectil : în zadar. Glontele, desigur, încetinit de coaste, trebuie să mai fi întîlnit un obstacol rotund, care a provocat numaidecît o deviere a traiectoriei. Acest obstacol...

— Nu poate fi decît inima, spuse un glas necunoscut.

— Inima ! gîndi Solignac, ducînd mîna în partea stîngă...

— Exact ! încuviinţă Dupuytren. Nu e exclus ca un glonte să atingă inima, iar rănitul să nu cadă fulgerat. Rănile la inimă se poate să nu-i împiedice pe răniţi să parcurgă cîţiva paşi. Mai mult, glontele se poate instala în ventricolul drept al celui rănit, fără să-i provoace moartea : pot să vă citez cazul unui soldat din părţile mele, lovit în bătălia de la Marengo drept în inimă de un glonte pe care nici un chirurg n-a reuşit să-l extragă şi care a murit de curînd, la el în sat, de o pneumonie !

— Eu am extras un ac, din ventricolul drept al unei femei, se auzi un glas necunoscut.

Solignac se întreba dacă nu cumva visează, dacă avea cumva febră sau ceea ce auzea era real. Se simţea tot mai lipsit de puteri, se crampona de spătarul fotoliului dornic să afle mai mult. Avu ca o vedenie : chipul blond, luminos al Louisei de Farges, care îl implora să trăiască.

— Da, da ! O să trăiesc, vreau să trăiesc, ca să te iubesc, ca să mă răzbun ! gîndea colonelul.

— Sînt sigur, îl auzi pe Dupuytren, că, în cazul de faţă, glontele s-a oprit într-o cută a pericardului : hemoragia şi sufocările rănitului îmi spun că proiectilul apasă ventricolul drept. Pericardul o fi rupt ? Mă tem că da. De aceea va trebui să-i impunem rănitului nemişcare absolută.

— Nemişcare ? se scutură, ca de un fior, Solignac.

Cuvîntul acesta îl înspăimîntă pe soldat, care era acţiunea vie, mişcare personificată şi care, stînd în picioare lîngă uşă, afla că, sculîndu-se din pat, îşi primejduise viaţa.

Această viaţă şi-o riscase de o sută de ori pe cîmpurile de bătaie, şi faţa cîrnă a morţii nu-i provocase decît un zîmbet ironic. Dar să moară aşa, fără glorie, victima unui ucigaş, să moară în casa unei femei făcută să fie iubită şi pe care trebuia s-o părăsească în momentul cînd şi ea

vola să-i spună că îl iubește — asemenea sfîrșit îi părea nu numai lugubru, dar prostesc și ridicol, frumosului Solignac, care asculta cuvintele lui Dupuytren, cum îl ascultă condamnatul pe judecător pronunțîndu-i sentința.

— Domnilor, reluă Dupuytren, care sînt șansele în cazul în care căutăm proiectilul, încercînd să-l extragem ? Părerea mea este că șansele sînt nule. Ne expunem să ne moară sub cuțit. Așadar, ce e de făcut ?

— Să așteptăm, se auzi altă voce.

— Aceasta este și părerea mea. Glontele va fi eliminat, în cele din urmă, sau în jurul lui se va forma un înveliș, care-l va opri acolo...

— Și eu cred la fel, spuse careva.

— Și eu, de asemenea.

— Așadar, reluă Dupuytren, în concluzie : nemișcare, reducerea greutății, luare de sînge. Rănitului să nu i se lase decît cantitatea de sînge absolut necesară. Și dacă va scăpa, va trebui să-i atragem atenția că cea mai mică emoție, cea mai neînsemnată mișcare poate să-l ucidă. Colonelul Solignac va trăi, dar sub această amenințare, cu această sabie a lui Damocles deasupra capului : glontele care l-a cruțat, îl mai poate, oricînd, ucide ! Luați seama !

Fie că aceste cuvinte din urmă, crude ca adevărul sau știința, să-l fi izbit pe Solignac, fie că efortul nesăbuit, pe care-l făcuse să se tîrască pînă la ușă, îi sleise forțele, el simți atunci o durere cumplită în zona inimii și, mîinile sale nemaiavînd puterea să se cramponeze de spătarul fotoliului, căzu, cu un strigăt de durere, cît era de lung, pe covor.

De data asta, chiar crezu că-l ajunsese moartea iar, ultimul lui gînd, pe cînd cădea, fusese pentru contesa blondă, iar buzele sale, reci și vinete, mai șoptiră : Louise!

La auzul zgomotului, doctorii dădură fuga. Văzîndu-l întins, ca mort, Dupuytren își lovi mînios fruntea cu palma.

— Ascultă la uşă ! Nefericitul ! Asta-i sinucidere curată !

Solignac fu dus în pat. Nu-şi mai revenea şi Dupuytren se temea că nu va mai avea să-şi mai revină niciodată.

Louise de Farges, înştiinţată de cele petrecute, sosi şi ea palidă, să vadă ce se întîmplase.

— Cum îi este ? îl întrebă ea, cu spaimă, pe unul din doctori.

— Doamnă, spuse acesta, moartea îi dă tîrcoale. Poate că vom reuşi s-o alungăm, însă rănitul trebuie ferit de orice zgomot, de orice emoţie. Colonelul Solignac este, în momentul de faţă, pe moarte, iar dacă supravieţuieşte, va fi condamnat la nemişcare. Va fi un mort viu.

— Cum ? strigă contesa, pierdută. Nu se poate ! Îl vom salva ! Trebuie să-l salvăm !

Dupuytren tocmai ieşea din salonul albastru.

— Acum a lipsit puţin şi colonelul ne-ar fi murit în braţe. S-a ridicat din pat, nu-mi dau seama prin ce minune de energie şi forţă. Dar, imprudenţa aceasta putea să-i ucidă pe loc. Doamnă, dacă vreţi ca domnul de Solignac să trăiască, trebuie să rămînă ţintuit acolo, în pat, fără să facă nici o mişcare. Altfel...

— Bine, încuviinţă Louise de Farges.

— Să fie supravegheat zi şi noapte, să stea cineva în permanenţă la căpătîiul său. Ordonanţa lui se află aici ?

— Da, însă acest soldat nu va avea ce face, atîta timp cît altcineva...

— Altcineva, cine ? întrebă Dupuytren.

— Eu, domnule doctor ! răspunse Louise de Farges.

Chirurgul se înclină adînc, admirativ şi curtenitor, în faţa contesei.

— În acest caz, doamnă, şansele cresc considerabil.

Dupuytren, impresionat, punea, ca şi contesa de Farges dealtfel, pe contul caritătii, un sentiment care, de fapt, şi începuse să semene cu dragostea.

În aceeași seară, cu gîtul bandajat, Martial îi spunea Catherinei Magnac, mai degrabă resemnat decît înspăimîntat :

— Soarta-i soartă, cuvintele mari și frumoase n-o schimbă. Viața colonelului ține de un fir de ață. A mea de capătul celălalt ; dacă scapă el, scap și eu ! Zgîrietura asta e un fleac ! Dar dacă diavolul îmi trimite o gangrenă, m-am ars ! Uite, așa sînt unii oameni : făr' de noroc. Cine știe dacă mai văd vreodată Ulița Măcelarilor, unde am copilărit, podul de piatră pe care ne întîlneam și ceilalți. Am dat-o dracului ! S-a dus și nunta noastră — așa mi-a citit domnișoara Lenormand ! Și dacă pumnalul ticălosului nu mi-a luat viața, ce să mai fac eu pe lumea asta, fără fratele meu de lapte ?

— Îl iubești mai mult ca pe mine ! îi spuse Catissou, nițel jignită, dar îngrijorată și iubitoare.

Castoret o privi înduioșat, cu un amestec de afecțiune și superioritate, apoi, luîndu-i mîinile în mîinile sale puternice, îi spuse :

— Ei și tu ! Te iubesc... cît te iubesc, ca pe o femeie, na ! Dar, știi și tu, că nu de femei e lipsă pe lumea asta. Da, da, Catissou, draga mea Catissou, viitoarea mea nevastă — dacă o vor îngădui cărțile domnișoarei Lenormand... Ce e greu de găsit pe lumea asta, sînt prietenii !

Partea a doua

LOUISE DE FARGES

I

CASA DE FARGES

Vestea despre tentativa de asasinat a cărei victimă fusese frumosul colonel Solignac se răspîndise ca fulgerul în întregul Paris, provocînd o adîncă emoție. Nu numai lumea de la curte își manifestase neliniștea și indignarea ; emoția cuprinsese și păturile populare, de care Solignac era foarte iubit. Umbla zvonul că frumosul colonel, comandantul Regimentului 1 de husari, fusese atacat noaptea de un spion al austriecilor — pe care, bineînțeles, poliția îl urmărea acuma cu înverșunare.

În interogatoriile pe care trebuise să le îndure, Solignac declarase că, desigur, fusese vorba de un răufăcător obișnuit, un pungaș oarecare.

— Pungașii nu se folosesc de pistol, zîmbise Fouché, care se deplasase în persoană pentru acest caz.

— Cel care m-a atacat pe mine, iată că s-a folosit, îi întoarse colonelul zîmbetul.

— Nu bănuiți pe nimeni ?

— Pe nimeni.

Solignac nu voia cu nici un chip s-o amestece pe Andreia în această afacere murdară.

Fouché puse poliția pe urmele bandiților... Dar ministrul era vulpe bătrînă. Bănuia că frumosul colonel îi ascunde adevărul.

Dramă sentimeptală, dramă tainică, comentă ministrul în fața lui Bernier.

Ministrul ar fi trecut cu dragă inimă peste misteriosul caz — mai ales că și victima o dorea — dar dacă poliția nu-l descoperea pe autorul acestei tentative de asasinat, ar fi însemnat, după evadarea maiorului Rivière, un nou și răsunător eșec. Fouché era cu atît mai neliniștit de acest nou incident, cu cît aflase că Napoleon, deși atît de ocupat în Austria, nu era deloc satisfăcut de zelul nefericit al ducelui de Otranto în treburile polițienești din spatele frontului.

— Cred că știu unde se ascunde taina, spusese Bernier. Dacă Excelența Voastră permite...

— Permite. Vrei să spui că femeia, mereu femeia ?

— Mereu, Excelență ! Totdeauna !

— Desigur, legătura domnișoarei de Olona cu domnul de Solignac nu este o taină. Dar cum credeți că s-ar putea lega lucrurile ?

— Excelență, viața e atît de ciudată...

— S-o lăsăm pe domnișoara de Olona, e o persoană evazioficială, se știe. Să căutăm în altă parte.

Secretarul se înclină.

Poliția era obligată să descopere totul singură, pentru că Solignac părea hotărît să nu colaboreze deloc.

Dealtfel, puțin lipsise ca Andreia, cuprinsă de furie, să nu se ducă drept la Fouché, să-și denunțe ea fratele. Îl revăzuse chiar a doua zi și îl primise palidă, dar străduindu-se să zîmbească. Agostino îi adusese otrava cerută.

Andreia îl privi în ochi și îi spuse că e un asasin și un laș.

— Să însemne asta că nu mai ai nevoie de inel ? întrebă Ciampi. Ar fi păcat. Otrava este cum ți-o dorești ;

puternică și dă o agonie cu vise dintre cele mai plăcute. N-o mai vrei ?

— Ba da ! O vreau ! Dă-mi inelul și pleacă !

— Ești o proastă, îi spuse marchizul cu răceală. La ce bun să ne certăm în familie ? Familia oricum este ceea ce poate fi mai bun pe lume. Trebuie să știi că eu, fratele tău, te iubesc mult mai mult decît... bărbatul care... Știi că a fost cules de pe stradă ? Și știi cine anume l-a primit în casă ?

— Da, știu ! Ea !... și Andreia bătu cu pumnul în rezemătoarea fotoliului.

— Și asta te lasă rece ? Nu te supără ? Nu te face geloasă ?

— Ce-ți pasă ? Du-te, pleacă ! Dar nu înainte de a-ți spune eu ceva : ascultă, frate al meu, care pretinzi că mă iubești mai mult decît... Ascultă : dacă ei sînt, în această clipă, împreună, sub același acoperiș, în aceeași încăpere ; dacă *ea*, poate chiar în acest moment, se află la căpătîiul lui, dacă el e acolo, la *ea*, asta numai din cauza ta s-a întîmplat ! Numai din cauza ta, care ai tras în el ca un bandit, ca un laș, ca un ticălos, pe întuneric ! Pleacă ! Pleacă ! Și jur că, dacă moare, voi uita că-mi ești frate și voi striga în gura mare, să audă toată lumea : Iată cine a vrut să-l ucidă pe Solignac — și l-a și ucis — iată cine e ucigașul lui Solignac ! Ucigașule ! Pleacă !

Andreia suferea cumplit, cum nu mai suferise niciodată. Suferea, știindu-l pe Solignac pe moarte în casa de alături, la contesa de Farges. Simțea că, dacă nu-l poate vedea, înnebunește. Dacă împușcătura era cu adevărat mortală ? Dacă Henri își va da ultima suflare, alături, la aceea, fără ca Andreia să poată fi lîngă el, să-i spună — a cîta oară — că îl iubește ? I-ar fi căzut în genunchi și i-ar fi cerut iertare — i se părea că era și ea vinovată, că nu-și dăduse seama ce avusese de gînd fratele ei.

— De ce nu m-aș duce la doamna de Farges ? se gîndi ea. Oare nu sînt, eu, la fel de nobilă ca și ea ? Nu sînt eu fiica marchizului de Olona ?

Încercă să treacă pragul reședinței doamnei de Farges. Portarul îi spuse că doctorii dăduseră ordin ca Solignac să nu primească nici o vizită.

Andreia insistă :

— Spune-i doamnei contese de Farges că domnișoara de Olona vine să vegheze la căpătîiul rănitului.

Contesa de Farges se făcu albă ca varul cînd i se transmiseră cuvintele italiencei. Știa că această femeie era metresa lui Solignac. Cunoștea, de asemenea, ce se vorbea despre rolul pe care îl juca, la Paris, fosta domnișoară de onoare a reginei Carolina. Se întrebă dacă n-ar fi nimerit să pună să fie alungată această neobrăzată ; dar își dădu seama că nu va putea să se arate atît de aspră și de nedreaptă. Era gata să cedeze, cuprinsă de milă față de nenorocita ființă, cînd Castoret (pe care Catherine Magnac îl prevenise) intră, tulburat, în salonul în care se afla contesa :

— Doamnă ! Doamnă, ce-am aflat ? A venit femeia aceea și vrea să-l vadă pe don' colonel ? Să nu îndrăznească să pună piciorul aici, doamnă, să nu se apropie de el ! Ea poartă toată vina ! Ea e primejdia în carne și oase ! Femeia brună care ne poartă ghinion, ne aduce nenorocire, colonelului și mie !

— Dar dacă domnul de Solignac dorește s-o vadă ?

— El ? Pun prinsoare pe sabia mea că dom' colonel ar fugi de ea ca de ciumă, dacă s-ar putea ține pe picioare.

— Într-adevăr ? întrebă Louise, îmbujorîndu-se de plăcere.

— Vă jur că este așa cum zic !

— Atunci să se spună că nimeni nu va intra la colonel, ordonă contesa zîmbitoare și — fără să-și mărturisească — încîntată, și un pic emoționată, de ce-i comunicase soldatul : că Solignac nu iubea, nu mai iubea această femeie.

Andreia plecă rănită de moarte, jignită, umilită Se încuie în buduar, plîngînd şi ţipînd de ciudă, făcînd cumplite planuri de răzbunare. Cînd se gîndea la această contesă care-i furase amantul, răcnea ca o leoaică rănită. Apoi toată mînia i se înecă în lacrimi amare : Se gîndea că Solignac, însîngerat, e pe jumătate mort, dacă nu murise cumva între timp.

Aflase — singurul amănunt pe care-l obţinuse de alături, de la această casă cu porţile gîcle şi triste — că starea amantului ei se agravase.

Efortul de neînchipuit depus de Solignac, pentru a ajunge la uşa întredeschisă, ca să asculte ce vorbeau doctorii şi ce hotărîse glonţele, îl epuizase complet, împingînd-l pînă în pragul morţii. Dupuytren — care nu-şi putea explica prin ce minune se ridicase bolnavul din pat şi ajunsese pînă la uşă — îşi pierduse, pentru moment, orice speranţă. Hemoragii secundare sînt accidentele cele mai primejdioase în asemenea cazuri. Pierderii mari de sînge, îi poate urma o sincopă mortală. Agitaţia pricinuită de mişcare, apoi de căzătură, ar fi putut provoca alunecarea glonţului, pînă atunci reţinut de pericard, iar odată inima atinsă, presată de glonţ, moartea n-ar fi întîrziat. Dupuytren era foarte îngrijorat : pulsul rănitului slăbise considerabil, abia se mai simţea. Solignac, ca toţi cei a căror inimă a fost atinsă, îşi păstra cunoştinţa, dar slăbea văzînd cu ochii. Însă chirurgul voia să-l slăbească pe rănit şi mai mult, acesta fiind procedeul recomandat de ştiinţa medicală a vremii.

Dupuytren începu să spere din nou, cînd se declară pericardita. Sufocările, palpitaţiile îl chinuiau acuma pe Solignac, dar Dupuytren îşi recăpătă încrederea, pe măsură ce situaţia colonelului se agrava.

— Acum cunosc răul pe care trebuie să-l combat, spunea chirurgul. O s-o scot cu la capăt !

Solignac, întins pe pat, livid, cu brațele vinete, cu obrazul tras, cu ochii lipsiți de strălucire, era îngrijit de Cautoret și de Catherine Magnac. Arăta mai calm și părea că durerile îl părăsiseră. Uneori îi apărea pe buze zîmbetul de altădată, încrezător, vesel, sfidător chiar. Acest zîmbet îi lumina chipul devastat de boală, mai ales atunci cînd contesa de Farges, reținîndu-și respirația, ca să nu-l deștepte din somn — îl credea adormit — se apleca asupra lui...

Orice femeie este întrucîtva un medic, un vindecător. Doctorii vindecă prin știința lor, femeile cu inima.

Louise de Farges se purta ca o mamă cu rănitul din salonul albastru. Desigur, Solignac, chiar dacă sta cu ochii închiși, o simțea cînd se apropia de patul său. Rămînea așa, prefăcîndu-se că doarme, gustînd plăcerea de a o ști alături, aplecată asupra lui. Adeseori, respirația contesei îi mîngîia tîmplele și fruntea, și el rămînea așa, nemișcat, de teamă să nu întrerupă acest sărut neobișnuit, în care nu e nevoie de buze.

Dar mai era încă o femeie care venea, cu regularitate, la căpătîiul colonelului, neliniștită, îngrijorată. Era domnișoara de la Rigaudie. Aflase, ca dealtfel tot Parisul, de atentatul la viața lui Solignac. Cînd Fournier, încurcat, se prezentase să-i anunțe trista veste, bătrîna domnișoară de la Rigaudie sărise din fotoliu, azvîrlindu-l cît colo pe bietul Jack și începu să măsoare salonul cu pași agitați, tunînd și fulgerînd împotriva tinerilor zănatici, care-și riscă viața în aventuri de amor.

— Pot să jur că a tras cu pistolul în el vreun soț, pe care afurisitul de copil l-a încornorat. Desigur, o muiere ! Să fii un erou, să te aștepte bastonul de mareșal și să-ți riști viața pentru o muiere ! Ce prostie și dragostea asta ! Așadar, rana e gravă, Fournier ?

— Destul de gravă !

— Destul de gravă, destul de gravă ! Și dacă mi se spunea că e foarte gravă, nu m-aș fi speriat. De ce să mă

sperii ? Că un descreierat şi-a băgat grumazul sub tăişul sabiei ? Că un nebun, că altfel nu-i pot zice, nu se gîndeşte la nimeni şi la nimic şi nu ţine seama decît de toanele lui ? Că nu se gîndeşte decît la muierea pe care o iubeşte şi uită de alţii... că altele... Că şi el e iubit ?...

Îşi şterse cu ciudă lacrimile — nu i se întîmplase demult să se lase pradă acestei slăbiciuni — şi îi ordonă lui Fournier :

— Pune numaidecît să înhame !

— Doriţi să mergeţi la contesa de Farges ?

— Dar unde în altă parte ? Ah, fir-ar să fie, acolo mă duc şi chiar în clipa asta !

Jack se apropiase şi începuse s-o mîngîie scîncind.

— Cînd mă gîndesc că animalul ăsta e mai rezonabil decît băiatul care zace acuma rănit... Dar, la urma urmei, om sau animal, tot un drac ! Cea mai mare prostie e să te devotezi cuiva, fie numai pentru o clipă ! Nimeni n-o să se osteneaască să-ţi fie recunoscător !

Domnişoara de la Rigaudie era pe punctul de a ieşi, cînd, neliniştită, se anunţă Thérèse. Aflase şi ea de nenorocire. Nu-l văzuse pe Solignac decît o singură dată, însă o impresionase profund. Dealtfel, de multe ori auzise vorbindu-se despre el, mai ales din gura lui Claude Rivière, aşa că ştia ce fel de om deosebit era. Trăind izolată, în tovărăşia domnişoarei de la Rigaudie, înţelesese, din felul ţepos şi adorabil în care aceasta vorbea de colonel, că bătrîna domnişoară, cu toată neîncetata ei bombăneală, era profund legată de Solignac.

— Ah, iată-vă, scumpă copilă ! o întîmpină domnişoara de la Rigaudie. În astă-seară veţi cina singură, nu în compania mea. Voi sta cît voi putea mai mult cu acest derbedeu de Solignac, lua-l-ar naiba !

— E deci adevărat că se află în mare primejdie ? întrebă Thérèse.

— Nu știu nimic mai mult decît alții, dar dacă împielițatul nu s-a urcat în prima trăsură ca să vină acasă, înseamnă că a fost atins... bine de tot !

— Și nu bănuiți care ar putea fi motivul acestei nenorociri ?

— Eu ? Ba da, eu bănuiesc... Ah, le-aș trimite la dracu pe toate muierile, că numai necazuri aduc !

Aceste cuvinte o loviră pe Thérèse drept în inimă. Păli. Fiindcă și ea era din categoria acelor femei — nu fărîmase ea viața maiorului Rivière ?

Domnișoara de la Rigaudie nu-și dăduse seama că o lovise pe Thérèse. Dar, din instinct, ca și cum ar fi vrut s-o consoleze, adăugă, luînd-o de mînă :

— La urma urmei, sînt atîtea femei nenorocite de pe urma acestor domni (aici suspină, ridicînd apoi din umeri), încît mă gîndesc că... după faptă și răsplată !

Apoi plecă în graba mare ; Fournier o anunțase că trăsura e pregătită.

— Dă bici, mitocane ! îi strigă ca vizitiului.

Vizitiul zîmbi ; nu părea atins de epitetul injurios ; știa foarte bine că, atunci cînd domnișoara de la Rigaudie spunea cuiva din personalul ei *mitocan*, însemna că era foarte dispusă să-i dovedească că îl aprecia.

Contesa de Farges încercase cîteva clipe s-o împiedice pe domnișoara de la Rigaudie să pătrundă în odaia rănitului. Dar voința fetei bătrîne nu cunoștea obstacole. Insistă, tunînd și fulgerînd, luă cu asalt reduta apărată de blonda contesă, bodogănind :

— Ca să vezi cîte nazuri poate face o micuță contesă, care se fîțîie și se împăunează în mijlocul unei curți inventate ieri !

Louise de Farges nu cedase, însă, decît în fața dorinței lui Solignac — rănitul voia s-o vadă neapărat pe domnișoara de la Rigaudie. O iubea din toată inima pe această protectoare credincioasă care, bombănitoare în zilele însorite,

în zilele de furtună sosea în graba mare, gata să sară în ajutor.

Întîlnirea fu scurtă, însă emoționantă. Solignac, condamnat la nemișcare absolută, și întins țeapăn în pat, cuirasat în bandaje și comprese, cu obrazul îngrozitor de palid, o salută pe domnișoara de la Rigaudie cu o mișcare a pleoapelor, cu o privire, cu un zîmbet.

Oricît de tare era domnișoara de la Rigaudie — și era, o dovedise în atîtea rînduri — fu adînc impresionată de schimbarea rănitului. Doar, în numai cîteva zile frumosul, zdravănul Solignac se prefăcuse într-un bolnav lipsit de puteri, cu chipul răvășit, palid — un om cu un picior în groapă.

Un suspin adînc îi scăpă bătrînei domnișoare, dar numaidecît se stăpîni și, strivindu-și, între pleoape, lacrimile care îi scăldaseră ochii, mîngîie mîinile lui Solignac, rămase nemișcate deasupra învelitorii albe, care aducea a giulgiu.

— Bietul copil ! rosti ea cu glas mîngîietor și întristat — altul decît cel obișnuit.

Colonelul zîmbi și spuse încet de tot :

— Eram sigur că veți veni... Vă mulțumesc.

— Să-mi mulțumești ? De ce să-mi mulțumești ?

— Pentru că, iată, sînteți aici, lîngă mine.

— Mare lucru, n-am ce zice ! Ah, și ce chef aveam să-ți zic vreo cîteva, de să mă ții minte ! Dar, uite, nu mai am curajul... Ah, licheaua ! spuse ea, de parcă ar fi rostit un cuvînt mîngîietor. Lichea ce ești, lichea incorigibilă.

Solignac zîmbea. Își dădea seama că domnișoara de la Rigaudie cam bănuiește care ar fi cauza rănii — despre care era cît pe ce să vorbească. Dar, din privire, i-o arătă pe contesa de Farges, aflată la cîțiva pași de pat, iar bătrîna domnișoară se stăpîni și tăcu.

De atunci domnișoara de la Rigaudie veni în fiecare zi. Se așeza la căpătîiul lui Solignac și nu se dezlipea de acolo decît după ce ajuta la confecționarea fețelor, la

schimbatul pansamentelor și după ce se convingea că rănitul nu este într-o primejdie imediată.

Pericardita de care suferea Solignac își urma evoluția cu o regularitate ce-i dădea mari speranțe doctorului Dupuytren. Nu interveni nici un incident care ar fi putut strica socotelile chirurgului. Totul îl făcea să fie convins că, în jurul glontelui, se formase un chist și că rănitul se va însănătoși treptat, însă va rămîne neîncetat sub amenințarea morții... Dacă, cumva, chistul rupîndu-se, glonțul ar atinge inima, colonelul ar cădea, ca fulgerat.

— Important, în acest moment, e să-l punem pe picioare, spunea Dupuytren. După aceea vom mai vedea, îi vom explica modul în care va putea să evite un accident... mortal...

Solignac se simțea din ce în ce mai bine. Rana își pierdea culoarea întunecată și, în același timp cu rana lui Castoret (mai gravă decît păruse la prima vedere), se cicatriza.

— O să fie bine, o să fie bine, spunea Martial. Gîtul meu se vindecă — asta înseamnă că și colonelul o să se pună pe picioare. Pentru că, ce i se întîmplă unuia, trebuie să i se întîmple și celuilalt. Ne-a-pă-rat !

Și totuși, vindecarea întîrzia. Rana mai era purulentă, iar tratamentul de slăbire, aplicat de Dupuytren, luările de sînge, nemișcarea, chiar tăcerea, ce fusese impusă un timp, toate acestea întîrziau însănătoșirea.

Se scursese o lună de zile, lungă și grea, o lună de îngrijorări și de spaime pentru toți cei care se interesau de soarta colonelului ; pentru domnișoara de la Rigaudie, care se temea de un deznodămînt fatal ; pentru Castoret, bîntuit — în ciuda momentelor de speranță — de prezicerile domnișoarei Lenormand ; pentru Louise de Farges, care se simțea din ce în ce mai legată de acest bărbat aflat pe patul de moarte, ce-i salvase poate viața și pe care întîmplarea i-l adusese în casă, să-și poată plăti datoria. Fu, mai ales, o lună înfricoșătoare pentru Andreia,

despărțită de cel pe care-l iubea, constrînsă să descifreze, de pe chipurile celor care aveau șansa de a intra în casa de Farges, starea colonelului, obligată să aștepte bunăvoința unui servitor, care să-i spună cîteva cuvinte despre cel pe care îl adora și pentru care și-ar fi dat viața — geloasă și torturată la gîndul că nu ea, ci Louise de Farges avea privilegiul de a-i sta la căpătîi, că-i putea vorbi în orice ceas, îl putea consola și salva ! O lună de voluptăți secrete pentru Solignac, al cărui trup se afla țintuit în pat, dar ale cărui gînduri puteau zbura, libere, neîncătușate, spre sferele visului, romanului, speranțelor infinite.

Acestui îndrăgostit de aventură, acestui fermecător camarad al bărbaților și seducător fără greș al sexului frumos, acestui războinic fără teamă i se părea, acum, că își cheltuise viața pe fleacuri, pe toane. Ce adevăr profund, ce bucurie deplină întîlnise el în cele cîteva ceasuri de voluptate, în acele „victorii" repurtate de amorul său propriu, de vanitatea satisfăcută ? Își risipise, își cheltuise, în mărunțiș, comorile cu care fusese înzestrat : farmec, inteligență, cinste, devotament. Crezuse că iubește, cînd nu iubea deloc și, dintre toate chipurile femeilor cu care avusese de-a face — și care acum îi reveneau în minte — doar cel al Andreiei îi era, în continuare, ceva mai apropiat. Dar cît de îndepărtate erau acum toate nebuniile ! Cît de goală i se arăta acum viața pe care o dusese ! Alți bărbați îl invidiau dar, întîi, acum îi veni se și lui rîndul să-i invidieze pe cei care se puteau împărtăși din bucuriile tihnite. Ce cunoscuse el din ceea ce se cheamă odihnă, fericire intimă ? Cu ce se alesese din viață, el, călărețul, gonind ca o furtună de colo-colo ? Avea măcar o frunte curată pe care s-o poată săruta ? O frunte fără pată ? Un obraz pe care să-l mîngîie ? Nu avea nimic. Nu avea nici familie, nici cămin, nici dragoste adevărată. Nici chiar un nume, fiindcă cel pe care îl purta îi fusese dat după un sat din ținutul Limoges. Așadar, în tîrgul încheiat cu des-

timul, el fusese cel înșelat. În aparență, primise de toate : glorie, avere, succes, putere, farmec... Dar toate acestea nu aveau nici o valoare, din moment ce prețul era din cale afară de greu : singurătatea și golul din suflet.

Cu familie, Solignac, ostaș brav, avea patria ; ca prieten, pe Castoret ; ca afecțiune sinceră — pe domnișoara de la Rigaudie. Dar toate aceste îl mulțumiseră numai pînă de curînd. Acum nu-i mai ajungeau, i se păreau incomplete și sterile. Mai demult nu-și dorea altă moarte decît cea a lui Desaix : ghiuleaua care îl doboară de pe cal ; o ultimă privire în urma dușmanului care fuge ; un ultim cuvînt pentru Franța, slujită cu vitejie ; ca ultimă susținere, brațul unui tovarăș de arme — apoi liniștea veșnică și, poate, acea himeră care se numește nemurire !

Și iată că, azi, colonelul Solignac își făurea alt vis. De moarte nu-i păsa, dar înainte de a-și da sufletul, ar fi vrut să-și ducă viața nu ca pînă atunci, grăbită, gîfîită, galopînd ca sub cravașă ; ci își dorea un trai liniștit, mîngîietor, în care să găsească, în miezul lucrurilor, mai des adevărul decît decepția.

Cu atît mai aprins dorea Solignac acest nou fel de viață, cu cît știa — doar auzise verdictul medicilor — că zilele îi sînt numărate și că, în orice clipă, ar putea muri : o mișcare prea bruscă, o emoție prea puternică, un grăunte de praf, la urma urmei un nimic — și neiertătoarea noapte l-ar fi îmbrățișat pentru totdeauna.

De multe ori, de cînd fusese împușcat de Ciampi, colonelul simțise trecîndu-i pe lîngă tîmplă suflul rece al marelui întuneric. Și începuse să se opună acestei amenințări teribile. Voia să scape, să trăiască, să alunge moartea. Fiindcă i se părea că acum avea pentru ce trăi : fericirea dorită era aproape, era alături, doar să întindă mîna — iar această fericire, cu păr de aur, avea trăsăturile contesei Louise de Farges.

Pe măsură ce săptămînile treceau, pe măsură ce convalescența se apropia, rănitul încerca o bucurie tot mai statornică. Fiindcă această perioadă este, într-un fel, o reîntinerire. Convalescentul privește lucrurile și ființele din jur cu ochi de copil, mirat, fermecat, uluit ; pentru a doua oară ia în stăpînire aerul, lumina, cerul, florile, lumea întreagă.

Solignac reînvia. Respira mai ușor. Putea să se ridice în picioare și, așa, să privească prin fereastra salonului, copacii superbi, nisipul încins de soare — erau ultimele zile ale lui august... Cînd, pentru întîia oară părăsi patul, o făcu sprijinit de umărul lui Castoret și de brațul domnișoarei de la Rigaudie.

Contesa de Farges, foarte emoționată, îl privea de la cîțiva pași pe Solignac — slab, adus de spate, dar mereu zîmbitor. Colonelul o salută cu o mînă pe care boala o făcuse mai subțire, mai albă.

Cînd domnul de Navailles află, de la nepoata sa, că Solignac izbutise, în sfîrșit, să se ridice din pat, spuse :

— Iată o veste bună ! Foarte bine, foarte bine ! Sper că, de mîine, husarul va găsi drumul spre infirmeria cazărmii !

— O, domnule marchiz ! făcu Louise, cu un ton de reproș.

— Ce naiba, colonelul dumitale a abuzat destul de ospitalitatea oferită de dumneata, draga mea, am dreptate ? A fost rănit : foarte bine, a fost reținut și îngrijit. Acum s-a ridicat din pat : călătorie sprîncenată !

— Colonelul de Solignac încă nu e vindecat, domnule marchiz. Orice imprudență poate să-l ucidă pe loc.

— Să-l ucidă ? Pe loc ? Pe un colonel ? Dar ce, e chiar atît de fragil ? Se sparge la cea mai neînsemnată atingere ? Cine o fi fost nătărăul care a fabricat asemenea ostași ? Ei, bine, pe vremea mea, ostașii Maiestății Sale aveau, nu o singură dată, prilejul să-și țină mărun-

talele în palme ! Şi nu mai mureau ! Nu mureau deloc ! Eh, pe timpurile astea, totul a degenerat...

— Din cauză că glontele s-a oprit lîngă inimă şi nu poate fi extras, domnul de Solignac ar putea muri pe loc, dacă ar face o mişcare prea bruscă, dacă s-ar emoţiona prea... Dacă ar...

— ...dacă ar vedea o sperietoare de păsări ! Aşadar, să nu care cumva să fie atins, nici măcar cu o floare ?

— Aproape...

Marchizul de Navailles îşi împinse buza de jos înainte, a dispreţ, şi spuse :

— Pe vremea mea... Domnul de Mornay-Villedeuil, din regimentul Conti, a fost străpuns de încărcătura unei muschete — care i-a găurit superba-i uniformă — dar el a rămas în şa, un ceas încheiat ! Şi, cu toate că era grav rănit, cu toate că domnii aceia de la Facultate au hotărît că nu va scăpa... Ei, bine, toate acestea nu l-au împiedicat ca, în anul următor, să se căsătorească cu domnişoara Cheylla şi să-i facă şapte copii — toţi băieţi ! Aceia erau adevăraţi bărbaţi ! Poate fiindcă nu purtau cocardă tricoloră...

Louise de Farges roşi uşor şi îi întoarse spatele, lăsîndu-l pe domnul de Navailles cu amintirile şi regretele sale, cu comparaţiile lui răutăcioase şi cu întregul său trecut.

Convingerea că Solignac va fi salvat o liniştise, într-ucitva, pe micuţa contesă. Doar simţea că una dintre cele mai îngrozitoare nelinişti ale vieţii ei era pe cale să se risipească şi că îngrijorarea ei de fiece zi parcă nu mai era atît de apăsătoare. Multă vreme se temuse că starea gravă a colonelului nu se va îmbunătăţi, ci din contra, îl va duce la moarte. Credea că nici un om de pe lume cu o rană ca cea a lui Solignac nu ar fi în stare să învingă răul, ca să se însănătoşească. Desigur, se întreba, înfiorată, dacă un bărbat, un erou, un om plin de calităţi, cum era Solignac, ar putea să piară de pe urma rănii căpătate în-

tr-o cursă atît de mișcleșteînținsă, atît de vulgară, la urma urmei... Pînă în acea seară îngrozitoare, frumosul colonel fusese în ochii contesei de Farges (ca, dealtfel, pentru toată lumea) eroul invulnerabil, un fel de Achile pe care dușmanii nu-l putuseră atinge nici la călcîi. Și iată că, totuși, era la un pas de moarte, atins ; iată că totuși, un glonte, tras pe întuneric, de un ticălos care-l pîndise, într-o ulicioară, îi primejduia viața.

— Nu se poate ! se scutura atunci contesa de Farges. E cu neputință să moară tocmai el !

Cu instinctul ei ascuțit de femeie, contesa aproape ghicise cam de unde putea veni lovitura care îl doborîse pe colonel. Cunoștea legăturile dintre Solignac și domnișoara de Olona. Așadar, în jurul acestei dragoste se țesuse o taină a cărei cheie se afla, cu siguranță, în casa învecinată. Însă, doamna de Farges era prea discretă, ca să facă măcar o aluzie la Andreia. Se mulțumea să-l îngrijească pe rănitul pe care hazardul (ea spunea : Providența) i-l adusese în casă.

Convalescența continua pe drumul cel bun. Solignac, în continuare foarte slăbit, se putea, totuși, mișca. Pentru restabilirea mobilității toracelui — deci, a respirației — și sudarea coastelor rupte, Dupuytren îi recomandase bolnavului să poarte, în jurul pieptului, un bandaj de plasture.

Poetul Florival de Saint-Clair, care aflase acest amănunt, subliniase — bîrfind, chipurile, cu haz — după bunul său obicei, cunoscut în saloane, că niciodată vreun erou, din romanele la modă pe atunci, nu se aflase în această neobișnuită situație.

— Cazul acesta este cu totul și cu totul ieșit din comun ! perora Saint-Clair, străduindu-se să dea un strop de finețe și de iluminare chipului său tern și destul de puțin simpatic. Se cunosc destule povești de dragoste și de război, de pildă *Uldaric sau Urmările ambiției* de domnișoara Désirée Castera, sau *Elmonde* de domnul Ducrey-

Duminii și atîtea, atîtea altele. Dar niciodată — auziți ? — niciodată nu cred să poată apărea un roman cu titlul *Colonelul sau Eroismul în corset de plasture !*

Foarte încîntat de propria-i glumă, poetul se prăpădea de rîs.

Într-o zi, cînd o repetase, unul din musafirii obișnuiți ai salonului contesei de Farges îi spuse poetului :

— Vă recomand să-i comunicați acest titlu și colonelului, cînd va fi pe deplin însănătoșit...

La care Florival de Saint-Clair înghiți în sec. De atunci, deveni mult mai reținut în glumele sale.

Însă poetul avea dreptate : Solignac nu mai aducea nici pe departe a erou de roman. Doctorul Dupuytren îi interzisese aproape orice mișcare, nu avea voie să vorbească tare, nu avea voie să meargă prea repede, nu avea voie să urce scări. Dar, cum salonul albastru dădea spre grădina casei, Solignac putea ieși la soare și la aer, fără să încalce prescripțiile medicale. Un șir de castani uriași interziceau privirii să pătrundă dincolo, unde se afla Andreia. Aici, în grădina mare, umbroasă, liniștită, cu bazine în care se zbenguiau pești roșii și pe oglinda cărora pluteau lebede albe, colonelul se credea în altă lume. Aerul, soarele, mirosul de vegetație, parfumul florilor, îl învăluiau, îl mîngîiau, îl trezeau la viață.

Uneori se revolta la gîndul că, de-acum încolo, era condamnat la o viață foarte tihnită și, totuși, amenințată în fiecare clipă de o nenorocire.

— Doctore, chiar nu voi mai încăleca niciodată ? îl întreba el pe Dupuytren.

— Mai tîrziu... Poate... Da, da... mai tîrziu.

— Îmi spuneți mai tîrziu, ca să înțeleg niciodată.

— Spun exact ceea ce spun, colonele. Absolutul este un instrument periculos...

— Și dacă peste o lună primesc ordin să mă întorc la husarii mei ? Voi putea încăleca ?

— Peste o lună ? Cu siguranță, nu !

— Și asta se cheamă viață ! O viață ca asta nu merită atîtea îngrijiri, atîtea...

— Ei, bine, n-aveți decît să urcați în șa ! În acea clipă, viața, care nu merită atîtea îngrijiri, vă va părăsi. Veți scăpa și de ea și de griji și de îngrijiri...

— Oricum, nu pot promite că voi rezista tentației...

— Ar fi sinucidere curată, colonele. Ca, dealtfel, orice altă imprudență. Să ne aducem aminte că cel mai bun doctor este, orice am zice, timpul. Să avem încredere în el, care vindecă totul. Cu firea pe care o aveți, nerăbdătoare, activă, nervoasă, aproape febrilă, nu v-aș recomanda, totuși, să urmați prescripțiile acelui doctor venețian, Luigi Cornaro : acesta, încă de la vîrsta de treizeci și cinci de ani, rău bolnav de gută și de stomac și amenințat de moarte, a găsit mijlocul de a atinge al nouăzeci și nouălea an, aplicînd un tratament pe care singur îl inventase : hrănindu-se doar cu douăsprezece uncii [1] de alimente solide, cu patrusprezece uncii de pîine pe zi și evitînd : frigul, căldura, vîntul, soarele, emoțiile... Cînd, de pildă, a aflat de moartea unui foarte bun prieten, nu și-a dat voie să fie mișcat... ca să nu-și strice sănătatea... Nu aveți un asemenea temperament, colonele.

— Nu, nu-l am și nici n-aș putea trăi ca acest venețian. Dar repet : viața pe care o duc eu, se mai poate numi viață ? Să înlături tot ce ar putea face o inimă să bată : dragoste, ură, pasiune, tot ce biciuiește sîngele, tot ce animă spiritul și înalță sufletul ? Mai bine să mori pe loc, să dispari, să sfîrșești fără păreri de rău. Această odihnă forțată, această existență-închisoare este moarte curată !

— Tra-la-la ! îl întrerupea Dupuytren, cînd Solignac ajungea la acest punct. Mai întîi, binevoiți să nu vă supărați, nu vă lăsați purtați de mînie. Tăcere și calm. Fiecare cuvînt repezit, răstit, e o bucățică de viață risipită.

[1] Greutate veche franceză, sub 30 grame.

Colonelul ajunsese, așadar, să se întrebe dacă mai are vreun rost să se bucure că intrase în convalescență.

Și, totuși, se bucura. Spera, în ciuda medicilor. Rana începuse să se vindece, iar durerile îngrozitoare să mai cedeze. Și apoi, viața îl atrăgea, îl chema, i se promitea! Și încă ceva: n-ar fi vrut cu nici un chip să dispară — cum zicea el — fără să afle, ce gîndea, ce simțea femeia în casa căreia fusese primit și îngrijit. Imaginea Louisei de Farges pusese stăpînire pe el, cu totul, despotic. Convalescentul vedea în această femeie consolarea, alinarea suferințelor și... chiar mai mult decît atît.

Suferința lui atroce fusese, un timp, îndoită: nu se putea gîndi la Andreia, fără să i se strîngă inima. Andreia, complicea lui Agostino. Trădarea ei îi sfîșia sufletul de durere. Dar, după un timp, mînia făcu loc unei ușurări chinuite, nu pentru că și-ar fi schimbat părerea — că, adică el se înșelase și că, în realitate, Andreia nu ar fi avut nimic de a face cu capcana întinsă de fratele ei — ci pentru că un fel de uitare dulce, un fel de nor acoperise trecutul său, lăsînd o singură spărtură prin care — ca într-un tablou înrămat — strălucea chipul fermecător al contesei de Farges.

Felul în care trecea timpul în casa de Farges, de cînd începuse convalescența, favoriza, într-adevăr, apropierea contesei de frumosul Solignac. Curtezanii și suspinătorii, care roiseră și înainte în jurul Louisei, reapăruseră, în frunte cu nelipsitul Florival de Saint-Clair.

Întins într-un fotoliu, Solignac asculta — cu o neplăcere pe care numai cu greu și-o putea ascunde — trîncănelile, împănate de mitologie, pe care junii la modă le debitau anume pentru urechile contesei. Simțea un chef teribil să le întrerupă madrigalele, care-l enervau strașnic, însă contesa îi surîdea din cînd în cînd și colonelul se potolea, ca prin farmec.

Într-una din zile, Florival de Saint-Clair observase, cu glas tare, graba cu care contesa intervenea ca să-l calmeze pe Solignac.

— Dar ce aţi vrea ? răspunsese ea. Cea mai neînsemnată emoţie ni l-ar putea lua. Mă aflu aici, deci îl păzesc !

— Din pură caritate, contesă ?

— Să nu ne jucăm cu cuvintele : faţă de un erou îţi arăţi recunoştinţa, nu caritatea ! retezase ea discuţia.

Florival se străduia cu disperare să contrabalanseze influenţa lui Solignac asupra contesei, influenţă ce creştea văzînd cu ochii. Îşi îndoise dovezile de atenţie, grijile, îngrijorările şi... poezia. Cînd îi cînta la harpă vreo romanţă oarecare — desigur, de amor — cu ajutorul căreia voia să-i facă, mai pe ocolite, curte, cînd recita, cu leşinuri studiate în glas, versuri din producţia proprie, pe care Louise, bună, delicată, le accepta cu o politeţe reţinută, ce-i smulgea bietului poet suspine sfîşietoare.

Toţi aceşti tineri, care nu conteneau să o acopere de omagii, îi păreau Louisei de Farges atît de searbezi, inutili şi proşti în comparaţie cu ostaşul al cărui obraz era încă marcat de aripa morţii ! În cel mai neînsemnat cuvînt al lui Solignac, într-o simplă mulţumire, într-o privire, era atîta loialitate, atîta adîncime şi sinceritate a unui sentiment — pe care încă nu-l mărturisise — atîta afecţiune devotată, încît toate celelalte îi păreau nesărate ; pură comedie.

Obişnuită cu triumfurile mondene, măgulitoare şi convenţionale, ajunsese să se simtă sătulă de ele ; acum avea nevoie de sinceritate, de adevăr, de ceea ce consolează, atrage şi reţine, constituind adevărata forţă şi adevăratul farmec al unui bărbat. Toate acestea le aflase la cel pe care-l văzuse murind, iar acum îl vedea reînviind sub ochii ei.

Uneori îi scăpa cîte un oftat : se gîndea la Andreia şi se întreba dacă Solignac o mai iubea pe italiancă. La acest gînd, contesa, veselă şi surizătoare, se întrista pe dată.

Dar numaidecît se scutura și alunga norii îndoielii :

— La urma urmei nu mă interesează. Cu ce drept mă amestec în gîndurile domnului de Solignac ?

Ceea ce n-o împiedica deloc să constate absoluta superioritate a colonelului asupra tuturor celor care o înconjurau. Oricît de amenințat de moarte era, Solignac arăta mai bărbat, mai dîrz, mai hotărît, mai dispus să se sacrifice pentru o cauză nobilă, decît toți acești filfizoni eleganți, cu veșniccle lor madrigaluri siropoase și fără har, curtînd, aici, frumusețea și averea contesei de Farges, după cum, în alte saloane, făceau curte puterii.

Astfel treceau zilele. Solignac se înzdrăvenea încetul cu încetul, cel puțin în aparență. Trecuseră cîteva săptămîni bune de cînd era oaspetele contesei, în ciuda bodogănelilor domnului de Navailles și a strîmbăturilor din nas ale lui Lanjallais, majordomul. Dupuytren declarase ritos că bolnavul nu trebuie să-și facă iluzii că va putea părăsi casa de Farges înainte de jumătatea lunii septembrie. Încercarea prin care trecuse Solignac fusese dură, lungă, însă, lucru ciudat, colonelul o găsea prea scurtă, pe măsură ce se apropia data fixată pentru plecare. De parcă ar fi avut un vis frumos și, deșteptîndu-se, i-ar fi părut rău că nu se prelungise. Fiindcă fusese oare altceva, decît un vis frumos ? Acest popas liniștitor, în plină febră, această blondă arătare, blonda Louise, apărută parcă anume ca să-i șteargă din memorie chipul Andreiei...

— N-ai ce face : toate lucrurile, mai cu seamă cele frumoase, au un sfîrșit, se consola colonelul. Așa că n-are rost să mă chinui. La naiba cu visurile !

Îl anunță pe Castoret că venise momentul plecării din casa de Farges.

— Cînd, dom' colonel ? întrebă husarul.

— Peste cîteva zile.

— V-ați înzdrăvenit, dom' colonel ? Că, de nu...

— Că de nu, ce ? M-am săturat să mă tot gîndesc la datoria pe care trebuie să i-o plătesc celui care a tras în mine !

— Adevărat, dom' colonel, numai că... Trebuie să fiți cu mare băgare de seamă. Că încă nu v-ați făcut bine. Încă multă vreme o să fiți în primejdie — cu la fel, că încă nu mi s-a închis zgaiba de la gît.

— Fii fără grijă, Castoret. Vreau să trăiesc, auzi ? Vreau să trăiesc ! Nu pentru mine : pentru el și pentru ea !

— *Ea ! Ea !* Iar, dom' colonel ? Iar ? Bine, *el*, să zicem că știu cam cine-i. Da' *ea* ?

— Ocupă-te mai bine de Catissou, să nu cumva să-i dea oalele-n foc. Iar întrebările, păstrează-le pentru tine.

— Asta așa-i, dom' colonel. Ce este, este : fiecare cu tainele lui...

Solignac se îndreptă cu pași grijulii spre grădină. Ciudat lucru : nu se gîndea nici o clipă la cealaltă grădină, apropiată, vecină, unde poate că, în acest ceas, Andreia ședea pierdută în gînduri.

Louise de Farges sta pe jumătate întinsă pe un divan la umbră : alături, în picioare, Florival de Saint-Clair, lîngă harpă, și alți trei tineri îmbrăcați după ultima modă.

După ce schimbă o privire cu Louise, Solignac rămase departe, atent doar la peisaj. Soarele, la asfințit, dădea strălucire și celui mai mărunt fir de iarbă.

— Ah viața ! Viața ! își șoptea Solignac, respirînd cu nesaț.

Soarele apunînd, întunericul se lăsă pe nesimțite.

— Iată primele stele ! spuse Louise, privind cerul.

— Ce păcat, ce păcat că nu avem, aici, tubul optic al lui Cassini ! interveni Saint-Clair.

— Ce păcat, ce păcat să pui ceva rece, străin, între ochiul nostru, fierbinte, și ceea ce e frumos ! nu se putu stăpîni să spună Solignac, de obicei, puțin visător, azi însă deosebit de sensibil la splendoarea cerului.

— Colonele, i se adresă Florival, așadar oracolul de la Epidaur, copilul lui Chiron, s-a pronunțat ? Sînteți vindecat ?

— Așadar, aproape vindecat, domnule.

— Cu atît mai rău pentru spanioli și pentru englezi ! Veți înfrunta, așadar, din nou țevile lor scuipătoare de foc și de moarte și, în sunetul războinicei goarne, veți secunda cu sabia-vă neînfricată paloșul de la Bayonne al invincibilor noștri bravi ?

— Paloșul de la Bayonne ? se miră Solignac.

Contesa zîmbi :

— Nu știați că, în limbajul lui Saint-Clair, asta înseamnă... baionetă ? Că țevile scuipătoare de foc sînt armele... după cum plugului poetul nostru îi spune... *fier agrest* ; mai departe : marea este *umeda Neree*, iar cafeaua... *timidul copăcel de Moka*...

— Acesta este nobilul stil, contesă. Putem oare vorbi precum vulgul ?

— Saint-Clair are dreptate ! încuviință cealaltă tînără elegantă.

— Contesă, reluă Florival de Saint-Clair, îngăduiți-mi să vă recit, dumneavoastră, care arborați, în deplinu-i strălucire, stindardul sensibilității, îngăduiți-mi, așadar, să vă recit un madrigal pe care l-a alcătuit un bun prieten, pentru...

— Pentru ?

— Pentru cea mai fermecătoare femeie de la Curte, contesă !

Solignac se încruntă ușor și își mușcă mustața.

— Țineți cu orice preț să-mi recitați versurile prietenului ? întrebă Louise.

— O, da ! Chiar foarte mult !

— Bine... încuviință ea, continuînd să privească stelele.

Poetul Florival de Saint-Clair tuși, își drese glasul, își aranjă cravata, dealtfel aranjată, apoi, cu o voce de cap,

și mai ridicolă prin faptul că ținea să sublinieze fiecare silabă, începu :

— *Cydalissa : Portret...* Oh, desigur, un portret în opt versuri. Ar fi fost nevoie de un poem întreg, de o odisee, ca să putem descrie toate acele minunate daruri cu care zeii au împodobit făptura de vis a Cydalissei... Numai că operele lungi — și poetul zîmbi, cu adîncă înțelegere pentru slăbiciunile omenești — îi înspăimîntă pe unii...

— Adică pe prietenul autor al madrigalului, surîse contesa.

Zîmbetul lățăreț de pe chipul îngust al poetului se îngustă și el, devenind mai discret. Poetul din el se simțea înțeles...

— *Cydalissa : Portret !* repetă el și începu să recite cu înflăcărare :

Venus, al cărei templu ne atrage,
Spre frumusețea-i blondă ne împinge.
Blond auriu, sfidează și respinge
Pictura în ulei ca și pastelul !
Ochiu-i albastru oglindește cerul..

Ochiul Cydalissei nu este cu totul albastru, se întrerupse Florival, dimpotrivă, este negru ca Erebul. Dar aceasta este o licență poetică... Așadar :

Ochiu-i albastru oglindește cerul ;
A sa voce-i fermecată
Pe cînd contempli luna cea roșcată
La luna de miere te duce gîndul !

— Dumnezeule ! pufni ușor colonelul. Ce nătărău ! mai gîndi el.

În acest timp, cei trei tineri aplaudau cu foc

— Dragul meu Saint-Clair, i se adresă contesa cu fermecătoare ironie, așadar Cydalissa este roșcată ?

— Da... Nu ! Nu chiar roşcată... răspunse poetul încurcat. Părul ei... Ei, da, părul Cydalissei este, de fapt, blond, chiar blond cu totul, însă, ştiţi, rima...

— O, dar rima nu vă creează nici un fel de dificultăţi ! Observ că rimaţi atit de uşor *împinge* cu *respinge* — nimic mai simplu. Vă sfătuiesc, totuşi, să eliminaţi „luna roşcată" şi „ochiul albastru", altfel, cu siguranţă că Cydalissa nu se va recunoaşte în acest portret...

Nefericitul poet rămase ca ţintuit pe loc şi cu gura căscată. Louise se ridică :

— S-a făcut răcoare, nopţile de septembrie nu se pot compara cu cele de iulie... Vă las, colonele. Adio, colonele. Adio, domnilor.

Saint-Clair era cu totul năucit, mirat şi nemulţumit de primirea pe care contesa o făcuse madrigalului, aşa că plecă şi el, întovărăşit de prietenii săi.

— Pe mîine, i se adresă din nou contesa lui Solignac.

— Mîine... înghină el. A, da, mîine... Nu vi se pare dureros, crud, acest cuvînt : *mîine* ?

— De ce mi s-ar părea dureros ? se opri ea, tulburată.

— De ce ?... Acest cuvînt... Asta-i tot ce aveţi să-mi spuneţi, contesă ?

— Dar nu înţeleg...

— Ei, bine, mîine voi părăsi această casă. Această casă în care puţin a lipsit să mor. Această casă în care am suferit, casă pe care o voi regreta întotdeauna. Pentru că dacă, în această casă mi-a curs sîngele, m-am bucurat aici de un balsam care...

— Un balsam ? Anume ?

— Privirea dumneavoastră, doamnă !

Contesa mai întîi roşi, păli apoi, după care îi răspunse, cu un uşor tremur în glas :

— Aş fi fericită, colonele, dacă aş şti că mi-am putut achita o datorie de recunoştinţă faţă de cel care mi-a salvat viaţa.

— Datorie ! Achitare ! Iar cuvinte crude ! Dar ce îmi datorați mie, doamnă ? Fericitul eu am fost, pentru că am avut prilejul să vă vin în ajutor, să cuprind cu bra...

Se opri și își trecu palma peste frunte.

— Nu-mi datorați nimic, doamnă. Ați fost, pentru mine, o zînă binefăcătoare... o prietenă, o soră...

— O soră... repetă Louise, întristată, gîndindu-se la Andreia.

— Pentru ce vorbiți de salvare ? continuă Henri. Adevărul este că dacă cineva datorează cuiva viața, atunci acela sînt eu ! Eu vă datorez viața ! Da, pentru că, dacă n-ați fi fost dumneavoastră, singur nu m-aș fi putut lupta împotriva răului care mă doborîse. Pentru muribunzi, sînt anumite clipe în care universul întreg dispare, iar viața, care încă mai pîlpîie, pare o povară peste puteri. În acele clipe, mă gîndeam la dumneavoastră, doamnă, și, în ciuda rănii încă deschise, în ciuda temerilor lui Dupuytren, în ciuda pronosticurilor lui sumbre, îmi ziceam : „Nu, nu voi muri. Vreau să trăiesc, trebuie să mă întorc la viață, ca s-o revăd, vreau să trăiesc, pentru a-i mulțumi și pentru a-i rămîne devotat". O, iertați-mă, adăugă colonelul, zîmbind, cînd mă gîndeam la dumneavoastră, nu vă dădeam nici un nume. Pentru că purtați mai multe : bunătatea, mîngîierea, speranța !

Auzind aceste cuvinte, pe care Solignac le rostise încet — abia de se puteau auzi — pe un ton de rugă, parcă temător să nu o supere, Louise se tulbură profund. De pe buzele convalescentului nu scăpaseră doar cuvinte de mulțumire...

Asemenea fraze — cu oarecari variațiuni — auzise de sute de ori. Dar ceea ce părea banal și stupid la alții, în gura lui Solignac suna altfel, cu totul altfel. Era adînc mișcată, deși se străduia să se stăpînească, nevoind să-i arate colonelului tulburarea de care fusese cuprinsă și care parcă o ținea prizonieră.

Dar, gîndul că Andreia mai dăinuia încă în inima lui Solignac o împiedica pe Louise să se lase în voia instinctului, care o împingea spre colonel. Încercă să întrerupă discuția :

— Vă rog să tăceți, spuse ea cu un zîmbet pe care l-ar fi vrut sever. Știți că vi s-a interzis cu desăvîrșire orice emoție, orice...

— Mai bine amintiți-mi că mi s-a interzis cu desăvîrșire să respir. Vă repet : sînt al dumneavoastră, în întregime, contesă — iată ce înseamnă, pentru mine, să trăiesc. Restul se numește a vegeta.

Louise de Farges deveni dintr-o dată serioasă. Cu glas gîtuit de emoție spuse :

— Am fost fericită că am putut să smulg din ghearele primejdiei o viață glorioasă. De acum încolo, Dumnezeu să vă aibă în paza lui. Și amintiți-vă că veți avea totdeauna în mine pe cea mai devotată și sinceră prietenă !

— Doamnă... murmură Solignac, neîndrăznind să rostească tare numele care îi stătea pe buze : *Louise*.

Ținu un moment mîna contesei, care pălise ușor și își coborîse pleoapele.

Catherine Magnac întrerupse această liniște plină de cuvinte nerostite, anunțîndu-și stăpîna că domnul de Navailles dorește s-o vadă.

— Domnul marchiz e cumva bolnav, Catherine ? întrebă ea.

— Nu, doamnă contesă ! Domnul marchiz vrea doar să o roage pe doamna contesă să semneze o hîrtie, ceva cu un pămînt pe care l-a vîndut prin domnul Lanjallais.

— Bine, spuse Louise. Poți să pleci, Catherine. Adio, se întoarse spre colonel. Sau mai degrabă : la revedere.

Apoi reveni, dînd ultimelor cuvinte, poate fără voia ei, un ton mîngîietor.

— Pe curînd.

— Pe totdeauna, răspunse Solignac.

Colonelul nu mai avea de petrecut sub acest acoperiș decît cîteva ceasuri. În timp ce Castoret împacheta lucrurile stăpînului, acesta era încercat de o senzație ciudată, asemănătoare celor din ajunul vreunei noi campanii militare. O dată mai mult, lăsa în urma lui o pasiune abia născută, dar puternică, și pleca drept înainte, spre necunoscut. O, cît de mult ar fi dorit să rămînă în această casă ! Eleganța feminină a casei de Farges îl cucerise, îl pătrunsese. Plecînd, simțea că lasă cîte ceva din el în fiecare dintre aceste mobile care îl văzuseră pe moarte, apoi întremîndu-se, care fuseseră martore la nașterea pasiunii lui pentru Louise. Nu le va mai revedea. Așadar, la drum ! Însă, de această dată, cu o rană în piept, cu scrijelitura morții pe frunte, tîrîndu-și trupul mutilat, fără să mai fie cuprins de beția viitoarelor victorii și de promisiunile gloriei...

— Se pare că am devenit melancolic, constată Solignac.

Încercă să-i arunce lui Castoret unul din acele cuvinte cazone, care sună ca o goarnă. Dar cuvîntul se auzi trist, fără vlagă și melancolic în salonul albastru. Martial — care și el se gîndea la durerea despărțirii de ființa iubită — nu răspunse ca de obicei.

Părăsind casa Louisei de Farges, Henri de Solignac avusese de gînd să se întoarcă la vechea lui locuință, însă domnișoara de la Rigaudie opusese o rezistență sălbatică. Pusese să se mobileze, pentru colonel, un mic pavilion aflat în grădina ei. Cînd auzise de intenția colonelului, izbucnise :

— O ! Pe legea mea, că e cea mai proastă glumă pe care mi-a fost dat s-o aud în ultima vreme și, slavă Domnului, ultima vreme e destul de lungă, iar glume din astea am auzit o grămadă ! Va să zică, așa : găzduiesc nevestele amicilor dumitale, accept să mi se bortilească fru-

morcoți de grădină, ca să poată scăpa camarazii dumitale de foame, iar dumneata, domnule, să te duci la han ! La un han păduchios, și pe deasupra c-o rană-n piept ! Nu cumva îți închipui că te-ai însănătoșit ? Mai degrabă : nu cumva ai înnebunit ?

— Să sperăm că nu. Dar mă temeam...

— Te temeai că mă deranjezi, nu ? Că abuzezi, nu ? Ei, rostește odată cuvîntelul acela drăgălaș, care-ți stă pe limbă, zi-l ! Auzi : să abuzeze ! Bineînțeles că sînt o povară ; recunosc : mor de ciudă că sînt silită să rămîn în Parisul ăsta împuțit, pe o vreme ca asta, cînd treburile mă cheamă la Solignac. Dar nici atît de rea nu sînt, încît să te miri că am pus să se pregătească pavilionul pentru dumneata !

Solignac înghiți în sec. Domnișoara de la Rigaudie continuă :

— Ce să mai lungim vorba, rămîne hotărît ! Dacă nu mă deranjează prezența doamnei Rivière, cu atît mai puțin mă va deranja prezența dumitale. Ea își are apartamentul ei, dumneata vei sta în pavilion. N-ai decît să primești acolo pe cine dorești, pe toți ofițerii dumitale și pe... și pe cine mai vrei, n-ai decît să trăiești după cum te taie capul, iar dacă te va plictisi prezența mea, ei bine, n-ai să mă vezi ! O să rămîn singură, cu Thérèse, care nu-mi displace, și cu micuțul Jack, care-mi place ! Ia-ți și ordonanța, ia-ți-l și pe acest... cum îl cheamă ? cum îl cheamă ?... A, Castoret ! Adu-ți pe cine dorești, ești la dumneata acasă, așa s-a hotărît !

— Ah ! făcu Solignac cu admirație. Cea mai minunată dintre toate femeile.

— Hei, hei ! Atenție, că mă superi ! Deși... la urma urmei, cam ai dreptate să-mi fii recunoscător. Știi ce anume și cît am sacrificat eu pentru dumneata ?

— Nu.

— Nu ? Ei, bine, iată ce : întreaga lună septembrie,

domnule, luna *mea* septembrie ! Cînd trebuia să fiu acolo, la Solignac, cu neisprăviții aceia, să le arăt cum să lucreze, să-i supraveghez, să nu-i las să-și facă de cap ! Luna septembrie, fir-ar să fie, chiar luna septembrie, în care sînt atîtea de făcut, la țară, și toate foarte importante. Or să lucreze, neisprăviții, după capul lor, în dorul lelii, fir-ar să fie ! Dar nu te pot lăsa aici, singur singurel. Am eu o slăbiciune pentru... Cînd sînt aici, la Paris, gîndul mi-i la Solignac ; iar dacă aș fi plecat la Solignac, m-aș fi perpelit tot timpul cu gîndul la glontele acela blestemat care nu și-a găsit, afurisitul, alt loc decît lîngă inima băia... În sfîrșit, bineînțeles că sînt o proastă bătrînă, care mă dau de ceasul morții din pricina unui neisprăvit... Dar dacă nu pot altfel ?... N-am dormit toată noaptea la gîndul că, în această dimineață, ai să-ți iei catrafusele și-ai să tragi la han, la un han păduchios și împuțit, cînd eu... Dar destul cu trăncăneala : trăsura mea așteaptă. Să mergem !

— Vreți să vă spun ceva ? făcu Solignac. Dar, mai întîi, să vă sărut.

— Pe mine ! se înspăimîntă, comic, domnișoara de la Rigaudie. Stăpînește-te, băiete, și trezește-te : ai greșit adresa — obraji de catifea, nu scoarță de copac bătrîn, ca ai mei !

Și pentru că Solignac o cuprinsese în brațe :

— Nici o mișcare ! Fii atent ! Glontele ! Ah, dar ești cu adevărat nebun, băiete !

Se desprinse și se răsuci spre Castoret :

— Înainte-marș, răcane !

Castoret, hlizindu-se, cu gura pînă la urechi, sălță pe umeri cufărul cu lucrurile colonelului.

Cînd poarta grea a casei de Farges se închise în urma lor, Solignac oftă :

— Oare o voi revedea curînd pe Louise ?

Pentru că nu-și lăsase aici numai o parte din sînge, ci și o bună parte din inimă.

II

BERNARD THÉVENOT

În timpul care se scursese de la atentatul împotriva lui Nollignac, maiorul Rivière nu-şi părăsise ascunzătoarea. Colonelul Thévenot îi atrăsese atenţia, prin Chambaraud, că cea mai mică imprudenţă ar putea pune poliţia lui Fouché pe urmele sale. *Varus* îi oferise şi mijloacele să părăsească Parisul şi să se ascundă pe la vreo fermă din împrejurimi, sau, chiar, să se îmbarce pe vreo corabie şi, cu un paşaport fals, să ajungă în America.

Dar Claude Rivière nu voia să dea bir cu fugiţii, nici să evite primejdiile. Intrase, împreună cu Oudet, într-o organizaţie de patrioţi — aceasta însemna că trebuia să împărtăşească soarta camarazilor săi : să învingă împreună, ori împreună să piară.

— Prezenţa mea la Paris poate fi utilă, răspunsese el propunerii. Aşa că rămîn aici.

În zadar încercase bătrînul Jean Rivière să schimbe hotărîrea fiului său. Acesta rămăsese neînduplecat.

— Eşti mai legat de politică, decît de tatăl tău, fiule, îi spunea mereu bătrînul postăvar, clătinînd din cap cu amărăciune. Eh, cînd oamenilor le intră ceva în cap... Dar mai bine să tac...

Bietul om se resemnase cu această situaţie.

Chambaraud îi vizita destul de des pe Claude Rivière. Prudent, lăsa un oarecare timp între o vizită şi alta, ca să nu deştepte bănuieli — fostul convenţional era obişnuit cu asemenea lucruri. Dar în discuţiile dintre cei doi niciodată nu se aducea vorba despre Thérèse, de parcă nepoata unuia, soţia celuilalt, nici n-ar fi existat.

În schimb, Rivière cerea veşti despre Împărat.

— Împăratul... se întuneca fostul convenţional. El domneşte, stăpîneşte, iar oamenii mor ca muştele...

Şi Chambaraud clătina din cap, de parcă ar fi vrut să spună că Franţa îşi urma drumul sortit şi că nimeni nu mai poate schimba nimic.

Ca să omoare timpul acestei odihne forţate, Rivière încercase să înveţe limbi străine, să studieze noul armament — aflat doar în fază de proiect. Dar, după scurt timp, cartea sau pana îi căzuseră din mînă, iar gîndurile îi zburau spre Thérèse, cea care îl trădase, îl umilise.

Se simţea din ce în ce mai nenorocit în situaţia în care se afla, ştiind că tovarăşii lui de luptă şi de idei îşi continuau activitatea lor febrilă. Ştia, de asemenea, că în casa din strada Cairo, la Filopemen, aveau loc, cu regularitate, întruniri. Lui i se transmisese să se ţină deoparte, dar să fie pregătit de luptă, pentru că momentul favorabil nu era departe.

Colonelul Bernard Thévenot dăduse un nou impuls organizaţiei, acum mai vie, de la alegerea lui ca şef. El era de părere că deznodămîntul trebuia grăbit, cu orice riscuri. Prea mult sînge francez curgea pe pămînt străin. Franţa slăbea pe zi ce trecea, se epuiza. Venise clipa răsturnării despotismului şi înscăunării libertăţii.

Cu prilejul unei reuniuni — la care era prezent şi Agostino Ciampi — Bernard Thévenot anunţă că, în curînd, toţi conjuraţii, adunaţi acum în jurul lui, aveau să-şi pună viaţa în joc.

Nici unul din cei prezenţi nu se arătă impresionat de această veste.

Agostino însuşi, cu o neruşinare nemaipomenită, intervenі, spunînd că, din moment ce organizaţia are ceea ce se numeşte nervul războiului, adică bani, se putea trece de îndată la acţiune. Desigur, marchizul voia să afle dacă politele false, aflate în păstrarea lui Varus-Thévenot, aveau să fie prezentate curînd spre achitare băncii Borde şi Cazavan.

Însă Thévenot nu avea de gînd să se atingă de acele fonduri decît în momentul în care lupta va fi început. Mai ales că era vorba de zile...

— Răspundem cu toţii la această chemare ! strigă Agostino cu hotărîre.

— Nu va lipsi nici unul ! Vom fi prezenţi cu toţii ! adaugă şi Harmodios.

Treizeci de glasuri bărbăteşti repetară :

— Cu toţii !

Această scenă, în aparenţă teatrală, era plină de o adevărată măreţie. Participanţii — unii în uniforme militare, alţii în haine civile, aşezaţi pe scaune sau stînd în picioare, grupaţi în jurul lui Thévenot — jurară cu simplitate să învingă ori să moară.

Agostino, oricît de sceptic era, oricît de sătul de asemenea scene, nu-şi putu stăpîni un fior de admiraţie.

— Foarte bine, spuse deodată Thévenot. Fiecare dintre noi îşi va face datoria. Scopul nostru este liberarea patriei, a Franţei. Dintre noi unul singur este străin (Agostino înalţă capul), dar el aparţine acelei brave nobilimi napolitane care şi-a vărsat sîngele pentru popor, care a luptat, care a fost proscrisă, exilată, aruncată călăilor şi care nu are egal pe binecuvîntatul pămînt al Italiei — decît poate în curajoasa populaţie romană, hotărîtă să lupte şi să moară pentru libertate. Acest om ştie foarte bine că, luptînd pentru patria noastră, luptă şi pentru patria sa ! Marchizul de Olona este gata să-i urmeze pe francezi pînă la moarte !

— Pînă la moarte ! răspunse marchizul cu îndrăzneală.

— Pe curînd, încheie Varus.

Filadelfii se despărţiră în mici grupuri, ca să nu atragă atenţia poliţiei.

Chiar a doua zi după această reuniune, Thévenot bătu la uşa lui Rivière.

— Varus, se bucură Claude Rivière, recunoscîndu-l pe colonel.

Se îmbrățișară.

— Dacă ați venit, înseamnă că ceasul este aproape, spuse maiorul.

— Într-adevăr, țelul nostru este aproape, răspunse Thévenot. Dacă vreodată Franța a fost pregătită să-și ia soarta în propriile-i mîini, atunci astăzi este momentul!

— S-a întîmplat ceva grav care a determinat această hotărîre? se interesă maiorul Rivière.

— Nu. Însă această nefericită națiune a plătit cu prea mult sînge toanele unui despot. Luptă la mii de leghe de pămîntul natal, în Spania, pe Dunăre. Războiul, această fiară nesătulă, înfulecă fără oprire, zi de zi, tot ce este mai bun, mai puternic, mai luminat. Țara se află la capătul puterilor. În locul libertăților, ni se azvîrle, ca la ciini, ciolanul gloriei. Dar, această glorie ne costă mult prea scump. Oricît de curajoși, oricît de bravi ar fi ostașii noștri, dacă acest blestemat regim mai durează, e de prevăzut o catastrofă îngrozitoare: Europa coalizată se va arunca asupra noastră și se va răzbuna, se va răzbuna cumplit de înfrîngerea din '92.

— Dar armata noastră este foarte puternică, spuse Rivière. Ostașii noștri de astăzi sînt mult mai buni, mai bine pregătiți decît cei care formaseră, în pripă, batalioanele de acum șaptesprezece ani!

— Fără îndoială. Dar ce vor putea face împotriva puhoiului? Apoi, pe ce se reazemă puterea militară a lui Napoleon? Era cît pe-aci să se prăbușească, după Essling. Acum cunoaște înfrîngeri pe toate fronturile. Ah, biată Franță! Nu am cumpărat noi oare, cu propriul nostru sînge, dreptul de a ne vedea din nou muncind și odihnindu-ne în pace? I-am alungat pe dușmani de pe pămîntul patriei și eram mîndri că sîntem independenți și nu ceream decît să fim liberi, după cum eram victorioși. Dar, vai, am fost împinși în tot felul de aventuri, măcinați, tocați pe pămînturile cucerite. Iată că norocul a obosit să ne tot zîmbească. În ciuda lui Ney și a lui Jourdan, Peninsula Ibe

ită va fi pierdută. Soult e alungat din Portugalia de Wellington, care mărşăluieşte spre Madrid. Talavera a fost o înfrîngere. Expediţia lui Walcheren e un avertisment. Mounet — pe care Napoleon îl trateză de laş, drept care îl va condamna la moarte — a capitulat la Flessing, la 15 august, după ce a îndurat un bombardament de trei zile. Iată, deci, că inamicul a devenit îndrăzneţ, iată că noi am devenit timizi. Semnele sînt prevestitoare de rele. Cînd am aflat că Fouché — pe care, azi, Napoleon îl blamează — a trimis la Anvers gărzile naţionale, pe toţi recruţii, pe toţi jandarmii călări şi a promis că va trimite de îndată optzeci de mii de oameni prinşi cu arcanul, mi s-a părut că am un vis urît. Pentru că nu puteam uita că, în acel moment, englezii ameninţau Belgia şi nu Franţa, nu patria, pe care noi am slujit-o, am apărat-o şi am liberat-o, nu patria era năpădită de oştile lor !

Ochii lui Thévenot, adînc înfundaţi în orbite, ardeau ca doi cărbuni aprinşi. Claude Rivière era profund impresionat de cuvintele colonelului : perspectiva invaziei şi a înfrîngerii îi apărea, acum, şi lui în toată grozăvia. Desigur, era nevoie de un deosebit de ascuţit simţ al pericolului care ameninţa naţiunea, pentru ca bărbaţi ca Oudet, Thévenot, Rivière — atît de severi în privinţa disciplinei militare — să iniţieze o conjuraţie. Sclavi ai datoriei, ei se aruncaseră, totuşi, cu trup şi suflet în această aventură, crezînd cu fermitate că erau cei chemaţi să asigure libertatea patriei.

După ce îi mai spuse o dată maiorului că aşteptarea nu avea să se prelungească prea multă vreme, Thévenot îi enumeră mijloacele materiale de care dispunea organizaţia. Filadelfii nu erau bogaţi, dar fondurile pe care le aveau le ajungeau pentru cumpărarea de arme.

— Dealtfel, continuă Varus, adevărata noastră forţă se află în opinia publică. Dacă ne vom rezema doar pe noi înşine, conjuraţii, cu siguranţă vom fi zdrobiţi. Ceea ce ne va asigura, mai devreme sau mai tîrziu, victoria va fi cre-

dinţa a cît mai multor oameni, că opresiunea nu poate dăinui. Chiar dacă noi vom fi înfrînţi, mîine se vor ridica alţii, imitatorii, urmaşii, iar noi, de acolo, din mormînt, vom fi mulţumiţi !

Cei doi mai discutară despre poliţele ce urmau a fi trase asupra băncii Borde şi Cazavan — poliţe care constituiau o mare parte din fondurile aflate în rezervă. Rivière, ca fost casier al organizaţiei, îi împărtăşi lui Thévenot metodele folosite de el pentru a centraliza cotizaţiile şi a le pune la adăpost de poliţie.

Înainte de a se despărţi, Rivière, aflînd că Napoleon avea de gînd să se întoarcă în ţară, observă, îngrijorat :

— În acest caz, armata ne va zdrobi.

— Armata de pe Dunăre nu va trage în foştii camarazi de arme, răspunse Thévenot. Şi chiar dacă vom muri, ce contează, vom muri pentru libertate !

După care Thévenot plecă, lăsîndu-l pe Rivière fericit. Gîndul că în curînd va suna ceasul liberării îl făcea să uite de Thérèse şi de toate amărăciunile legate de ea.

Dealtfel, în ultima vreme nu-i mai rostise numele faţă de puţinii lui vizitatori. Bătrînul Jean Rivière mai scăpa uneori cîte o aluzie la Thérèse, dar fără să-i pronunţe numele.

— Ce te frămîntă ? îl întreba uneori pe Claude. Mereu cazi pe gînduri...

— A, nu, nimic... Nu mă gîndesc la nimic...

— Dacă nu s-ar vedea... şoptea bătrînul, şi urma : Ţi-a jucat destule feste creatura *aia* ! — apoi, grăbindu-se să abată discuţia alunecată pe o pantă primejdioasă, adăuga : bine, bine, politica şi iar politica, asta te frămîntă, se vede cît de colo ! Dragul meu băiat, tare mă tem că de boala asta nu te mai vindeci niciodată !

— Pentru că nu mai am timp, sînt prea bătrîn...

— Ei, da, da... Ţi-au cam încărunţit tîmplele, bietul de tine ! Dar ce să-i faci, omul se schimbă mereu, mereu, une-

ori de la an la an. Uite, de pildă cu... Eu nu sînt militar, nici războiul nu-mi place, n-am luptat ca tine la Micul Saint-Bernard... Dar dacă te-ar fi... dacă ai fi murit acolo, unde te-au ținut închis... Dar spun prostii. Moartea altuia nu mi te-ar mai fi întors de la groapă... Oricum, atunci mi-am zis : dacă mi-l impușcă pe Claude al meu, nu mă las pînă ce nu ucid și eu măcar pe unul din judecători !

— La ce bun ? Judecătorii ar fi ascultat de conștiința lor, așa cum eu ascult de a mea. Fiecare cu sarcina lui.

Un asemenea răspuns, dat pe un asemenea ton — ferm, dar și încărcat de melancolie — nu avea darul să-l liniștească pe sărmanul părinte.

Bătrînul Jean era atît de convins că pe fiul său îl pîndeau zeci de primejdii, încît îi propusese, într-un rînd, să se mute la el. Fostul postăvar își spunea că, în acel caz, dacă poliția ar fi venit să-i aresteze feciorul, ar fi putut să-l apere ori să ceară ajutor prin vecini. Dar maiorul refuzase. Pe de o parte, nu voia să-l expună și pe tatăl său primejdiilor — își dădea seama că bătrînul voia să-i fie de ajutor — pe de altă parte, însă, prinsese gustul singurătății : această viață, dusă în ascuns, ferită de ochii lumii, într-o locuință știută doar de trei-patru apropiați, avea pentru el, abia-scăpatul din umbra închisorii, un farmec aparte, amar și dorit.

Nu și-ar fi părăsit ascunzătoarea, decît dacă ar fi fost sigur că îl va întîlni pe Agostino Ciampi. De la colonelul Thévenot aflase că acest ticălos participa cu regularitate la toate reuniunile Filadelfilor.

— Ce-ar fi dacă m-aș strecura, într-o seară, pînă pe strada Cairo, unde locuiește *Filopemen* ? se întreba Claude Rivière. N-aș mai aștepta sfîrșitul ședinței, ca să pun mîna pe trădător și să-l ucid. Acolo, înăuntru, i-aș arunca un pistol și i-aș spune să se apere !

Proiect imposibil, constata în clipa următoare. Dacă ar face așa, ar provoca pierderea camarazilor, poate a întregii organizații, încît își stăpînea mînia și dorința de răz-

bunare. La urma urmei, nu suferise destul ? Trebuia să mai sufere şi de-acum încolo din pricina acestui ticălos ? Desigur, cînd va veni ceasul, napolitanul va plăti pentru toate relele făcute, însă acum, el, Rivière, trebuia să se gîndească în primul rînd la cuvintele lui Thévenot în legătură cu apropiata ridicare la luptă.

Dealtfel, maiorul Rivière îi jurase lui Solignac că nu se va expune, că nu-şi va risca libertatea, doar ca să-l prindă şi să-l pedepsească pe amantul Thérèsei.

După asemenea crize de furie, de dorinţă de răzbunare, gîndul că avea o datorie faţă de camarazii săi, faţă de organizaţie, faţă de libertate însăşi, îl învăluia, binefăcător, liniştitor. Apoi, maiorul conta pe Solignac. Din instinct. Colonelul care-l smulsese din celula închisorii, deci îl salvase de la moarte, nu se va lăsa pînă nu-l va zdrobi pe marchizul de Olona.

Tot la marchizul de Olona se gîndea şi Solignac, în pavilionul cochet în care îl instalase domnişoara de la Rigaudie.

Într-o dimineaţă, i se adresă lui Castoret :

— Du-te şi caută-mi nişte florete.

— Flo... Flo-rete ?

Husarul nu-şi credea urechilor.

— Ei, da, florete, ai auzit bine. Vreau să văd dacă mai am putere să mînuiesc o armă. Îmi dau seama că, cel puţin deocamdată, sabia noastră, a cavaleriştilor, e puţin prea grea.

— Florete... Hm ! Florete... bodogănea Castoret, trăgîndu-se de mustaţă.

Se întreba, îngrijorat, dacă nu cumva colonelul va fi din nou victima unui accident. Dacă ascultă de porunca lui — adică să caute florete — cu siguranţă că se va întîmpla o nenorocire. Dar dacă nu ascultă ? Şi se înfurie stăpînul — care nu are voie să se înfurie ? Se trăgea de mustaţă, socotind în gînd greutatea floretelor, numărînd ceva pe degete...

— Ei, Castoret, ai înțeles ce ți-am cerut ? Florete, așa am zis. Flo-re-te !

— Florete, dom' colonel, da, să trăiți ! Dar nu prea știu dacă o să se poată, nu știu dacă... Dacă...

— Dacă, ce ? Vrei să spui că, dacă fac o mișcare, glontele...

— Chiar așa, dom' colonel ! Asta am vrut...

— Ascultă, Martial, dacă nu-mi aduci floretele, abia atunci o să-mi ies din fire și abia atunci glon... Florete am cerut, fir-ar a dracului de treabă ! strigă colonelul.

Castoret dispăru. Dacă Solignac ajunsese să înjure, înseamnă că era cu adevărat furios. Și colonelul nu avea voie să se înfurie deloc, pentru nimic — glontele...

După vreo jumătate de oră se întoarse cu o pereche de florete.

— Foarte bine, spuse Solignac. În gardă !

— Cine, eu ? Eu, în gardă ? Vreți să spuneți că... cu mine ? Păi, dom' colonel, eu... Și dom' doctor a zis că...

— Nici o grijă, nu mor eu dintr-atita. Vreau să văd dacă mai am mînă.

— La ascultă ! schimbă Martial foaia. Nu ți-ai pus pielea la bătaie destul ? Și unde trebuia și unde nu ? Și cu prusacii și cu rușii și cu... Vrei, acum, dintr-o glumă, să ți-o pui și pe băț, la zvîntat ? Ești nebun ? Nu vezi cum îmi țiitiie inima pentru tine ?

— Pentru mine ? De ce ? Nu-i nici o glumă, vreau doar să văd dacă mai am atita putere cît să-mi fac singur dreptate. Ascultă, Castoret : pe viitor, cînd vei mai vedea pe cineva, aflat în starea în care mă aflu eu acum, că ține cu tot dinadinsul să afle cum stă cu... mîna, să fii sigur că acela are un dușman ! Pe care nu-l va lăsa, pînă nu-l va...

— Nu vă cunosc nici un dușman, dom' colonel, se întoarse Castoret la atitudinea de ordonanță. Aaaa, vă gîndiți la amărîtul ăla ? Păi, dom' colonel, pe unul ca ăla... Alula nu-i faci onoarea să-i încerci tăria pielii cu vîrful

săbiei ! Pe ticăloşi ca ăla îi strîngi de gît, ca pe... Uite-aşa, dom' colo...

— În gardă ! îl întrerupse Solignac.

Strînse mînerul floretei şi, fără să-şi plieze picioarele, se angajă. Dar, după trei degajamente, simţi în partea stîngă a pieptului o durere înăbuşită, ca şi cum o mînă de fier i-ar fi apucat inima şi i-ar fi strîns-o. Zvîrli floreta, mai degrabă o lăsă să cadă, şi spuse, încercînd să zîmbească :

— Nu merge ! Mai sînt invalid. Dar nu face nimic. Voi mai găsi măcar atîta putere, cîtă îmi trebuie să apăs pe trăgaciul unui pistol ! La floretele astea, Castoret, du-le de-aici, să nu le mai văd !

— Te doare ?... Te doare rău ?

— Nu, nu-i nimic, nu te nelinişti. Dar am primit o lecţie : ca să redevin ce-am fost, trebuie să mai aştept.

— Dom' colonel, parcă a bătut cineva ! spuse Martial.

Solignac se apropie de fereastra din apropierea uşii pavilionului. Văzu o femeie îmbrăcată în negru, cu obrazul ascuns de un voal. Parcă o cunoştea... Femeia înălţă capul : era Andreia.

Dintr-un salt, Solignac se retrase în mijlocul încăperii, apoi iar se apropie de fereastră, privind apăsat drept în ochii tinerei femei. Era atîta tristeţe şi teamă în ochii Andreiei, încît se hotărî. Îi porunci lui Castoret :

— E o femeie... Coboară şi las-o să intre.

Martial fu atît de izbit de glasul colonelului, încît îl întrebă din ochi. Dar Solignac nu răspunse.

— Cine-i femeia ? insistă el.

— Ce te interesează ?

— Cum, ce mă interesează ? Adică ce mă interesează viaţa colonelului meu ? Viaţa fratelui meu ?

— Ţine-ţi gura şi du-te şi...

— Vrei să-ţi spun eu cine-i muierea ?

— Nu ! Nu ştiu...

— Las' că știi foarte bine ! E aia brună ! Femeia brună !... Află că de data asta ne-am ars — nu mai scăpăm !

— Vrei să cobor eu ? Să-i deschid eu ?

— A, nu, dom' colonel, se poate ?... Mă duc eu, să trăiți, dom' colonel ! Mă duc, fiindcă... Ia ascultă, să-ți spun eu ceva : atunci cînd un anume individ ține morțiș să crape, ce fac eu, ordonanța lui, fratele lui de lapte, eu care m-aș duce după el și la cimitir, sub doi metri de pămînt ? Ai ? Păi ce să fac ? Îl ajut să moară, asta fac ! Că asta-i misia mea : să ascult de ordinele superiorului ! Foarte bine, dom' colonel ! Să trăiți, mă duc să execut ordinul ! Să-i deschid Aleia care... O bătaie de inimă mai așa îl poate trimite pe lumea ailaltă și el o ține pe a lui : vrea cu orice preț să se converseze cu moartea ! Foarte bine ! Trăiască moartea ! Așa-ți trebuie, dom' colonel ! Și, mai ales : așa-mi trebuie mie !

Și Martial, furios, coborî. Deschise ușa. Femeia vru să pășească pragul, însă Martial stătea nemișcat, barîndu-i drumul. Îi șuieră printre dinți, de foarte aproape :

— Poftiți, doamnă, urcați. Dar, atenție : fără urlete, fără văicăreli, fără plînsete. Într-un cuvînt : fără chestii de teatru. Colonelul are nevoie de liniște absolută. Dacă vă pune dracu', doamnă, să-i provocați o palpitație în plus, ați încurcat-o cu mine, doamnă : o să v-ajut să ieșiți de-aici cu picioarele-nainte, doamnă. De la minuta asta a mea o să vi se tragă moartea, doamnă ! — și Castoret îi viri Andreiei sub nas o labă uriașă.

Andreia își adună toate puterile, să-l înfrunte pe soldat. Nereușind să-l măsoare cu privirea disprețuitoare din creștet pînă-n tălpi — Castoret rămăsese foarte aproape de ea — renunță și trecu pe lîngă el în fugă, urcînd cele cîteva trepte, care duceau la odaia lui Solignac.

Ajungînd în fața lui, își împreună mîinile a rugăminte, a rugăciune. Nu rosti nici un cuvînt, dar privirea ei cerea iertare, implora. Lui Solignac, pentru o secundă, îi fulgeră prin amintire imaginea acestei femei la prima lor întîl-

nire — pentru că și acum Andreia avea un trandafir roșu-sîngeriu, prins la piept, în dreptul inimii.

Între cei doi se lăsase, ca un zid, o tăcere grea, amenințătoare. Andreia simțea că Solignac se gîndește la îngrozitoarea noapte în care fusese atacat și doborît de Agostino. Iar colonelul o privea pe italiancă așa cum te oprești cu gîndul asupra unei amintiri, cum te-ai uita la o arătare...

Cînd l-a văzut pe Henri, pe Andreia o trecu un fior. Obrazul lui frumos, bărbătesc, era acum adînc brăzdat și palid. Ghiara morții îl scrijelise adînc. Gîndul o duse la Agostino, cel vinovat de toate acestea, mizerabilul, ticălosul !

Își adună toate puterile și spuse cu tremur în glas :

— Nu m-ai alungat de la ușa ta, Henri. Îți mulțumesc.

Apoi, vrînd, parcă, să recucerească, cu un singur cuvînt terenul pierdut, șopti cu lacrimi în glas :

— Henri ! ! !

Solignac tresări, auzindu-se chemat pe nume, implorat. Răspunse printr-un gest care voia să spună : „Fără mulțumiri : am făcut ceea ce trebuia să facă orice bărbat bineeresc".

— Ascultă și crede-mă, Henri, reluă Andreia. Am șovăit mult timp pînă să mă hotărăsc să vin aici. Îmi era frică, tremuram de spaimă : dacă m-ai fi respins, aș fi înnebunit de durere, de disperare. Eram ca bolnavă, tot trupul îmi ardea. Voiam — și de cît timp ! — voiam neapărat să te văd. Am suferit îngrozitor, am suferit... știindu-te în casa aceea, atît de aproape de mine și, totuși, despărțit de o prăpastie. Dacă ar fi fost o prăpastie adevărată, m-aș fi azvîrlit în adîncul ei și te-aș fi regăsit... Dar o poartă, acest obstacol stupid, ordinele date portarului, servitorilor... Ah, cît m-a torturat femeia aceea, luîndu-mi-te, furîndu-mi-te !

— Dar cine m-a salvat ? o întrerupse, brutal și aproape cu cruzime, Solignac.

— Cine ! Ea, bineînțeles, ea a avut această șansă, fericirea de a te fi... În timp ce eu plîngeam și-mi frîngeam mîinile ! Și în timp ce eu mă întrebam dacă să nu-mi pun capăt zilelor, ea îți îngrijea rănile ! Te smulgea din ghearele morții ! Ah, acea rană, acea rană ! Dacă ar fi fost de la otravă, aș fi fost fericită să-mi fi putut lipi buzele de ea, să mor !

Cuvintele Andreiei sunau atît de sincer, încît Solignac se întrebă dacă nu cumva se înșelase, bănuind-o și pe ea.

— Pentru ce vorbiți de moarte ? întrebă Solignac. De ce să muriți ? Știți foarte bine că în această... întîmplare, moartea m-a amenințat numai și numai pe mine. Și mai știți foarte bine și numele celui care a vrut să mă ucidă.

— Da, îl știu, spuse ea, înălțînd capul. Nume pe care și eu îl port... Dar scuip pe acest nume, auzi ? Scuip, fiindcă este numele unui laș ! Dumnezeu mi-e martor, urmă ea, că, dacă aș fi bănuit că pune la cale o asemenea mîrșăvie, aș fi alergat într-un suflet și m-aș fi așezat între pistolul lui și pieptul tău ! Dar n-am știut nimic, îți jur, n-am simțit, deși sîntem frați, n-am simțit că ar fi în stare de una ca asta ! Că poate ajunge pînă la crimă !

Solignac întrebă încet, privind-o drept în ochi :

— Și... el singur ?

Andreia îl întrerupse, strigînd, înălțînd brațul drept ca pentru jurămînt :

— O. Henri, pe mîntuirea mea, pe viața mea, pe tot ce am iubit în această lume sălbatică, pe sufletul părinților mei morți, îți jur că n-am știut nimic, îți jur că n-am bănuit și îți mai jur că mizerabilul ar fi trebuit să mă ucidă mai întîi pe mine, dacă... Nu mă crezi, simt că nu mă crezi. Sînt o femeie decăzută, am fost prietena *lady*-ei Hamilton. Iar aici, la Paris, mi se spune „Spioana". Iar între o spioană și o ucigașă distanța nu e mare. Ba e foarte mare ! Foarte mare ! Da, sînt o nesăbuită, sînt în stare de cruzimi, dar laș nu sînt. Și apoi... Să ucid... Pe cine ? Pe tine ? Pe tine să te ucid ? Și pentru ce ? Dar n-au decît

să crape cu toții, să piară de pe fața pămîntului, dar să trăiești tu ! Pentru că te iubesc, Henri... Mă crezi ? Spune, mă crezi ? Nu-i așa că mă crezi ? Nu-i așa că, acum, nu mai crezi că mint ?

— Vă cred, răspunse Solignac, emoționat. Vă cred și vă plîng.

— Ah ! Eram sigură ! izbucni Andreia în rîs nervos. Mă așteptam la acest cuvînt. Mă plîngi ! Ți-e milă de mine ! Înainte mă iubeai, acum mă plîngi... Înseamnă că totul s-a sfîrșit ?... S-a sfîrșit ?

Aștepta ca Solignac să nege. Să-i spună că o iubește, în continuare. Dar răspunsul lui întîrzia.

— Puteți conta pe cuvîntul meu, spuse colonelul după un timp. Taina acestui atentat nu va ieși de pe buzele mele. Da, v-am iubit. În amintirea acestei iubiri, vă jur că nu voi spune nimănui cine anume a vrut să mă ucidă. Ceea ce nu înseamnă defel că acest ucigaș nu va fi pedepsit. Dar nu de altă justiție decît de a mea !

— El ! Dar cine vorbește de el ? Crezi că am venit aici să-ți cer să-l ierți ? Nu mă interesează : fiecare cu soarta lui. Dacă soarta lui vrea să o sfîrșească așa cum o sfîrșesc tîlharii de drumul mare, foarte bine, așa-i trebuie ! Nu cer nimic pentru el. Întîmplarea a făcut să-mi fie frate, însă viața ne-a despărțit, a rupt toate legăturile dintre noi. Familia mea ? Familia mea este dragostea pe care ți-o port ! N-ai decît să-l denunți pe Agostino, n-ai decît să-l omori, n-ai decît să faci ce vrei cu el, însă... să mă iubești — ai înțeles ?

— Trecutul e trecut, spuse Solignac, cu efort.

— Asta să însemne că dragostea ta a murit ? Că a murit de tot ? repetă ea, pentru că Solignac nu-i răspunsese.

Dar nici de astă-dată nu primi răspuns. Colonelul, în picioare, își masa, prin cămașă, inima.

— Așadar... Așadar, nu mai am ce căuta aici, spuse Andreia, și se îndreptă spre ușă.

După doi pași, se întoarse și izbucni :

— Nu se poate ! Ar fi prea crud ! Nu mă poți lăsa să plec fără nici o speranță, cu inima zdrobită, gata la orice nesăbuință. Nu înțelegi ce însemnezi tu pentru mine ? Ești singurul bărbat pe care nu numai că l-am iubit, dar l-am și respectat. Ești bun, ești brav, ești loial. Cînd te compar cu ceilalți... pe ceilalți îi găsesc niște pitici. Cînd mi-ai spus întîia oară că mă iubești mi s-a părut că, odată cu mîndria recăpătată, îmi voi recăpăta și credința dintîi și visele mele călcate în picioare și curățenia sufletului tîrît în noroi... Iar acum... Acum, că am întîlnit un asemenea bărbat, care mi-a redat toate acestea, să-l pierd ? Dacă îți închipui că mă resemnez, că o să te las alteia, fără luptă, te înșeli ! Nu se poate ! Ar însemna că nu mai sînt Andreia de Olona !

De astă-dată, amenințarea din glasul ei era vădită.

— Îți reamintesc, Henri : dragostea mea ucide. Chipul ca de ceară al lui Ottavio mă vizitează în fiecare noapte. Și îmi cere. Știi ce-mi cere ? Un tovarăș ! Încă un cadavru !

— Încă un ?... strigă Solignac. Pe cine vrei să ucizi, nefericito ?

— Pe cine ? spuse Andreia zîmbind. Întreabă viitorul, o să afli !

În acea clipă ușa se dădu de perete. Castoret se apropie de Andreia, amenințător, dar aceasta se răsuci în călcîie și ieși în grabă.

— Ce s-a întîmplat ? De ce-ai intrat ? îl întrebă Solignac.

— Nu s-a-ntîmplat nimic, dar m-am gîndit că discuția durează prea mult...

— Ce știi tu ! Femeia asta suferă îngrozitor !

— Să sufere ! Numai că nu suferă singură, îi chinuie și pe alții — uite, nu te mai poți ține pe picioare ! Așează-te aici, odihnește-te. Uită toată porcăria asta. Ah, ce prăsilă a dracului ! Să-mi scoată Catissou ochii, dacă o vrea, dar, pe toți sfinții, vreți să știți părerea mea, dom' colonel ? Iat-o : părerea mea e că lumea-i făcută de-a-n-

doaselea ! Adică rău făcută. Că, dacă ar fi bine făcută, am avea consilii de război speciale, pentru femei, pentru femei de felul otrăvii ăsteia brune. Şi le-am condamna la moarte ! Şi le-am împuşca ! Asta-i părerea mea, dom' colonel, şi tot omul are dreptul să-şi spună părerea.

III

NOUL PRIETEN AL DOMNULUI DE NAVAILLES

Lui Agostino Ciampi nu-i păsa deloc, nici de disperările Andreicî, nici de suferinţele prin care trecea Solignac. Italianul avea un singur gînd, o singură obsesie : căsătoria cu Louise de Farges. Acest gînd era, la prima vedere, imposibil de realizat, însă marchizul avea în minte destule metode cu care să dovedească că, n-o fi francez cuvîntul *imposibil*, dar nici italian nu este.

Trecuse la acţiune şi, după obiceiul său, se interesase de viaţa locatarilor casei de Farges. Fără să-şi spună numele, sub pretextul că vine din partea unor ofiţeri, camarazi de arme, să afle de soarta colonelului Solignac, îi făcuse pe servitorii casei să-i vorbească de firea contesei şi a bătrînului marchiz.

Îşi dăduse seama că interesul şi bunăvoinţa cu care Louise de Farges îl primise şi îl îngrijise pe Solignac se putea chema şi altfel decît compasiune. Aşadar nu îi era îngăduit un atac frontal — ar fi înregistrat un eşec răsunător.

— În acest caz, să aplicăm tactica învăluirii, gîndise el. Vom ajunge la contesă cu oarecare întîrziere, dar tot vom ajunge. Trecînd, mai întîi, pe la marchiz.

Cunoscîndu-i din flecărelile servitorilor, aproape toate cludățeniile, datorate și virstei — domnul de Navailles avea aproape șaptezeci de ani — încăpățînările lui de bătrîn, fumurile nobiliare, dragostea pentru trecut și devotamentul profund, deși oarecum platonic, pentru monarhie, Agostino avu impresia că jumătate din această partidă era ca și cîștigată.

— Îi poți seduce pe oameni, dacă le cunoști slăbiciunile, își spusese el — și din acel moment începu să alcătuiască un plan de cucerire a bătrînului marchiz.

Îl slujea însăși boala lui Solignac, pe care o provocase el, după cum tot el era și autorul apropierii colonelului de Louise de Farges — care ar fi putut părea un obstacol de netrecut și o primejdie pentru planurile sale. Era limpede că nu putea pătrunde în intimitatea contesei de Farges, atîta vreme cît locuința acesteia era transformată în spital, deci închisă străinilor. Dar tocmai din această pricină, Agostino putea să-și amplaseze mai ușor bateriile.

Marchizul Philippe-Hector de Navailles avea obiceiul să iasă în fiecare zi, întovărășit de Lanjallais, pentru plimbarea igienică prescrisă de doctorul Yvan — un medic pe care îl tolera, cu toate că era și medicul împăratului.

— Nu spun că este de valoarea doctorului Tronchin, spunea deseori marchizul, însă și acest Yvan e bun. Dealtfel, în timpurile de azi, ici ce găsești !

De cînd colonelul de Solignac fusese găzduit la casa de Farges, domnul de Navailles se străduia să-și prelungească plimbările cît mai mult posibil. Ajungea, adeseori — în landoul căruia îi spunea *carosă* — pînă la Jardin des Plantes, pe care el o numea, cu numele vechi, *Jardin du Roi*, sau pînă la Passy, prin Bois de Boulogne, acolo unde — îi povestea el de fiecare dată lui Lanjallais — o văzuse odinioară pe domnișoara de Romans, îmbrăcată toată în dantele, alăptîndu-și, în văzul lumii, fiul pe care-l avea de la Maiestatea Sa Ludovic al XV-lea.

— Era ceva cu totul şi cu totul fermecător, Lanjallais ! Pe timpul acela merita să-ţi dai osteneala să trăieşti... Pe această domnişoară Romans... parcă o văd şi acum : era o brună foarte mare, dar grozav de bine făcută. Da, da, bine făcută... Eram tînăr pe atunci. E-he, ce-aş mai fi curtat-o ! Numai că, dacă regele are dreptul să-ţi împuşte vînatul, tu n-ai dreptul să te atingi de-al lui. E-he, era tare plăcut pe atunci. Grozav de plăcut să ai un suveran ca *le Bien-Aimé !*

Emigrase, în suita unuia din principi, dar clima umedă engleză, condiţiile meschine ale vieţii în emigraţie, îl făcuseră să-şi dea curînd seama cît de mult iubea Franţa şi Parisul. Făcuse, deci, cu cîţiva ani mai înainte, totul ca să fie radiat de pe lista emigranţilor, mai cu seamă că astfel recupera şi grosul importantei averi ce-i fusese confiscată ca emigrant regalist. Era dintre acei oameni care împing dragostea de suveran pînă la încăpăţînare, dar nu pînă la martiraj...

Pe această trăsătură a firii bătrînului marchiz conta Agostino Ciampi.

Nu-i fu deloc greu să facă să-i fie prezentat domnului de Navailles ; marchizul de Olona era dintr-o familie de seamă, iar curtea de la Versailles considerase, pe vremuri, curtea de la Neapole ca pe o rudă — astea erau chiar cuvintele domnului de Navailles.

Din acea zi, Agostino fu primit de bătrînul marchiz cu o stimă pe care Ciampi însuşi nu o acorda nici propriului său nume, nici meritelor sale, dar observînd respectul pe care domnul de Navailles îl arăta faţă de orice blazon autentic, se străduí să apară cît mai des posibil în calea bunicului contesei de Farges şi să-i cîştige încrederea.

Lanjallais cercetase, din ordinul marchizului, notele sale în materie de heraldică şi îi găsise, frecvent, pe cei din familia Olona în primele rînduri ale nobilimii din Neapole.

— Dar nu mă mir deloc ! spunea marchizul. N-ai decît să-l priveşti pe acest tînăr, ca să vezi numaidecît că are

sînge albastru în vine ! Ah, cînd îi compari pe ai noştri cu această soldăţime a lui Buonaparte, cu această nobilime de cazarmă, care se va duce cum a venit, te simţi mîndru că ţi-ai făcut din alt aluat decît toţi aceşti parveniţi !

Însă, cînd află că marchizul de Olona făcea parte din armata lui Napoleon, domnul de Navailles fu mai întîi mirat, apoi foarte nemulţumit. Şi aflase acest lucru chiar din gura lui Agostino, care folosise francheţea în mod deliberat — făcea parte din planul lui de bătaie.

— Marchize, spuse domnul de Navailles, mă surprindeţi. Credeam că sînteţi un credincios al Maiestăţii Sale Maria-Carolina şi iată că sînteţi pur şi simplu un... un soldat... de-al lui... dealtfel unul din aceştia se află sub acoperişul meu — împotriva voinţei mele, desigur. Această revelaţie este foarte, foarte... neaşteptată !

În acel moment, Agostino şi marchizul se plimbau pe sub copacii din Bois de Boulogne, la Passy.

— Puteţi să-mi promiteţi, domnule marchiz, spuse Agostino, că veţi păstra taina pe care vreau să v-o încredinţez ? — luase el un aer grav, conspirativ.

— O taină ? tresări bătrînul marchiz.

— Da. E vorba de rolul meu politic în Franţa şi de prezenţa mea în armată.

— A, da ? făcu marchizul. Deci... în asta se ascunde o taină ?

— Şi încă una foarte importantă, domnule marchiz.

Domnul de Navailles privi în jurul său. Aleea era pustie. Lanjallais îi urma, la cîţiva paşi distanţă.

— Voi fi fericit să aflu, marchize, că nu din convingere îl slujeşti pe uzurpator.

— Ci din devotament faţă de cauza principilor legitimi, completă Agostino.

Bătrînul marchiz îl privi, năucit :

— Principii legitimi ?

— Cu toate că sînt napolitan, urmă Ciampi, iubesc Franţa şi doresc s-o văd mare şi fericită. Dealtfel, arhi-

ducesa de Austria, devenită regină de Neapole, este sora celeia care v-a fost suverană. Ca să-mi dovedesc atașamentul față de ea, am primit consemnul din partea principilor și, din chiar însărcinarea Maiestății Sale Ludovic al XVIII-lea, am îmbrăcat uniforma soldaților lui Napoleon !

— Soldați pe care i-a marcat cu inițiala sa, *N*, de parcă ar fi îmbrăcați în livrelele casei sale !

Domnul de Navailles răspundea mecanic, cu gîndul aiurea, foarte impresionat de revelația ce i-o făcuse italianul. Era uluit la culme. Acum îl examina pe Agostino din creștet pînă-n tălpi. Deveni brusc bănuitor : nu-i venea să creadă că Ciampi era, după cum pretindea, un agent autorizat al principilor, așa că începu să clatine din cap, a îndoială — cînd, dintr-o dată, marchizul de Olona scoase dintr-unul din buzunarele sale un portofel plin de hîrtii. Extrase una din ele și i-o întinse bătrînului.

— Recunoașteți această semnătură ? îl întrebă el, scurt.

Domnul de Navailles păli îngrozitor.

În partea de jos a scrisorii de format mic — ca, dealtfel toate scrisorile secrete sau de dragoste — bătrînul marchiz, deslușise un nume : *Louis*. Se simți cuprins de o adîncă emoție, pe care o încercase și altădată, ori de cîte ori da cu ochii de semnătura inimitabilă, de netăgăduit, a regelui.

— Dumnezeule ! exclamă el. Dacă, din întîmplare, nu mi-aș fi păstrat vederea ageră pe care o aveam la douăzeci de ani, aș fi făcut apel la ochelari, zicînd că nu mă mai ajută ochii !... Louis !... Într-adevăr, e Louis ! Domnule, e scrisul Maiestății Sale ! îl anunță el pe Ciampi, solemn. E a dumneavoastră ?...

— A mea.

Bunicul contesei de Farges îl privea acum pe Agostino cu respect.

— Într-adevăr, marchize, sînteți un om fericit.

Citi și reciti scrisoarea prin care *Louis* îl asigura pe marchizul de Olona de încrederea sa deplină și de afecțiunea sa și prin care îl ruga, fără amănunte, să-și continue lăudabila operă...

— Domnul conte de Artois binevoiește să-mi mărturisească și mai multă afecțiune, spuse Ciampi scoțind alte hîrtii din portofel și trecîndu-i-le bătrînului marchiz.

Domnul de Navailles nu-și mai venea în fire.

— Dar știți că dacă s-ar găsi asupra dumneavoastră această corespondență, ați fi trimis în....

— În fața curții marțiale, știu. Numai că, de obicei, aceste relicve stau ascunse la loc sigur. Dacă le-am luat astăzi cu mine, e numai pentru că am vrut să-mi deschid inima în fața dumneavoastră, marchize ; bunăvoința pe care mi-ați arătat-o m-a îndemnat să vă mulțumesc și să vă fac să aflați cine sînt.

— Înseamnă că gradul, în armata lui Buonaparte...

— E un mijloc de a acționa în favoarea regilor legitimi, în favoarea unui suveran pe care vreau să-l readuc în Franța.

Domnul de Navailles era în al nouălea cer.

— Îl slujesc pe uzurpator împotriva voinței mele, împotriva dragostei mele pentru regalitate. Dar trebuie s-o fac. Altfel nu mi-aș putea atinge scopul...

— Așadar, conspirați ?

— Desigur !

— Un complot ! exclamă bătrînul. Aș fi preferat atacul îndrăznet, bătălia pe față ! Dar, la urma urmei, ce contează ! Toate armele, toate mijloacele sînt bune, cînd vrei să-l răstorni pe căpcăunul iacobin ! Georges Cadoudal a conspirat și el. Dar, pentru Dumnezeu, marchize, atenție ! Să nu sfîrșești ca el !

— Să nu aveți nici o teamă !

— Iată, în sfîrșit, o zi bună ! spuse domnul de Navailles. Chiar mă întrebam, uitîndu-mă la toți acești soldățoi,

cît va mai dura domnia lor ? Aşteptam, aşteptam, dar nu vedeam nimic. Şi, iată, în sfîrşit, o rază de speranţă.

— O certitudine. Corsicanul nu mai are multe zile în Franţa.

— Vă strîng mîna ! Loviţi-l şi cerul să vă ajute !

Despărţindu-se cu aceste cuvinte de italian, se îndreptă, mereu sprijinit în baston, dar cu un pas vioi, aproape săltăreţ, către Lanjallais. Acesta, văzîndu-i obrazul radios, nu se putu stăpîni :

— Domnul marchiz pare foarte mulţumit astăzi.

— Mulţumit ? Semăn cu acel domn... nu ţin minte cum l-ai spus... care nu-şi pierduse ziua...

— Împăratul Titus.

— Un împărat ! Ducă-se dracului ! Împărat ! Nu, Lanjallais, nu-i semăn, trebuie să ştii. Dar sînt fericit, iată adevărul ! Eşti un om discret, cu scaun la cap, aşa că o să afli motivul... Pînă atunci, cred că ar fi foarte bine dacă ai cumpăra... ai face rost de cîteva ghirlande de flori de crin, de ecusoane albastre, iar, pentru valeţi, de cocarde albe !

Lanjallais se uita neliniştit, cu ochii holbaţi, la stăpînul lui : să facă rost de însemne ale Bourbonilor ? Nu cumva domnul marchiz înnebunise ?

— Da, da, da, Lanjallais, văd că eşti ca sfîntul acela... nu mai ştiu cum îl cheamă, unul care nu credea nimic, pînă ce... nu mai ştiu ce anume ! Dar un lucru este sigur: Maiestatea Sa va fi la Paris mai curînd decît s-ar crede !

— Maiestatea Sa ?

— Sssst ! Fii discret, dragul meu, dar să ştii, iată, îţi repet : sub drapelul alb, cu flori de crin, vom mai trăi multe zile luminoase pentru Franţa !

Aşadar, Agostino Ciampi reuşise : marchizul Hector de Navailles era acum la discreţia sa.

Dealtfel, şiretlicul era dintre cele mai mărunte, efectul însă fusese strălucit. Marchizul de Olona îşi dovedise

încă o dată talentul, ieșit din comun, de falsificator. Pretinsele scrisori primite de la contele de Provence și de la contele de Artois fuseseră fabricate de la un capăt la altul, însă după scrisori autentice primite de bătrînul Olona. „Probele", pe care domnul de Navailles le găsise de necontestat, nu-l costaseră pe Agostino decît vreo cîteva ceasuri... Dîndu-le drept autentice, marchizul de Olona risca astfel mult mai puțin decît riscase, de pildă, în cazul poliţelor falsificate.

Începînd din acel moment, bătrînul marchiz de Navailles arătă o adevărată afecțiune față de cel pe care îl credea agentul direct al lui Ludovic al XVIII-lea și viitorul salvator al Franței. Iar Agostino, foarte versat în asemenea treburi, ca să nu forțeze lucrurile, lăsă ca încrederea domnului de Navailles să se consolideze de la sine, înainte de a face o cît de mică aluzie la contesa de Farges.

Acum, că Henri de Soligrac se afla în afara oricărui pericol, Ciampi simțea că se apropie ceasul în care trebuia să ia taurul de coarne. Dar, fidel principiului valabil în politică și în amor : *Nec ire, fac venire* (Nu te duce, fă să vină) Agostino urmărea ca însuși domnul de Navailles să ajungă să conceapă, apoi să propună, un proiect de căsătorie între marchizul de Olona și contesa Louise de Farges...

Și, totuși, adusese vorba despre tînăra văduvă. Dar cu o discreție și o abilitate desăvîrșită. Lăsă mai degrabă să se ghicească sentimentele pe care le încearcă — în nici un caz nu le declară... Îi vorbi bătrînului marchiz de adînca și, vai ! atît de rar întîlnita fericire a acelor bărbați care au norocul să găsească ființa aleasă, pe care trebuie nu doar s-o iubească, ci s-o adore. Minunatul talent de a improviza — al meridionalilor, în general, și al napolitanilor în special — îi sluji de minune ca să dea culoare unei conversații în aparență banale, să învăluie, într-un fior de poezie, un șir de cuvinte oarecari. Și o făcu atît de bine, încît marchizul se trezi gîndindu-se și plănuind, el, căsătoria dintre

nepoata sa şi acest tînăr nobil, simpatic şi, pe deasupra, devotat regelui — cu care, dealtfel, era în relaţii excelente...

Agostino îşi adresă lui însuşi felicitări, cînd, într-o zi, domnul de Navailles, luînd-o pe departe, făcînd ocoluri şi paranteze, lăsă să se înţeleagă că el, marchizul de Navailles, nu ar vedea cu ochi răi o eventuală intrare în familia sa a tînărului slujitor al regilor legitimi. Însă, nu-i aşa, numai dorinţa lui nu ajunge ; mai e nevoie şi de consimţămîntul şi de bunăvoinţa contesei.

— Eu n-am studiat legile ! spuse bătrînul gentilom. O materie plicticoasă, o harababură, bună doar pentru notari şi procurori. Dar şi fără să ştiu asta, ştiu foarte bine că un cap de familie... cum îi spune în latineşte, Lanjallais ?... a, da : *Pater familias*, ei bine, acest *pater familias* are puteri depline asupra copiilor săi. Fiul meu e mort; domnul de Fauges a murit şi el, prosteşte ; ceea ce înseamnă că eu sînt stăpînul absolut ! Eu decid de soarta fiicei răposatului meu fiu ! Şi, pe Dumnezeul meu, această nepoată îmi va îndeplini toate poruncile !

Agostino era mult mai puţin convins, deşi bunicul ei, de docilitatea contesei Louise. Însă avea mari speranţe în propria-i putere de convingere, cu care avea să înfrîngă o eventuală rezistenţă. Dar ce mijloace anume ar fi trebuit să folosească ? Încă nu ştia. Seducţie, tact, strategie amoroasă, poate o capcană — de ce nu ? Va vedea la faţa locului...

De un lucru era sigur : că pentru această cucerire avea un aliat. Visul era acum mai aproape de realitate. Zăstrea contesei aproape că era a lui.

Dar Thérèse ? Ciudat lucru : nu o uitase pe Thérèse, o mai iubea, nu încetase s-o iubească. Revedea ochii ei mari, cutifelaţi, faţa ei de o paloare caldă, mîinile fremătătoare, corpul statuar — iar regretul că nu se mai putea bucura de această femeie splendidă îi provoca adevărate crize de furie. Pe care, cu eforturi, şi le stăpînea. Deocamdată avea altceva de făcut, îşi spunea el. Acum trebuia să-şi concen-

treze toate puterile pentru asaltul suprem: să recucerească averea pierdută și să-și reia locul în lumea bună. Abia după ce Louise de Farges va fi devenit marchiză de Olona, abia atunci se va putea gîndi din nou la nepoata lui Chambaraud, abia atunci va încerca, poate, s-o regăsească, ca s-o ia, să stoarcă, pînă la ultima picătură, tot ce se va putea stoarce și să termine, el, acest roman, așa cum o mai făcuse: nu învins, părăsit, ci învingător, obosit de atîtea victorii...

Dar, înainte de Thérèse, trebuia să se ocupe de Louise.

Contesa fu foarte mirată cînd, într-o dimineață, marchizul de Navailles — care, de obicei, o primea la el — se anunță prin Catherine Magnac. Marchizul în apartamentele Louisei! Era un adevărat eveniment!

Doamna de Farges abia fusese consultă.

— Draga mea copilă, începu marchizul, vă cer iertare că am venit să vă tulbur, dar... o mulțime de idei mi-au venit astă-noapte, n-am închis ochii din cauza lor, așa că mi-am hotărît să vă aduc la cunoștință... un subiect grav... foarte grav!

— Foarte grav? izbucni în rîs micuța contesă. Chiar atît de grav, domnule marchiz? Brrr! Mă înfiorați! Cu atît mai mult, cu cît bănuiesc despre ce poate fi vorba.

— În acest caz, mă veți scuti de a vă aduce eu la cunoștință, că...

— Că mi-ați găsit un soț?

— Asta este! Exact! Sînteți o femeie isteață. Cum de ați ghicit?

— Am anumite talente... presimt întotdeauna primejdia...

— Presimțirile nu v-au înșelat. Într-adevăr, am venit să vă propun un soț!

— În această situație, domnule marchiz, în ciuda încrederii depline pe care o am în alegerea făcută de dumneavoastră și în ciuda respectului pe care vi-l datorez, per-

miteți-mă să vă opresc de la primele cuvinte. Soțul pe care mi l-ați ales poate fi cu stea în frunte, il refuz.

— De ce ?

— Pentru că nu vreau să mă mărit.

— Într-adevăr, ar fi o oarecare sfidare să vă măritați... după o văduvie care... Asta ar însemna, într-adevăr, să sfidați soarta. Să te căsătorești e o prostie, dar să te recăsătorești e o adevărată nebunie ! Și totuși, în această lume, oamenii nu se conduc numai după principii înțelepte. Ascultați-mă, copila mea : sînteți foarte tînără, eu sînt foarte bătrîn. Oricît de bine m-aș ține — și mă țin, se vede, nu ? — pot să dispar de pe o zi pe alta, mărturisesc, nu știu cînd, însă am văzut noi lucruri și mai de mirare ! Ei bine, nu mi-ar place deloc să o las pe nepoțica mea singură, obligată să se miște în societatea asta de astăzi — mitocani, soldățoi și parveniți — fără să aibă un braț de care să se sprijine.

— O ! spuse Louise, nu de cavaleri e lipsă !

— Tocmai de aceea ! E nevoie de cineva care să-i pună pe fugă pe acești... pierde-vară ! De un soț ! De un soț demn de nepoata mea multă iubită !

— Un soț... în traducere : un tiran !

Contesa continua să zîmbească, deși, acuma, nu-i mai ardea de glume : își amintise de Solignac.

— Așadar, dorința cea mai fierbinte pe care o aveți este aceea de a deveni o văduvă neconsolată, aproape o fată bătrînă ? întrebă marchizul.

— Desigur, răspunse contesa, dar adăugă numaidecît : Mai am vreme.

— Femeia care nu este mamă aduce tot atîtea foloase cît o pasăre călătoare — adică nici unul ! Chiar urîți copiii ?

Micuța contesă îl privi lung și spuse, roșind :

— Îi ador !

— Foarte bine, foarte bine ! Nu sînteți făcută să așteptați să vi se vestejească obrajii, să vi se brăzdeze frun-

boa, într-un cuvînt, să vă moară frumusețea ! V-am găsit un soț, vi-l voi prezenta, cum v-am mai spus ! Și veți fi cea mai puțin înțeleaptă dintre toate femeile — care, cu toatele, sînt niște descreierate — dacă nu-i veți permite să vă curteze !

— Puteți fi sigur că nu-i voi permite.

— Înainte de a-mi da un răspuns definitiv, lăsați-mă să vă spun că tînărul este un...

— Poate să fie un erou de roman, nu-l voi accepta !

— Dar e nobil... negreșit, altfel...

— Să-i fie de bine !

— Tînăr, curajos, superb...

— O, astea sînt calități rar întîlnite !

— Poartă titlul de marchiz !

— Nu țin deloc să-l împartă cu mine.

— E prietenul intim, confidentul Maiestății Sale Ludovic al XVIII-lea !

— Înseamnă că are o foarte proastă părere despre mine : eu sînt primită la Tuileries !

— El ? Dar vă iubește ! Iubirea îl va face să uite totul !

— A, mă iubește ? Dar nu-l cunosc !

— V-a fost prezentat.

— Spuneți-mi cum îl cheamă, ca să știu pe cine refuz.

— Marchizul de Olona !

Auzind acest nume, Louise păli. O revăzuse, în gînd, pe Andreia. Tăcu un timp, apoi spuse, cu hotărîre :

— Mai puțin decît oricare altul !

— Dar pentru ce ? întrebă marchizul surprins.

— Așa !

— Ah, iertare, contesă, spuse bătrînul cu autoritate, am dreptul să știu ! Care este motivul acestui refuz ? Marchizul de Olona este prietenul meu, așa că...

— Așa că întrebați-l cu ce anume se ocupă, la Paris, domnișoara de Olona, sora lui ?

Marchizul clătină din cap :

— Da, da... Înțeleg... Dar acestea sînt lucruri mai grave chiar decît discuția noastră. Cu ce se ocupă... Ei, bine, domnișoara de Olona se ocupă, la Paris, cu aceleași treburi cu care se ocupă însuși marchizul — care pregătește întoarcerea... A, nu ! O să vă spun asta mai tîrziu... E suficient să știți că acest mariaj e pe gustul meu, că e un mariaj înțelept, excelent ! Amintiți-vă că domnul de Navailles, tatăl dumneavoastră, v-a pus să jurați, la patul lui de moarte, că mă veți asculta pe mine, bunicul, în tot și în toate !

— Îmi amintesc, spuse contesa de Farges, cu seriozitate. Numai că tatăl meu nu putea să vă dea dreptul să dispuneți de viața mea !

— Dar nu dispun de ea, pur și simplu vă dau un sfat, cum anume să vă găsiți un rost în această viață. Dar deocamdată ajunge, am ținut doar să vă arăt care era... în sfîrșit, speranța mea. Permiteți-mi să cred că nu-mi veți pricinui o durere, care să alunge această speranță. Dacă însă acest lucru se va întîmpla, să țineți minte, să țineți minte, contesă, hotărîrea mea fermă vă va obliga la ascultare ! Și aceasta în numele celui care nu se mai află printre noi, în numele fiului meu, al tatălui dumneavoastră !

Tăcu o vreme, apoi spuse brusc :

— Nu înțeleg un asemenea refuz decît dintr-un singur caz : iubiți pe cineva ?

— Eu ? întrebă Louise, surprinsă.

— Vă cer iertare pentru această întrebare, însă un bunic...

— Nu iubesc pe nimeni, răspunse ea încet, cu un glas plin de melancolie ce-i dezmințea cuvintele, dar domnul de Navailles nu sesiză această nuanță.

— În acest caz, totul e în regulă. Așadar, mai reflectați. În ceea ce mă privește, eu am spus ce aveam de spus. Bună ziua, draga mea.

Această discuție, întreruptă într-un mod destul de abrupt, cu un avertisment nu lipsit de amenințări, o înfrigură și o neliniști pe contesa de Farges. Nu întrevedea nici un pericol real, punea pe seama unui capriciu trecător, a unei afecțiuni de moment, interesul arătat de domnul de Navalles fratelui Andreici. Însă, cunoscînd încăpățînările, copilărești, dar uneori durabile, ale bătrînului, se temea de hotărîrea pe care bunicul ei o luase și pe care, desigur, o va susține, cine știe cît timp.

Amintirea nopții îngrozitoare, cînd tatăl ei, pe moarte, o pusese să jure că îl va asculta pe bunic „ca pe mine însumi", cum spusese el, o chinuia acum.

Apoi, marchizul de Olona, italianul acela pe care abia îl zărise întîmplător, și care acuma dădea buzna în viața ei, acest marchiz — fratele femeii al cărei nume nu-l putea auzi fără o strîngere de inimă — o neliniștea și în același timp o înspăimînta.

Așa că, în acea zi, bietul poet Florival de Saint-Clair avea tocmai la timp, ca să permită contesei, altminteri răbdătoare și echilibrată, să-și descarce nervii.

Nefericitul poet abia își începu trăncăneala împănată de suspine, cînd Louise îl întrerupse :

— Lasă astea, dragul meu Saint-Clair. Sînt anumite momente în care poezia devine iritantă sau inutilă, cum dorești !

— La ordinele dumneavoastră, contesă, zise Saint-Clair, roșind pînă în vîrful urechilor. Cum spune poetul : Muza poate să aștepte : ea e nemuritoare !

După discuția cu bunicul ei, contesa se străduia să alunge din minte imaginea lui Soligнac. Cu cîteva ore înainte, cînd bătrînul o întrebase : „Iubiți pe cineva ?" ea se gîndise la colonel și, pentru o clipă, răspunsul cel mai natural i se păruse a fi : „Nu știu..." Pentru că, într-adevăr, nu știa, aceasta era adevărul. Nu știa ce se întîmplă cu ea. Desigur, îi purta acestui brav ostaș un interes deosebit, apoi fuseseră acele momente de spaimă, de desperare... cînd

colonelul era pe moarte, acolo... Dar putea ea spune, cu mîna pe inimă, că îl iubea ? Dealtfel, rezistase acelui ceva care o împingea spre el. Se temea să se lase în voia unui sentiment care nu-i va aduce decît amare dezamăgiri. Convingerea ei — mai degrabă, spaima ei — era că Solignac o mai iubea pe Andreia.

Iar dacă aceasta era situația, la ce bun să se mai gîndească la el ? Și totuși : de ce, oare, numele lui Solignac nu-i mai ieșea din gînd ?

Cînd poetul Florival se ridică să plece, micuța contesă se gîndi să dea ordine servitorilor să nu mai lase pe nimeni să intre.

Sună și Catherine Magnac sosi alergînd veselă, îmbujorată, cu ochii strălucitori.

— Nu sînt acasă pentru nimeni, îi spuse contesa.

— Da, doamnă contesă, pentru nimeni ! încuviință Catherine. Dar știu bine că cel care cere să o vadă pe doamna...

— Cine ?

— Rănitul nostru, doamnă contesă ! Bolnavul nostru, domnul colonel ! E aici... adică acolo, jos, cu Castoret. Prima vizită pe care o face cuiva este la dumneavoastră.

— Domnul de Solignac ? Bine. Să intre.

Îl revăzu pe Henri cu adîncă emoție, mirată că poate fi atît de tulburată de prezența lui, aproape cu lacrimi în ochi. Cît timp fusese rănit, slab, la un pas de moarte, ea nu avusese alt gînd decît să-l salveze. Dar acuma, văzîndu-l în picioare, slab, palid, încă nesigur în mișcările sale de convalescent, dar cu zîmbetul lui luminos, ea fu, pe de o parte, mîndră că ajutase la salvarea acestui bărbat minunat, iar, pe de altă parte, parcă regreta că, de acum înainte, nu va mai putea sta la căpătîiul rănitului.

Inima femeilor are asemenea unghere de taină : pe Andreia o sedusese forța, pe Louise, din contra, slăbiciunea, suferința acestui bărbat.

Contesa îi spuse colonelului bucuria pe care o încerca văzîndu-l complet restabilit.

— Oh, să nu sfidăm soarta, contesă, spuse el. Trăiesc printr-o minune și știți foarte bine acest lucru, pentru că dumneavoastră ați făcut-o. Însă moartea e tenace. Cumătra mă ține din scurt, mă are la mînă cu o poliță — oricînd poate apărea să-mi ceară s-o achit. Cu toții sîntem datori vînduți, contesă. Numai că, la mine, termenul este mai apropiat... Hulpava mea creditoare mi-a și protestat polițu... adaugă el, rîzînd.

Colonelul continuă discuția pe același ton, de teamă să nu-i scape vreun cuvînt mai cald — secretul pe care trebuia să-l păstreze. Se temea că nu va fi înțeles, dar se și afla să spună sentimentelor sale pe nume. Frumosul Solignac, îndrăznețul, era, de astă-dată, timid.

Pe măsură ce vorbea, se simțea tot mai atras de ea, iar Louise înțelese, înfiorată de emoție, din felul cum colonelul șovăia, căutîndu-și cuvintele, că el se străduia să dea acestei convorbiri un sens mai adînc, un ton de mărturisire. Iată, însă, că reapăru Catissou, anunțînd o nouă vizită.

— Vizită ? se miră Louise, nemulțumită de întrerupere.

— Un prieten de-al domnului marchiz, doamnă, fiindcă se prezintă cu domnul de Navailles.

Louise se ridică dintr-un salt :

— Pariez că se numește marchizul de Olona, spuse ea.

Se înspăimîntă cînd văzu ca un fulger teribil în ochii lui Solignac. Crezu că doar numele — numele pe care îl purta și Andreia — îl impresionase atît de puternic pe colonel. Micuța contesă simți o înțepătură în inimă.

— Ei bine, îi spuse ea Caterinei, care îi confirmase din cap bănuiala, vei spune că nu pot primi pe nimeni. Adio, colonele, mai adaugă ea, și se îndreptă spre apartamentele sale.

— Dar, doamnă... lui Solignac îi tremurau buzele. Un singur cuvînt, unul singur... Pentru ce ați tresărit, cînd

fata a anunțat vizita marchizului de Olona ? Vă rog să mi-o spuneți, vă conjur ! Vă amenință acest om ? E dușmanul dumneavoastră ?

— El ? zîmbi ea cu ironie. El ? Dar știți ce caută el aici ?

— Să facă rău, asta caută peste tot.

— Vine să-mi ceară mîna, spuse Louise.

Solignac crezu că va cădea mort.

— Dumnezeule ! strigă el. Ah ! Dumnezeule !

Contesa de Farges se întoarse și îl apucă de mînă, iar Solignac întrebă încet, stăpînindu-și emoția și suferința :

— Și îl alungați ?...

— Dacă îl alung ? spuse Louise. Îl urăsc !

— Așadar, îl cunoașteți ?

— Nu, spuse ea. Nu, însă... (Fusese pe punctul să-i spună : ...dar îi cunosc numele...) Adineauri v-am spus adio. Vă zic acum, la revedere... Și dispăru.

Solignac ar fi vrut acum să-i spună ce reprezintă ea pentru el, cît o iubește. Îi venea greu să părăsească salonașul ce mai era parcă plin de parfumul ei. În cele din urmă ieși. Castoret îl aștepta fremătînd :

— Priviți ! îi spuse husarul. Vedeți ?

Și i-l arătă, în grădină pe Agostino, care își lua rămas bun de la marchizul de Navailles. Gestul bătrînului părea să spună : răbdare, totul se aranjează !

Cînd îl zări pe colonel, domnul de Navailles avu un gest de nemulțumire, apoi se despărți de Agostino.

Marchizul de Olona se îndrepta spre poarta parcului, apropiindu-se de locul unde se aflau Solignac și Castoret.

Văzîndu-i, ezită o clipă. Apoi, hotărît, porni drept spre ei, cu capul sus...

Solignac așteptă ca italianul să ajungă la doi pași de el și îi spuse :

— Priviți-mă bine și țineți minte : omul pe care nu l-ați putut ucide, vă va ucide el !

Agostino nu răspunse.

Castoret, care îl ținea de brat pe colonel, simțindu-l gata să se arunce asupra italianului, îi șopti la ureche :

— Mă lași să pun laba pe el ? Vrei să-l sugrum un piculeț ? Spune ! Hai, spune !

— Îți interzic să mai pui piciorul aici, lașule ! Ucigașule ! îi strigă Solignac italianului din urmă.

Agostino își urmă drumul netulburat. Cînd ajunse la poartă, se răsuci și-i strigă lui Solignac :

— Voi, ăia de colo, cunoașteți deviza familiei de Olona? Nu ? Iat-o ! v-o traduc ca s-o înțelegeți : *Zdrobesc pe cine mă stingherește !*

Salută batjocoritor și ieși.

— Îl fac bucățele, îl gîtui, îl... mormăi Martial, sufocat de furie de asemenea nerușinare.

— Lasă-l, îl opri Solignac. Ce am promis va fi îndeplinit. Eu trebuie s-o fac, eu trebuie să fiu răzbunătorul !

IV

OPERA

La urma urmei, Solignac ar fi fost dispus să uite murdara tentativă de asasinat a cărei victimă fusese el, în preajma locuinței Andreiei. Dar în nici un caz nu putea trece peste ticăloșia pe care italianul i-o făcuse lui Claude Rivière. Marchizul de Olona trebuia pedepsit.

— Rana de glonte se poate vindeca, gîndea el, dar trădarea e o armă otrăvită, care ucide.

De cînd se mutase la domnișoara de la Rigaudie, colonelul se simțea atras, într-un fel ciudat, de Thérèse, soția prietenului său — tăcută, reculeasă, îndurerată. Ar fi vrut să-i spună cîte o vorbă bună, de încurajare, dătătoare de

speranță. Însă Thérèse îl evita. Nu pentru că s-ar fi temut de el, nu pentru că s-ar fi simțit rușinată de ceea ce făcuse — francheța colonelului o atrăgea și pe ea, inspirîndu-i încredere. Însă avea nevoie de singurătate.

Pe cît urîse, altădată, odaia ei de fată din casa unchiului, plină de vise neîmplinite, pe atît acum, în casa Rigaudie, se simțea mulțumită să rămînă singură, cu privirea pierdută, cu mîinile încrucișate pe genunchi, prefirîndu-și amintirile.

Lecturile grăbite din viața ei de fată, fiorii serilor de vară, apoi intrarea în scenă a maiorului Rivière, căsătoria, zilele pustii și reci din strada Montmartre, apoi, dintr-o dată zîmbetul triumfător al lui Agostino, luminînd și tulburînd acea existență — le revedea, acum, pe toate. Ceea ce, altădată, i se păruse temniță, acum se chema datorie, iar ceea ce luase odinioară drept pasiune adevărată, devenise acum ceva murdar, dezgustător.

Un cuvînt — dragoste — prinsese un înțeles nou, ironic, crud. Dragoste ! Visase să trăiască pentru dragoste. Poate însă că dragostea avea s-o ucidă...

Pe zi ce trecea, Thérèse era mai întunecată, mai pierdută în gînduri, cu ochii mai rătăciți.

Din această stare, din această tristețe ar fi vrut Solignac s-o smulgă. Dar abia obținea un surîs melancolic pe obrazul palid al femeii.

Și totuși, Thérèse se simțea bine, în siguranță, știindu-l pe Solignac alături. Gîndea exact în aceiași termeni ca și Andreia : „E un adevărat bărbat !" adică : forță, devotament, credință.

De ce nu-l întîlnise pe el, de la început ? Slăbiciunea ei pătimașă ar fi avut nevoie să se sprijine pe brațul lui puternic. Dacă s-ar fi căsătorit cu el, cu un asemenea bărbat, ar fi fost salvată. Dacă ar fi fost Solignac în locul lui Agostino... ei, bine, ar fi avut o scuză a greșelii comise — scuză pe care, acum, n-o putea invoca...

— Dar la ce bun să mă gîndesc la ce ar fi fost să fie ? Viața mea este ceea ce este și ce am făcut eu din ea, nenorocita de mine ! Să îndur și să tac ! Dealtfel și maiorul e din același aluat ca și colonelul — iar eu l-am înșelat, l-am rănit de moarte !

Solignac citea suferința pe fața frămîntată a femeii și îi era milă de ea. Ar fi dorit s-o întrebe ce are, ar fi vrut s-o determine să vorbească, să-și ușureze sufletul. Dar cei doi nu aveau nevoie să se destăinuiască pentru a se face înțeleși. Thérèse, de pildă, cu instinctul ei de femeie, citea în sufletul lui Solignac și știa că acesta e îndrăgostit de Louise. La rîndul său, Solignac își da seama cîtă durere și căință ascundea fiecare oftat al femeii.

— Știți, desigur, îi spuse el, într-o zi, că rănile, chiar cele care se vindecă greu, în timp, ajung să se vindece și, după o vreme, te întrebi unde anume ai fost lovit... Cred că și în privința rănilor sufletești se întîmplă la fel. Va veni o zi, în care vei constata că totul a trecut, s-a dus ! Omul are, pentru aceste răni, cel mai puternic medicament...

— Iertarea, știu, îl întrerupse Thérèse. Dar iertarea nu e uitare.

— Uitarea urmează de cele mai multe ori.

— De cele mai multe ori... După cum vedeți, în cazul meu, nu a urmat... Maiorul Rivière n-a mai dat nici un semn de viață de cînd a iertat. Înseamnă că încă nu a uitat. Că uitarea n-a venit încă, și că nu va veni, nu va mai veni niciodată !

Recăzu pe gînduri. În asemenea împrejurări, Solignac nu mai putea face mare lucru. Foarte rar mai izbutea s-o smulgă și s-o readucă la realitate. Se frînsese ceva în ea, arsese ceva.

— Biata femeie ! gîndea Solignac în acele momente.

Într-un rînd, o întrebă, să afle dacă mai are vreo speranță, fie ea cît de tăinuită :

— Chiar nu mai doriți nimic pe lumea asta ?

— Ba da ! răspunse ea numaidecît. Aş vrea să pot şterge crima făptuită de mine, fie chiar şi cu sîngele meu. Dar la ce bun să-mi doresc asta ? Mă tem că nu mai sînt bună de nimic... Şi mi-e teamă de încă ceva : că oricît sufăr, n-am fost pedepsită destul. Da, mi-e teamă, mi se pare că o nenorocire şi mai mare, înfricoşătoare, e undeva, pe aproape...

— O nenorocire ?

— O simt, dar n-o pot defini — o, nu încercaţi să mă convingeţi că mă înşel. Nenorocirea e pe aici, pe aproape. Am fost pedepsită destul ? Nu. Aş fi meritat o pedeapsă şi mai aspră. Ah, numai de-ar veni odată aceea pedeapsă adevărată, fiindcă m-am săturat de suferinţă !

Auzind-o vorbind astfel, colonelul era convins că Thérèse avea, nu numai remuşcări din pricina trădării, ci şi din regretul pentru dragostea pierdută. Şi, lucru ciudat, nu dragostea lui Agostino, ci pe cea a maiorului Rivière o regreta. Inima femeilor cunoaşte adeseori aceste stranii contradicţii. Să-l fi iubit oare, în continuare, pe bărbatul pe care îl rănise atît de adînc ?

— Oricum, gîndea Solignac, are pentru el o mare stimă — ceea ce e mult.

Colonelul începu să viseze, să spere într-o împăcare a celor doi soţi, despărţiţi acum de un torent de suferinţe şi de lacrimi. Îi plăcea să creadă că Rivière era capabil, nu doar să ierte, ci să meargă şi mai departe : să uite. „Această femeie este pentru el nu numai dragostea, dar şi viaţa lui întreagă", îşi spunea Solignac, căci Claude face parte dintre bărbaţii care nu iubesc decît o singură dată. Dealtfel, nu poţi iubi, cu adevărat, decît o singură dată, iar atunci te dăruieşti cu totul"...

Desigur, Solignac, judecîndu-l şi definindu-l pe maiorul Rivière, fără să-şi dea seama, îşi făcea autoportretul. El însuşi era îndrăgostit, cuprins de tristeţea, mai degrabă de spaima acestei adevărate pasiuni. Se părea că, odată cu vindecarea lentă a rănii sale, se transformase cu totul.

Durerea, suferința îi dăruise ceea ce pericolul nu fusese în stare să-i dea — Solignac devenise echilibrat, gînditor, grav. Cînd îl vizita pe Rivière în ascunzătoarea lui, cuvintele sale erau mîngîietoare, aducînd ecouri din propria-i melancolie.

Într-o zi, Rivière îi spuse :

— Știi că gravitatea îți stă la fel de bine ca și zîmbetul.

— Nu, nu știu, răspunse Solignac. Dar binecuvîntez această rană, care m-a ajutat să mă cunosc pe mine însumi.

— Dar nu știai că ești cel mai devotat dintre prieteni, cel mai brav dintre ostași, cel mai loial dintre bărbați ?

— Am fost mai ales un nebun îndrăgostit de propria-i nebunie ! Credeam că secretul fericirii constă în cheltuirea fără opreliști a vieții, în aventuri primejdioase ori amuzante. Am învățat, de atunci, că e mult mai înțelept să-ți păstrezi viața pentru cei pe care-i iubești. Dacă e să ți-o dăruiești, atunci să ți-o dăruiești, întreagă, unei singure idei și unei singure femei...

— Iată cum, porniți din zări diferite, ne întîlnim în același loc, zîmbi Rivière. Ceea ce eram eu, la primii pași, ești tu astăzi... Nu-i așa, dragul și bravul meu Henri, nu-i așa că nimic pe lume nu se compară cu voluptatea pe care o încerci cînd îți închini viața unui ideal mare și frumos ? Iar dacă, la capătul drumului, nu vei întîlni decît decepții, nu va conta, ți-o jur. Sacrificiul tot va mai valora, prin bucuriile pe care ți le-a prilejuit.

— Ce ciudat ! replică Solignac gînditor. Altădată te găseam din cale afară, aproape insuportabil de stoic. Acum, iată: simt că ești, așa cum trebuie să fie un bărbat : uman!

— O, dar frumosul Solignac a cam îmbătrînit ! glumi Rivière. Nu e de mirare, în vremurile astea se îmbătrînește foarte repede.

— Cred că nu despre asta poate fi vorba, dacă am îmbătrînit sau nu. Ci despre faptul că acum mă găsesc la înălțimea suferinței morale pe care o încerci. Acum te în-

ţeleg, pentru că acum şi eu iubesc, cum ai iubit, pentru totdeauna.

— Fie ca acea femeie să fie demnă de cel care o iubeşte. Dar, presupunînd că nu ar fi demnă, tot nu te-aş sfătui să renunţi la această iluzie. Un bărbat nu poate fi de plins, dacă, fie şi pentru o clipă, a avut un vis frumos, înălţător.

— Să înţeleg, deci, că nu mai suferi ? Dar trecutul...

— Trecutul ! Îi sînt dator trecutului pentru bucuriile pe care mi le-a dat. Am dreptul să mă plîng că aceste bucurii n-au durat ?

— Ah ! Marc Aureliu, Marc Aureliu ! izbucnise în rîs colonelul. Prin ce întîmplare ciudată ţi-ai ales ca prieten un Don Quichotte ca mine ?

— Dragă colonele, reluase Claude Rivière, cu o hotărîre ce nu avea nimic dintr-o austeritate afectată, mă încearcă acum — poate pentru că am vrut-o şi o vreau — o asemenea linişte sufletească, încît, dacă aş muri mîine şi nu pentru libertate, ci din pricina ei, cum au murit atîţia alţii, voi fi, în continuare mîndru şi fericit că am slujit-o.

— Acum îi înţeleg pe cei care, în urmă cu cincisprezece ani, urcîndu-se pe eşafodul ridicat de republicani, strigau : „Trăiască Republica !"

— Da, oamenii sînt supuşi erorii sau mîniei ; pot înşela, pot lovi, dar ideile nu înşală. Iar dacă, uitînd de libertate, ca să mă gîndesc la acea dragoste despre care vorbiţi... Femeia poate fi vinovată fără ca dragostea pe care mi-a inspirat-o să înceteze de a fi veşnică !

— Veşnică ?

— Da... În măsura în care pentru oamenii pieritori ceva poate fi veşnic.

— O ! exclamă Solignac. Dar asta e minunat ! Asta înseamnă că o iubeşti, încă o mai iubeşti, o iubeşti mereu !

Maiorul păli se.

— Thérèse... spuse el, încet, mîngîietor şi îndurerat.

— Da, Thérèse ! Thérèse care se căieşte, Thérèse, încovoiată sub povara greşelii comise, Thérèse care plînge şi te iubeşte !

Claude Rivière îl privea pe Solignac cu durere şi îndoială.

— Da, aşa am spus, reluă colonelul, cea care te iubeşte. Sînt sigur de asta, ţi-o jur !

— Aşadar, avea nevoie să-mi frîngă inima, ca să afle cît devotament se ascunde în ea ? Şi Rivière clătinase, trist, din cap. Nu, nu mă mai iubeşte. În sfîrşit, înţelege acum că m-a făcut să sufăr şi suferă şi ea. Am iertat-o. Nu i-am cerut să se căiască. De ce să se chinuie ?

— Trebuie să răspunzi lacrimilor ei, întinzîndu-i mîna. Îşi va răscumpăra cu viaţa întreagă rătăcirea de o clipă. Uită ! Uită ceea ce...

— Viaţa mea nu-mi mai aparţine, îl întrerupse Rivière. Nici mie, nici Thérèsei. Aparţine cauzei pe care am îmbrăţişat-o. Dacă voi pieri, să-i spui Thérèsei că va putea, fără teamă, să îngenuncheze lîngă cadavrul meu, nu mai am nici un gînd rău împotriva ei. Dar dacă rămîn în picioare — poate că voi uita în cele din urmă. Mă mai aşteaptă însă o încercare decisivă, teribilă, poate aducătoare de moarte. Şi, atîta vreme cît nu voi fi trecut prin această încercare, nu mă voi putea gîndi la mine şi la suferinţele mele !

— Deci, îi pot spune să spere ?

— Da, răspunse Claude Rivière. Durerea omenească este fără margini — de ce n-ar fi la fel şi mila ?

Henri de Solignac era mulţumit de rezultatul discuţiei — oricît de incomplet ar fi fost el. Dacă va transmite cuvintele lui Rivière, Thérèse putea să aibă de acum înainte un motiv să nu mai urască viaţa.

Dar fu foarte mirat cînd văzu că femeia continuă să rămînă ca şi pînă atunci întunecată, chinuită, deşi cuvintele soţului ei ar fi putut s-o lumineze şi s-o liniştească. Thérèse însă nu deslușise decît un singur lucru : că maiorul

abia scăpat dintr-o primejdie, mergea în întîmpinarea alteia. Iar Solignac n-o putea liniști, pentru că hotărîrea lui Claude îl înspăimînta și pe el : maiorul părea că vrea cu tot dinadinsul să piară.

— Ce s-ar întîmpla dacă datoria, ordinele mi-ar pune sabia în mînă și m-ar obliga să lupt împotriva lui Rivière, răsculatul ? se gîndea el, îngrijorat.

Dar se lumină pe jumătate : rana, binecuvîntata rană, îi interzicea, și încă pentru multă vreme de acum încolo, să se întoarcă la regiment. Cel puțin nu va fi silit să lupte împotriva prietenului său.

Însă aceste gînduri negre îl părăseau pe Solignac, de îndată ce o vedea pe Louise de Farges. Proasta dispoziție a bătrînului marchiz de Navailles n-o împiedica deloc pe micuța contesă să-l primească, cu deosebită grație și bucurie, pe frumosul colonel. Marchizul se răzbuna, primindu-l, la el, pe Agostino de Olona. Încăpățînatul marchiz nu-și pierduse speranța că, în cele din urmă, va izbuti s-o convingă pe Louise să accepte uniunea plănuită de el, cu „prietenul principilor"...

Louise era tot mai neliniștită, văzînd că fratele Andreiei devenise un vizitator asiduu al casei de Farges. Neliniștea și nemulțumirea ei erau cu atît mai profunde, cu cît n-ar fi vrut, pentru nimic în lume, ca Solignac să le ghicească. În adîncul sufletului era geloasă pe italiancă — al cărei nume colonelul nu-l rostea niciodată — dar asta, probabil, pentru că Solignac îi păstra imaginea în inimă...

Într-o zi se hotărî și o întrebă pe Catherine :

— Știi cumva dacă domnul de Solignac a mai fost pe la italiancă ?

— Cu siguranță, nu, doamnă ! răspunse Catherine.

— Pari foarte sigură de ceea ce spui. De unde știi ?

— De la Martial Castoret, doamnă contesă. Oh, Martial s-ar lăsa mai degrabă tăiat în bucăți de colonel, decît să-l lase să mai pună piciorul în casa aceea blestemată !

Numai că... dacă domnul colonel nu a fost la domnișoara de Olona, domnișoara de Olona a fost la domnul colonel...

— Cum ? Ce spui ?

— Da, doamnă contesă, l-a vizitat la dumnealui, la reședința domnișoarei de la Rigaudie. Martial mi-a spus...

Louise îi făcu semn să tacă. Aflase destule pentru ca bănuielile și îndoielile ei să nu se șteargă. De atunci, de fiecare dată cînd se simțea irezistibil atrasă spre Solignac, își impunea — nu fără eforturi, nu fără suferință — să se stăpînească. Nu voia să se cioocnească de o rivală. Credea, spera că mîndria ei va putea împiedica propria ei dragoste, abia născută, să mai crească. Dar, în ciuda rezistenței pe care și-o impunea, Solignac îi devenea tot mai drag — lucru pe care ea, desigur, nu voia să-l recunoască. Blonda contesă începuse să aibă nerăbdări de copil răsfățat, cînd Solignac, așteptat, întîrzia. Melancolia care îl cuprinsese pe colonel — în locul aerului războinic de altădată — îi dădea, în ochii ei, un nou și minunat farmec !

Pentru că domnul de Navailles voise să-i impună contesei prezența lui Agostino Ciampi, Louise de Farges se răzbună, lăudîndu-l în gura mare, o seară întreagă, pe colonel, de față fiind și Agostino.

Acesta se făcuse livid, în timp ce nefericitul poet Saint-Clair se temea să nu leșine.

— Îl iubește, hotărît, îl iubește, spuse poetul, cu o mutră jalnică, lui Agostino.

Acesta îl privi crunt, cu ochii lui crucișii, iar poetașul, în loc să se sperie, se bucură. Iată încă unul, la fel de nefericit ca mine, gîndi „Copilul Muzelor", pentru care nenorocirea altuia constituia o consolare. Și el o iubește. Toată lumea o iubește, mai suspină el.

Numai că Agostino Ciampi era îndrăgostit de averea, nu de frumusețea contesei de Farges. Sperase că voința bătrînului domn de Navailles avea să înfrîngă rezistența contesei. Dar văzînd că șiretlicul se dovedea inutil — ca, dealtfel, și violența — Agostino turba de ciudă.

Abia ridicat din boală, Solignac îi ieșea din nou în cale, amenințător, parcă și mai de temut acum, pentru că era iubit ! Și cine anume îi dăduse prilejul să fie iubit ? Chiar el, Agostino.

— Sînt un prost, un dobitoc ! gîndea el.

Dar partida nu era încă pierdută. Ah ! dacă Andreia ar fi acceptat... Femeia asta avea în mîinile ei totul, ar fi putut să-i aducă fratelui ei avere, iar ei răzbunarea !

— Dacă n-ai fi o *innamorata* nebună, îi spunea el cu un rînjet, știu prea bine ce te-aș sfătui să faci !

— Și ce m-ai sfătui să fac ? Bine'nțeles, o ticăloșie !

— Ei, da, oamenii cinstiți se păzesc grozav să nu facă vreo ticăloșie ! Dar ce este individul care te-a înșelat, care te-a părăsit, lăsîndu-ți pumnalul dragostei în inimă, dacă nu un ticălos ?

— Văd că te obsedează Solignac.

— Bine'nțeles ! Îl urăsc atît, încît nu-l uit nici măcar o singură clipă !

— Ia să auzim ce ticăloșie îmi propui ?

— Unii i-ar zice crimă, eu îi zic luptă.

— Și cu ce arme se va purta această... luptă ?

— Pentru ce și pentru cine mi-ai cerut otrava ? și Agostino arătă inelul pe care Andreia îl purta la inelarul mîinii stîngi.

Cu o mișcare instinctivă, Andreia își ascunse inelul cu palma dreaptă.

— Tu poți să te apropii de el, poți să-i vorbești, poți să te răzbuni ! adăugă marchizul în șoaptă. Ei, da, te poți răzbuna pentru ticăloșia...

Andreia se scutură, cuprinsă de un fior.

— Văd că Solignac n-a scăpat de tine.

— Atît timp cît unul din noi va trăi, celălalt va fi în primejdie de moarte !

Andreia nu mai spuse nimic, dar se jură în gînd să-l urmărească pe Agostino peste tot. Trebuia să-i afle toate planurile și să i le dea peste cap.

Cît despre marchiz, aştepta, convins fiind că, în acest duel de la distanţă cu Solignac, norocul va fi de partea lui.

Domnişoara de la Rigaudie fu foarte mirată cînd, într-o seară, colonelul o anunţă că va merge la Operă. Înălţă braţele :

— La Operă ! Aşadar, te-ai hotărît : vrei neapărat să dai ortul popii ! Dar cel puţin anunţă-ne şi pe noi, să ştim ! Desigur, nu-i din cale-afară de vesel să duci o viaţă de călugăr, dar, la urma urmei, ce e vesel pe lumea asta ? În loc să-ţi vezi de rana aceea... hai la Operă ! Poftim, ce-i trebuia lui : Operă ! Pariez că e vorba de o femeie !

— Am onoarea de a o conduce pe contesa de Farges.

— O ! E tare drăguţă micuţa contesă, dar recunoaşte, am ghicit : e vorba de un pic de dragoste. Dar să te duci la Operă !... A fost o infirmieră admirabilă, adorabilă, cu ochii ei negri... şi aşa mai departe... dar la Operă ! !

— N-o să mor dintr-atita, spuse Solignac, zîmbind.

După care plecă — iar apariţia lui făcu senzaţie chiar de la intrare.

Opera, clădită cu cincisprezece ani în urmă, sub auspiciile domnişoarei de Montansier, se afla pe strada Richelieu, vizavi de Bibliotecă. Nimic deosebit în arhitectura ei. *Templul Muzelor*, cum i-ar fi zis Florival de Saint-Clair, avea un aspect cu totul şi cu totul mediocru. O galerie acoperită, străpunsă de porticuri, un vestibul decorat cu coloane dorice ; în interior patru rînduri de loji şi unul de benoare [1] şi din nou coloane — de astă-dată, ionice.

Acolo, cîntăreţi ca Laïs, Chéron, Lainez, Nourrit, Roland, cîntăreţe ca doamnele Maillard, Latour, Branchu, Armand atrăgeau un public numeros, dispus să-i aplaude, şi cu şi mai multă frenezie încă, piruetele lui Vestris, Deshayes

[1] *benoar* (de la baignoire — cadă de baie), lojele cele mai elegante, de la parter, în teatrele din Parisul sec. XIX sau în cele construite după modelul lor.

ori Saint-Armand și grațiile coreografice ale doamnelor Clotilde, Pérignon sau Chévigny. Baletele aveau în acea epocă o importanță considerabilă, dansatorii avînd rolul (așa credea și o și spunea Napoleon) de a-i celebra gloria cu ajutorul picioarelor... Se crease un balet pe nume : *Austerlitz*, și se cheltuiseră peste o sută șaptezeci de mii de franci pentru a preaslăvi, în trei acte, *Triumful lui Traian* — adică, de fapt, al lui Napoleon...

În acea seară se dădea *Vestala* de Spontini, pe un libret de domnul Jouy. Opera maestrului ținea afișul — și entuziasma publicul — de doi ani încheiați. Primadona — doamna Branchu — cea care declarase, la început, că Spontini este „de neeîntat", nu fusese în nici un alt rol mai frumoasă, mai inspirată, mai triumfătoare decît în cel al Iuliei. Iar spectatorii îi dădeau dreptate împărătesei Iosefina, cea care ceruse, impusese *Vestala* pe scena Operei.

Primul act se încheiase de puțin timp, cînd frumosul colonel, palid, apăru în loja contesei de Farges, care strălucea de frumusețe și farmec tinerese. Micuța contesă era însoțită de o prietenă, ceva mai în vîrstă, al cărei soț comanda o brigadă în Spania. Sala întreagă își concentră privirile și lornioanele asupra micuței contese, a generălesei Berruis și asupra colonelului.

Solignac părea stingherit, jenat de privirile îndreptate asupra lor.

— Vă temeți mai puțin de focul artileriei, colonele, îi spuse doamna de Berruis.

Pe Solignac îl stînjenea că doamna de Farges era atît de privită, de cercetată.

Cît despre Louise, niciodată nu fusese mai seducătoare. Admirația unanimă îi plăcea ; știa că nu avea de ce se teme, sub mulțimea de ochi ațintiți asupra ei.

În momentul în care preludiul celui de al doilea act începea, contesa îi propuse colonelului să rămînă în loja ei.

Solignac era ameţit de plăcere. Iată, regăsise atmosfera îmbătătoare de altădată : femei, parfumuri, muzică — dar acum se simţea legat, pe viaţă, de femeia iubită.

I se părea că tot ce inima sa simţea (o inimă pe care o emoţie mai puternică ar fi făcut-o să tacă pentru totdeauna), era ilustrat cu o forţă admirabilă de muzica de pe scenă. Îi părea că înflăcăratele duete de dragoste exprimau chiar sentimentele lui.

În timp ce pe scenă Licinius şi Iulia îşi cîntau amorul, Solignac o privea pe Louise. Şi pe cînd generăleasa, mare admiratoare a lui Spontini, nu sesiza în acel duet decît frumuseţea şi măiestria componistică, Solignac se gîndea la dragostea lui pentru Louise. Ar fi vrut ca ea să înţeleagă că ceea ce îi şoptea Licinius Iuliei, era de fapt mărturisirea sa, adresată de el, Solignac, femeii iubite.

Louise, la rîndul ei, era tulburată : duetul nemuritor urca, creştea, ca şi pasiunea ei. Nu îndrăznea să întoarcă ochii spre Solignac, însă obrajii îi ardeau sub privirile lui.

Ar fi vrut să-i răspundă, să-i spună că înţelegea şi că-l iubea, dar amintirea Andreiei era încă prezentă, aşa că se străduia să rămînă calmă, surîzătoare, în timp ce inima i se înălţa, palpitînd în ritmul muzicii.

Dar, oricît era de stăpînă pe sine, Louise nu se putu stăpîni să nu se întoarcă spre Solignac, atunci cînd Licinius îi spunea Iuliei : *Veghează în jurul acestor ziduri şi ai grijă de tine*, iar Vestala îi răspundea, mîngîietor : *Nu mă tem decît pentru viaţa ta.*

Louise de Farges se gîndea la primejdiile prin care trecuse Solignac. Ar fi vrut să-i poată spune colonelului : „De-acum înainte, fii mai prevăzător".

Iar Solignac fu încredinţat, o clipă, că Spontini exprimase sentimentele lui pentru Louise, cînd eroul cînta :

Numai pentru tine vreau să trăiesc,
Da, numai pentru tine vreau să trăiesc !

— Ce frumos ! Ce frumos ! exclamă Solignac, în clipa în care cortina cădea, în aplauzele întregii săli.

Louise tăcea. Spaima îi strîngea inima. Ochii îi înotau în lacrimi.

Solignac, uşor înclinat spre ea, zări o lacrimă lunecîndu-i uşor contesei pe obraz.

— Plîngeţi ? întrebă el.

Ea se strădui să zîmbească. Atunci interveni generăleasa :

— Ador muzica, dar, mărturisesc, nu pînă la lacrimi !

— Ah, spuse Louise, acest final ameninţător, teribil, plin de pericole... M-a făcut să mă gîndesc că şi în viaţă... ne pîndeşte cîte o primejdie...

— Care ? întrebă Henri.

— Nu ştiu... răspunse Louise.

Solignac încercă să zîmbească. Tresări, însă, cînd îl zări pe Agostino Ciampi, nu departe de el, în picioare într-o lojă goală, privindu-l fix.

Solignac ceru lorgneta doamnei de Berruis şi, cu un gest afectat şi insolent, o îndreptă spre chipul trufaş al marchizului napolitan. Agostino făcu faţă o clipă, cu fruntea sus, bravînd. Dar, numaidecît, buza i se strîmbă într-un rînjet de ură. După care se întoarse şi dispăru.

Louise nu băgase de seamă nimic. Ea visa, în continuare.

Părăsind Opera, Solignac se simţea melancolic şi nemulţumit. Aceste cîteva ceasuri binecuvîntate zburaseră prea repede, acum trebuiau să se despartă.

Echipajul doamnei de Farges aştepta. Micuţa contesă era gata să se urce, cînd Florival de Saint-Clair alergă, scuzîndu-se că nu a putut veni mai devreme să-i prezinte omagiile sale.

— Sînteţi iertat, zîmbi Louise.

— Da, dar am pierdut nesperata ocazie de a o vedea pe Venus ascultînd-o pe Euterpe, Zeiţa ascultînd-o pe Muză !

— O să vă consolați, Saint-Clair !

— Dar cu cine, Dumnezeule mare ?

— Cu cine... Dar Cydalissa ?... Luna roșcată...

Louise glumea, dar era cu gîndul în altă parte.

Bietul Florival roși la amintirea acelei nenorocite licențe poetice. Vrînd să-și recucerească ceva din poziția pierdută, îi propuse, timid, contesei să se oprească pentru cîteva clipe la cafeneaua „Frascati".

— Fie, acceptă Louise, dacă sînteți de acord, baroană!

Doamna de Berruis încuviință.

— Ne însoțiți, colonele ?

Solignac era în al nouălea cer ! Ar fi fost în stare să-l îmbrățișeze pe Florival, pentru că îi înlesnise să mai rămînă cîteva momente în preajma contesei.

Colonelul și poetul luară loc în trăsură, pe banchetă, față în față cu cele două femei. Colonelul simțea cu genunchiul foșnetul rochiei Louisei și îi vedea ochii negri strălucind în întuneric. Tăcea și era fericit.

Florival încerca să compună madrigaluri... Dar se întrerupse :

— Iată, am sosit ! strigă el, zărind de departe luminile cafenelei la modă. Dar ce păcat că, în astă-seară, nu e muzică.

— Cu atît mai bine ! spuse Louise. Ce am mai putea asculta după Spontini ?

— Într-adevăr, încuviință Florival și începu să fredoneze din *Vestala*.

Vizitiul opri caii.

— Oferiți doamnelor brațul ! spuse Florival, galant. Cu toate că Zeițele calcă pe nori...

Louise se sprijini de Solignac, al cărui obraz se contractă de durere.

— Ce s-a întîmplat ? Vă doare ? întrebă ea.

— A, nu... Nimic... răspunse el, deși simțise, în inimă, ca o lovitură de lance.

— Vreți să nu mai intrăm ? insistase Louise.

— Vreți să renunț la ceea ce atîția alții nu au avut într-o viață întreagă : o oră de fericire ? spuse Solignac.

Florival care auzise, strîmbă din nas.

— A întors-o bine, recunoscu el, adresîndu-se doamnei de Berruis. Dar trebuie să mărturisesc, doamnă, că nu-mi prea plac, nu-mi plac deloc acești militari care... prea ne concurează pe noi, civilii...

— Fiți și dumneavoastră mai milităroși, răspunse generăleasa. Înainte marș, domnule !

— O, dar știți să comandați, doamnă...

Dar numaidecît își aduse aminte că soțul doamnei e general.

— Pardon, uitasem, se bîlbîi el.

Ce gafă ! își spuse Florival, în sinea lui. Mă pomenesc ponegrindu-i pe militari, față de soțiile lor. Să fie oare Apolo un zeu atît de răutăcios ? Oare de aceea îi lasă pe discipolii lui să spună atît de des prostii ?

V

BAVAREZA

Cafeneaua „Frascati", aflată pe colț, între strada Richelieu și bulevardul Montmartre, ocupa locul fostului hotel „Lecoulteux" — locuit și de Lavoisier, exact pînă în clipa în care fusese nevoit să-i coboare treptele, ca să urce pe alte trepte, ale eșafodului.

Italianul Garchi deschisese acolo, spre sfîrșitul secolului al optsprezecelea, acea celebră cofetărie-cafenea, unde regaliștii anului III și cei ai anului V, savurînd pe îndelete

înghețata cu maraschino, tunau și fulgerau împotriva ultimilor montagnarzi sau împotriva Directoratului.

Era moda grădinilor de vară : Velloni se stabilise în pavilionul Hanovre, iar Tortoni pe strada Taitbout.

De pe atunci, Garchi își lărgise considerabil localul și-l înfrumusețase. Nu mai era frecventat, ca pe vremuri, de certații-cu-legea și de femei dubioase. Clientela se schimbase, acum era compusă numai din „lumea bună" (desigur, și din proaspeții parveniți), adică de oameni cu bani, iar localul se luminase.

Douăzeci și opt de prăvălii se lipiseră de zidul grădinii, de-a lungul bulevardului Montmartre, care căpătase aspectul unui adevărat iarmaroc. Se vindea de toate în aceste dughene, iar o panoramă, ridicată chiar în grădină, atrăgea o mulțime de curioși și de gură-cască.

O scară largă, fastuoasă, bine luminată, ducea, după intrarea în cafenea, într-un peristil : se ajungea apoi pe o terasă, înecată în flori. După ce se plimbau o bucată de timp, clienții obișnuiți ai cofetăriei veneau să se așeze pe această terasă și, consumînd din vestitele înghețate, îi bîrfeau pe trecătorii de pe bulevard.

Ora lui Garchi, ca să vorbim în limbajul la modă pe atunci, era, în sezonul cald între două și patru după-amiază. Seara, lumea bună nu se arăta pe acolo înainte de ceasurile nouă. Suprema eleganță, însă, era să apari la Garchi la miezul nopții, ieșind de la Operă. Tineri din categoria lui Saint-Clair, care își schimbau hainele de trei ori pe zi, își plimbau aici, ca să fie admirați, surtucele croite drept, ca niște saci, pantalonii strînși pe picior, clacurile înalte de un cot și lornioanele atîrnate de gît.

— Ce-ați spune, dacă ați afla că nu am mai fost niciodată aici ? îl întrebă Louise de Farges pe Solignac. Nu cunosc deloc această cafenea. Dar e foarte drăguță.

Solignac străbătu cu grupul său unul dintre saloane, strălucitor luminat de uriașe lămpi cu turțuri de cristal ;

căuta din ochi o masă liberă. Dar toate mesele — din acaju masiv în stil etrusc, ca și scaunele — erau ocupate.

Deodată, contesa simți brațul colonelului crispîndu-se

— S-a întîmplat ceva ? întrebă ea.

Solignac răspunse, scurt :

— Nimic.

Deși ceva tot se întîmplase...

Îl văzuse din nou pe Agostino. Ciampi dispăru însă în cel de al doilea salon în clipa în care Solignac și contesa îi străbăteau pe primul, sub privirile curioase, mirate sau admirative, ale obișnuiților localului.

Micuța contesă răspundea din cînd în cînd saluturilor

— E limpede, gîndea Solignac, sîntem urmăriți, individul acela se ține după noi. Numai că, de astă-dată, sînt înarmat.

Într-adevăr, luase cu el o pereche de pistoale (destul de ușor de ascuns, chiar în costumul de ceremonie), de care era hotărît să nu se mai despartă.

Găsiră o masă liberă în cel de al doilea salon. El se așeză în fața Louisei de Farges, iar baroana și poetul de o parte și de alta.

Florival ceru un pișcot cu migdale, iar baroana *punch* cu lapte — în timp ce garsonul îi explica doamnei de Farges cît de minunate sînt noile înghețate cu piersici și caise, care imitau, în cupe, chiar forma fructului.

— Numai un napolitan poate înțelege farmecul înghețatei. Arzătorul lor soare îi obligă să ceară Nordului ajutorul zăpezilor sale, spuse Florival de Saint-Clair.

Apoi, mulțumit de rotunjimea frazei lui, zîmbi, dar observă încruntătura lui Solignac.

— E gelos, iată-l gelos, își spuse poetul. Dar fiecare cu arma lui : el cu spada, eu cu lira...

Florival se înșela. Nu la el se gîndea Solignac. Ci se întreba ce-o mai fi punînd la cale Agostino, dînd mereu tîrcoale contesei.

Garsonul reveni, intrebîndu-i pe contesă şi pe colonel ce se hotărîseră să comande.

— O, încă nu ştim, spuse Louise.

— Nu vă place îngheţata ? Poate doriţi o bavareză ?

Bolignac fu izbit de accentul italian al garsonului. Dar nu era nimic neobişnuit : la „Frascati", la „Tortoni", la „Cuvrazu" ori la „Sabbatino", cu toţii italieni, era firesc să întîlnească şi mulţi italieni printre personal. Acesta era un flăcău înalt, roşcat, palid şi cu ochi albaştri.

— O, da ! exclamă Louise de Farges. Fie, deci o bavareză. Am simţit că m-a cam luat cu frigul, cînd am ieşit de la Operă.

— Cu ciocolată ?

— Nu, cu lapte.

— Şi dumneavoastră, domnule ? îl întrebă garsonul pe Bolignac.

— Cu ciocolată, răspunse colonelul maşinal.

Bavareza era pe atunci foarte la modă, ca, dealtfel, tot ce venea din străinătate. Într-o seară, principii de Bavaria, în vizită la Paris, intraseră la cafeneaua „Procope" şi ceruseră ceai, dar nu în ceşti de porţelan, ci în carafe de cristal şi nu cu zahăr, ci cu sirop de ferigă... Amestecul trezi curiozitatea. Fu botezat cu numele principilor bavarezi, iar de atunci *bavareza* făcu furori. Însă, parizienii înlocuiră siropul de ferigă cu cafea ori cu ciocolată, iar Parisul se îmbogăţi cu încă o băutură.

Căsătoria principelui Eugen de Beauharnais cu o prinţesă de Bavaria furnizează amatorilor de calambururi încă un fericit prilej : principele Eugen avea dinţii cumplit de urîţi, rămăsese aproape ştirb şi, cînd vorbea, era silit să ţină o batistă la gură. De aici începuse vorba : „Principele Eugen ar fi cel mai frumos ofiţer din armată, dacă n-ar fi ştirb. Numai că nu-i nevoie de dinţi, *ca să iei o bavareză*..."

Garsonul italian plecase să aducă cele comandate. Din salon în oficiu, avea de parcurs un lung coridor. Dar abia

făcuse cîțiva pași, cînd se trezi în față cu un bărbat înalt care, apucîndu-l de mînă, îi spuse pe nume :

— Saverio !

Garsonul tresări și se opri încremenit.

— Mă cunoașteți ? bîigui el.

— Precum vezi, răspunse bărbatul. Te numești Luigi Saverio, ai fost sergent în regimentul 14 de linie ; ai dezertat, ai dispărut, după ce ai luat cu tine mai multe obiecte de-ale camarazilor : punguțe de bani, ceasuri ; ai șters-o din pricina unei femei, pe nume Adelina Gautier, pe care o iubeai și care a murit...

— Ea m-a împins la păcat, ea a fost geniul meu rău...

— Bun sau rău, nu mă interesează. Mă interesează, în schimb, altceva : te știam întors acasă la tine, la Chiari... și cînd colo, dau peste tine la Paris ! La „Frascati" ! Nu ți-e teamă că ai putea fi recunoscut ? Să zicem de vreun camarad ? Nu ți-e teamă că ai putea fi denunțat ?

— Știți... Soldații nu prea vin pe-aici, spuse Saverio, fără să facă nici cea mai mică încercare de a nega și uluit să afle că faptele sale erau atît de bine cunoscute.

— Soldații, nu, dar ofițerii ? Ia privește-mă bine : știi cine sînt ?

— N-are rost, v-am recunoscut numaidecît, domnule căpitan Ciampi, spuse Saverio, aplecînd capul.

— Dacă așa stau lucrurile, atunci trebuie să alegi pe loc între două căi pe care ți le propun, spuse Ciampi. Dar mai întîi : sub ce nume ești cunoscut la „Frascati" ?

— Vittorio Mariani.

— Așadar, alege : ori să fii jupuit frumușel de acest nume de împrumut și condamnat sub numele adevărat de Saverio ori să... ori să cîștigi o sută de napoleoni — privește aceste două fișicuri...

Fără îndoială că, în ultimul timp, lui Agostino îi surîsese norocul la joc, căci ținea în mînă două fișicuri, pe care Saverio le privea cu un amestec de îndoială și de spaimă.

— O sută de napoleoni ! Două mii de franci, băiguí Saverio. Numai că...

Simţea el că nu va puné mîna pe banii aceia degeaba, că i se va cere în schimb să facă ceva, ori imposibil de făcut, ori grozav de primejdios.

— Haide, hotărăşte-te odată ! îl grăbi Ciampi. Colegii tăi de slujbă trec mereu pe lîngă noi, ar putea auzi, ca din întîmplare, ce vorbim... În timp ce acolo, ei te aşteaptă...

Felul în care Agostino rostise *ei* îl făcu pe Saverio să înţeleagă că era vorba de clienţii pe care trebuia să-i servească.

— Bine, dar... şi Saverio nu-l părăsi din privire pe Agostino, ce trebuie să fac ?

— Să mă laşi să vărs o picătură din sticluţa asta în unul din paharele...

— *Diavolo !* îi scăpă lui Saverio, care păli şi îl privea pe concetăţeanul său cu ochii măriţi de groază.

Căpitanul îi arătă cu o mînă fişicurile de napoleoni, iar cu cealaltă un flacon minuscul, tăiat în mai multe faţete, umplut cu un lichid incolor, la prima vedere cu totul inofensiv.

— Ţi-e chiar atît de greu să alegi ? întrebă Ciampi ironic. Repet : ori două mii de franci şi independenţa, ori un denunţ pur şi simplu. Pe de o parte, posibilitatea de a te întoarce în pace la Chiari, unde să trăieşti... cinstit, pînă la adînci bătrîneţe, pe de alta, consiliul de război. Două mii de franci sau plutonul de execuţie ? Alege !

— Dar... încercă Saverio, asta (şi arătă flaconul din mîna lui Agostino) e... e cumva otravă ?

— Nu e treaba ta, dacă e sau nu e... Treaba ta : o singură picătură în băutura acelui bărbat şi aceste fişicuri sînt în buzunarul tău ! Hai, hotărăşte-te, Luigi Saverio !

— Vă rog, nu ! Vă rog, nu rostiţi acest nume !

— Într-adevăr, numele unui dezertor... Aşadar, vrei să-l rostesc în gura mare ?

— Nu ! Nu ! Dar dacă... Dacă mă arestează şi spun şi eu, tot în gura mare, ce mi-aţi propus ? Ai ?

Agostino înalţă din umeri :

— Cine să te creadă pe tine ? Între un soldat simplu şi ofiţerul său, crezi că judecătorul va ezita o singură clipă ? Pe mine mă va crede, nu pe tine. Şi, la urma urmelor, nătărăule, cine ţi-a spus că asta e otravă ? Şi, la urma urmelor, ce-ai câştiga, dacă ai şti ce anume faci ? Ia ce-ţi ofer şi fă ce-ţi spun, n-o să ai nici o bătaie de cap.

— Oh ! ce nenorocire pe capul meu ! Ce nenorocire ! exclamă Saverio. Adineauri ziceam că Adeline Gautier a fost geniul meu rău, dar acum, iată că...

Dar privirea lui înfrigurată se lipise de fişicurile cu bani de aur, pe care Ciampi le ţinea întinse spre el ; mâinile i se îndreptară într-acolo, aproape fără să vrea, spre aurul care însemna pentru el libertatea, un început de avere, viaţa „liniştită şi cinstită" — în Italia natală — spusese *il Diavolo*.

— Ei, da, făcu Agostino cu ironie. Acum, geniul tău rău eu sînt. La dracu ! Dar unde vei mai găsi tu un geniu rău, care să dăruiască bani celor care le duc lipsa ?

Saverio îl mai privi o dată cu o expresie sinistră, de om gata să riste tot, să accepte orice, să sfideze totul.

— Ei ? îl îndemnă Agostino pentru ultima oară.

— Daţi-mi întîi banii... spuse el cu desperare în glas, dar hotărît să facă tot ce i se cerea pentru aceşti bani.

Între timp, Florival de Saint-Clair, savurînd pişcotul cu migdale, observă, cu glas tare, că garsonul întîrzie nepermis de mult.

Solignac, însă, nu era deloc afectat de această întîrziere. Se simţea învăluit, pătruns de o adîncă fericire. Muzica lui Spontini îi revenea în auz, şoptindu-i cuvintele de dragoste. Apoi Louise, lîngă el, atît de aproape... Simţea că visul prinsese să se îndeplinească, devenea realitate... Dar, trebuia să vegheze...

Așezat în fața celor două femei, alături de Florival, colonelul putea urmări nestingherit tot ce se petrece în salon. Cu spatele la perete, putea cuprinde dintr-o singură privire întreaga încăpere și avea chiar perspectiva celorlalte saloane.

Doamna de Berruis și micuța contesă, din contra, nu puteau vedea sala decît răsucindu-se, pe scaunele lor, nu deslușeau nici măcar ceea ce se răsfrîngea în oglinzile înalte — dealtfel, destul de îndepărtate de ele.

Cu instinctul unui ostaș cu experiență, care e tot timpul în alarmă, Solignac scruta fiecare mișcare din salon și forfota dintre săli, căci păstra convingerea neclintită că Agostino Ciampi nu se îndepărtase. Așadar, nici primejdia.

Sînt anumite momente în care simți prezența dușmanului. Un fel de instinct te ține treaz și îți spune că pericolul e pe aproape.

Solignac continua să rămînă tăcut, pe cînd Florival, baroana și chiar Louise — cam distrată — discutau despre lucruri fără însemnătate : colonelul le auzea glasurile și, în același timp, își urmărea gîndurile și temerile, cînd, deodată o zări pe Andreia, traversînd salonul vecin. Palidă, cu ochii febrili, frămîntînd nervoasă buchetul de trandafiri pe care îl ținea în mînă, italianca apăru în pragul salonului, îl căută din ochi pe Solignac, îi aruncă o privire ciudată și dispăru numaidecît.

— Sora după frate, gîndi Solignac, acum și mai convins de iminența pericolului, întru totul pregătit să-l întîmpine.

În sfîrșit, garsonul se arătă. Avea obrazul aproape verde. Cînd depuse pe masă tava cu carafele cu bavareza, colonelul observă că mîinile italianului tremurau cumplit.

Înălță ochii spre garson, dar acesta își coborî numaidecît pleoapele, de parcă privirea lui Solignac i-ar fi pătruns în suflet și i-ar fi ghicit gîndurile.

Bavarezele aburinde, așteptau să fie turnate în pahare. Florival, totdeauna amator de imagini poetice, se lansă în comparații mitologice.

Solignac turnă într-unul din pahare lichidul din carafă, apoi adăugă ciocolata.

— Pare cam caldă, spuse Louise, aplecîndu-şi uşor obrazul în calea aburilor lăptoşi, care se ridicau din paharul pe trei sferturi umplut.

În acea clipă, Solignac tresări din nou. Andreia — pe care nici Louise, nici doamna de Berruis n-o puteau vedea — pătrunse în salon şi cu pas hotărît, dar parcă mecanic, păru să se îndrepte spre masa colonelului.

Pentru o clipă, în spatele ei se arătă din nou Agostino, care dispăru numaidecît.

— Aici se joacă o dramă tainică, cumplită şi care ne priveşte, gîndi Solignac.

Acum, ochii Andreiei nu se mai uitau după colonel; erau fixaţi pe paharele aburinde, abia aduse de garsonul italian.

La rîndul său, colonelul privi paharele şi ghici gîndul femeii: într-adevăr, băutura din pahare, bavarezele, o preocupau pe Andreia. Dar de ce?

Solignac întinse mîna spre paharul său şi văzu numaidecît că Andreia, dintr-o dată oprită în mijlocul salonului, îşi împreunase mîinile, rugîndu-l ceva, mută, implorîndu-l, cu ochii înspăimîntaţi, lărgiţi de groază.

— Ce-o fi vrînd să spună? se întrebă Solignac.

Că Andreia îl ruga ceva, înţelesese cu uşurinţă. Iar cînd lăsă paharul la loc, pe masă, ba parcă îl îndepărtă puţin, putu citi, în privirea italiencei, o uşurare şi parcă o mulţumire.

— Înseamnă că primejdia se află aici, îşi spuse colonelul.

Întreaga această scenă, mută şi plină de tragice subînţelesuri, scăpase Louisei de Farges, ca dealtfel, şi lui Florival, care nu mai vedea în întregul salon decît ochii negri ai micuţei contese.

Louise privea, cu un surîs de copil alintat, cele două carafe pe jumătate golite; dintr-o dată întinse mîna spre

paharul pe care colonelul îl depusese, cu puțin timp înainte, pe masă :

— M-am înșelat, spuse ea, alintîndu-se în continuare. Am vrut, de fapt, bavareză cu ciocolată. Îmi permiteți, colonele ?

Și luă paharul de cristal, care conținea băutura destinată lui Solignac.

Colonelul o căută din privire pe Andreia.

De această dată, observă o schimbare completă, profundă, în trăsăturile domnișoarei de Olona : teroarea de adineauri făcuse loc unei destinderi totale, care aducea a speranță, a dorință.

— Aha, își spuse frumosul Solignac. Înseamnă că Ciampi și-a băgat și aici coada.

Într-adevăr, Saverio cedase. În timp ce cu o mînă îi întindea fișicurile cu bani, cu cealaltă Agostino vărsase într-una din carafe — în bavareza cu ciocolată — cîteva picături din flaconul tăiat în multe fațete.

— Ești sigur că a cerut bavareză cu ciocolată ? îl întrebase Ciampi pe Saverio.

Acesta, cu gîtul uscat, nu răspunsese decît printr-un semn din cap.

— Să nu cumva să te înșeli, să încurci...

Garsonul însă se îndepărtase, brusc, fără să răspundă, înspăimîntat de ceea ce urma să facă, dar încercînd să se consoleze la gîndul că, la urma urmei, nu avusese altă cale și, decît să ajungă în fața consiliului de război, mai bine s-o șteargă din Paris, cu punga plină, și să ajungă la el acasă, la Chiari.

— De asta, își spusese Agostino, privind în urma lui Saverio, frumosul Solignac n-o să se mai vindece !

În acea clipă, simțise o mînă așezîndu-i-se pe umăr ; tresărise și se întorsese, gata de ripostă, dar o recunoscu pe Andreia, care îi spusese, fără ocol și de parcă l-ar fi lovit cu un cuțit :

— Am văzut totul ! Te-am urmărit, te-am pîndit : am văzut !

— Andreia !... încercase Agostino.

Dar ea îi tăiase vorba cu un gest care însemna : „Nu mai avem nimic să discutăm" şi se repezise spre saloane, pe urmele lui Saverio, dar nu înainte de a-i arunca fratelui ei :

— Ai uitat că cineva veghează asupra lui Henri de Solignac ? Şi că acel cineva... acea cineva este Andreia de Olona ?

Ce era de făcut ? Cu siguranţă, nebuna va compromite totul. Marchizul turba de mînie ; începuse să bată din picior şi să-şi frîngă mîinile de furie. Andreia avea să-l împiedice pe Solignac să bea otrava ! Solignac, la un pas de moarte şi, pentru a doua oară, salvat !

— Nebuna mai este îndrăgostită ! scrîşnise el.

Îi trecuse prin minte să se ia după ea, s-o împiedice să ajungă pînă la Solignac, s-o ia de acolo, s-o ducă în afara cafenelei, departe, pînă ce otrava — cu efect lent, dar sigur — îşi va fi îndeplinit misiunea... Desigur, în cele din urmă, ar fi putut s-o silească cu forţa pe Andreia să părăsească localul, numai că orice agitaţie, la „Frascati", ar fi constituit un pericol. Oamenii ar fi auzit, s-ar fi adunat, ar fi întrebat care este motivul... Însemna să-şi saboteze singur planul atît de minuţios — şi cu sacrificii — conceput. Mai bine s-o lase pe Andreia să alerge la Solignac, poate că va ajunge prea tîrziu, după ce otrava din carafă va fi fost băută.

Aşa că, după ce se luase după sora sa, Agostino — pe care Solignac îl zărise pentru a doua oară — se amestecase în mulţime, cu intenţia de a ajunge în grădină. Trecînd prin saloanele luminate şi animate, Agostino, ca napolitan superstiţios ce era, se întreba dacă rivalul său avea să piară sau nu. Număra cu grijă clienţii aşezaţi la mese şi-şi zicea :

— Dacă numărul consumatorilor e fără soţ, înseamnă că Solignac nu mai are scăpare !

Ajungînd în pragul unui salon, Agostino pocnise din degete cu mînie.

— Cu soț, fir-ar să fie ! Să-i fi spus Andreia tot ?

Apropiindu-se de colonel, Andreia era hotărîtă să-i spună, la nevoie cu glas tare, strigîndu-i, să arunce bavaroza care i se servise. Puțin îi păsa de prezența contesei de Farges. Cînd este în joc viața bărbatului iubit, nu mai ții seamă de convenințe.

Așadar, italianca trecuse pragul salonului și parcursese jumătate din distanța care o separa de masa colonelului ; atunci se oprise, țintuită, înspăimîntată : îl văzuse pe Solignac ducînd la buze paharul.

Privirea ei se întîlnise cu cea a colonelului și, de departe, îl implorase, iar Solignac înțelesese.

Cînd colonelul depusese paharul la loc, Andreia respirase adînc, ușurată.

Dar cum să-i explice lui Solignac ceea ce aflase ? Că în băutura din acel pahar se turnase otravă ? Cum să-i spună ce văzuse cu ochii ei ? Dacă Solignac va începe s-o întrebe, să-i ceară amănunte, să-i smulgă adevărul întreg, bucată cu bucată ? Doar n-o să se apuce, acum, să-și denunțe propriul frate ?

— La urma urmei, ce contează ! își spusese ea. Nu-i voi vorbi și nu-i voi răspunde la întrebări ; voi încerca să-l salvez și atîta tot !

Cînd îl văzuse că lasă paharul pe masă, se întrebase :

— Oare o fi înțeles ?

Și așteptase. Inima îi bătea să se spargă. Avea impresia că tîmplele și ceafa îi sînt strînse în gheare de foc. Ah, această femeie, contesa de Farges pe care Solignac o iubea, vecina și rivala, cea care avusese norocul să-i stea la căpătîi, să se poată apleca asupra lui — iat-o și aici !

— Aici, aici, își spunea italianca, întinzînd brațul, i-aș putea atinge ceafa !

De-abia se stăpînea să nu se năpustească asupra femeii care îi furase iubitul, s-o sfîșie cu unghiile.

Cînd contesa de Farges îi ceruse voie lui Solignac să schimbe băuturile, pe fața italiencei gelozia și suferința făcuseră dintr-o dată loc unei expresii de sinistră fericire.

În acel moment, nefericita simțise înspăimîntătoarea ispită, vîrtejul drăcesc al crimei. Venită să-l salveze pe cel pe care îl iubea, urma să vadă cum moartea avea s-o lovească pe cea care i-l răpise. Soarta voia ca otrava, destinată amantului, să fie băută de rivală. Andreia avu pentru o clipă tentația să binecuvinteze această soartă.

Vedea — și cu cîtă sălbatecă bucurie ! — mîna contesei apucînd paharul și apropiindu-l de buze. Paharul acela de cristal, strălucitor, conținea agonia Louisei de Farges, răzbunarea !

— Soarta vrea ca această femeie să dispară, își spuse Andreia. Iar el va fi din nou al meu, numai al meu !

Chipul italiencei exprima o asemenea cruzime satisfăcută, încît Solignac se ridică brusc și îi azvîrli Andreiei o privire sub care italianca se clătină.

Simțise că Henri o ghicise și întrevăzu, într-o clipă, că speranța ei de a-l recupera pe colonel fusese dejucată. Louise de Farges nu va pieri...

În clipa în care paharul era aproape de buzele contesei, Solignac, aproape cu brutalitate, i-l smulse din mînă și vărsă conținutul pe jos.

— Nu vă atingeți de această băutură, e otrăvită ! spuse el, cu mînie și cu spaimă.

— Otrăvită ? Otravă ? bîigui Saint-Clair, pălind.

— Otravă ! repetă doamna de Berruis, spăimîntată.

Albă ca varul, Louise de Farges privea la Solignac, mai degrabă cu mirare, decît cu teamă.

Andreia se afla în același loc, nemișcată. Întorcîndu-se instinctiv, contesa o văzu :

— Ah ! Femeia aceasta ! îi scăpă ei.

Printr-un gest, Solignac îi porunci Andreiei să plece.

În primul moment, italianca înălță fruntea, bravînd, însă numaidecît cedă, se răsuci pe călcîie și fugi, cu pri-

vlrea rătăcită, înăbuşindu-şi suspinele în buchetul de trandafiri.

— Otravă ! Adică... Ce înseamnă asta, colonele ? întrebă Florival de Saint-Clair, neliniştit de moarte, pentru că gustase din pişcotul cu migdale.

— Înseamnă că am duşmani, domnule, şi că această bavareză cu ciocolată îmi era destinată.

— Aşadar... Nu mie ? întrebă Louise de Farges.

— Nu, contesă. Mie. Dar fiţi sigură că pînă mîine voi afla adevărul în legătură cu cel care...

— Dar de ce abia mîine ? întrebă doamna de Berruis, mirată că Solignac nu cheamă poliţia, să se plîngă, să denunţe pe vinovat. De ce nu imediat ?

— Pentru că îi cunosc pe vinovaţi şi am timp să-i pedepsesc. Mai trebuie să mă informez...

— Garsonul acela ticălos care a servit...

— Presupunînd că are vreo vină, garsonul nu este decît instrumentul. Nu mîna sa a vărsat otrava...

— N-o fi mîna domnişoarei de Olona ? întrebă încetişor Louise, tremurînd de emoţie, că a îndrăznit să rostească numele Andreiei.

— Nu, răspunse Solignac, aşezînd pe umerii contesei şalul care alunecase.

Aruncă pe masă o monedă şi o conduse pe contesă departe de „Frascati".

— Acum puteţi să-mi spuneţi adevărul : otrava era pentru mine sau... ? întrebă Louise de Farges, în timp ce se apropiau de trăsura care aştepta. Eu eram vizată ?

— V-am spus : eu şi numai eu, contesă.

— Asta înseamnă că era cît pe-aci să-mi dau viaţa pentru dumneavoastră ? întrebă ea cu un uşor tremur în glas.

Solignac îi simţea braţul sub al lui şi încercă s-o liniştească, privind-o şi apăsîndu-i cu tandreţe mîna.

Louise pusese în întrebare o mîngîiere cîntată, care însemna o declaraţie. Dar Solignac nu îndrăzneă s-o înţe-

leagă astfel. deşi primejdia aceasta nouă îi apropiase şi mai mult.

Rămase lîngă trăsură, pînă ce Louise şi doamna de Berruis — aceasta încă speriată — urcară ; apoi se înclină, în timp ce contesa de Farges îi spuse, la despărţire, privindu-l în ochi :

— Păziţi-vă, colonele, cum m-aţi păzit pe mine !

Rămase locului, urmărind trăsura care se îndepărta şi o mînă mică fluturînd un rămas bun, pînă cînd Florival de Saint-Clair îi spuse, neliniştit :

— Îmi permiteţi să mă retrag, colonele. S-a făcut tîrziu. Dacă aveţi atîţia duşmani, cum s-a dovedit, v-aş sfătui...

— M-aţi sfătui... Anume ce ?

— A, nimic ! Dar amintiţi-vă că Minerva, zeiţa înţelepciunii, nu ieşea niciodată fără platoşă.

— Vă mulţumesc, domnule.

— Şi... Florival era, în continuare, tulburat — aţi putea să-mi spuneţi... Pişcotul cu migdale...

— Care pişcot cu migdale ?

— Cum, care ? Cel pe care l-am mîncat !

— O ! făcu Solignac. Puteţi fi liniştit, domnule : nimeni nu are vreun interes să vă otrăvească.

— Credeţi ? Totuşi, va trebui să merg la medic, continuă Florival, pentru sine.

După plecarea lui Florival de Saint-Clair, Solignac se întoarse la „Frascati". Spera să-l mai întîlnească pe Agostino. Dar italianul dispăruse. Solignac ceru să vorbească cu şeful grădinii. Îl întrebă cum se numea garsonul care servise bavarezele. Află că e un italian, un florentin, pe nume Vittorio Mariani — un om deosebit de inteligent, unul din cei mai buni şi mai zeloşi dintre angajaţii de la „Frascati".

— Foarte bine, spuse Solignac. Vreau să stau de vorbă cu el.

— Dar...

— Trimite-mi-l. Sînt colonelul Solignac. Vreau să-i spun două vorbe.

Vittorio Mariani fu căutat peste tot. Garsonul se făcuse nevăzut. E adevărat, unul din colegii lui îl văzuse aruncînd șorțul de serviciu și îmbrăcîndu-se în hainele lui de toate zilele încă înainte de ora fixată prin regulament.

— Ceea ce dovedește că și Mariani era amestecat în tîrăsenia asta, își spuse colonelul.

Ceru să se culeagă informații amănunțite despre acest Vittorio Mariani și plecă, anunțînd că, a doua zi, va trece din nou pe acolo.

La drept vorbind, nu dădea prea mare importanță garsonului. Dacă trebuia să pună mîna pe cineva, apoi nu pe vulgarul instrument, ci pe *impressario*, pe organizator, pe ticălosul de Ciampi. Pe el trebuia să-l caute. Complicele n-avea decît să fugă. Lui îi trebuia autorul acestei noi încercări de asasinat.

Luă o trăsură și, cu toate că simțea nevoia să-și răcorească fruntea în vîntul nopții, fu silit să rămînă în fundul trăsurii, nemișcat : îl chinuia o senzație de sufocare, ritmică, aproape în cadența inimii — glontele apăsa probabil puternic inima : suferința, surdă la început, devenea tot mai puternică.

— Să mor prosteşte... își spuse Solignac. O, dar n-o să-mi dau sufletul înainte de a-l pedepsi pe ticălos !

În momentul în care vizitiul opri în fața porții casei de la Rigaudie, o altă trăsură, particulară, un *carrick*, pe care colonelul n-o băgase în seamă pînă atunci, opri și ea, la cîțiva pași în urmă.

— Cine m-o fi urmărind ? se întrebă Henri.

I se păru că recunoaște *carrick*-ul Andreiei, așa că se grăbi să plătească și să intre, ca să evite o discuție cu ea.

Avea încă dinaintea ochilor bucuria sălbatică zugrăvită pe obrazul italiencei, în clipa în care contesa de Farges luase paharul cu băutură otrăvită.

Dar oricît se grăbise, Andreia fu mai iute : Sărise din *carrick*-ul ei şi acum se apropie, alergînd. Cu tot întunericul, Solignac îi văzu ochii rătăciţi, chipul descompus.

— Un cuvînt, numai un cuvînt, imploră ea, pierdută. Mă crezi o ticăloasă — iartă-mă !

Trăsura care îl adusese pe Solignac se îndepărtase, pe întreaga stradă nu mai rămăseseră — în afară de *carrick*-ul oprit mai încolo — decît ei doi.

Solignac avu de gînd să reteze orice discuţie, de la bun început, însă mînia îl împinse să-i răspundă pe un ton de zdrobitoare batjocură :

— Să vă iert ? Acum ştiu că atunci cînd mi-aţi spus că Ottavio cere un alt cadavru, era o ameninţare. Cadavrul pe care îl cerea Ottavio — la drept vorbind, îl cereaţi dumneavoastră, domnişoară — era cel al unei biete femei, a cărei vină este că m-a salvat de la moarte.

— Da ! strigă Andreia, da, o urăsc, o urăsc pentru asta, însă Dumnezeu mi-e martor că nu am intrat la „Frascati" ca s-o văd cum moare ! Ştii pentru ce am intrat în cafenea ? Ştii, Henri ? Ca să-ţi spun, să-ţi strig, să-ţi urlu să nu duci la buze băutura de care Agostino se atinsese şi... Acesta este adevărul. Îţi jur !

— Dar cînd mîna contesei s-a întins spre acelaşi pahar, cu băutura de care Agostino se atinsese ? Atunci ?

— Oh ! Într-adevăr... Atunci, mărturisesc, un gînd îngrozitor mi-a trecut prin cap ! Mi s-a părut că soarta voia ca această femeie să moară ! Veniserm să te salvez pe tine şi pierea ea, care... Pe sufletul meu, jur că nu sînt o atît de bună creştină, încît să mă opun destinului pe cale să lovească o rivală, mai ales că mîinile mele rămîneau curate...

— Aşadar, destinul, nu tu — mîinile tale rămînînd curate... Dar privirea, ochii tăi, care străluceau de satisfacţie ? Care se bucurau văzînd paharul cu otravă apropiindu-se de buzele contesei ?

— Şi chiar dacă eu aş fi încercat s-o ucid ? îl întrerupse Andreia, înălţînd fruntea şi bravîndu-l. Şi dacă eu aş fi pus otrava în băutură ? Ei, şi ? Te iubesc, Henri. Şi o urăsc pe cea pe care o iubeşti tu. *Dio santo*, n-ar fi fost nevoie decît... să tac, să mă stăpînesc — şi ea ar fi fost acum pe cealaltă lume !

— Fratele şi sora ! spuse Henri cu dispreţ. Eşti demnă de fratele tău, eşti o adevărată Olona !

O apucă de încheieturile mîinilor şi îşi apropie obrazul de ea, iar Andreia, simţindu-i răsuflarea, închise ochii ca sub un sărut.

— Fratele tău a vrut să mă împuşte pe la spate, tu n-ai vrut să mă otrăveşti pe mine. Pe ea ai vrut s-o otrăveşti ! Te dispreţuiesc în aceeaşi măsură în care-l dispreţuiesc pe el ! Andreia, cu otrava, Agostino, ascuns în întuneric, cu pistolul... Un asasin şi-o otrăvitoare ! Pleacă ! Pleacă !

Şi o împinse cu mînie, brutal, o îmbrînci aproape.

— O, Doamne ! O, Doamne ! Mai bine ucide-mă, Henri... Dacă mă urăşti, totul s-a sfîrşit !

— Da, te urăsc, te urăsc ! Pleacă !

— Bagă de seamă ce spui, strigă ea, sălbatic. Da, da, să bagi de seamă : fiecare dintre cuvintele tale merită o lovitură de pumnal !

— A, da ? O fi cineva ascuns în trăsură, pregătit să mă lovească ? Să vină-ncoace !

Mîinile lui căutau febrile pistoalele.

— O, Henri, nu m-ai înţeles ! spuse italianca. Ţi-am spus că Ottavio, mort, cere o altă moarte. O *moarte !* Dacă nu vrei ca sufletul meu să-ţi vină la căpătîi, să-ţi chinuiască somnul — aşa cum mi-l chinuie pe al meu sufletul lui Ottavio — atunci nu mai spune că mă urăşti !

— Ai fi în stare să te omori ?

— Blestemîndu-te şi... şi adorîndu-te !

Andreia pusese în glas toată muzica şi toată puterea de convingere de care dispun femeile, cînd imploră iubire.

Colonelul o privea și se întreba dacă nu îi va striga, în următoarele clipe : Du-te ! Te iert...

Dar, în fața Andreiei, frîntă, o revedea pe Andreia, trufașă, dreaptă, cu teribilul ei surîs, acel surîs al fiarei gata să se azvîrle asupra prăzii... Își trecu mîna peste frunte :

— Du-te, spuse el. Pleacă ! Și dacă ai curajul să te pedepsești singură, mai întîi cere-i lui Dumnezeu să-ți ierte păcatele !

Între timp, sunase : cînd se deschise, el o împinse înapoi pe Andreia, intră și trînti poarta. Însă, în urma lui un strigăt sfîșietor de groază, de disperare, de agonie îi străpunse inima. Deodată, strigătul încetă, parcă retezat de cuțitul unei ghilotine.

Solignac se simți scuturat de fiori. Rămase o vreme nehotărît, întrebîndu-se dacă n-ar trebui să se întoarcă, s-o ajute pe acea femeie. Poate că leșinase, poate că avea nevoie de ajutor ? Andreia, pe care o iubise atîta ! Dar ce depărtare între acest moment sinistru și ziua însorită din piața Carrousel ! Oare așa trebuia să sfîrșească asemenea dragoste ?

Colonelul se liniști cînd auzi trăsura plecînd, depărtîndu-se, în galopul cailor.

Călăuzindu-se după lumina lunii, cernută prin frunzișul arborilor, se . îndreptă spre pavilionul lui. Castoret îl aștepta !

— Slavă Domnului ! făcu husarul, dar știu că m-ai făcut să aștept ! Știi cît e ceasul ? Unu și jumătate după miezul nopții. De două ceasuri mă perpelesc și mă întreb dacă chiar trebuie să întorc Parisul pe dos, ca să te găsesc ! Uite, pistoalele sînt gata încărcate...

— Ca să le descarci în cine ?

— Asta nu se spune. Dar, pe legea mea, am petrecut o seară care m-a dat gata, m-a îmbolnăvit !

— Cum așa ? De ce ?

— Uite-așa. Mai devreme, am fost pe la casa de Farges, la Catherine, la Catissou... Am mai stat de vorbă, am... Iar cînd m-am întors aici... Singur... Mi-era de parcă cinci sute de draci l-ar fi urmărit pe colonelul meu !

Solignac înălță din umeri.

— Gata, de-acum încolo schimbăm foaia ! continuă Castoret. De-acum încolo, oriunde te-ai duce, la orice petrecere, merg și eu. Nu te mai las din ochi. Cînd mă gîndesc ce ai fi putut păți iar !... Mi se zbîrlește părul de groază ! Află că eu țin la viața mea, chiar dacă stăpînului meu nu-i pasă de a lui.

Solignac se întoarse spre Castoret, zîmbind ciudat :

— Așa crezi ? Că nu-mi pasă de viață ?... Te înșeli ! Din contra, în privința asta am devenit un avar ! Și, ca să ți-o dovedesc, îți poruncesc să închizi bine obloanele, să tragi perdelele, să nu pătrundă nici un firicel de lumină, cînd se va lumina de ziuă, fiindcă am de gînd să dorm pînă la prînz. Sînt obosit, inima a cam obosit și ea, iar eu, acum, mai mult ca niciodată, vreau să trăiesc ! Fiindcă, acum, nu numai pe mine mă amenință, nu numai pe mine vrea să mă lovească ! Ci și pe *ea* !

— Parcă pe mine... bodogănea Martial Castoret, închizînd obloanele și trăgînd perdelele.

VI

LOUISE DE FARGES

Oricare altul — cu excepția lui Agostino — ar fi abandonat partida. Acest ultim eșec ar fi putut avea consecințe dezastruoase, atît pentru planul pus la cale, cît și pentru autor — marchizul însuși.

Nu *se descoperise* el (cum se spune în termeni de scrimă), dînd greș în încercarea, pe cît de îndrăzneață, pe atît de josnică, de a turna otravă într-o bavareză ? Desigur, marchizul conta pe faptul că Solignac nu anunțase poliția în legătură cu această întîmplare a cărei victimă fusese — mai exact : fusese cît pe ce să fie — și că va mai păstra o vreme secretul acestei agresiuni. Numai că, de astă-dată, primejdia se anunța mai mare și mai apropiată în timp. Dacă, de pildă, Solignac îl va denunța pe Luigi Saverio, acesta din urmă va mărturisi totul, fără nici o șovăială. Dar, asupra acestui punct cel puțin, Agostino se simți, curînd, mai liniștit : Saverio dispăruse într-adevăr și, probabil, pentru totdeauna. Nu mai fusese văzut la „Frascati" ; fusese căutat cu insistență, dar în zadar : trebuia să fie acum departe de Paris.

— În asemenea treburi, succesul imediat este neapărat necesar, își spunea Ciampi. Acestea nu sînt acțiuni pe care să le poți repeta.

Și, totuși, el repetase asemenea „acțiuni". Le repetase și dăduse greș de fiecare dată. Iar acum nu numai colonelul Solignac îi cunoștea secretul ; ci poate că îl bănuia, măcar, și contesa de Farges.

Îi rămăsese însă o speranță : că Louise de Farges nu-l putea bănui pe el, marchizul de Olona, că ar fi avut vreo legătură cu otrăvirea unei băuturi. Fugind, dispărînd, Luigi Saverio atrăsese atenția asupra sa, și numai asupra sa, deci se învinuise singur.

Dealtfel, Agostino își confecționase o versiune nounouță, pentru cazul în care Solignac l-ar fi acuzat în fața contesei.

— Otravă în bavareză ? Asta-i bună ! Pariez că bavareza nu era otrăvită ! Dar presupunînd că, într-adevăr, băutura ar fi conținut otravă, este limpede ca lumina zilei că vinovatul nu poate fi decît acel Mariani, fost soldat, dezertor, care servise, probabil, sub comanda domnului de Solignac, pe care îl ura, din cine știe ce motive...

Odată găsit acest „răspuns". Agostino începu să privească lucrurile cu mai multă liniște.

Numai că era silit, de însuși păienjenișul pe care singur îl țesuse, să ducă pînă la capăt ceea ce începuse. Simpatia bătrînului domn de Navailles pentru el luase proporțiile acelor afecțiuni de bătrîn : copilărești, absolute, egoiste. Domnul de Navailles îl iubea pe marchizul de Olona pentru că „prietenul principilor" îl ținea la curent cu o mulțime de întîmplări și amănunte, adeseori mincinoase, alte ori exacte, în legătură cu viața dusă de Ludovic al XVIII-lea în străinătate, în legătură cu versurile pe care le compunea regele, fabulele pe care le alcătuia ; apoi povestea tot felul de anecdote despre Napoleon : bădărăniile lui, primejdia prin care trecuse la Schönbrunn, de pildă, cînd un fanatic de vreo șaisprezece-șaptesprezece ani, Friedrich Staabs — care nu era deloc nebun, o spusese însuși Corvisart, medicul lui Napoleon, — se năpustise asupra împăratului, să-l înjunghie.

Toate aceste discuții îi plăceau grozav bătrînului marchiz, iar Louise de Farges își da seama, pe măsură ce treceau zilele, că va avea de luptat din greu cu încăpățînarea oarbă a bunicului ei. E adevărat, după dramatica întîmplare de la „Frascati", micuța contesă devenise mai hotărîtă, mai neînduplecată. Acum știa cine este dușmanul care îl pîndea, îl urmărea pe colonelul Solignac.

Dealtfel, colonelul îi afirmase că acea ultimă lovitură nu pornise de la Andreia. Ceea ce însemna că venea de la marchizul de Olona. Dacă nu era ea, era el...

Louise ar fi vrut să-i vorbească lui Henri cît mai curînd posibil despre bănuielile și mai ales despre temerile ei. Cît despre certitudinile colonelului... Micuța contesă nu voia să-l rănească, repetîndu-i numele italiencei, îl iubea și mai mult — fusese atîta pasiune arzătoare, atîta devotament și hotărîre de îndrăgostit în privirea lui Solignac în clipa în care-i smulsese din mînă paharul cu otravă, încît

Louise se simțea cuprinsă de o fericire fără margini, amintindu-și scena de la „Frascati".

Chiar a doua zi după această întîmplare, Solignac se prezentă la casa de Farges, să se informeze de sănătatea contesei. Se temea de vreo criză — firească după o asemenea emoție. Dar o găsi pe Louise surizătoare, odihnită, cu zîmbetul ei copilăresc de totdeauna, pe care nici o primejdie nu i-l putuse șterge.

Colonelul nu își ascunse uimirea și bucuria.

— Dar, colonele, mirarea, uimirea dumneavoastră este aproape o insolență ! spuse Louise. Mă luați drept o femeiușcă, pe care cea mai neînsemnată emoție o face să leșine ? O, nu ! Sînt demnă de un prieten ca dumneavoastră !

În continuare, conversația rămase la schimbul obișnuit de amabilități. Dealtfel, micuța contesă încerca un fel de voluptate în a nu-i da lui Henri nici un prilej de a trece la declarații de dragoste, la mărturisiri...

Strădanie zadarnică, dealtfel : Solignac nu îndrăznea. Devenise de o timiditate, neobișnuită la el, în fața acestei femei care îi umpluse viața. Nici el nu era în stare, în acea zi, să rostească numele fratelui Andreiei ; între colonel și contesă se statornicise un dublu secret : cel al dragostei lor și cel al urii comune.

Dar era peste putință ca numele lui Agostino să nu fie rostit. Nu putea fi evitat.

Louise de Farges îi vorbi lui Solignac despre ciudata prietenie care se legase între domnul de Navailles și marchizul de Olona. Fără a îndrăzni să meargă mai departe, să-i spună ce planuri avea bunicul ei în ceea ce o privea, contesa îl întrebă care ar fi mijloacele de a-l îndepărta pe italian din casa de Farges.

Solignac păli și răspunse, scurt :

— Numai să-l întîlnesc eu aici, doamnă !

Asta mirosea a provocare ! Dar Louise nu voia așa ceva. Voia, doar, ca Ciampi să nu-i mai calce în casă.

Pentru ea, să aducă vorba de Agostino în fața lui Solignac era un lucru dureros : sub numele fratelui se ascundea, mereu, cel al surorii.

Cît despre Solignac, nu făcea nici un efort de a-și ascunde sentimentele, pe care i le inspira Ciampi :

— Am un prieten, un frate de arme, începu Solignac. Un om cu un suflet mare și ales, de o cinste fără pată. Acest om a iubit din toată ființa sa o femeie și a luat-o de soție. Ea era o fire cam romantioasă, șovăielnică și care și-a căutat fericirea exact acolo unde nu se afla ; deci, l-a înșelat pe cel de alături, pe cel credincios și curat. Avea un soț devotat, un cămin cinstit. Pînă cînd cineva a pătruns în această casă pe furiș, ca un hoț și a întinat onoarea bărbatului... Acum, biata femeie plînge, privindu-și fericirea zdrobită, iar tovarășul meu de arme așteaptă, ascuns undeva, în Paris, ca douăsprezece gloanțe, pornite poate chiar din puștile unor soldați pe care i-a comandat cîndva, să-l scape de durerea pricinuită de lașitatea acestui ticălos și de greșeala nefericitei sale soții.

— Ce vreți să spuneți ? întrebă Louise de Fârges, adînc impresionată. Că marchizul de Olona ar fi amestecat în... în viața acestui bărbat.

— Da. I-a terfelit onoarea.

— Dar cum se face că pînă acum nu mi-ați vorbit despre acest prieten ?

— Pentru că am considerat că taina îi aparține. Astăzi însă, trebuie să vă explic pentru ce îl urăsc pe omul care l-a lovit în inimă pe prietenul meu ; și să vă explic pentru ce, mai devreme sau mai tîrziu, îl voi pedepsi !

— Trebuie să înțeleg că soțul înșelat nu poate să se răzbune singur ?

— Nu. Pentru că nu poate face un pas prin oraș, fără să-și riște viața.

— Dar ce fel de om este ?

— Un om care valorează mai mult decît mine, doamnă, un om care şi-a dat viaţa pentru cea mai nobilă dintre himere : libertatea !

— Şi-a dat viaţa ?

— Ar fi fost în acest moment, executat, dacă n-aş fi izbutit să-l smulg din ghearele gardienilor de la închisoarea Temple.

— Maiorul Rivière ? întrebă Louise care, ca, dealtfel, întreg Parisul, cunoştea povestea. Aşadar, cel care l-a ajutat să evadeze, acela...

— Da, eu sînt acela. Am riscat pentru a-mi salva un prieten care, sînt convins, şi el şi-ar fi dat viaţa pentru mine. Am riscat, aşadar, să fiu tradus în faţa consiliului de război. Dar care judecători m-ar fi condamnat pentru asta ? Şi, la urma urmei, n-am avut timp să mă gîndesc la consiliul de război... Am acţionat. Salvarea acestui om de la moarte era o datorie.

— Maiorul Rivière... repetă Louise. Nu cumva el este cel amestecat în complotul Filadelfilor — despre care umblă o mulţime de zvonuri ? Unul dintre acei ofiţeri care îl recunosc pe colonelul Oudet drept şeful lor ?

— Nu ştiu ce anume urmăreşte, în taină, Claude Rivière, şi nici nu vreau să ştiu. Dar ştiu că ţin la el, îl admir, îl plîng şi îl ajut.

— Şi spuneţi că acest nefericit proscris se gîndeşte la fericirea lui pierdută ?

— El ? Dar ar fi fericit să cadă răpus de gloanţe, numai să scape de chinul zilnic pe care i-l pricinuieşte amintirea acestei femei mult iubite...

— Dar ea ? Ea unde este, acum ?

— La domnişoara de la Rigaudie.

— Cum, locuieşte acolo, alături de dumneavoastră ?

— Da.

— Şi ce face ?

— Biata femeie... Se gîndeşte la ce-a făcut, plînge...

— Suferă ?

— Ispăşeşte !

— De fapt, spuse micuţa contesă, cu un zimbet melancolic şi indulgent, care contrasta cu obişnuita expresie zeflemitoare a buzelor ei, de fapt, ai totul de cîştigat rămînînd o femeie cinstită — dacă nu din datorie, atunci măcar din egoism !

Dintr-o dată îl privi pe Solignac drept în ochi, cu un aer hotărît :

— Colonele, spuse ea, l-aţi smuls pe camaradul de arme din închisoare. Ce aţi spune dacă eu aş reuşi să-i redau libertatea ?

Solignac se înclină uşor, avînd aerul că răspunde : „E un lucru greu, aproape imposibil de făcut..."

— Să-l redăm libertăţii şi vieţii, continuă contesa.

— La întrebarea : Ce aş spune dacă... vă răspund că ştiam de multă vreme, contesă, că sînteţi o zînă bună. Însă, din nefericire, condiţiile de război nu se supun baghetei vrăjite.

— Maiorul Rivière a fost condamnat ?

— Încă nu. Din nefericire, condamnarea în contumacie va fi pronunţată abia cînd vor fi renunţat definitiv să pună mîna pe maior.

— De ce anume este acuzat ?

— Complot împotriva securităţii statului, a Imperiului, a Împăratului.

— O, nefericitul ! exclamă Louise de Farges.

Reflectă un timp, apoi :

— În timp ce vorbeaţi, mi-am alcătuit un plan, desigur, un plan femeiesc — ştiţi doar că noi, femeile, sîntem cam nebune... Mi-am zis că ar fi minunat dacă ar putea fi reunite aceste fiinţe... El şi ea...

— Rivière şi Thérèse ?

— Thérèse se numeşte ? Ei, bine, da : Thérèse şi Rivière... Măcar pentru a-i arăta acestui marchiz de Olona că...

— O ! o întrerupse Solignac. Că marchizul va fi ucis de mine sau de Rivière, nu contează, de pe-acum e un om mort !

— Spuneți acest lucru cu un sînge rece care-mi dă fiori, colonele !

— Să nu mai vorbim despre acest om. Să vorbim despre Rivière. Într-adevăr, planul dumneavoastră este bun, admirabil, impresionant, într-un cuvînt... un plan demn de dumneavoastră, doamnă. Dar... cum îl veți realiza ?

— M-am gîndit : astăzi sîntem în 25 octombrie, colonele. Împăratul a părăsit Viena de zece zile ; pacea a fost ratificată în 20 ale lunii, iar mîine... vedeți cît de bine informată sînt ? — așadar, mîine, Maiestatea Sa va sosi la Fontainebleau. Știu că împăratul vă prețuiește mult, vă privește ca pe unul dintre ostașii lui favoriți, ca pe unul pe care se poate bizui... Acest lucru se poate deduce, în lipsă de informații mai precise, și numai privindu-vă uniforma... Trebuie să aibă o foarte bună părere despre dumneavoastră, dragul meu colonel, ca să vă rabde această ținută... mai mult fantezistă decît reglementară și fanfarele formate din virtuoși...

Solignac zîmbea. Se simțea profund emoționat la gîndul că Louise va încerca să-l salveze pe Rivière.

— În care caz, continuă ea, de ce nu i-ați cere împăratului să-l grațieze pe maior ?

Solignac avu impresia că nu auzise bine :

— Eu ?

— Împăratul nu va refuza un erou care cere grațierea unui brav ostean.

— Împăratul este neînduplecat în privința disciplinei. Nu va înțelege și nu va face nici o derogare de la Codul Militar — aspru, dar necesar. Dealtfel, nu mai știu dacă v-am mai spus : cînd maiorul a fost pus în retragere, am încercat în zadar să atenuez severitatea acestei hotăriri... Așa că, din nefericire, eu nu mai pot face nimic pentru

Rivière. Singurul lucru pe care l-am putut face l-am făcut : să-mi risc viața, ca să-l liberez din închisoare.

— Se pare că aveți dreptate, încuviință Louise de Farges. Nu văd nici o speranță ca dumneavoastră să-l puteți convinge pe împărat.

Clătină din cap, apoi, după un timp, zîmbind :

— Dar dacă ceea ce nu poate obține colonelul Solignac, ar fi obținut de altcineva ?...

— Altcineva ? Din fericire nimeni nu mai cunoaște această taină... a celui care l-a salvat pe maior din Temple...

— Nimeni, nimeni ? Dar eu ? întrebă contesa.

— Vreți să spuneți că... ?

— Da, vreau să spun că împăratul care mi-a permis, în cîteva rînduri, anumite libertăți, deloc conforme firii lui, poate că va acorda unei femei ceea ce i-ar refuza unui soldat — fie el și foarte viteaz... Sînt sigură că voi fi foarte elocventă, dacă voi pleda cauza lui Rivière... Fiindcă mă voi gîndi că pledez pentru...

— Pentru ?... întrebă Solignac, văzînd că Louise se oprise. Dar ea nu răspunse. Apoi :

— Ei, ce credeți despre acest plan ?

— Cred că... Cred că sînteți cea mai minunată, cea mai fermecătoare dintre femei...

— O ! O ! îl opri ea cu un gest. Lăsați osanalele pe seama lui Saint-Clair, la asta se pare că este aproape la fel de priceput...

— Ei bine, cred că... Dacă devotamentul meu cel mai profund nu ar fi mai vechi decît atît, atunci ar trebui să dateze din această clipă și numai pentru că v-ați întrebat cum l-ați putea salva pe fratele meu de arme !

— Așa da ! Asta sună mai frumos decît un madrigal... Deci, sînteți de părere să-i vorbesc împăratului ?

— Desigur, însă... Vă veți găsi în situația de a cere — eventual, de a obține — o grațiere pe care maiorul Rivière ar refuza-o !

— O ! Avem aşadar de-a face cu un fel de spartan ?

— Cam aşa ceva.

— La urma urmei, n-ar trebui să-mi pese ce va face maiorul cu graţierea acordată de împărat. Acest erou de piatră nu va merge, sper, totuşi pînă acolo, încît să ceară să fie, totuşi, impuşcat... E adevărat, soţul înşelat ar vrea să moară... Astfel, regăsind-o pe cea pe care a iubit-o...

— La drept vorbind, a iertat-o, însă nu vrea s-o mai vadă. Adineauri v-aţi lăsat purtată de visul de a-i reuni... Din păcate, e un vis. Irealizabil...

— Dar spuneţi-mi, colonele, chiar nu a mai rămas nimic omenesc în acest maior Rivière ? Nu mai iubeşte nimic ?

— Ba da, iubeşte două lucruri — care pentru el fac unul singur : libertatea şi Franţa !

— Să fie sănătos şi să trăiască pentru Franţa ! O clipă, cred că am găsit : ce-ar fi să accepte graţierea, să accepte să trăiască măcar pentru ura pe care o nutreşte faţă de marchizul de Olona ? Să accepte graţierea, ca să se răzbune. Chiar mîine îl voi vedea pe împărat, îi voi vorbi, voi încerca să-l seduc şi să-i smulg graţierea ! Atunci maiorul va putea, dacă va dori, să se răzbune. Să se măsoare cu marchizul de Olona, nu am nimic împotrivă. Ceea ce însă n-aş dori... N-aş vrea defel ca dumneavoastră, colonele, să vă riscaţi împotriva acestui italian o viaţă glorioasă, pentru care nu văd cum aş putea cere graţierea, nu lui Napoleon, ci cuiva mult mai mare decît toţi împăraţii : lui Dumnezeu !

— Vreţi să spuneţi că nu doriţi să-mi rise viaţa împotriva celui care... despre care aţi vorbit ? întrebă Solignac.

— Da, asta vreau să spun. Cu hotărîre !

— Şi... Pentru ce ?

Aştepta răspunsul cu nelinişte, cu spaimă, cu inima strînsă. Simţea în piept o durere ascuţită, dar fermecătoare.

— Pentru ce ? repetă Louise de Farges, coborînd glasul, la rîndul ei emoţionată şi străduindu-se să păstreze

tonul de spumoasă conversație de pînă atunci. Pentru că... încă nu v-ați vindecat... Pentru că... un duel... O luptă, chiar acum... Dealtfel, doctorul Dupuytren însuși...

Se opri din nou și întoarse privirea spre Solignac ; ochii ei negri se cufundară în cei albaștri ai colonelului. Instinctiv mîinile ei, frumoasele ei mîini, începuseră să se îndrepte, ca atrase, spre mîinile întinse ale lui Solignac.

— Nu, spuse el, încet, mîngîietor. Nu pentru asta, nu-i așa că doar nu pentru asta ? A, nu din milă, nu pentru că viața mea ar atîrna de un fir de păr din pricina acestei răni, nu pentru asta țineți să trăiesc ! Ci pentru că știți bine că această viață, așa cum mai este, vă aparține, întreagă și aș da-o la un singur semn al mîinii pe care o țin în mîinile mele. Pentru că știți că vreau să trăiesc pentru dumneavoastră, pentru că sînt al dumneavoastră, pentru că vă iubesc !

Pe măsură ce Solignac vorbea, Louise, de obicei surîzătoare, deveni serioasă și, fără să rostească nici un cuvînt, cu privirea ușor încețoșată, ca strivită sub o povară peste puterile ei, își lăsă capul pe umărul colonelului.

Iar el, păstrînd în continuare mîinile ei într-ale sale, se aplecă ușor și își apropie buzele de pleoapele coborîte ale Louisei. I se părea că aude un glas îndepărtat, stins, murmurînd aceste cuvinte de atîtea ori auzite de urechile lui, însă abia acum înțelese :

— Te iubesc !

Încercarea era prea grea pentru biata lui inimă. Solignac gemu, se ridică brusc și se rezemă de o mobilă — încă puțin și s-ar fi prăbușit.

— Dumnezeule ! se sperie Louise. Ce s-a întîmplat ?

Solignac încercă să zîmbească, dar nu izbuti.

— A, nimic, răspunse el. Și fericirea poate face rău...

Făcu un nou efort să zîmbească. De astă dată, reuși, pe jumătate. Era palid ca moartea.

— Inima... spuse el, cu greutate. Aveți dreptate, Louise, viața mea ține de un fir de păr, așa că trebuie să fiu grijuliu cu ea. Și totuși, sînt atît de fericit !

Apucă din nou mîna contesei :

— Aș vrea să plec, spuse el. Puțină odihnă și durerea va trece. Binecuvîntată fie această durere !

Louise încercă să-l mai rețină. Dar Solignac simțea nevoia să fie singur, ca ea să nu-l mai vadă cît suferea, fizic, și pentru a se bucura de bucuria sufletului său.

— Dar dacă o să cădeți, în drum spre casă ? întrebă ea, îngrijorată.

— A, nu ! Pînă acum, încă n-a murit nimeni de bucurie.

Îi sărută mîna îndelung și plecă, nu înainte de a-i reaminti :

— Rivière ! Gîndiți-vă la el !

— Vă jur ! îl asigură Louise.

Rostise aceste cuvinte, de parcă ar fi rostit : „Vă jur, că vă iubesc !"

Solignac se temea să nu înnebunească de fericire. Dealtfel, se sufoca, îi era tare rău.

Văzîndu-l, Castoret — care știa de unde venea colonelul — îl întrebă, îngrijorat :

— Ce s-a întîmplat ? Altă nenorocire ?

— Din contră !

— O bucurie ?

— Și încă cea mai mare din viața mea.

Martial, care înțelesese ce voia să spună colonelul, își mîngîie mustața :

— Și Catissou mi-a spus că mă iubește — ca să vezi, cum vin de se leagă lucrurile !

Între timp, Solignac se dezbrăcase de tunică și, așezat într-un fotoliu, își apăsa, cu amîndouă mîinile, inima rănită și bucuroasă.

— Afurisitele astea de femei, gîndea husarul, văzîndu-l pe stăpînul său suferind. Nu se lasă pînă nu fac bărba-

ților măcar un necaz. Cînd sînt rele, te înfurie, vezi roșu în fața ochilor ; cînd fac pe bunele, îți dau palpitații ! Ah, minunate creaturi, fără doar și poate, dar dracu să le priceapă !

Contesa de Farges era perfect informată despre întoarcerea împăratului la Paris. Napoleon ajunse, într-adevăr, în 26 octombrie la Fontainebleau, unde se instală cu întreaga lui curte.

Pentru un moment, contesa fusese tentată să ceară Cezarului ce aparținea doar Cezarului : dreptul de grațiere. Dar aflase între timp că Napoleon era ocupat numai cu treburi politice : discuta cu Cambacérès atît de îndelung și preocupat, încît însăși împărăteasa Iosefina se neliniștise, izbită, cum era, de răceala soțului ei. Care să fi fost motivul pentru care împăratul, după o campanie atît de norocoasă, se arăta întunecat și, oarecum, nesigur ! Nu se știa.

— Ceva ce este neîndoielnic, gîndea Louise, este că îmi va fi mult mai ușor să obțin grațierea lui Rivière la Tuileries decît la Fontainebleau.

Dealtfel, întîrzierea aceasta nu înrăutățea în nici un fel situația maiorului. Claude Rivière trăia în continuare în ascunzătoarea lui, fără ca poliția să aibă cea mai mică bănuială că, un om acuzat de complot împotriva securității statului, se afla atît de aproape, în capitală. Dealtfel, maiorul Rivière nu era singurul pe care agenții lui Fouché nu puseseră mîna : un general proscris se ascundea și el, tot în Paris, într-o veche mănăstire, și încă de multă vreme. Povestea generalului ascuns a ajuns pînă la noi datorită lui Victor Hugo, care se înrudea cu generalul Lahorie — acesta era numele lui.

Maiorul aștepta, cu nerăbdare, semnalul pe care avea să-l dea Bernard Thévenot. „Pe curînd", îi spusese *Varus* la ultima lor întîlnire, iar Claude era cuprins de acea neliniște, acea frămîntare care precede o luptă. Numai că această stare dură, zilele treceau, treceau săptămînile, iar

Rivière, aştepta, aştepta încordat... Dar parcă ai lui îl uitaseră...

Napoleon se grăbise să se întoarcă în ţară. Acolo, pe Dunăre, luna noiembrie era ceţoasă, friguroasă... Acesta să fi fost motivul întoarcerii împăratului ? De ce se întîrzia declanşarea acţiunii ? Ce s-o fi întîmplat, oare ? Să fi descoperit poliţia urmele complotului ? Întrebări, întrebări la care Claude Rivière nu găsea răspuns.

Sosirea lui Napoleon dăduse semnalul unor serbări strălucite, ieşite din comun. Fiecare dintre marii demnitari ai Imperiului ţinea să dea o recepţie în palatul său, pe care s-o onoreze cu „înalta sa prezenţă", pentru o oră măcar, învingătorul de la Wagram. La un moment dat, fusese vorba de o serbare în stil grec, la Petit Trianon, unde, pe atunci, locuia prinţesa Paulina Borghese...

Louise de Farges pîndea o astfel de ocazie, ca să-i poată vorbi împăratului, într-un moment de destindere. Dar, din nefericire, serbarea antică fu contramandată.

— Aştept alt prilej, îi spusese Louise lui Solignac.

Dar nu avu de aşteptat prea mult timp : prinţul de Neufchâtel îl invită pe împărat, pe împărăteasă şi întreaga lor curte, la o partidă de vînătoare, care avea să fie urmată de o reprezentaţie teatrală la reşedinţa sa, Grosbois, ce aparţinuse lui Barras, cel mai corupt şi mai risipitor dintre membrii Directoriului.

Fusese invitată şi contesa de Farges ; de asemenea Solignac, care, pentru întîia oară de cînd fusese rănit, îmbrăca, iarăşi, eleganta uniformă a husarilor regimentului Berkeny.

Cînd, după-masă, împăratul îşi făcu apariţia — plictisit, morocănos — în compania Iosefinei, în sala în care Berthier pusese să fie instalată scena, primul chip pe care-l remarcă fu cel al lui Solignac.

Într-adevăr, Napoleon arăta încordat, îngrijorat ; dar văzîndu-l pe frumosul colonel — pe care fusese cît pe-aci

să-l piardă — zîmbi, iar obrazul lui pămîntiu, gălbejit, se lumină :

— A ! zise el, iată-l pe frumosul colonel ! Dar cum se face că invulnerabilul de pe malurile Rinului şi ale Dunării, era gata să piară pe malurile Senei ?

— Aş fi fost nespus de mîhnit să mor pentru o altă cauză decît cea a Impăratului şi a Franţei, răspunse Solignac.

Împăratul zîmbi de-a binelea : răspunsul îi plăcuse.

— Sînteţi încă palid, colonele.

— Abia m-am ridicat din pat.

— Vreţi să vi-l trimit pe Corvisart ?

— Vă mulţumesc, Majestate, însă, astăzi, cel mai bun doctor este timpul.

— Atunci, îngrijiţi-vă. Mai avem încă multe lucruri de făcut împreună. Şi nu uitaţi că nici unul din ofiţerii mei nu-mi este mai drag, spuse împăratul şi se îndepărtă.

Cuvintele lui Napoleon fuseseră auzite de cîţiva dintre demnitari şi militari ; unii fură cuprinşi de invidie, alţii se bucurară de cuvintele imperiale adresate bravului colonel, oricum, mulţi îl înconjurară numaidecît, manifestîndu-şi bucuria că se întremase.

Napoleon şi Iosefina luară loc în primul rînd, lîngă scenă, înconjuraţi de principi, principese, de ofiţeri de statmajor, de mareşalii de azi şi de regii de mîine. Ciudat, doamnele de onoare se purtau rece cu Iosefina.

Contesa de Farges, aşezată nu departe de împărat, obţinuse de la acesta salutul şi zîmbetul pe care nu i-l refuza niciodată... Dar, un zîmbet era prea puţin, cînd era vorba de viaţa unui om.

— Să aştept sfîrşitul piesei, gîndi Louise. Să contez pe influenţa lui Brunet.

Actorul Brunet, legendar prin tipul său de nerod, creat în rolul lui Jocrisse, urma să joace în bufoneria vodevilistului Aude, *Cadet-Roussel, profesor de declamaţie*. Domnul

de Saint-Cyr, şambelanul, alesese el însuşi această piesă, în care domnişoara Flora — pe atunci subţirică şi fermecătoare — avea să-i dea replica lui Brunet.

Teatrul improvizat la Berthier era mic, iar actorii siliţi să joace la un pas de public. Brunet se afla chiar în dreptul lui Napoleon. Dacă ar fi întins bine braţul, Cadet-Rousel l-ar fi putut atinge pe Cezar...

Împăratul rămînea, în continuare, posomorît şi îngrijorat ; nu dispunea toată trupa Teatrului Variété de atîta talent să-l poată înveseli pe împărat, şi încă de aşa de aproape...

— O, dacă Brunet ar izbuti să-l înveselească... gîndea, cu speranţă, Louise.

Piesa începu. Flora trebuia să joace singură prima scenă şi biata fată, foarte intimidată, tremura.

— E tare drăguţă, îi spuse Iosefina împăratului.

— Da, da... făcu Napoleon cu gîndul aiurea.

Apoi, parcă trezindu-se, spuse, aproape cu glas tare :

— Dar Brunet nu mai apare ?

Îi plăcea Brunet ; era bufonul său.

Actorul, auzindu-şi, din culise, numele rostit, se grăbi să-şi facă intrarea în scenă. O făcu precipitat, se lovi de portant : cutia cu pudră şi lighenaşul de bărbierit îi căzură din mînă ; cînd se aplecă să le ridice, pălăria îi zbură în public, pe genunchii lui Cambacérès.

Arhicanceiarul se încruntă şi, supărat, azvîrli pălăria înapoi, spre scenă : pălăria îl izbi drept în obraz pe un alt actor, pe nume Hugot.

Dar, minune ! Împăratul izbucni în rîs ! Incidentul îi plăcuse mai mult decît piesa.

— I-a revenit buna dispoziţie, gîndi Louise. Înseamnă că voi reuşi.

Acum, că împăratul rîdea, rîdea toată lumea. Numai arhicanceiarul Cambacérès rămase încruntat şi aeru.

— Ar fi putut găsi altă piesă ! mormăi el, adresîndu-se unui vecin.

— De ce altă piesă, se miră acesta. Din moment ce Împăratului îi place asta...

Piesa continua. Dar, dintr-o dată, un cuvînt neașteptat, un cuvînt îngrozitor, un cuvînt blestemat răsună pe scenă : *divorț*.

Divorț ? Unul din personajele vodevilului, Blanchet, îi vorbea lui Cadet-Roussel despre divorțul de neînlăturat cu soția sa, Manon.

Divorț ! Iar Brunet, în Cadet-Roussel, îi răspunse :

— „Credeți că din plăcere m-am căsătorit ? A, nu ! Ci ca să mă asigur. M-am căsătorit, ca să nu mi se stingă vița, ca să mă văd înconjurat de urmași...

Louise de Farges, care asculta cu atenție, fu uluită de efectul acestei fraze. Părea că un vînt de gheață suflase prin sală. Chipurile se alungeau, frunțile se încrețeau. Împărăteasa își ascunse, îndărătul evantaiului, obrazul îngrozitor de palid. Împăratul părea gata să izbucnească în unul din celebrele sale accese de furie. Întreaga asistență era consternată — numai Cambacérès zîmbea ironic, răzbunat după întîmplarea cu pălăria.

Louise de Farges întîlni privirea lui Solignac și păru că îl întreabă :

— Ce să însemneze asta ?

Solignac nu răspunse. Chiar dacă ar fi înțeles întrebarea contesei, tot n-ar fi găsit răspuns.

Între timp domnul de Saint-Cyr dăduse fuga la regizor :

— Se va mai vorbi despre divorț în piesa dumitale blestemată ? De cîte ori ?

— Bine, dar... Divorțul e chiar subiectul, fondul...

— Ah, ce gafă ! Ce gafă ! Nu se poate : să se taie ! Să se taie ! Să nu se mai rostească nici un cuvînt, nici o silabă despre divorț !

Curînd, după căderea cortinei, Louise află pentru care motiv împăratul se arătase atît de nemulțumit, iar Iosefina atît de nefericită : Napoleon avea de gînd să divorțeze, exact din cauza *urmașilor* despre care vorbise Brunet și pe care împărăteasa nu-i mai putea da !

— Acum, Napoleon e furios, își spuse Louise. Nu ar fi deloc prudent să aduc vorba despre Rivière.

Contesa șovăia. Dar pentru că apucase să-i promită lui Solignac, că va încerca să-l salveze pe fratele lui de arme, se hotărî să riște.

Împăratul se retrăsese într-un salon. Nu voise să dispară numaidecît după regretabilul efect produs asupra auditoriului de piesa cu divorțul...

Așezat pe o canapea, discuta, încercînd să dea obrazului contractat o expresie de liniște ; dar nu reușea.

Iosefina se afla alături. Ea încă nu știa despre intențiile împăratului, dar se temea de o asemenea eventualitate.

Cînd o zări pe Louise de Farges — tulburată, aproape tremurînd — apropiindu-se, împăratul își confecționă un zîmbet oarecum plauzibil. Contesa era fermecătoare.

În ciuda proastei dispoziții de care era cuprins, Napoleon găsi cîteva cuvinte amabile pentru „micuța contesă". Mai ales că îi plăcea grozav să se amestece în treburile intime ale altora. Așa că merse drept la țintă :

— Cum așa, contesă, văduvia nu vă apasă deloc ? Să nu fie în armata mea destui ofițeri frumoși, care ar fi fericiți să-și dispute mîna dumneavoastră ?

Louise de Farges era foarte palidă, încerca zadarnic să zîmbească.

— Cunoașteți foarte bine felul meu de a gîndi și de a vedea aceste lucruri, reluă Napoleon. Nu-mi place deloc faptul că o femeie, atît de fermecătoare ca dumneavoastră, nu are un bărbat, căruia să-i dăruiască copii sănătoși și utili statului !

Contesa era acum roșie în obraz, i se coloraseră și urechile ; Iosefina, în schimb, devenea lividă, în timp ce Napoleon continua :

— ...O femeie care nu face copii, îmi amintește de un soldat care dezertează.

Chiar să nu-și fi dat seama că o rănește de moarte pe Împărăteasă ? Puțin probabil.

— Într-un cuvînt, contesă : măritați-vă !

— E un ordin, Sire ?

— Un sfat.

— Majestatea voastră este prea bună. Și, dacă-mi permite...

Louise se opri, tulburată.

— Continuați, o îndemnă împăratul. Ce ați vrut să spuneți ?

— Am vrut să vă cer o favoare, sire !

— Dumneavoastră ?

Și Napoleon se ridică și începu să se plimbe, agale, urmat de contesa de Farges.

— Nu v-am cerut niciodată, nimic, sire, dar, de această dată, rugămintea pe care v-o adresez este, în același timp, arzătoare, indiscretă și desperată.

Împăratul se încruntă :

— Despre ce este vorba ?

— Despre un ostaș, sire.

— Un ostaș ? făcu Napoleon ironic.

Louise înțelese la ce se gîndea împăratul.

— Da, sire, despre un ostaș viteaz, care și-a servit patria cu cinste, dar pe care o pasiune prea arzătoare l-a tîrît departe de datoria sa... Vă cer iertare că eu, o femeie, vă vorbesc despre un bărbat a cărui soartă se află în mîinile justiției dumneavoastră. Dar dacă rolul dumneavoastră, sire, este de a fi mare, gîndiți-vă că rolul nostru, al femeilor, este de a fi... rugătoare. Aveți obișnuința puterii, noi, femeile, avem obișnuința milei... Iertați-mă, sire, și ascultați-mă...

La început, împăratul făcuse un gest prin care voia să dea de înțeles că nu vrea să asculte mai departe. Însă, glasul contesei sfîrșise prin a-l impresiona. Și apoi micuța contesă avea, într-adevăr, o putere ciudată asupra stăpînului lumii !

— Bine, vorbiți-mi, dar scurt ! Ce e cu acest ostaș ? Ce a făcut ?

— Ce a făcut, sire ? Nu îndrăznesc să spun...

— Dacă nu îndrăzniți, atunci e inutil să mai continuăm... discuția...

— Ei, bine : a conspirat !

— A conspirat ! făcu Napoleon. Cu atît mai rău pentru el, a găsit exact ce a căutat ! Nu-mi plac deloc turbulenții și zăpăciții ! Dar cine este conspiratorul ? Are un grad ?

— Da, sire, poartă epoleți de maior.

— Epoleți pe care i-a dezonorat, luînd parte la un complot ! Pariez că e unul dintre acești fluieră-vînt de gentilomi cu sînge albastru, pe care eu i-am încărcat de onoruri, de favoruri, cărora le-am permis, la Marengo, să formeze un regiment de husari cu opt escadroane ! Cărora le-am permis să poarte, în loc de cocarda tricoloră, cocarda lor, galben-albastră ! Dar am fost prea bun cu ei ! Aproape toți acești crai de saloane — cu excepția unora : Ségur, Pire, Flahaut sau Turenne — mi-au mulțumit pentru binele făcut, revoltîndu-se împotriva mea ! Eu le-am dat grade, ei mi-au mulțumit cu injurii ! Ce e maiorul acesta ? Conte ? Marchiz ?

— Nu, sire, maiorul pentru care vă cer grațiere nu este nobil. El a conspirat pentru că este republican.

Napoleon se arătă foarte mirat :

— Așadar, acum îi frecventați și pe iacobini ?

— În modestul meu cerc, fac ceea ce trebuie să facă un suveran, în cercul său mare, răspunse contesa cu fermitate surizătoare. Îi primesc pe toți oamenii de inimă.

— O ! făcu împăratul. Dar știu că sînteți spirituală !

— Şi, totodată, devotată suveranului meu, sire.

— Ceea ce nu vă împiedică deloc să pledaţi cauza duşmanilor mei !

— Nu pledez, sire ; implor.

— Atunci spuneţi-i pe nume acestui maior. Nu-i aşa că e un filadelf ?

— Nu ştiu, sire, nu cunosc acest cuvînt. Ştiu doar că este un foarte bun soldat şi că este proscris.

— Prieten cu Oudet ? Cu Malet ?

— Nu ştiu, sire. Dar că este un prieten al Franţei — sînt sigură !

— Aha ! făcu Napoleon, indispus. Îl apăraţi cu argumente cu totul ciudate, doamnă ! Cu toate că ştiţi foarte bine că nu-mi plac nedisciplinaţii.

— Asta o ştiu, sire, dar îngăduiţi-mi să vă spun — şi iertaţi-mă că v-o spun — clemenţa este o virtute care dezarmează ura. Aşadar, îngăduiţi-mi să vă şoptesc, ca într-o rugăciune, că viaţa unui nefericit hăituit, ascuns pe undeva, printr-un colţ întunecat din Paris, nu primejduieşte cu nimic securitatea statului, nici a Împăratului, în schimb ar întuneca — mai cer încă o dată iertare că v-o spun — gloria Maiestăţii Voastre dacă... vă rog să nu vedeţi în rugămintea mea decît dovada profundei mele admiraţii şi fidelităţii mele absolute. Acordaţi unei femei care nu v-a cerut niciodată nimic, iertarea unui om care, dacă va fi graţiat de Maiestatea Voastră, are o inimă destul de dreaptă — mai este oare nevoie să o spun — ca să nu mai întreprindă nimic împotriva celui care...

— Aţi văzut piesa *Cinna*, o întrerupse împăratul. Clemenţa lui August...

— O, da, sire ! încuviinţă Louise, silindu-se să surîdă. Dacă nu vă plecaţi urechea la spusele mele, ascultaţi-l măcar pe Corneille !

— Adevărul este că piesele lui Corneille sînt ceva mai bune decît cele ale lui Brunet, murmură împăratul cu pentru sine.

Rămase o vreme tăcut, îngîndurat. Apoi :

— Maiorul dumitale se află în siguranță ?

— Da, sire.

— Îi cunoașteți ascunzătoarea ?

— Nu, sire. Vă jur că nu !

— Cred că știu despre cine este vorba. Ducele de Otranto m-a ținut la curent cu toate evenimentele de la Paris și, de la Schönbrunn, am urmărit tot ce se petrecea aici. E vorba de maiorul Rivière ?

— Da, sire, răspunse Louise.

— Într-adevăr, un brav ostaș. Lua-le-ar dracu de idei ale anului II ! Dar nu s-a schimbat nimic de cincisprezece ani ? La urma urmei, prefer un iacobin revoltat unui regalist pe care l-am încărcat cu favoruri și tot nemulțumit rămîne ! Veniți mîine la Tuileries, contesă, voi vedea...

— Ah, sire !...

Împăratul opri la mijloc entuziasmul contesei :

— Nu vă grăbiți ! Încă nu m-am pronunțat !

— Dacă Maiestatea Voastră se va consulta numai cu sine, va fi bine, spuse contesa.

— Vai, ce șireată ! mai exclamă împăratul.

Solignac se bucură mult cînd află rezultatul — și incidentele — convorbirii. Nu se îndoia că Rivière va fi grațiat și îl și vedea liber.

Louise de Farges avusese norocul să ajungă la împărat într-un moment în care Napoleon era convins că o dovadă de mărinimie din partea lui nu putea decît să-i fie folositoare și lui și Imperiului. Cunoștea deplorabilele comentarii provocate, în rîndurile armatei, de moartea, misterioasă și dramatică, a colonelului Oudet. Voia să șteargă această amintire neplăcută și, iată, acum avea prilejul să se arate îndurător și să acorde grațierea cerută. Claude Rivière era foarte iubit și, în ultima vreme, foarte cunoscut... mai cunoscut decît i-ar fi permis-o gradul său de maior.

Corsicanul, care ascundea sub mantia imperială și crize meridionale de furie și o mare abilitate politică, prinse din zbor ocazia oferită de contesa de Farges : de a ierta, în mod spectaculos, un dușman.

Chiar de a doua zi, îi înmînă contesei decretul de grațiere a maiorului Rivière.

— Nu-i cer decît un lucru, spuse împăratul. Să se facă uitat.

— Și dacă, la rîndul său va cere un lucru, unul singur: dreptul de a lupta pentru țară ?

— Atunci vom vedea, răspunse Napoleon.

Solignac era beat de fericire. „Zîna cea bună", cum îi spunea acum, izbutise ! Colonelul se grăbi să alerge în strada Saint-Jean, la căsuța de pe șantier, în plină zi. Bătu la ușă vesel, săltăreț, ca mesagerul unei știri bune.

Dinăuntru, Claude Rivière crezu mai întîi că veniseră să-l aresteze. Apoi își spuse că, desigur, fusese trimis cineva să-l anunțe că a sosit clipa să se avînte în luptă.

Deschise, întrebîndu-se dacă va da față cu primejdia sau cu datoria.

Se trezi în fața clemenței...

Maiorul păli îngrozitor, cînd Solignac îl înștiință că, din voința împăratului, își recăpătase libertatea.

— Liber ! Eu, liber ! Din voința lui ? Refuz !

Acestea fură primele lui cuvinte, rostite cu hotărîre, de parcă iertarea Cezarului ar fi fost o insultă.

— Am cerut eu oare altceva decît luptă deschisă și judecători drepți ?

— Adevărat, nu, răspunse Solignac. Dar oare poți refuza dreptul de a ieși, de a respira, de a o revedea pe cea pe care... pe cei pe care... și care te iubesc ? Și mai ales — adăugă el, coborînd vocea — dreptul de a-i pedepsi pe cei care te-au trădat ?

Privirea întunecată și tristă a lui Rivière se făcu dintr-o dată sălbatică : i se păru că văzuse, trecînd, silueta marchizului de Olona.

Scuturà din cap cu hotărîre :

— Dar nu pot primi iertarea unui om pe care-l urăsc!

— Dar îți cere oare acel om — pe care-l urăști — vreo abdicare, vreo abjurare, vreo lașitate ? Pune vreo condiție umilitoare ? Nu. Fii liber și reîncepe-ți viața, Claude Rivière ! Sînt atîtea alte datorii de îndeplinit, atîtea alte tristeți, atîtea alte încercări, care pot tenta un suflet drept !

— Și cînd tovarășii mei vor veni să mă anunțe că a sosit ceasul să lupt împotriva împăratului — cel care mi-a redat, azi, libertatea — ce le voi spune ?

— Îți vei întreba conștiința și vei asculta îndemnul ei.

— Conștiința îmi ordonă să refuz libertatea oferită de o asemenea mînă !

Solignac era gata să-i răspundă, cînd cineva bătu încetișor la ușă, aproape timid.

— Cine-o fi ? întrebă Solignac.

— Tata, fără îndoială ; așa bate el, totdeauna, la ușă.

Într-adevăr, era bătrînul Jean Rivière. Își îmbrățișă fiul, îl salută pe Solignac. Apoi scoase, din nenumăratele și uriașele sale buzunare, cîteva tablete de ciocolată și le puse pe masă.

— Uite, băiete, ți-am adus cîte ceva, spuse el. Ciocolata e foarte, foarte bună. Mai ții minte cît de mult îți plăcea, cînd erai mic ? Astăzi... Eram tare nerăbdător să te văd, astăzi. Tu poate că ai uitat, dar e aniversarea morții surioarei tale... Biata Jeannette, era atît de drăguță... Îți semăna un pic... așa, în mic, înțelegi tu... O, Doamne, Doamne, însă ea nu s-ar fi lăsat tîrîtă în afurisitele astea de comploturi care... care... Bine, bine, nu mai deschid gura ! Gata, am tăcut. Sînt treburile tale, nu mă bag ! Dar recunoaște și tu că e destul de greu pentru un biet bătrîn ca mine, să-și vadă feciorul numai pe ascuns, numai pe ascuns ! De parcă ar fi la pușcărie !

Cînd îl văzuse pe bătrînul intrînd, Solignac își spusese că tatăl l-ar putea convinge pe fiu să accepte libertatea oferită.

— Cum, ca la pușcărie, făcu el, vesel. De ce vorbiți de pușcărie, domnule Rivière ? Aici nu se mai află nici un deținut !

Claude se strîmbă, supărat de intervenția lui Solignac, dar colonelul se prefăcu a nu fi băgat de seamă. Bătrînul îl privea, cu ochii mari, bătînd repede din pleoape :

— N-n-n-am înțeles... N-am înțeles prea bine, n-am înțeles deloc ce...

— Ei, bine, domnule Rivière, iată noutatea zilei : împăratul a hotărît ca ancheta, începută în cazul unui anume maior arestat, să înceteze, printr-o decizie de scoatere de sub învinuire.

— Scoatere de sub învi... Cum, adică, scoatere de sub...? Ce înseamnă asta ? întrebă fostul postăvar. Înseamnă că a mai rămas vreo speranță pentru băiat ?

— Înseamnă că băiatul, maiorul Rivière, este liber !

— Liber ? Liber de tot ? Ești liber ? — bătrînul era uluit, umbla ca zăpăcit, de colo-colo, prin încăpere. Adevărat ? Chiar așa, adică întocmai ce spune cuvîntul, liber? O, Doamne, picioarele... nu mă mai țin picioarele... Un scaun... O, mulțumiri, domnule colonel, mulțumiri... Nu mă mai țin balamalele, m-am rablagit de tot...

Bătrînul rîdea cu lacrimi :

— Liber ! Chiar ești liber ? Cu adevărat liber ? Și nu mi-ai spus de cum am intrat, de ce nu mi-ai... ? Dar haideți de-aici, să ieșim afară, la aer, aici ne înăbușim ! Haide, Claude, hai să mergem, să plecăm de-aici, să ne-ndepărtăm de... Aș fi în stare să fac, pe jos, o sută de leghe, ca să fim departe de locul ăsta care...

— Maiorul este liber, îl întrerupse Solignac, dar el refuză să primească libertatea din mîna împăratului.

— Refuză ? Cum așa, refuză ? Dar tu ești nebun, băiete ? Ce dracu, doar ți s-a spus că s-a isprăvit cu judecătorii, nu te mai temi de paznici, de călăi, de... Și tu...

— N-ai înțeles ce vreau... încercă fiul.

— Ba da ! Ba da, am înțeles foarte bine ! Dacă vrei să vorbim despre asta, hai să... Ce prost sînt ! Bineînțeles că vrei să-l faci pe Caton, drapat în demnitate ! Dar măcar știi ce-i aia ? Ei, află că e ceva rău, rău de tot ! E un fel de a înfige cuțitul pînă în plăsele în inima tatălui tău, a amăritului tău tată ! Care nu pricepe și nici nu vrea să priceapă nimic din visele tale cu politică ! Adică, așa : refuzi ! Refuzi să-l faci pe tatăl tău să trăiască din nou ! Îmi refuzi un strop de bucurie, mie, care nu m-am prea bucurat de mare lucru în viață, după cîte îmi aduc aminte. Uite, uite ce face un suflet mare ! Dar tu nu știi că sînt cu un picior în groapă, dragul meu băiat, și că, dacă vrei să mă îmbrățișezi și să mă iubești, trebuie să te cam grăbești, băiatul tatii, fiindcă timpul s-a scurtat, nu mai e... Crezi tu că toate care au trecut peste mine m-au lăsat neatins, nevătămat ? Arestarea ta, evadarea, viața asta de cîrtiță, ascunsă, hăituită — dar astea nu te-au măcinat numai pe tine, și pe mine m-au ros, m-au ucis ! Haide, Claude, dragul meu Claude, eu am fost întotdeauna un tată bun, nu-i așa ? Haide, primește și rămîi cu mine. Am nevoie de tine acum, așa cum aveai tu nevoie de laptele bietei Suzette, mama ta. Nu mă amări, nu mă necăji, nu mă ucide. Dacă ai fost grațiat, primește ! Pentru mine, Claude...

— Dar nu-ți dai seama ce-mi ceri, tată !

— Ba îmi dau seama ! Ba îmi dau seama și încă foarte bine, fir-ar să fie, știu bine că îți cer un sacrificiu ! Dar și eu am făcut sacrificii pentru tine, băiete. Ei, da, sînt un fel de cămătar, vin să-mi cer datoria și camăta ! Dar n-am și eu acest drept, spune ! Claude, dragul meu băiat, ascultă-mă, ascultă-l pe tatăl tău : haide să ieșim din mormîntul ăsta ! Vreau să te știu liber !

Maiorul oftă și se hotărî :

— Bine... Fie. Dar, domnule colonel, spuneți-i celui care m-a grațiat că această libertate... n-o accept ; mi-o reiau ! Și că, dacă ascult de rugămințile tatălui meu, îmi

vol respecta, în continuare jurămîntul făcut în fața prietenilor mei !

— Jurămînt ? Ce jurămînt ? întrebă postăvarul.

Solignac îl împinse pe bătrîn în brațele fiului său :

— Haide, îmbrățișați-vă și să plecăm !

Cînd, la primul colț, se despărți de tată și fiu, Solignac, bucuros, dar, încă neliniștit de atitudinea lui Rivière, se socotea în sinea lui :

„Ce contează că cedează astăzi, numai ca să poată lupta mîine ? Contează că, acum, e liber. Și, liber, va avea două prilejuri de salvare : ura față de Agostino și dragostea față de Thérèse".

VII

PASAJUL „REGINA UNGARIEI"

Claude Rivière își folosi primele ore de libertate încercînd să găsească pe doi dintre capii complotului. Dar nu dădu nici de *Filopemen*, nici de *Harmodios*. Pentru un moment, maiorul se temuse ca nu cumva ei să fi căzut în ghearele poliției lui Fouché. Dar, se liniști numaidecît, spunîndu-și că asta n-ar fi de crezut, căci, dacă ar fi fost arestați, el ar fi aflat știrea încă din ascunzătoarea sa. Desigur, alta va fi fost pricina că nu-i găsise.

Își spuse că, în curînd, i se va da de veste. Dar pînă atunci, trebuia să comunice neapărat prietenilor săi, că este liber. Va aștepta căderea nopții, ca să-l caute, de astă-dată, pe Bernard Thévenot, care locuia pe strada Paradis-Poissonière, în spatele mănăstirii Saint-Lazare.

Dar pînă atunci ? Ce să facă ? Prînzise împreună cu tatăl său : apoi se întîlnise cu Solignac, la Palais-Royal, unde colonelul îl aștepta.

Mergînd spre locul de întîlnire cu Solignac, maiorul băgase de seamă că mai mulți trecători, văzîndu-l, căpătaseră niște mutre alunge, mirate : agenți de poliție, fără îndoială. La un moment dat, pe strada Vivienne, îl zărise pe Hermann. Pierre Hermann, cel căruia i se spunea *Caton* ; voise să se apropie de el, însă *Caton* se depărtase, grăbit, iar Rivière rămăsese descumpănit, neștiind dacă trecătorul fusese, într-adevăr, camaradul său, ori un necunoscut care îi semăna.

Fixîndu-i întîlnirea la Palais-Royal, Solignac avea un plan : să-l conducă pe Rivière la casa Rigaudie...

— Pentru ce ? întrebă maiorul, aflînd intenția lui Solignac.

— Pentru că acolo se află o femeie al cărei suflet se întunecă pe zi ce trece. Un singur cuvînt bun i-ar reda sănătatea și viața.

— Thérèse e bolnavă ? se îngrijoră Claude, obrazul i se crispă și buzele îi albiră.

Solignac își dădu seama că maiorul, zgîrcit la vorbă, continua să-și iubească soția.

— Da, nefericita suferă îngrozitor. Dacă, în legătură cu grațierea, nu am pus în balanță acest argument, este pentru că voiam să-l las pe tatăl tău să te convingă cu argumentele sale. În ceea ce o privește pe cea care ai iertat-o, iată că nu acceptă această iertare : nu pentru că o disprețuiește, ci, vai, pentru că nu se simte demnă de ea...

Și tăcu. Tăcea și Claude Rivière. Apoi colonelul zări pe obrazul maiorului două lacrimi.

— Biata Thérèse... gemu Claude.

Solignac tăcea, în continuare, impresionat.

— Bine, să mergem ! se hotărî Claude. Condu-mă unde vrei, te urmez.

Cînd Thérèse fu anunțată că maiorul se afla acolo, în casă, și că dorea s-o vadă, încercă să fugă, să se ascundă.

— Cel mai înțelept lucru ar fi să-i lăsăm singuri, îi șopti lui Soignac, domnișoara de la Rigaudie. Dați-mi, vă rog, brațul, domnule ! Să facem o scurtă plimbare prin grădină. E un frig afurisit, dar un pic de aer nu strică... Da, da, da, din cauza migrenei... Oh, Parisul ăsta pute ca o hazna — Parisul dumitale, domnule !

În acest timp, Thérèse se întreba dacă nu visează, dacă nu cumva a luat-o razna : Claude, aici ! Claude, liber, alături de ea !

Maiorul văzu că biata femeie tremura din tot trupul.

— Te-am speriat ? întrebă el, trist.

O privea îndurerat : nefericita femeie slăbise, se urîțise ; superba statuie grecească se descărnase, acum semăna cu statuile gotice. Ochii negri, încercănați, lipsiți de strălucire, se afundaseră adînc în orbite. Nu mai rămăsese decît umbra a ceea ce fusese altădată. Tot atît de seducătoare, dar acum de o seducție bolnăvicioasă, care înspăimînta. Claude nu se putu stăpîni să nu clatine din cap, spunîndu-și că poate ar trebui să facă ceva, tot ce-i stă în putere, ca frumusețea de altădată să înflorească din nou. Dar ce anume ? Nu era nevoie decît de foarte, foarte puțin : de fericire.

— Doar am iertat-o, gîndea Claude, zguduit.

Se străduí să-și facă glasul mîngîietor, milos, plin de bunătate. Începu s-o întrebe, să se intereseze de viața ei ; dar nu ca soț, ci ca un fel de părinte, de frate mai mare.

Însă, pe măsură ce vorbea, Claude simțea că Thérèse, în loc să se apropie, să-l asculte, se îndepărta.

Într-adevăr, Thérèse era și mai copleșită de rușine, de remușcări : îl înșelase pe acest om cinstit, devotat, bun, cu un ticălos, cu un bandit. Claude o întreba, încerca s-o consoleze, s-o încurajeze, însă ea își spunea și își repeta, în gînd, ca un blestem, un singur cuvînt : „Adulter ! Adulter ! Adulter !"

Vestea că maiorul fusese grațiat, deci liber, o umplu de bucurie. Dar, în același timp, o înspăimîntase. Era fericită că îl știa liber, dar terorizată că îl știa alături de ea. Nu îndrăznea să-l privească în față. Ținea ochii plecați și de-abia își mai stăpînea plînsul.

Înțelegînd starea ei, Claude încercă să scurteze întrevederea.

— Ei, bine... Adio, spuse el, oftînd.

— Cum, pleci ? se sperie Thérèse.

Gîndul că n-o să-l mai vadă o îngrozea.

— Și n-o să te mai... ? N-o să revii ? întrebă ea, încet, rugător.

— Ba da, Thérèse, îi răspunse el. Pe curînd și... curaj !

— Asta să însemne că nu mă mai disprețuiești atît de... ? îndrăzni biata femeie.

— Nu te disprețuiesc. Te plîng, răspunse Claude.

După care plecă în grabă, aproape smulgîndu-se de lîngă ea. Fiindcă simțea cum slăbește. Avea nevoie să se reculeagă, să se adune, să nu se lase copleșit de milă. Văzînd-o pe Thérèse slabă, palidă, nenorocită, i se strîngea inima. O iubea. Cîteodată i se părea că nu încetase, nici o clipă, s-o iubească.

Plecînd din casa de la Rigaudie, maiorul simți dorința de neînfrînt de a-și revedea locuința, locul unde fusese atît de fericit, pe vremea cînd încă nu cunoscuse trădarea. Pe cînd iubea și se credea iubit.

Acest bărbat, căruia prea puțin îi păsa de viață, acest om aspru și hotărît, care știa să privească drept în față primejdiile, făcu de astă-dată, tremurînd, un pelerinaj la locuința din strada Montmartre, rămasă goală din noaptea în care agenții lui Fouché îl arestaseră.

Aici era locul unde petrecuse cele mai frumoase ceasuri din viața sa, aici o strînsese în brațe pe Thérèse care, acum... Aici pusese la cale, împreună cu Thévenot și cu ceilalți camarazi, răscoala împotriva tiraniei. Aici strîn-

sese mîna acelui Ciampi — amintindu-şi doar numele, simţea inima cum i se zvîrcoleşte de durere şi de mînie.

Se opri cîteva clipe în colţul pe care strada Montmartre îl făcea cu strada Jussienne. De acolo privi la ferestrele oblonite ale locuinţei. Aceea era fereastra cabinetului său de lucru, celelalte erau ale odăii Thérèsei... De cîte ori se întorcea acasă tîrziu şi vedea lumină printre jaluzele, îşi spunea : „nu s-a culcat, mă aşteaptă !"... Cît de departe erau acum toate acestea ! Totul fusese alungat, murdărit, distrus, spurcat !

— Să încerc să intru, îşi spuse Claude.

Portarul casei fu gata să cadă leşinat, cînd îl văzu :

— Cum, n-aţi murit ?

— S-ar zice că nu.

— Aşa umbla vorba, că aţi fost împuşcat încă de acum două luni, în zori, în mare secret.

— Uite că n-a fost aşa, prietene. N-am fost împuşcat...

Rivière luă cheile casei şi intră. Ciudat : pătrunzînd în locuinţa goală, cufundată în tăcere, avu impresia că greşise, ori că intrase, ca un hoţ, într-o casă străină. Jaluzelele coborîte, mobilele acoperite cu huse albe — ca nişte giulgiuri.

Se înserase. O seară de noiembrie, rece, apăsătoare.

— Parcă ar fi un mormînt... se cutremură maiorul. Era, într-adevăr, mormîntul încrederii sale în femeia iubită, mormîntul iluziilor şi viselor sale.

Se plimbă o vreme prin încăperile goale ; parchetul scîrţîia, înfundat. Se aşeză într-un fotoliu învelit în husă, în faţa căminului. Era de parcă Thérèse ar fi fost pe undeva prin apropiere, de parcă nimic rău nu se întîmplase. Se ridică şi reîncepu să se plimbe. Se oprea, în răstimpuri, în faţa cîte unei mobile, a cîte unui obiect încărcat de amintiri.

În birou îl aştepta o surpriză plăcută : în cămin focul era pregătit, părea că îşi aşteaptă stăpînul. Claude îl aprinse, apoi aprinse lumînările.

Șovăi mult, înainte de a intra în odaia Thérèsei. Se temea să nu se întîlnească, pe prag, cu fantoma dragostei trădate.

Totuși, deschise și intră — împinse ușa tremurînd, așa cum o împinsese tremurînd, altă dată, cînd tînăra femeie, mai ieri logodnică, se înfiora de bucurie, auzind pașii soțului ei apropiindu-se.

Încăperea îi păru încă plină de ea. O revedea, o regăsea în fiecare mobilă, în fiecare colț al acestei odăi acum întunecate. Avu, pentru o clipă, impresia că imaginea ei trece, ca un fum, prin fața oglinzii. Simți, cu tot trupul, trecerea cuiva nevăzut.

„Și cît de mult te iubeam, Thérèse", i se adresă el, în gînd. „Am fi putut fi atît de fericiți..."

Niciodată, pînă atunci nu fusese încercat de o asemenea emoție. Se simțea răscolit pînă în adîncul ființei, gîtul îi era sugrumat, ca de o gheară, și făcea eforturi supraomenești să nu se lase învins de plînsul care-l năpădea.

Îngenunchie încetișor lîngă patul Thérèsei. Își afundă capul în pernă și rămase așa, mult timp, suspinînd.

Cînd se ridică în picioare, se înnoptase de-a binelea. Își trecu mîna peste frunte și o simți arzînd. Lumînările se consumaseră aproape în întregime.

— Acum îi înțeleg pe cei ce se închid într-un cavou, vorbindu-le celor care nu mai sînt, gîndi Claude. Și eu am vorbit cu o moartă.

Începu să umble, cu pași osteniți, prin odaie.

— Cu o moartă, repetă el. Dar, de ce moartă ? Viața sau moartea ei se află în mîinile mele. Dacă voi avea puterea să uit, să-i întind brațele, ea va renaște, biet suflet chinuit ! !

Zări, uitată, căzută lîngă cămin, o centură de mătase cu cataramă de argint, ce strînsese, odinioară, talia elegantă a Thérèsei. O ridică și o duse la buze, o sărută, apoi și-o strecură în buzunarul interior al hainei.

Şi plecă, mai uşurat, mai hotărît. Fantoma dragostei îi spusese : „Pot reînvia..."

Jos, în capătul scării, un grup de curioşi, vecini, alţi chiriaşi, îl aşteptau ; îl salutară cu respect, dar lui îi displăcu această curiozitate. Răspunse în grabă salutului şi ieşi în stradă.

Grăbi pasul şi se îndreptă spre locuinţa lui Bernard Thévenot. Trebuia să fie destul de tîrziu. Trecătorii erau foarte rari : frigul ascuţit îi alungase pe toţi în casele lor.

Dar maiorul nu făcuse douăzeci de paşi, cînd, fără să vrea, scoase un strigăt de surpriză şi de mînie : un bărbat trecuse pe lîngă el, îl depăşise. Mersul, talia, silueta, totul amintea de duşmanul lui de moarte : Agostino Ciampi.

— El ! Ciampi ! îşi spuse. Acum, aici...

Ciampi — Claude era sigur că nu se înşelase — se îndrepta acum spre Hale, în partea opusă celei înspre care voia maiorul să se ducă. Totuşi, Rivière se luă după marchiz. Nu putea lăsa să-i scape ocazia de a pune mîna pe mizerabil şi de a-l pedepsi. E adevărat că nu era înarmat, dar ce mai conta ? Avea mîinile — nu avea decît să sară de gîtul ticălosului şi să-l sugrume !

Ciampi mergea foarte repede. Uluit de întîlnire, Rivière îl lăsase să i-o ia mult înainte. Silueta italianului începea să se şteargă, să se cufunde în ceaţa uşoară a nopţii.

Maiorul grăbi pasul, dar pavajul alunecos nu-i îngăduia să înainteze cît ar fi vrut de repede.

Distanţa se micşorase, acum era evident că Agostino fugea de el. Gîfîind, Claude Rivière se gîndea că, peste cîteva clipe, va putea să-l înhaţe.

Dar, brusc, italianul traversă în goană strada, parcă bătu la poarta unei case, oricum, trecu pragul şi dispăru în una din clădirile din vecinătatea bisericii Saint-Eustache.

Acum, strada era deşartă. Răzbătea, vag, îndepărtat, vuietul de noapte al Parisului.

Deşi crezuse că îi urmăreşte fiecare mişcare, Claude constată că nu mai ştia pe unde şi unde anume intrase italianul. Furios, începu să ia porţile la rînd, să cerceteze clădirile.

Dar toate porţile erau închise, zăvorîte. Una singură, era căscată, dar nu ducea la o locuinţă, ci spre un fel de alee.

Acolo să se fi refugiat Agostino ?

Gura neagră a acelei porţi avea un aer sinistru. Claude îşi aminti că trecuse pe aici de zeci de ori, dar nu remarcase nimic ciudat. De fapt, nu era chiar o poartă, ci un grilaj. Pe aici se strecurase italianul.

— După el ! îşi spuse Rivière şi făcu doi-trei paşi în această alee.

Nu era o alee, ci un pasaj. Se numea Pasajul „Regina Ungariei".

Prea puţini parizieni — chiar dintre cei care locuiau în preajma bisericii Saint-Eustache — cunoşteau acest pasaj.

Un fel de culoar strîmt, întunecat, care mergea din strada Montmartre pînă în strada Montorgueil, deschizîndu-se spre ambele străzi, prin cîte o poartă falsă, unul din acele colţuri ale Parisului, îmbibate de mister şi de dramă. Două curţi interioare dădeau pasajului un aer sinistru, de închisoare. Casele care-l mărginesc erau înalte, cu ziduri înnegrite, străpunse de ferestre mici. Scări sumbre, cu balustrade duble din fier negru şi ruginit, duceau la gurile unor grote : prăvălii de cărbuni şi de fierărie. Mizerie, tristeţe, întuneric în plină zi.

Pasajul îşi trăgea numele de la firma ciudată a unei prăvălii. Între 1792 şi 1808 se numise „Pasajul Egalităţii", dar din 1809 îşi recăpătase vechiul nume.

Claude Rivière ştia de existenţa acestui pasaj, dar nu îl recunoscu decît după ce trecuse de jumătatea lui. Crezuse că e o fundătură şi, iată, era o trecere dintr-o stradă în alta !

— Mii de draci ! își spuse el, furios. Mi-a scăpat ! M-a văzut, așa cum l-am văzut și eu. A fugit spre strada Montmartre !

Grăbi pasul, sperînd să-l mai găsească pe marchiz.

Dar deodată auzi pași îndărătul său. Se opri, se întoarse : zări trei siluete, trei umbre care se apropiau de el.

În timp ce Rivière îl urmărea pe Ciampi, maiorul era, la rîndul său, urmărit. De către cine ?

Claude nu voia să-l lase pe italian să-i scape și dădu să-și continuie drumul. Dar un glas cunoscut îl strigă :

— Maior Rivière !

Maiorul Rivière recunoscu glasul lui Bernard Thévenot.

Așadar, umbrele acelea, bărbații care veneau spre el, erau prieteni, erau filadelfi ca și el !

— Iată-mă ! răspunse Claude.

Oricît de grăbit să-l prindă pe Ciampi ar fi fost, se bucura de această întîlnire. Să-și regăsească frații, să-i îmbrățișeze și să audă, în sfîrșit : „ A venit ceasul !". Îi privea apropiindu-se, încercînd să ghicească prin întunerec care era Thévenot și cine dintre filadelfi îl însoțea.

Cele trei umbre se apropiară. Bernard Thévenot se afla acum la doi pași de el.

— Ah, ce fericire, domnule colonel ! spuse maiorul.

Întinse mîinile, însă cele ale colonelului rămaseră lipite de trup.

— Dar ce înseamnă asta ? întrebă mirat Rivière, eu vă întind mîna și dumneavoastră rămîneți nemișcat ? Nu mă mai recunoașteți ?

— Ba da. De aceea v-am și strigat pe nume, îi răspunse rece colonelul. Veneam de la locuința din strada Montmartre. Credeam că vă vom găsi acolo. V-am văzut ieșind și v-am urmărit.

Colonelul rostise vorbele acestea sever, cu glas metalic.

Claude rămase o clipă fără să priceapă nimic, întrebîndu-se, dacă nu cumva are halucinații. Ce să însemne pur-

tarea aceasta a colonelului ? Dar nemişcarea celorlalţi doi — pe care, acum, în ciuda întunericului, îi recunoştea?

Îi salută, rostindu-le numele lor adevărate şi cele conspirative :

— *Filopemen ! Caton !* Laurent Malardier, Pierre Hermann !

Şi le întinse mîna.

Dar, cei doi ofiţeri, nemişcaţi, ca două statui, nu-i răspunseră. Rivière izbucni :

— Dar ce înseamnă asta ? Ce s-a întîmplat ? De ce tăceţi ? Răspundeţi !

Se apropie de colonelul Thévenot. Dar acesta, printr-un semn, îl opri în loc :

— Nu noi trebuie să răspundem, zise *Varus*.

— Dar cine, eu ? strigă Rivière. Pentru ce ?

Maiorul simţea că vede roşu.

— Constatăm cu nespusă plăcere că sînteţi liber, spuse colonelul cu ironie.

— Aşadar, acesta este motivul pentru care aţi refuzat să-mi întindeţi mîna ! spuse maiorul. Vă închipuiţi că mi-am plătit cu ceva această libertate ? Vă înşelaţi ! Vreau să lupt pentru cauza noastră şi, la nevoie, să mor pentru ea.

— Cauza libertăţii are nevoie numai de conştiinţe fără pată ! i-o reteză Thévenot, cu asprime.

De această dată, şfichiuit de insultă, Claude Rivière nu mai putu răbda : făcu un pas înainte şi se năpusti asupra colonelului.

— La dracu ! strigă el, va trebui să-mi daţi socoteală, să-mi explicaţi ce înseamnă aceste cuvinte ! Şi, mai ales, dacă, mi se adresează, din întîmplare, mie sau altcuiva !

Căpitanul Malardier şi Pierre Hermann, de o parte şi de alta a colonelului, păreau, în acea clipă, judecători.

— Aţi fost casierul asociaţiei noastre, spuse rece, colonelul Thévenot.

— Da... răspunse Claude Rivière cu glasul schimbat de emoție, căci presimțea o nenorocire.

— V-am încredințat polițele la purtător, pentru banca din Bordeaux, continuă Thévenot. Aceste polițe constituiau capitalul nostru.

— Da, încuviință Claude.

— Aceste polițe erau singurele noastre resurse, întreaga noastră speranță. Banii, care s-ar fi putut ridica, ne-ar fi permis să cumpărăm arme, să trecem la acțiune, să luptăm.

— Bine, dar... glasul lui Rivière era sugrumat. Dar aceste polițe... Vi le-am dat ! În timp ce mă aflam la Conciergerie, în închisoarea Temple, aveam cel puțin această consolare : averea noastră, aceste polițe, se află în mâini bune.

— Chiar așa să fie ? îl opri Bernard Thévenot. Așadar, nu știți că nu mai putem folosi aceste polițe ?

— Nu mai putem... De ce ? întrebă Rivière.

— De ce ? ! strigă colonelul. Încetați jocul de-a nu știu ! Mai bine ar fi să recunoașteți, decît să încercați să ne înșelați din nou ! Adică, de la noi trebuie să aflați, că aceste polițe — pe care mi le-ați încredințat înainte de arestare — erau false ?

— False ?... Rivière era ametit. False !

Simți, cu toată ființa, o lovitură îngrozitoare, parcă și mai dureroasă decît cea provocată de Fouché, cînd îi virise sub ochi scrisorile adresate soției sale. I se părea că își va pierde mințile. Nu înțelegea. Se întreba, dacă nu cumva colonelul Thévenot înnebunise.

— Dar vă rog, vă rog explicați-mi, lămuriți-mă, ce vreți să spuneți. Care polițe erau false ? Cele pe care vi le-am trimis eu ? Dar asta este cu neputință ! Polițele n-au părăsit nici o clipă sertarul în care le păstram. N-au fost scoase de acolo !

— Știm, răspunse *Varus*. Totuși, cînd zilele acestea, pregătindu-ne să intrăm în horă, am prezentat polițele la

Banca Borde & Cazavan, casierul a spus că polițele, acele poiițe, fuseseră deja achitate.

— Achitate ? Cui ? de către cine ?

— Acestea sînt întrebările, dar de pus le punem noi, răspunse cu asprime colonelul, iar dumneata trebuie să ne răspunzi !

— Eu ? Cum eu ? De ce eu ? Credeți cumva că eu... ?

— Acele polițe au rămas tot timpul asupra dumneavoastră, în păstrarea dumneavoastră — singur ați mărturisit-o. Erau autentice în momentul în care v-au fost încredințate. S-au dovedit a fi false, cînd au fost prezentate băncii. Adevăratele polițe fuseseră achitate cu două luni în urmă.

— Oh, domnilor, domnilor... și Claude Rivière își trecu mîna peste fruntea năpădită de sudoare rece. Aici e ceva... E ceva îngrozitor, o ticăloșie fără seamăn... Un fals ! Un furt !

— Într-adevăr, încuviință colonelul. O ticăloșie, dar cea mai mare dintre toate, pentru că a ruinat o acțiune, a pus în primejdie soarta a sute de oameni ! nu numai că am rămas fără resurse, dar am aflat că printre noi se află un trădător !

— Și cine este... ? întrebă Rivière, pierdut.

Simțea plutind deasupra capului său o amenințare teribilă.

Filopemen și Caton rămîneau, în continuare, nemișcați, cu brațele încrucișate.

— Maior Claude Rivière, spuse colonelul Thévenot, pe un ton de sentință, consiliul filadelfilor s-a întrunit ieri și, în unanimitate, după ce a deliberat îndelung, v-a condamnat la moarte.

— Pe mine ? strigă Rivière. Pe mine ? Eu sînt acuzat ?

— Da.

— Eu ? Așadar, eu sînt un hoț ? Dar asta-i o nebunie, domnule colonel ! Eu... ? Sînt că-mi crapă capul și nu mai

știu dacă trebuie să înalț din umeri, auzind asemenea învinuire, ori să mă apăr. Maiorul Rivière, hoț ! Cine va crede una ca asta ?

— Ai noștri, cu toții !

— Și dumneavoastră credeți ? Și Malardier ? Și Hermann ? Și... Dar această învinuire îi acuză pe acuzatori. Nu-mi răspundeți ? Eu, hoț ? Falsificator, eu... Dar e un vis rău, un coșmar, nu-mi dau seama dacă sînt treaz sau... ce se petrece... Dar să se termine odată, nu mai pot îndura!

Colonelul Thévenot îi făcu un semn lui Malardier. Acesta scoase la iveală, de sub mantie, două săbii. Colonelul le luă, una i-o întinse lui Rivière.

— Ce-i asta ? făcu Rivière rătăcit. Ce e ? Ce vreți de la mine ?

— În gardă ! spuse colonelul.

— Așadar, e adevărat ! Vreți să vă bateți ?

— Vreau să vă ucid, răspunse *Varus*.

— Ah, dar vă rog, ascultați-mă și scăpați-mă de acest coșmar ! Dumnezeu mi-e martor că nu-mi pasă de moarte. N-are decît să se arate, sînt pregătit. Dar să mă bat cu dumneavoastră, domnule colonel, pe care vă stimez, vă onorez, vă iubesc ? Cu dumneavoastră, cu tovarășul meu de speranță, cu fratele meu de idei ? E posibil ?... Să mă bat — pentru ce ? Pentru că am fost insultat, învinuit de furt ? Eu, de furt ! Dar veniți-vă în fire, nu sînt eu cel pe care-l căutați !

— Sînteți condamnatul pe care trebuie să-l pedepsesc!

Claude Rivière azvîrli departe, în întuneric, sabia.

— Dacă-i așa, loviți ! Inima îmi va fi tot atît de liniștită, pe cît mi-e conștiința de împăcată.

— Ce dracu, vă știam curajos ! spuse Varus. Dar mai știm un lucru : că, pentru a vă păstra soția, aveați nevoie de bani, de mulți bani ; ca s-o regăsiți, aveați nevoie de libertate ! Iată cum se înlănțuie faptele, iată cum se ex-

plică falsificarea poliţelor, iată cum se explică cererea de graţiere adresată lui Napoleon ! Lui Bonaparte !

Maiorul gemu adînc de furie şi de neputinţă.

— Ah, domnule colonel, făcu el. E prea mult, prea mult pentru un singur om ! Ucideţi-mă, dar nu mă insultaţi ! Credeţi că ştiu cine a comis această mîrşăvie cu falsificarea poliţelor ? Credeţi că ştiu cine-i vinovatul ? Nu ştiu. Nu ştiu şi nu sînt eu acela. Şi aşa sînt torturat la ideea că trebuie să repet, să repet mereu : nu sînt eu cel care şi-a jefuit fraţii într-o idei ! Şi nu sînt un laş, care cerşeşte graţierea !

— Convingeţi-ne ! spuse Bernard Thévenot cu mînie. Aduceţi argumente ! Aţi fost casier al asociaţiei ; vă repet, trebuie să răspundeţi de soarta poliţelor care v-au fost încredinţate ! În mîinile maiorului Rivière au rămas, în mîinile maiorului Rivière şi-au pierdut valoarea, au fost falsificate ! De aceea vă pedepsim !

— Dumnezeule ! exclamă Rivière, ce chin ce... Vă rog, vă implor, lăsaţi-mă să-l caut pe făptaş, pe vinovat. Daţi-mi o zi, o singură zi ! Să-l descopăr şi să-l...

— O zi ! îl întrerupse *Varus*, ironic. E prea mult, mult prea mult. Într-o zi, numai într-o singură zi pot fi trimişi în faţa plutonului de execuţie mulţi dintre ai noştri ! O zi — e destul şi prea destul ca să i se explice lui Bonaparte ce anume trebuie să facă... Împotriva noastră !

Claude Rivière scoase un strigăt, un răcnet neomenesc. Dacă filadelfii n-ar fi fost hotărîţi să îndeplinească sentinţa, acest singur strigăt ar fi putut convinge pe oricare din ei de nevinovăţia nefericitului maior. Dar sentinţa trebuia executată — pentru ca restul conspiratorilor să fie salvaţi.

Laurent Malardier ridicase între timp sabia azvîrlită de Rivière. I-o întinse maiorului.

— În gardă ! repetă *Varus*.

— V-am mai spus : n-aveţi decît să mă ucideţi, dacă asta doriţi, răspunse Claude Rivière.

— Noi nu sîntem nici asasini, nici călăi, spuse Thévenot. Ați fost condamnat de noi, de noi veți fi pedepsit. Dar cu sabia în mînă. Dacă nu voi reuși eu, Filopemen și Caton se află aici.

— Nu mă bat ! spuse Claude Rivière.

Colonelul Thévenot se apropie cu un pas și înălță, încet, mîna dreaptă :

— Vreți să vă tratez ca pe ultimul dintre lași ?

Claude dădu înapoi. Obrajii îi erau în flăcări. Cum, mîna acestui bărbat avea să-l lovească ? Claude Rivière, soldatul onoarei, avea să se simtă pălmuit în fața camarazilor săi de arme, a tovarășilor lui de idei ? Ce-i mai rămînea acum, decît să moară ? I se părea că singurul mijloc de a scăpa de acest coșmar era să se azvîrle, ca un nebun, cu pieptul în vîrful unei săbii. Viața — așa cum arăta acum — mai merita oare să fie apărată ?

— Bine... acceptă el.

Luă sabia întinsă și, mașinal, se puse în gardă.

Între timp, ceața prinse să se ridice. Sus, între zidurile înalte ale caselor negre, acum cerul începuse să se lumineze.

Dinaintea lui licăreau ochii colonelului.

Întinse sabia. Întîlni sabia colonelului.

Thévenot așteptă o vreme, ca maiorul să atace primul.

Laurent Malardier și Pierre Hermann, tăcuți, priveau. Nu ca niște martori la un duel : păreau să facă parte dintr-un pluton de execuție.

Colonelul aștepta, în continuare, dar Rivière rămînea nemișcat, în gardă, cu pieptul acoperit.

Colonelul riscă două-trei fente. Maiorul nu răspunse.

— Nu vreți să vă apărați ? îl întrebă, cu mînie.

— Conștiința vă dictează să faceți ceea ce aveți de gînd să faceți, răspunse Claude. Conștiința mea, de asemenea.

— Dar apărați-vă, apărați-vă !

Întinse pe jumătate brațul spre pieptul maiorului și acesta, instinctiv, se apără.

— În sfîrșit ! exclamă *Varus*.

Părea că Thévenot nu așteptase decît această mișcare a lui Claude, pentru a da acestui straniu duel alura teribilă pe care o voia. Cît timp Rivière nu se apărase, colonelul nu voise să-l atace. Dar, era soldat și trebuia să-l pedepsească.

La primele parade, aproape involuntare, ale lui Rivière, Bernard Thévenot se degajă fulgerător și străpunse pieptul maiorului.

Claude se clătină, își duse mîna stîngă la piept, rămase cîteva clipe în picioare, sprijinit în sabie — care se îndoi.

Colonelul azvîrli departe de el arma însîngerată și își luă, din mîna lui Pierre Hermann, pălăria cu boruri largi.

Nici un cuvînt nu fu schimbat între acești trei bărbați.

Claude Rivière revăzu, ca la lumina unui fulger, întreaga sa viață, chipurile dispărute sau întristate și pe care le iubise, mama, bătrînul postăvar, Solignac, Thérèse — pe care n-o va mai revedea !

Thérèse ! Din pricina ei fusese acuzat de această crimă de falsificare a poliţelor ! Din pricina ei !

Deodată, cu acel simț ascuțit și neomenesc pe care-l au muribunzii, Rivière înțelese ! Și strigă, gemu un nume, îl gemu cu mînie, cu ură, numele celui care-l jefuise de fericire, de onoare, numele celui din cauza căruia murea acum. Acum, cînd era sigur că falsificatorul, ticălosul, trădătorul era Agostino. Agostino trebuie să fi furat poliţele, așa cum i-o furase pe Thérèse.

Claude încercă să facă un pas spre Thévenot și spre ceilalți doi filadelfi. Întinse mîna stîngă, în semn că vrea să vorbească. Încercă să rostească numele acela, să-l acuze, să-l denunțe. Dar de pe buzele lui nu ieșiră decît sunete nearticulate. Și o spumă roșie, ce abia se zărea în întuneric.

— Cine-l va pedepsi ? se întrebă el neputincios.

Și, răsucindu-se, se prăbuși, greu, pe pavaj, ultimul lui gînd zburînd spre cele trei ființe care însemnau pentru

el familia, prietenia și dragostea : Jean Rivière, Soignac și Thérèse.

Emoționat, Bernard Thévenot se apropie încet de maiorul căzut.

— E mort, spuse Malardier, scoțindu-și mantia.

— S-a făcut dreptate, adăugă Pierre Hermann.

Dar, de parcă aceste ultime cuvinte ar mai fi reținut o clipă viața lui, maiorul, cu un efort teribil, se înălță într-un cot, în băltoaca neagră de sînge, și căutînd privirile celor trei, aplecați asupra lui, rosti cu greutate :

— Nevinovat... Vă iert... Ciampi... Ciampi !

Apoi, de parcă și-ar fi regăsit puterile, strigă :

— Patria ! Franța... Republica !

După care căzu din nou. Maiorul Rivière se sfîrșise.

VIII

A DOUA ZI

Bernard Thévenot și cu tovarășii săi plecaseră, dispăruseră ca justițiari ce au făcut dreptate și, cu cugetul împăcat, părăsesc locul în care au executat sentința.

Dar ultimul strigăt al muribundului le stăruia în auz. Ca și cum ar fi vrut să-i neliniștească, să le dea remușcări.

Varus își simțea inima grea.

După ce urcară pe strada Montorgueil, spre bulevard, cei trei ofițeri se despărțiră. Își strînseră mîinile, fără un cuvînt. Colonelul Thévenot, cu bărbia în piept, se îndreptă spre locuința sa din strada Paradis-Poissonière ; ceilalți doi își continuară drumul în Parisul adormit.

Trupul lui Claude rămăsese acolo, în Pasajul „Regina Ungariei". Hermann îl acoperise cu mantia sa.

Locuitorii din pasaj, aproape cu toții adormiți la acel ceas, nu auziseră nimic. Puținii care se deșteptaseră, se grăbiră să închidă obloanele, după ce aruncaseră o privire, jos, în întuneric, unde se agitau umbre.

Dar abia dispăruseră cei trei, că o lucarnă se deschise deasupra unei prăvălii amărîte, cu firma *DUPONT*, *cărbunar*.

Bătrînul Dupont, pe jumătate îmbrăcat, coborî în grabă în pasaj, luminîndu-se cu un fitil aprins, îmbibat cu puțioasă, lampa săracului.

Șovăind, tremurînd, omul se apropie de locul unde zăcea, scăldat în sînge, trupul maiorului Rivière. La lumina slabă a fitilului, cercetă chipul mortului. Și nu-și putu stăpîni o exclamație de surpriză, chiar de admirație.

Acest cărbunar amărît, prea puțin simțitor, fusese izbit de expresia întipărită pe obrazul celui ucis. Un fel de zîmbet de credință, de speranță, mai mult chiar, de încredere, lumina-se pentru totdeauna chipul mortului.

— A murit, spuse Dupont. Și a murit strigînd niște cuvinte care, dacă ar mai fi fost viu, l-ar fi trimis drept pe cîmpul de execuție de la Grenelle. Este, așadar, maiorul Rivière !

Arestarea sa îl făcuse popular pe maior la Paris și, mai cu seamă, în cartierul Montmartre. Cărbunarul trecuse de multe ori pe sub ferestrele locuinței lui Rivière, în ultima vreme închise, oblonite, triste.

Primul gînd al cărbunarului fu : „Trebuie să-l duc la el acasă !"

Începu să-și strige vecinii, să bată în obloanele prăvăliilor. Dar nu i se răspunse.

— Le e frică, asta e, pun prinsoare pe orice, că le e frică !

E adevărat, că nici el nu se simțea prea în apele lui.

Totuşi, după o vreme, se adunară cîţiva oameni. Trupul lui Rivière fu întins pe mantia care pînă atunci îl acoperise şi patru bărbaţi, apucînd-o de colţuri, îl duseră pe fostul maior Rivière la el acasă.

Cînd văzu leşul, portarul se sperie cumplit şi începu să se vaite : doar mai adineauri îl văzuse pe stăpînul său viu, îi vorbise.

— Nu se poate ! Vai de mine ! Nu se poate ! A fost ucis !

— Nu, îi şopti cărbunarul. A căzut în duel.

— Cum ? În ce ? În duel ?

— Şşşt ! Mai tîrziu, mai tîrziu o să afli, o să-ţi spun tot.

Portarul alergă să-l caute pe bătrînul postăvar. Ştia unde stă. Îl trezi pe bietul bătrîn, care poate că tocmai îl visa pe fiul său.

— Dar ce s-a întîmplat ? întrebă el, neliniştit, coborînd cu boneta de noapte în cap.

— S-a-ntîmplat că... S-a-ntîmplat că...

Portarul nu îndrăznea să vorbească, însă Jean Rivière înţelese că se petrecuse o nenorocire.

— Nu cumva... băiatul meu ? Maiorul ?

Nu se gîndea decît la Claude. La cine altul s-ar fi putut gîndi ?

Aproape leşină cînd portarul, în cele din urmă, îi spuse adevărul, răspunzînd, de fapt, pe ocolite, întrebărilor din aproape în aproape ale bătrînului tată.

— E bolnav ? Cum ? Dar ce are ? Rănit ? Rănit sau mort ? Mort ? Oh, asta-i, dar spune-mi : e chiar mort ? Mort ? ! O, Dumnezeule, e mort, Claude al meu, mort !

Privea în jur cu un aer rătăcit, de parcă ar fi căutat prin preajmă fantoma lui Claude ; îşi trecea mîinile peste frunte, apoi ridică spre cer braţele lui subţiri.

— Dar, acum, unde e ? Acasă ? Acasă la el ? Da, la el, la el ! Merg să-l văd. Să mergem.

De cum ieşi în stradă, păru că-şi vine în fire. Nu se mai clătina, mergea drept înainte, în capul gol, refuzînd

ajutorul portarului, care voia să-l susțină. Din cînd în cînd, zicea pe un ton de amenințare :

— L-a ucis ? Cine ? Aha... Dar, oricine-ar fi... Oricine-ar fi, o s-o plătească ! Mort, Claude al meu ! A murit...? Băiatul meu... Nu cred, nu cred, nu cred !

Deși era încă întuneric, o mulțime de oameni se strînsese în fața casei maiorului. Vestea îngrozitoare se răspîndise ca fulgerul prin cartier. La apropierea bătrînului, se făcu tăcere.

— Liniște ! E tatăl ! Tatăl maiorului.

Oamenii îl priveau cu acel amestec de milă și respect pe care îl impune durerea.

Ușile apartamentului erau deschise. Jean Rivière văzu acolo oameni pe care nu-i cunoștea, curioși adunați, care îl salutară în tăcere. Le răspunse, mașinal. Privea în jur, căutîndu-și fiul.

Întrebă cu glas plîngăreț, de copil :

— Dar unde e ? Unde mi l-ați pus ?

Cînd îl văzu, întins pe pat, alb și țeapăn, bătrînul șovăi : Așadar, era adevărat. Se repezi, îi luă mîna, i-o sărută, suspinînd, plîngînd. Unii de-abia își stăpîneau lacrimile.

— Băiatul meu, Claude al meu ! Te-au ucis ! Uite, am venit, dar am venit prea tîrziu, doar să te conduc la cimitir, așa cum le-am condus pe mama și pe surioara ta. E drept așa ? Asta e dreptatea ? Copiii să se ducă înaintea părinților ? De ce tu și nu eu ? Eu și-așa nu mai sînt bun de nimica... Iar fără tine...

I se desfăcuse haina la piept, în locul unde fusese străpuns de sabie ; apoi fusese încheiat la loc.

Bătrînul Jean Rivière acoperea de sărutări fruntea și ochii fiului său, ochii care rămăseseră deschiși, teribili și triști în același timp.

Apoi se ridică și, cu un gest calm, plin de demnitate, de care nu l-ai fi crezut în stare, coborî încetișor pleoapele mortului.

— De fapt, dragul meu băiat, tu îmi erai dator cu asta...

Nu mai plîngea. Privea în jur cu ochi uscați.

— Să meargă cineva la casa domnișoarei de la Rigaudie și s-o cheme pe doamna Thérèse Rivière. Să vină aici, nunualdecît. Altcineva să alerge în strada Poștei și să-l aducă pe domnul Sylvain Chambaraud. Îi aștept. Să fiu lăsat singur, adăugă el, pe neașteptate. Vreau să rămîn singur cu *el* !

Făcu un gest de care oamenii ascultară.

Bătrînul postăvar părea se transformase : nu mai era ființa timidă și plecată ce trecuse prin viață părînd cerîndu-și iertare că încă mai trăiește. Acum era Tatăl celui ucis. Și pentru că viața lui era sfărîmată, cel puțin să rămînă singur, să-l privească și să-l sărute pe cel care fusese fiul său.

Rămase așa, singur cu el, peste un ceas, cîteodată surprins de cîte o speranță nebună — la lumina tremurătoare a luminărilor avea uneori senzația că fiul său se mișcase în somn — dar cînd se repezea la el să-l îmbrățișeze, îl găsea țeapăn și înghețat.

Deodată, ușa se deschise. Thérèse, cu privirea rătăcită, se năpusti în odaie, urmată de cărbunar.

Era albă ca hîrtia, cu obrazul răvășit.

Văzînd cadavrul, se aruncă în genunchi, la picioarele patului, cu mîinile întinse, repetînd printre suspine, un singur cuvînt :

— Iertare ! Iertare ! Iertare !

— Așa ! spuse atunci bătrînul Jean Rivière, cu o asprime care nu-i era în obicei. Așa, cere-i iertare, nefericito, cere-i iertare, fiindcă tu ești pricina nenorocirii, din cauza ta băiatul meu zace acolo, țeapăn și rece !

— Eu ? Eu sînt de vină ? Eu ? O, domnule ! strigă Thérèse, vă implor, nu-mi mai spuneți asta ! Eu, de vină ? Nu, nu eu ! Eu nu sînt... Eu sînt nevinovată ! Claude ! Claude !

Îl chema, îl chema nădăjduind parcă — şi ea — că se va trezi. Îi săruta mîna ce atîrna, rece, peste marginea patului. I-o sărută ca atunci cînd Claude o iertase.

Vru să vadă rana lui Claude. Îi desfăcu haina la piept. Dar se trase înapoi înspăimîntată : dintr-un buzunar al colonelului atîrna cingătoarea de mătase, cingătoarea ei, acum pătată de sînge, sfîşiată de vîrful săbiei.

— Cingătoarea mea ! exclamă ea, fixînd cu ochi tulburi panglica de mătase, mînjită de sînge.

— Încă ceva, doamnă, spuse vecinul apropiindu-se. Medalionul acesta a căzut din buzunarul maiorului...

Şi îi întinse Thérèsei medalionul.

— O, Doamne, portretul meu ! exclamă ea, zdrobită. Era o miniatură lucrată de celebrul Isabey, după un portret al Thérèsei, fată. Medalionul acesta, Thérèse i-l dăruise lui Claude, la început de tot, şi, de atunci, maiorul nu se mai despărţise nici o clipă de el.

— Ei, da ! făcu bătrînul Jean Rivière. Portretul dumitale ! Băiatul meu iubea curat şi credincios. Nimeni nu se poate plînge că, din pricina lui, a vărsat măcar o lacrimă... Vorbesc de femei !

Thérèse îşi frîngea mîinile.

— Aveţi milă de mine ! Nu mă chinuiţi ! Dacă aţi şti cît de mult sufăr !

— Deşi nu acesta este rostul femeilor pe lume ! se auzi din spate, un glas ironic. Din contra, ele sfărîmă totul şi fac din bărbaţi ce au făcut din Rivière : un cadavru !

Thérèse se întoarse : Sylvain Chambaraud, în picioare, cu capul descoperit, o privea necruţător.

— Vă rog, suspină ea, doar nu veţi fi mai crud decît el !

Mintea femeii o luase razna. Îi venea să i se adreseze cadavrului : „Claude, auzi cum mă acuză ! Apără-mă !", fiindcă numai pe Claude putea conta, el singur n-o acuza.

Chambaraud se apropie de Jean Rivière şi îl îmbrăţişă.

— Iată ! Iată isprava politicii ! — și bătrînul tată arătă trupul fiului său. Politica mi l-a ucis !

Cărbunarul Dupont se apropie. Îl cunoștea pe Chambaraud, îl văzuse, pe timpuri, urcînd la tribună, îl aplaudase.

— Cetățene, făcu el, am văzut totul, am auzit totul. Vreau să vă spun ce știu.

Și povesti ce se întîmplase. Duelul acela teribil din Pasajul „Regina Ungariei", îngrozitoarea acuzație formulată împotriva lui Claude Rivière, felul în care fusese constrîns să accepte duelul, în care acuzatul refuzase să se bată, apoi lovitura care îl fulgerase și-l pusese la pămînt.

Uimirea, consternarea, mînia treceau, rînd pe rînd, pe chipurile celor care ascultau. Thérèse însă, îngenuncheată, lîngă pat, era cufundată în ale ei.

Acuzația adusă lui Claude îl făcu pe bătrînul Rivière să țîșnească de pe scaunul pe care stătuse, iar Chambaraud strigă :

— Dar acești oameni sînt nebuni ! Să-l acuze pe Claude Rivière de fals ! De furt !

— Claude, hoț ! Băiatul meu falsificator ! Nu, nu sînt nebuni, adăugă bătrînul postăvar, sînt niște ticăloși, niște bandiți !

Apoi se întoarse către fiul său :

— Nici măcar nu l-au privit ! Dacă i-ar fi văzut chipul...

Pînă atunci, Thérèse părea că nu ascultă, nu aude. Acum, însă, se ridică brusc de lîngă pat și se duse drept la cărbunar.

— Îi cunoașteți pe bărbații care au îndrăznit să-l acuze pe maior ?

— Pe unul din ei...

— Cum îl cheamă ?

— Colonelul Thévenot.

— A, da, făcu Thérèse. Știu unde locuiește. Așadar, el a putut crede una ca asta !

Se întoarse lîngă pat :

— Un asemenea om să facă o faptă atît de mîrşavă ! Şi Thévenot să creadă una ca asta ! O, Claude, Claude, pe vinovat îl cunosc, i se va afla numele curînd !

— Îl cunoaşteţi ? Îl cunoşti ? întrebă Chambaraud.

Thérèse izbucni într-un rîs ascuţit, bolnav :

— Dacă-l cunosc ! Dacă-l cunosc !

Îşi întovărăşise hohotele de rîs cu un gest de indignare şi de furie, de oboseală şi de mînie.

Apoi nu mai scoase nici un cuvînt. Aşteptă să se facă ziuă, rămînînd alături de trupul mortului.

Cînd se lumină, îi anunţă că pleacă.

— Unde ? o întrebă Jean Rivière, mirat.

— Îl părăseşti acum ? Iar ? întrebă Chambaraud. De ce ?

Thérèse îl privi pe unchiul ei cu un aer mirat şi rătăcit :

— De ce ? Ca să-i constrîng pe cei care l-au calomniat să se încline în faţa lui.

— Dacă-i aşa... atunci, du-te, încuviinţă fostul convenţional, înţelegînd.

Thérèse se duse de-a dreptul la *Varus* acasă.

Colonelul, aşezat la o masă încărcată de hîrtii, cu două pistoale la îndemînă, o privi cu mirare şi respect. Avea obrazul tras, palid şi ochii injectaţi de nesomn. Sau poate de plîns...

— Mă recunoaşteţi ? îl întrebă Thérèse, privindu-l drept în faţă.

Colonelul o salută respectuos.

— Şi ştiţi pentru ce mă aflu aici ? continuă ea.

El nu răspunse. Se înclină din nou.

— Am venit să vă spun că aţi asasinat pe un om, care era cel mai bun dintre noi toţi ! Cel mai bun dintre voi toţi !

— Doamnă, spuse *Varus*, răguşit, duelul are legile lui implacabile, iar justiţia...

— Justiţia ! Încetaţi cu justiţia ! îl întrerupse Thérèse. Să nu mai rostiţi niciodată acest cuvînt : Justiţie ! Ştiu totul, domnule. Cineva a văzut şi a auzit. Aşadar, cunosc acuzaţiile pe care i le-aţi aruncat maiorului în obraz. Ei bine, toate aceste acuzaţii sînt false. Nu aţi pedepsit un vinovat, aţi ucis un nevinovat, aţi asasinat un prieten !

Thévenot rămase ţeapăn şi tăcut.

Exaltarea şi mînia femeii creşteau pe măsură ce vorbea. Cuvintele îi ţîşneau de pe buze, ca sîngele dintr-o rană.

— Nu mă credeţi, nu-i aşa ? izbucni ea, din nou, în ris. Vă voi dovedi că am spus adevărul. Aşadar, l-aţi provocat la duel pe maiorul Rivière, pentru că poliţele prezentate băncii din Bordeaux erau false, nu ? L-aţi acuzat pe acest om de onoare, pentru că asociaţia s-a trezit dintr-o dată fără fonduri, nu ? De ce nu răspundeţi ? Aţi putea răspunde la întrebările mele, vedeţi bine că ştiu totul. Dar fiţi liniştit, nu vă voi denunţa. Tăcerea pe care el, mortul, a păstrat-o, o voi păstra şi eu.

— Ei, da ! îşi descleştă colonelul fălcile. Într-adevăr, ştiţi totul.

— Da, ştiu, reluă Thérèse. Însă mai ştiu un lucru şi anume că falsificatorul, laşul, hoţul care v-a furat nu este maiorul Rivière. Ci altcineva, unul dintre voi !

— Unul dintre noi ? păli şi mai mult colonelul Thévenot. Cine anume ?

— Cine anume ? Îl cunoaşteţi foarte bine !

— Din moment ce aţi spus că unul dintre noi...

— Da, aşa am spus. Unul dintre voi !

— Numele lui ?

— Căpitanul Ciampi.

— Ciampi ? şi Thévenot o fulgeră din privire pe Thérèse. Doamnă, ştiţi bine că o asemenea acuzaţie...

Thérèse înălţă din umeri, batjocoritoare :

— O, da, da ! Ştiţi ce ar mai lipsi ? După ce aţi acuzat cu atîta grabă criminală un om a cărui cinste era în afară de orice bănuială, acum să apăraţi — tot cu grabă şi tot criminală — reputaţia unui Ciampi ! Asta ar mai lipsi !

Puse în glas toată ura adunată împotriva italianului.

— Doamnă, maiorul Rivière era casierul nostru, spuse colonelul, hotărît să nu cedeze.

— Da, domnule, casierul dumneavoastră.

— El este cel care ne-a dat, ne-a restituit poliţele false.

— Da, domnule, aşa este. El este cel care v-a înmînat nişte poliţe false. Dar cel care a furat poliţele bune nu este maiorul Rivière.

— Furat ? — colonelul simţi în inimă o lovitură teribilă.

— Da, domnule : furat. Cel care le-a furat se numeşte Ciampi, căpitanul Ciampi.

— Ciampi ? El ? — colonelul nu-şi venea în fire.

— Da, domnule. El le-a furat. Ceea ce înseamnă că marchizul este vinovatul. El ar fi meritat moartea, numai ei — acum aţi înţeles, domnule ? Aţi înţeles că vinovatul nu era Claude, pe care l-aţi...

— A, mai strigă colonelul Thévenot. Dacă lucrurile ar sta aşa, aş tăia mîna care l-a lovit pe Rivière.

— O, da ? zîmbi Thérèse, angelic.

— Da ! Însă dumneavoastră, doamnă... Înţeleg, l-aţi iubit foarte mult pe soţul dumneavoastră... Şi îl apăraţi — e simplu ! Dar adevărul este altul : maiorul Rivière a fost găsit vinovat şi a fost condamnat de noi. Iar căpitanul Ciampi el însuşi a votat pentru moartea...

— El ! Tot el ! Dumnezeule, ce geniu al răului ! Aşadar, cu o singură lovitură, a scăpat de un rival şi a şters urmele mîrşăviei. Ocazia era prea frumoasă, ca s-o lase să-i scape !

— Explicaţi-vă, doamnă !

— Bine... Cum ar fi putut marchizul de Olona să pătrundă în cabinetul de lucru al maiorului Rivière ? continuă ea, cu o înflăcărare pe care n-o mai putea stăpîni. Simplu, domnule : pentru că acest ticălos putea intra în voie, la orice oră, în casa prietenului său. Şi putea intra, pentru că chiar acolo, în casă... era cineva care îl aştepta... îl putea conduce... nu ? Acel cineva... este o complice care, acum, şi-ar da viaţa ca să-şi răscumpere greşeala. Marchizul de Olona, domnule, îşi înşela prietenul, aşa cum i-a înşelat şi pe camarazii de asociaţie. El a sedus-o pe soţia celui pe care l-aţi ucis ! Agostino Ciampi a fost amantul meu !

— Amantul... colonelul dete înapoi, îngrozit.

— Da, domnule : amantul meu. Dumnezeu mi-e martor că acum îl urăsc din toate puterile şi că amintirea acelei rătăciri e o durere îngrozitoare, o ruşine insuportabilă. Dar acum aţi înţeles, domnule, ce aţi făcut ? Claude era nevinovat. Cel care trebuia ucis era Ciampi !

— Ah ! nenorocitul de mine ! strigă *Varus*, bătînd cu pumnul în masă. Ce-am făcut ! E adevărat ce spuneţi ?

— Dacă este adevărat ? O femeie, care-şi dezvăluie taina păcatului ei, nu merită să fie crezută ? Dacă e adevărat... Da, domnule, mi-am înşelat soţul — un suflet mare, bun, devotat. L-am înşelat cu un... Iar acum remuşcările mă rod, mă omoară. De fapt, dacă mă gîndesc bine, eu l-am ucis. Eu i-am străpuns inima. Nu, nu vreau să-l mai văd ! Ar fi în stare să se ridice, să se trezească, să întindă mîna, să mă arate... Mi-e frică ! Mi-e frică !

Exaltarea femeii ar fi putut arunca o umbră de îndoială asupra adevărului spuselor ei. Dar colonelul o cercetă îndelung, ceru amănunte, iar Thérèse îi povesti totul : cum s-a lăsat ameţită de Ciampi, cum acesta putea intra cînd voia în casă ; apoi cum au fugit împreună, la arestarea maiorului, viaţa pe care a dus-o, fiind ascunsă ; taina marchizului pe care o aflase chiar de la el şi cercetările lui de chimie...

— Bine ! spuse colonelul cînd ea termină. Dar, nu... şi azvîrli la loc, pe masă, pistolul pe care mai adineauri îl luase în mînă. Da, da, mai tîrziu... Adio, doamnă. Într-adevăr, amîndoi l-am omorît pe maiorul Rivière. Desigur, suferiţi îngrozitor...

— Eu ? Da, dar n-o să mai sufăr multă vreme...

Şi Thérèse plecă. Fericită, mîndră. Îşi spunea că dacă el, Claude, i-ar fi auzit mărturisirea, nu numai că ar fi iertat-o, dar ar fi uitat...

Pe măsură ce mergea, îi creştea convingerea că soţul ei o aştepta. O aştepta, acolo, în camera lor. O aştepta dormind.

— Doarme, ca să nu mai sufere atît. Dar cînd îi voi spune că vinovatul e cunoscut, că onoarea lui a fost salvată, cît de fericit va fi ! Cum se va ridica şi atunci... Claude ! Claude !

Îl chemă pe nume, întruna, pînă ajunse acasă.

Îl întrebă pe portar :

— Maiorul n-a ieşit în oraş, nu-i aşa ?

Zîmbea. Zîmbind fericită, ureă. În odaia în care mortul se afla întins, ardeau luminări. Bătrînul postăvar rămăsese în locul în care-l lăsase. Chambaraud privea pe fereastră, fără să vadă nimic. Cînd o simţi, se întoarse :

— Ei ?

Thérèse duse un deget la buze şi şopti zîmbind :

— Şt ! E o surpriză...

Se apropie în vîrful picioarelor de pat. Sărută buzele de ceară ale mortului. Îi şopti apoi :

— Claude, Claude, dragul meu... Am fost la Varus. I-am spus totul. Nu te mai bănuieşte. Ticălosul îşi va primi pedeapsa. O, bietul meu Claude, încă mai doarme. Să-l lăsăm să doarmă. Cînd se va trezi... Atunci... Dar să nu facem zgomot... Să doarmă, să doarmă, eu nu mai pot dormi...

— Asta-i pedeapsa ! își spuse Chambaraud căruia îi înghețase sîngele în vine. Nefericita a fost pedepsită : a înnebunit !

IX

BASTARDUL

Așadar, acum, Agostino Ciampi nu mai avea nici un motiv să se teamă de Claude Rivière. Dar colonelul Thévenot putea fi un dușman și mai periculos încă decît maiorul.

Ascultînd dezvăluirile pe care biata soție a lui Rivière i le făcuse, *Varus* se jurase să pună mîna pe căpitanul Ciampi și să-l supună justiției filadelfilor.

Însă, poliția lui Fouché, nu-i îngădui să-și țină promisiunea. Desigur, conspiratorii erau supravegheați, iar succesorul colonelului Oudet cunoscut. Însuși domnul Bernier, secretarul ministrului, se ocupa de Thévenot...

Într-una din nopți, o bună parte dintre conspiratori fură arestați. O noapte de noiembrie, la scurt timp după moartea lui Rivière.

Lipsindu-le banii depuși la banca Borde & Cazavan din Bordeaux, conjurații nu-și putuseră pune planul în aplicare la momentul dorit. Iar poliția, care întinsese între timp năvoadele, trecuse la pescuit.

Singura cauză a căderii organizației fusese, fără îndoială, întîrzierea acțiunii, la rîndul ei pricinuită de întîmplarea cu polițele falsificate.

Pierre Hermann, Laurent Malardier și Giraudière (*Caton*, *Filopemen* și *Harmodios*) fură arestați și duși la

închisoarea militară. În rîndul armatei umbla zvonul că fuseseră denunțați chiar de unul de-ai lor...

În aceeași noapte, poliția bătu la ușa colonelului Thévenot. Colonelul era treaz în acel moment. Ar fi putut fugi pe fereastră și să se piardă prin grădinile Saint-Lazare. Însă *Varus* rămase locului.

— În numele legii, deschide ! se auzi un glas, prin ușă.

— Legea, își șopti *Varus*, este dreptul fiecăruia de a trăi și a muri liber !

Și armă pistolul pe care în prezența Thérèsei Rivière îl respinsese, spunîndu-și : „Mai tîrziu !"

Acum venise ceasul.

Gîndurile i se opriseră la Claude. Care, dealtfel, i se părea că ar fi prezent, iar colonelul îi vorbea cu glas tare.

— Deschide ! Deschide ! cerea glasul de dincolo de ușă.

— Claude, îi spuse Thévenot lui Rivière, chiar dacă, printr-o minune, ne-am fi atins țelul, eu n-aș mai fi putut trăi — după ce te-am ucis. Acum, învins, vin lîngă tine.

În clipa în care ușa ceda, răsună o împușcătură.

— S-a împușcat, spuse domnul Bernier, care conducea echipa de polițiști.

Într-adevăr, colonelul Thévenot zăcea pe jos, cu maxilarul zdrobit, cu craniul deschis. Ochii lui teribili, adînc înfundați în orbite, păreau să mai trăiască.

— Da, e mort, confirmă un agent.

Dar domnul Bernier avea altă treabă : se și repezise la biroul încărcat cu hîrtii. Nu găsi însă nimic din ce l-ar fi putut interesa. Doar hîrtie albă, nescrisă și două cărți : Tacit și *Traité de la servitude volontaire*, de La Boétie.

Filopemen, *Caton* și *Harmodios*, traduși în fața tribunalului militar, fură condamnați, pe loc, la moarte.

Era pe atunci, pe Cîmpia Grenelle, unde aveau loc execuțiile, un zid. În dreptul lui se opreau, cuprinși de slăbiciune, cei care urmau să fie executați. Era ultimul popas înainte de marea călătorie. Această oprire în dreptul zidului devenise legendară. Dar cei trei nu se opriră.

Căzură, strigînd aceleaşi cuvinte : Libertate şi Franţa.

În drum spre domnul de Navailles, Agostino Ciampi dădu cu ochii de un afiş lipit pe un zid.

IMPERIUL FRANCEZ
Prin sentinţa pronunţată de primul consiliu de război,
pentru crimă de conspiraţie împotriva Imperiului şi a Împăratului,
au fost împuşcaţi pe Cîmpia Grenelle :
— Pierre-Jean-Jacques Hermann, fost comandant de escadron ;
— Laurent-Gérard Malardier, fost căpitan ;
— Louis-Vidal Giraudière, fost locotenent de infanterie.

Vestea despre arestarea şi executarea filadelfilor făcuse, fulgerător, ocolul Parisului. Se povesteau o mulţime de variante ale morţii celor trei conjuraţi, a sinuciderii lui Thévenot, a sfîrşitului misterios al maiorului Rivière.

Solignac era zdrobit. Pierderea prietenului său îi dăduse o lovitură cumplită.

Doctorul Dupuytren îi interzisese cu desăvîrşire să iasă din casă. Emoţiile i-ar fi putut provoca o criză fatală.

— Doctore, îi răspunsese Henri, îmi veţi ordona ce doriţi, dar numai după înmormîntarea fratelui meu de arme. Chiar cu riscul de a nu mă mai întoarce, mă voi duce.

Ceea ce şi făcu. Ajutat de Castoret.

Dar această durere nu avu urmările de care se temea doctorul Dupuytren. Solignac era obişnuit cu suferinţa.

Cît despre Thérèse, cu mintea rătăcită, tristă, absentă şi tăcută — deschidea gura doar ca să ceară veşti despre Claude şi asta cu un zîmbet dezarmant — fusese dusă, nu la domnişoara de la Rigaudie, ci la unchiul ei, în casa care

i se păruse atît de lugubră, pe vremuri, de care apoi îi fusese dor şi pe care, acum n-o mai recunoştea.

Domnişoara de la Rigaudie se informă de soarta bietei femei. Solignac îi spuse că Thérèse fusese luată în grijă de un unchi de-al ei — fără să pronunţe numele lui Chambaraud.

— Dar de unde o mai fi răsărit şi unchiul ăsta ? se miră domnişoara de la Rigaudie. La urma urmei, nu-i treaba mea. Fiecare să se ocupe de sine şi numai de sine, să fie egoist — e mai bine aşa... Totuşi, m-aş duce s-o văd pe fata aceea. Ah, ce nenorocire, fir-ar să fie ! Şi cînd te gîndeşti că sînt pe lumea asta poeţi — poeţi... vite încălţate ! — care cîntă... amorul ! Auzi : A-mo-rul ! Ciumă, nu amor, măgarilor !

Apoi, ridicînd din umeri :

— Ceea ce nu-i împiedică deloc pe tineri să continue să se iubească...

După care, uşor ironică, îi ceru lui Solignac veşti despre Louise de Farges. Colonelul îi răspunse, străduindu-se să pară liniştit, însă bătrîna domnişoară nu putea fi trasă pe sfoară.

— L-a prins în plasă, l-a prins de tot, îşi spuse ea. Măcar dacă şi ea, *mititica*, l-ar iubi !

Mititica îl iubea, şi foarte mult, pe frumosul colonel. I-o mărturisise în şoaptă, într-unul din acele momente în care inima se deschide, iar taina se rosteşte cu glas. Îi spusese chiar că şi-ar uni viaţa cu a lui...

— Cu condiţia ca fericirea să nu vă facă rău la inimă, ca şi durerea... adăugase ea.

După care :

— Dealtfel, rolul meu ar fi de a lupta împotriva durerii şi de a alunga, atît norii de pe frunte, cît şi răul din piept...

Solignac era în al nouălea cer. Trăia din nou, renăscuse. Tristeţea pe care i-o provocase moartea lui Rivière se estompa cu încetul.

Insă, Louise de Farges nu ascunse că exista, totuşi, o piedică.

— O piedică ? se mohorise coloneiul. Care, anume ?

— Voinţa bunicului meu.

— Domnul de Navailles ? Poate să se opună căsătoriei tale cu cel care e gata să-şi dea viaţa pentru... ? Cu cel pe care l-ai ales ?

— Domnul de Navailles reprezintă pentru mine voinţa tatălui meu. Dacă l-am putut refuza pe cel pe care mi l-a propus el, n-aş vrea, totuşi, să zicem dintr-o superstiţie, pe care o înţelegi, să mă căsătoresc fără consimţămîntul capului de familie.

— Îi voi cere domnului de Navailles mîna ta.

— S-ar putea să fie de acord...

— Dar dacă refuză ? întrebă Solignac neliniştit. Ce vei face ? Vei refuza, la rîndul tău ?

— Încă nu ştiu ce voi face eu, dar ţin foarte mult ca marchizul să binecuvînteze această căsătorie şi pe cel al cărui nume îl voi purta. Dealtfel, aceasta a fost ultima dorinţă a tatălui meu...

În acea zi, Solignac se întoarse acasă profund tulburat. Se arătă gînditor, tăcut. În zădar încercă domnişoara de la Rigaudie să afle pricina acestei muţenii.

— Numai de nu i s-ar întîmpla vreo nenorocire bietului băiat ! bodogănea bătrîna domnişoară, plescăind din limbă, după obicei. I-a pierit graiul, aşa s-a întîmplat şi cu amărîta aceea, înainte de a-şi pierde minţile cu totul. Şi cînd te gîndeşti, că acum, la ţară... Ce minunat trebuie să fie, acolo... Numai că nici acolo nu mi-aş găsi locul din pricina afurisitului ăsta de copil !

A doua zi, Solignac se anunţă la marchizul de Navailles. Bătrînul tocmai îşi petrecuse două ceasuri încheiate cu Lanjallais, discutînd heraldică.

— Şi cînd te gîndeşti că un nenorocit de gazetăraş a avut îndrăzneala să pună un personaj de comedie să afirme că dacă tatăl nostru, al tuturor, Adam, ar fi cumpărat o

slujbă de secretar al regelui, azi am fi nobili cu toții ! Mîrlan, ce mai ! se indignase domnul Lanjallais.

Știa, totuși, foarte bine că ducele de Coigny se chemase, de fapt, Guillot ; că marchizul de Offemont se numise Gobelin ; baroana de Castrie, La Croix ; contele de Auteuil, Briçonnet ; că neamul ducilor de Montmorency se trăgea dintr-un măcelar, pe nume Bouchard — și așa mai departe. Dar Lanjallais nu se ocupa de originea lor, ci doar de situațiile dobîndite.

Discuția era pe sfîrșite, cînd se anunță colonelul Solignac.

— Cît despre acest... Nu-i nobil defel ! făcu Lanjallais, cu dispreț.

— Lasă-ne singuri, Lanjallais, îi ceru marchizul

Apoi, arătîndu-i lui Solignac un fotoliu :

— Luați loc, domnule... apoi se corectă : colonele...

I se părea că acest colonel își cîștigase gradul prin cine știe ce șmecherii obscure și nedemne de un... E-he, ce timpuri, cînd gradele se cumpărau — le cumpărai, deveneau ale tale, nu ca azi.

— Domnule marchiz, începu Solignac, vădit emoționat, vă adresez o rugăminte pe care, sper, că o veți primi cu bunăvoință ; fiindcă de rezultatul acestui demers depinde în întregime fericirea mea și, dacă mi se permite, fericirea unei persoane care vă este nespus de dragă...

Bătrînul ciuli urechea.

„Ei, ei !" își spuse el. „Te pomenești că vrea să facă aluzie la contesă !"

Se aștepta de multă vreme la acest lucru.

„Dar să nu ne grăbim, să vedem ce mai urmează", își spuse el.

Colonelul părea teribil de încurcat. Desigur, ar fi preferat să aibă în fața sa, în locul marchizului, un escadron inamic.

— Domnule marchiz, reluă el, aș vrea să vă vorbesc cu francheța militarului...

— A, da ? Bine, bine, spuse domnul de Navailles. Militar, da... Şi eu am fost militar... Cunosc limbajul... Deşi s-o fi schimbat de atunci, totuşi... Pentru că trebuie să ştii, colonele, noi sîntem... asta... cum să spun ?... războinici, da războinici şi nu... nu asta... uite că îmi scapă cuvîntul... A, da ! l-am găsit... fără supărare : soldăţoi — da, soldăţoi !

— Sînt convins că aţi fost atunci, ceea ce sîntem şi noi astăzi, spuse Solignac. Soldaţi francezi, adică oameni de ispravă, domnule marchiz !

Solignac făcea eforturi să nu-şi iasă din fire din pricina cuvintelor, mai exact, a cuvîntului, pe care cu atîta insistenţă îl căutase marchizul. Dar bătrînul fu nemulţumit.

„Ia te uită !" îşi spuse el. „Să-mi spună mie : *om de ispravă* !"

— Ca să vorbesc deschis, domnule marchiz, reluă Solignac, o iubesc... da, din tot sufletul, cu devotamentul cel mai înflăcărat şi respectuos... O iubesc pe doamna contesă de Farges, nepoata dumneavoastră !

— Da ? făcu marchizul. Ei, şi ?

— Am onoarea să vă cer mîna ei, domnule marchiz.

— A, da ? Mîna nepoatei mele ?

— Da, domnule marchiz.

Marchizul îşi luă tabachera, priză, îşi şterse îndelung nasul, apoi spuse cu un zîmbet amabil şi ironic :

— Ei, bine, dom... vreau să spun, colonele... Ei, bine, colonele, pentru că mi-aţi cerut să vorbim deschis... Îmi voi permite să fiu... cum îi zice ? Ei, da, aproape brutal. Dar ca să fie limpezi toate lucrurile, de la început, v-aş ruga dinainte să uitaţi ceea ce vă voi spune.

Solignac, neliniştit, tăcea, aşteptînd. Într-adevăr, bătrînul constituia un obstacol real şi primejdios.

Marchizul făcu o lungă pauză. Apoi îl privi pe colonel, cercetător, după care spuse cu acel fel special al oamenilor din secolul al optsprezecelea, care se pricepeau de minune să fie profund nepoliticoşi cu ajutorul cuvintelor ce-

lor mai politicoase şi să dea grosolăniei un fals aer de bunăcuviinţă :

— O ! Îmi place să cred că aţi reflectat îndelung înainte de a face acest pas... Ei, bine, iată ce cred eu : că unei femei de neam trebuie să-i oferi, în afară de rang şi de avere... Trebuie, nu-i aşa, să-i oferi... Fir-ar să fie, domnule, să-i oferi un nume !

Colonelul se înverzi la faţă. Bătrînul marchiz îl lovise acolo unde-l durea mai tare. Totuşi, se stăpîni şi spuse :

— Eu crezusem, domnule marchiz, că un bărbat, care, primejduindu-şi viaţa, şi-a făcut el însuşi un nume, merită cel puţin tot atita consideraţie şi respect ca cel ce şi-a dat numai osteneala de a se naşte !

— Bine, bine, bine ! făcu marchizul sîcîit. Noblefea meritului, am mai auzit povestea asta ! Fie, o admit. Dar cu o condiţie : ca această noblefe din vremurile mizerabile de azi să fie bazată — ca, dealtfel, toate lucrurile bune — pe familie, pe legitimitatea naşterii, pe...

— Destul, domnule marchiz ! îl întrerupse cu violenţă colonelul. Aveţi de gînd să-mi reproşaţi că sînt un bastard ?

— Eu n-aş fi rostit niciodată cuvîntul, colonele, dar pentru că tot a fost rostit... A, nu vă fie teamă că vă voi reproşa acest lucru ! Sînt bastarzi în faţa cărora istoria îşi scoate pălăria — dacă istoria aia o fi purtînd pălărie, eu habar n-am... Oricum, domnul de Vendôme a fost un cineva ! Iar suveranii noştri legitimi au mai dat din averile mănăstireşti copilaşilor născuţi... apăruţi pe lume... tot cam aşa... cum se zice : din întîmplare... Ca urmare a unor... hm ! aventuri, nu ? În sfîrşit, eu sînt un bătrîn şi, ca toţi bătrînii, plin de prejudecăţi, hm ! hm !... La urma urmei aş fi de acord să... slăbiciunea mea ar merge pînă la a accepta ca nepoata mea să ia de bărbat un musiu oarecare, cu un nume burghez — la nevoie, un nume tot atît de... hm ! hm ! ca al mareşalului vostru, Lannes... Numai că... Dar... Însă... cu un... ăsta, cum i-aţi spus singur, eu n-aş

fi rostit cuvîntul, bastard, ei, bine, niciodată ! Vă asigur, colonele, că nepoata mea nu se va căsători niciodată cu un...

Solignac îl întrerupse din nou.

— Cu un om care, aruncat în această lume, fără părinți, și-a ales ca familie regimentul, ca mamă patria, și care a cucerit, să nu spun un titlu, dar și-a cucerit, cu sabia, un nume !

— Ei, fir-ar să fie, dar nimeni nu vă neagă meritele militare, colonele ! Dacă de pildă, împăratul vostru vă va acorda bastonul de mareșal, pe care, odinioară, Maiestatea Sa regele i l-a dat domnului de Villars, foarte bine ! Să-l purtați sănătos ! Voi aplauda evenimentul, chiar cu amîndouă mîinile. Dar de aici, pînă la mîna nepoatei mele...

— Doamna de Farges mă iubește !

— Tot ce se poate. În care caz, să facă bine și să nu uite că eu sînt capul familiei. N-are decît să treacă peste mine și peste voința mea ! Dar, pe Dumnezeul meu, o voi blestema ! Și atunci...

— Știți foarte bine că doamna de Farges vă respectă și respectă amintirea tatălui ei.

— Tatăl ei, domnule, n-ar fi consimțit niciodată ca cineva din familia lui să se căsătorească cu un bastard !

Solignac se ridică în picioare :

— Pentru a doua oară, domnule marchiz : destul ! Nici un cuvînt mai mult ! Nu aveți dreptul, nici în numele vîrstei, nici în cel al onoarei, să insultați un om împovărat de greșelile părinților săi ! Așadar, îmi refuzați mîna femeii iubite ? Nenorociți, printr-un singur gest, două ființe care se iubesc ? Voia dumneavoastră. Doamna de Farges, ca însăși, vă va explica, pe îndelete, ca să înțelegeți, cît rău pot face nebunia, trufia, încăpățînarea dumneavoastră !

Și ieși furios.

— La dracu ! făcu bătrînul marchiz, mînios, după plecarea lui Solignac. Iată un musiu pe care, în urmă cu patruzeci de ani, aș fi pus să-l ciomăgească în lege ! Dar unde s-a mai văzut una ca asta ? Să-și închipuie, mocofa-

nul, că poate să se însoare cu o Navailles ! Hm ! hm ! Și mironosița aceea zăpăcită, care s-a lăsat îmbrobodită, ametită de un fudul ca ăsta, și refuză un Olona ! La dracu, dacă lumea asta nu s-a întors cu fundul în sus ! Toate s-au dus dracului, fir-ar să fie !

Solignac nu îi spuse Louisei decît :

— Nu mi-am cunoscut nici tatăl, nici mama. Solignac este numele satului în care m-am născut. Dar acest nume pe care dușmanii Franței îl cunosc, pe care soldații Franței îl cinstesc, nu-i ajunge domnului de Navailles. Așa că bastardul va dispare. Nu mă mai veți vedea niciodată. Adio !

— De ce adio ? întrebă Louise. La revedere ! Și pe curînd !

După plecarea lui Solignac, Louise se duse drept la domnul de Navailles :

— Știți să loviți bine și exact unde doare mai tare. Azi ați nenorocit două ființe.

— Două ? Serios ? Ia te uită...

— Îl iubesc pe domnul de Solignac tot atît de mult cît îl detest pe marchizul de Olona, protejatul dumneavoastră. Sper că veți reveni asupra hotărîrii.

— Eu ? !

— Da, dumneavoastră.

— Eu ? Niciodată ! Niciodată ! Ia auzi : Solignac... Solignac ! Dar, mă rog, ce-i asta : Solignac ? Întrebați-l pe Lanjallais. Un sat ! Asta-i tot : un sat ! Cine se mărită cu un sat ?

— Vreau să fiu fericită cu bărbatul care mă iubește, cu cel mai loial dintre bărbați !

— A, da ? Dar n-aveți decît. Fiți fericită... însă împotriva voinței mele. Sînteți majoră. Codul vostru civil vă îngăduie asemenea... acte... față de bunici, deci față de părinți ? Habar n-am ! Dar știu un lucru : dacă vă veți căsători cu... cu acest sat, o veți face împotriva voinței mele care, în numele părintelui... al tatălui...

— Încetați ! Știți bine că numai această amintire mă oprește !

— Atît ar mai lipsi : să nu vă oprească de la hotăriri neînțelepte. Cel puțin dacă acest... Cum să-i zic... Ar avea un nume... Dar Solignac ? So-li-gnac ?

Louise înțelese că, pentru moment, trebuia să-l lase pe Mitrin în pace, cu ideile lui. Îi comunică lui Solignac rezultatul întrevederii. După părerea ei, această obiecție a marchizului putea fi înlăturată. Cum ? Spera în ceva, nici ea nu știa bine în ce anume...

— Un nume ! spuse Solignac cu amărăciune. N-ai decît să-ți cucerești gradele cu prețul sîngelui, să-ți dai viața ; dar dacă nu ai un nume... Să-ți cîștigi un asemenea nume ? Imposibil ? Ah, prostia omenească este fără margini ! Oricît ai fi de bun, de curajos, de onest, oricît ai iubi... rămîi, totuși, un bastard ! Un bastard !

Se întoarse acasă covîrșit de tristețe. Domnișoara de la Rigaudie înțelese pe dată că i se întîmplase ceva grav colonelului, dar zadarnic încercă să-l facă să vorbească, să-i spună și ei ce i se întîmplase.

— Ia te uită ! își zise ea. Înseamnă că e ceva serios, ceva deosebit de grav. Dar ce anume ? Bineînțeles, îndărătnicele de femei ! Dar și eu sînt femeie, destul de femeie, ca să-l fac să vorbească !

Își folosi întreaga abilitate și îl luă pe Solignac pe departe, pe altă cale : îi spuse că îl iubea destul de mult, ca să poată fi mîndră de el ; că îi dovedise în atîtea rînduri cît era de legată de el, ca, acum, el să-și descarce sufletul în fața ei.

— Să știi, dragul meu copil, că ingratitudinea e un lucru tare urît și mi se pare că nu merit să mă răsplătești cu această monedă. Pentru că, recunoaște, fără mine...

— Într-adevăr, fără dumneavoastră, aș fi fost un copil părăsit, fără putere, fără nimic și, cu tot curajul, nu mi-aș fi putut cuceri epoleții. Știu asta, mai ales acum,

mai ales de cînd domnul de Navailles a avut bunăvoința să mi-o amintească.

— Ah ! Deci, asta era, spuse domnișoara de la Rigaudie. Cred că încep să înțeleg... I-ai cerut domnului de Navailles mîna contesei de Farges ?

— Da, răspunse Solignac, oftînd.

— Și el a refuzat ?

— Categoric.

— Ia te uită ! Și sub ce pretext, mă rog ?

— N-aș vrea să repet. Iertați-mă, dar cuvîntul pe care l-a rostit mi-ar arde buzele, dacă l-aș...

Solignac nu înregistrase schimbarea bruscă suferită de domnișoara de la Rigaudie. Ochii ei albaștri se aprinseră. Își mîngîie bărbia osoasă cu mîinile ei mari, apoi trecuse la trosnitul degetelor, semn de mare tulburare.

Desigur, se petrecea ceva deosebit cu ea.

— Ia stai, ia stai ! spuse deodată, repezit. Trebuie să ne înțelegem, să-mi explici... Nu cumva prostul acela bătrîn a fost obraznic ? Bădăran ? Ce-a zis ? Trebuie să-mi spui, copile, am dreptul să aflu !

— Ei, bine, spuse Solignac, resimțind aceeași durere și mînie, ei, bine, marchizul mi-a... m-a pălmuit cu acel cuvînt, cu numele care i se dă celui care nu are părinți, familie... Știe că numele de Solignac nu este numele meu, ci al satului unde m-ați găsit... Și ce nebunie pe mine, să sper că mă voi putea căsători cu o nobilă ! Doamna de Farges cu un Solignac ? Contesa de Farges să se căsătorească cu un bast...

— Taci ! Taci, te rog, taci ! Înțeleg, înțeleg dragul meu, făcu domnișoara de la Rigaudie, cu mîinile întinse spre Solignac. Înțeleg... Nu rosti cuvîntul, Henri, te rog ..

Dar, numaidecît, redeveni ceea ce fusese totdeauna :

— Cum adică ? A îndrăznit nătărăul acela de marchiz... Boșorogul acela plin de ifose și de prejudecăți ? A îndrăznit ? Dar colonelul de Solignac face mai mult decît toți cei din familia Navailles luați la un loc, vii și morți —

la morți să-l trecem și pe acest... Dar ce isprăvi a făcut, mă rog, pe lumea asta, domnul marchiz de Navailles ? Ce a făcut el ca să îndrăznească să se strîmbe, să facă mutre atunci cînd se afla în fața unui erou ? Cine-i el ? Ia te uită ! Domnul de Navailles ! Dar cine-i, mă rog, domnul de Navailles ? Un... O... o rămășiță de pe timpul lui Ludovic al XV-lea ? O, fir-ar el să fie, lasă-l pe mîna mea. Îi arăt eu lui ! Îl învăț eu minte !

— Cine ?

— Cum, cine ? Eu !

— Dumneavoastră ?

— Domnia mea ! Mă duc la el ! Îi arăt eu lui ! Îl fac eu să afle cine e familia de la Rigaudie ! Care-i din cu totul altă plămadă decît alde Navailles ! Ia auzi : Navailles ! Ia să îndrăznească să-mi vîre sub nas pergamentele și genealogiile lui ! O-ho, atunci să vezi cum mi le scot și cu pe ale mele ! Cu sutele ! Iacobinii nu au apucat să mi le ardă chiar pe toate, îi arăt eu lui ce înseamnă sînge nobil !

Se plimba prin odaie, furioasă, în timp ce micul Jack o privea, mirat, tipind subțirel.

Sună și porunci să i se pregătească trăsura.

— Ieșiți ? întrebă Solignac.

— Chiar în clipa asta !

— Vă pierdeți vremea cu domnul de Navailles.

— Așa crezi ? Ei bine, eu nu cred. Dealtfel, plăcerea va fi de partea mea, am un chef teribil să am o explicație cu acest domn de Navailles... Dragul meu, nu-ți cer decît un lucru : să mă aștepți aici, în liniște, într-un ceas voi aduce vești și voi fi a naibii de mirată, dacă nu vei sări în sus de bucurie !

Bătrîna domnișoară ieși ca o furtună și tot așa se prezentă la domnul de Navailles, după ce, pe drum, sucise și răsucise pe toate părțile ce avea să-i spună, ca să-l convingă pe marchiz că făcuse cea mai mare prostie din viața lui.

Bătrînul domn de Navailles o primi cu tot ceremonialul pe care un bărbat *născut* îl datorează unei femei — „chiar dacă seamănă cu un sac de oase", gîndise el, după ce o cercetase. Apoi, cu politeţea lui afectată, întrebă cu ce îi putea fi de folos şi cărui fapt îi datorează cinstea unei asemenea vizite. O cunoştea pe domnişoara de la Rigaudie din reputaţie, iar odinioară o şi întîlnise.

— În nici un caz mie, marchize, răspunse domnişoara de la Rigaudie. Ci doamnei nepoatei dumneavoastră, ei îi datoraţi această vizită.

— Louise ? gîndi marchizul. Iar Louise, mereu ea ?

Deveni dintr-o dată atent şi gata de apărare.

— Colonelul de Solignac v-a cerut mîna doamnei contese de Farges, continuă bătrîna domnişoară. Aţi refuzat să consimţiţi la această căsătorie.

— Da, domnişoară, încuviinţă marchizul, ale cărui sprîncene se încruntaseră la auzul numelui de Solignac. Iar dacă... cum îi zice ?... colonelul ar fi persistat în cererea lui, lucru de care mă îndoiesc, aş fi persistat şi eu în refuzul meu.

— Chiar aşa ? întrebă domnişoara de la Rigaudie.

— Chiar aşa, răspunse marchizul, mirat.

— Şi,mă rog, ce anume aveţi să-i reproşaţi colonelului ?

— La naiba ! făcu marchizul, dar i-am spus verde în faţă, i-am comunicat destul de fără ocol, e inutil să mai repet... Dar iertaţi-mă, v-a încredinţat cumva el... cum îi... colonelul, să reînnodaţi o negociere întreruptă ? Sînteţi vreo prietenă, vreo rudă împuternicită în acest scop? Să rămînem la ceea ce este, domnişoară, eu vă salut cu profund respect şi îmi cer permisiunea să mă retrag în odaia mea de odihnă.

— Consideraţi-mă ce doriţi : prietenă, rudă, însă doresc să daţi refuzului un motiv valabil, spuse domnişoara de la Rigaudie.

Bătrînul marchiz izbucni în rîs :

— Pe cinstea mea, iată o glumă bună ! spuse el. Valabil ! Va-la-bil ! E fermecător : valabil ! E superb : valabil ! Ce nume are de gînd să pună colonelul pe contract ?

— Asta-i, deci ! Aşadar, pentru că nu are un nume, îl refuzaţi ? Şi dacă are ? Dacă ar avea un nume ?

— Ei, dacă ar avea... clătină marchizul din cap.

Domnişoara de la Rigaudie insistă :

— Ei, dacă ar avea ?

— Ei... spuse marchizul. Cred că vorbim degeaba... cel puţin aşa cred eu... Nu cînd împlinesc treizeci de ani mai sînt recunoscuţi copiii găsiţi !

— Copil găsit ? se mînie domnişoara de la Rigaudie. Aşa, care va să zică : copil găsit ! După cum oricine o ştie, orice copil găsit este de drept nobil !

— Asta o spun... O spun copiii găsiţi, domnişoară.

— A, da, domnule marchiz ? Chiar aşa ? O, fir-ar să fie, dar ştiţi al cui fiu este colonelul ?

— Nu ştiu defel, mărturisesc, nici nu mă interesează, spuse marchizul, aproape în şoaptă.

Domnişoara de la Rigaudie înalţă din umeri :

— Deci, nu ştiţi. Nu ştiţi nici că în vinele lui curge un sînge cel puţin tot atît de albastru...

— Mă îndoiesc, dar cine ştie ?... întîmplarea...

— Întîmplarea ! Întîmplarea ! Nu există întîmplare, ci un ostaş admirabil, un om plin de toate calităţile care fac din el un bărbat de rasă, un cavaler din timpurile de demult...

— Rătăcit în armata lui Bonaparte !

— Ei, fir-ar să fie, dar asta trebuie să fie cel puţin tot atît de onorabil... Ba chiar mult mai onorabil, încă, decît să faci pe frumuşelul în statul major al lui Brunswick [1] !

---

[1] *Brunswick* (Carol, duce de), 1735—1806 : comandantul armatei coaliţiei antirevoluţionare contra Franţei, în 1792. În statul lui major găsiseră întrebuinţare, ori măcar slujbe, mulţi nobili francezi emigraţi.

— Hm ! Hm ! făcu marchizul încurcat. Pentru o persoană din nobilime este un mod ciudat de a gîndi, domnişoară...

— Gîndesc cum îmi place şi cum am chef ! Şi vă asigur că gîndesc bine şi drept ! Dar simt că-mi fierbe sîngele în vine, cînd văd pe cineva că respinge un ginere pe care ar trebui să-l primească cu braţele deschise. Ah, dac-aş fi eu în locul nepoatei...

— Ei, ce-aţi face, vă rog ?

— Aş face după capul meu, ce aş vrea, cum aş vrea, şi aş fi foarte fericită !

— Domnişoară, credeam că primesc vizita fiicei marchizului de la Rigaudie, rosti domnul de Navailles, cu o expresie de dezolare comică. Dar am impresia că aud vorbind o... cum îi spune ?... O alcătuitoare de moţiuni... o... asta, o... o cetăţeancă !

— De ce nu spuneţi verde : o tricoteză ! O, ce bine vă pricepeţi să-i scoateţi pe oameni din sărite ! Fir-ar a dracului să fie, dar dumneata ce eşti, rogu-te, dacă nu un fel de... *Domnul Veto* [1] ?

— Eu ? *Domnul Veto ? Domnul Veto ?* începu să strige marchizul, privind cu spaimă în jur, aşteptîndu-se, parcă, să vază, prăbuşindu-se, la auzul unei asemenea enormităţi, zidurile casei. Eu, *Domnul Veto*, ce limbaj ! Auzi, *Domnul Veto !*

Şi sună, în grabă, de parcă s-ar fi temut să mai rămînă între patru ochi cu această femeie.

— Lanjallais ! Lanjallais !

---

[1] *Veto*, latineşte : Mă opun ! În Franţa. Constituţia din 1791 acorda regelui — Ludovic al XVI-lea — dreptul de a se opune promulgării decretelor prezentate lui de Camera reprezentanţilor.

Regele, împins de regină şi de curte, la tratative secrete cu emigraţii şi cu puterile ostile revoluţiei (de fapt, restul Europei) a devenit foarte impopular şi datorită sabotării activităţii legislative prin *veto*. Poreclit Monsieur Veto (Domnul Veto) era acuzat şi că provoacă înfometarea Parisului. „Monsieur Veto" a rămas multă vreme, în Franţa, o poreclă de ocară de dat unui reacţionar bătrîn.

— Nu vă fie frică, nu vă fac nimic, încă, plec, îl liniști domnișoara de la Rigaudie. Dar pentru că îi refuzați colonelului mîna nepoatei — și i-o refuzați pentru că... nu are un nume — ei, bine, colonelul va avea un nume ! Și nu va mai fi, cum i-ați spus : un bastard. Va avea un tată, o mamă, va avea tot ce trebuie... Și o să vedem atunci dacă veți continua să refuzați binecuvîntarea unei căsătorii, care va face fericirea celor două inimi care se iubesc !

Și ieși ca o furtună, lăsîndu-l pe marchiz prostit, repetînd, parcă în neștire, spre marea mirare a lui Lanjallais, două cuvinte :

— *Domnul Veto !... Domnul Veto !...*

Rezistența bătrînului marchiz o îndîrjise pe domnișoara, care, deși se înverșunase o viață întreagă împotriva iacobinilor, ajunsese acum să folosească argumente și expresii de ale lor. Pe drumul de întoarcere, se gîndea că îi duce lui Solignac o veste bună. Însă pe măsură ce se apropia de casă, neliniștea o cuprindea — dovadă că își trosnea degetele cu furie.

Dar mîhnirea ei nu mai cunoscu margini cînd, după ce îi povesti lui Solignac întrevederea cu marchizul de Navailles, văzu că tînărul se întristează, că obrazul i se descompune.

— Dar v-am spus, v-am spus ! strigă Solignac, disperat. V-am spus că e o situație fără ieșire ? Sînt un bastard! Bastard ! Ah, dacă glonțele care se află aici, în piept, m-ar ucide pe loc ! Nu mai pot, e prea mult ! Aș vrea să mor !

— Să mori ? Vrei să mori ? se sperie bătrîna domnișoară.

Solignac nu băgă de seamă că domnișoara de la Rigaudie îl tutuia, ca pe timpul cînd era copii — lucru pe care nu-l mai făcuse de multă vreme...

— Da ! răspunse el desperat. Vreau să mor, să scap de...

— Dar ești nebun ? strigă domnișoara de la Rigaudie, înspăimîntată.

— O iubesc pe această femeie. O iubesc așa cum... Dar poate fi a mea ? Nu ! Mi-a spus-o el. Sînt un bastard !

— Bastard, bastard, repetă domnișoara de la Rigaudie. Dar dacă nu ești un bastard ?

Lui Solignac i se păru că nu auzise bine.

— Ce-ați spus ? întrebă el, tulburat de ultimele cuvinte ale bătrînei domnișoare.

În acel moment, în trăsăturile bătrînei și asprei domnișoare se produse o transformare. Acum strălucea de bucurie. Dincolo de ridurile și de tăbăceala soarelui din Limousin se putea citi frumusețea — sau parte din frumusețea — de altădată a lui Rose-Edmée de la Rigaudie.

Lacrimile o podidiră și bătrîna domnișoară strigă :

— N-o să mori ! N-o să mori ! O să trăiești, o să fii fericit. Nici dihania aceea încăpățînată, nici altcineva nu va mai îndrăzni... Nimeni pe lumea asta n-o să-ți mai spună bastard !

Solignac tăcea, uluit. Inima îl durea, i se zvircolea, părea că moartea, pe care o dorea, se apropiase.

— Ah ! — domnișoara de la Rigaudie fusese cuprinsă de o voluptate de a sfîșia toate vălurile, de a spune, de a striga adevărurile ascunse pînă atunci, de a-l asigura, de a-l salva pe Henri — ah ! atîta timp cît totul a mers bine, cît nu ai dus lipsă de nimic, cît timp ai crescut, ai fost fericit, sărbătorit, invidiat, adorat, eu am putut păstra taina pe care aveam de gînd s-o iau cu mine în mormînt. Dar acum... Suferi, te plîngi, vrei să mori... Nu, fir-ar să fie ! Nu ! N-are decît să arunce lumea după mine cu pietre, n-are decît să-și bată joc de mine, nu-mi pasă ! Astăzi ești bastard, însă mîine nu vei mai fi.

— O, doamnă...

— Doamnă ? Așa îmi spui : doamnă ? Domnișoară ? Încetează cu... Privește-mă, Henri, sărută-mă, iubește-mă : sînt mama ta !

— Mama ? Dumneavoastră ?

— Da, eu !

Solignac nu mai încercă să afle secretul acestei dezvăluiri. O strînse în brațe pe biata femeie, îi sărută fruntea și obrazul, rîzînd, plîngînd, simțindu-se dintr-o dată fericit, liniștit, asigurat acum, că se va putea căsători cu Louise.

— Ah ! spuse el, ar fi trebuit să-mi dau seama, după bunătatea, devotamentul cu care...

— Mofturi ! Mofturi ! îl întrerupse ea, cu ochii înroșiți. Am fost o mamă nevrednică, fiindcă nu am avut curajul să trec prin viață la braț cu fiul meu. Dar... răbdare! Mai am timp să-mi repar greșala. Nu mă întreba nimic, nu încerca să afli nimic, lasă-mă să fac așa cum cred eu că e bine. O, fiul meu, băiatul meu ! Mi se pare că ești de zece ori mai frumos și că te iubesc de zece ori mai mult, acum, de cînd am dreptul să-ți spun cu glas tare — fiul meu !

— Mamă !

Ea închise ochii și rămase așa, ca să se poată bucura mai îndelung de muzica dulce a cuvîntului MAMĂ. Apoi se ridică, hotărîtă, ca un general înainte de bătălie.

— Despre toate acestea — tăcere, îi spuse ea lui Solignac. Pentru o vreme, încă, taina aceasta să rămînă între noi. Vino să te mai sărut o dată !

După ce se desprinse din îmbrățișare, își chemă servitorii. Iar după ce Solignac plecă, începu să dea ordine :

— Să fiu coafată, gătită ! Pregătiți toate inelele ! Toate bijuteriile. Rochia mea de culoarea cafelei-cu-lapte ! Să aveți grijă să vă fie pudrate perucile, iar în landou — atenție, Fournier ! — nici un fir de praf !

— Mergem oare la împărat ? întrebă Fournier, zîmbind emoționat și nedumerit.

— La împărat ? pufni domnișoara de la Rigaudie. Mult îmi pasă mie de împărat !

Apoi, cu o emoție abia stăpînită, îi spuse răspicat :

— Mergem în strada Poștei, la domnul Sylvain Chambaraud, fost membru al Convenției Naționale[1] !

X

SECRETUL LUI CHAMBARAUD

Cu douăzeci și nouă de ani în urmă, la Solignac, minunatul sat din ținutul Limoges care îi dăduse colonelului numele, trăia un mic proprietar de țară, foarte inteligent și energic ; locuia împreună cu mama sa și cu un argat, care era mai degrabă prietenul și colaboratorul stăpînului, decît servitorul lui. Mintea lui ageră și inima caldă erau gata să se înflăcăreze la suflarea adierii de libertate, care avea, curînd, să se prefacă în uragan.

Instruit și mereu dornic să-și sporească cultura, Sylvain Chambaraud îi citea pe Rousseau, pe Mably, pe Voltaire, pe Diderot, iar preotul satului, bun latinist — cu care, odinioară, tînărul citise autorii latini — spunea adeseori : „Vrednicul Sylvain a ajuns mai savant decît mine".

Dealtfel, Sylvain nu era de părere că cei care se ocupă cu studiul nu pot vedea, în același timp, și de muncile cîmpului. Nu era bogat, dar își putea permite, lui și mamei sale, un trai îndestulat. Mai ales că pusese în practică tot ceea ce învățase în materie de agricultură.

Sylvain avea un frate mai în vîrstă, Germain, care încă de foarte tînăr, plecase de acasă și se făcuse marinar. Avea

[1] *Convenția Națională*, adunare revoluționară aleasă, care a urmat, la 21 septembrie 1792, Adunării legislative și a guvernat Franța pînă la 26 octombrie 1793. În cadrul acestei adunări s-a dus

să primească veşti de la el tîrziu, cînd marinarul i-o încredinţă lui Sylvain pe fiica sa, Thérèse.

Mama lor era o femeie cumsecade, pioasă, văduvă de multă vreme, mîndră de băieţii ei, mai cu seamă de cel mic, Sylvain, iubit şi admirat de ţăranii din împrejurimi, care veneau la el să-i ceară sfaturi, şi nu numai în chestiuni agricole...

Argatul, pe numele său, Plantade, era întru totul devotat lui Sylvain, care, cum s-a mai spus, îl trata ca pe un prieten, nu ca pe o slugă.

Aşadar, Sylvain Chambaraud era iubit, stimat, treburile îi mergeau bine... Dar era oare fericit ?

Poate că ar fi putut fi... Dacă în Solignac nu s-ar fi ridicat un castel, iar îndărătul zidurilor lui n-ar fi trăit, frumoasă, irezistibilă, o mîndreţe de fată, la care, el, fiu de ţăran, nici măcar nu putea îndrăzni să se gîndească, să ridice ochii, să viseze.

Din castelul Solignac n-a mai rămas nimic şi se vor găsi mulţi oameni să susţină că acest castel nici n-ar fi existat vreodată. Sigur însă este că, în timpuri vechi, mînăstirea Saint-Pierre îl numise ca stareţ la Solignac pe Remacle, episcop de Maëstricht, care mai tîrziu a fost trecut în rîndul sfinţilor — şi că la Solignac se păstra un braţ de-al sfîntului, trimis de călugării din Stavela. Tot acolo s-au păstrat, pentru o vreme, şi moaştele sfîntului Martial, patronul ţinutului Limoges. Oricum, se ştie că, în clădirile mînăstirii, care se mîndrise cu doi sfinţi printre stareţii ei, a fost instalată, încă în timpul Revoluţiei, o fabrică de porţelanuri.

---

o luptă crîncenă între girondinii, moderaţi, şi montaniarzii extremişti, care au creat comitetul salvării publice, cu puteri dictatoriale şi au instituit Teroarea (31 mai 1793 — 27 iulie 1794). Convenţiunea a proclamat republica şi l-a condamnat la moarte pe Ludovic al XVI-lea. A reuşit să stivuească insurecţiile regaliste în Vendea şi în sudul Franţei, precum şi insurecţia federalistă. A învins „coaliţia regilor" împotriva Franţei. A început reorganizarea burgheză a Franţei.

în privința castelului, pietrele lui s-au făcut de mult una cu prundișul riului Briance, pitoresc și limpede ca toate apele curgătoare din Limousin.

În acest castel locuia, prin 1780, domnișoara Rose-Edmée de la Rigaudie. Și ea era orfană de tată ; marchizul de la Rigaudie, un bărbat elegant, spiritual, sceptic, seducător îi transmisese și fiicei sale ceva din umorul lui voltairian și din bravura sa. Fata trăia aproape claustrată, împreună cu marchiza, o femeie rigidă, aspră, în acel moment foarte bolnavă — pe jumătate paralizată. Treburile administrative erau lăsate în seama unui intendent, pe nume Boussac, unul din acei oameni din popor care, ajunși slugi la boieri, devin mult mai răi și mai neînțelegători decît stăpînii.

În ținut, Boussac era antiteza lui Sylvain Chambaraud. Avea un deosebit talent de a stîrni ura oamenilor — după cum Sylvain deținea secretul de a se face iubit. În ciuda eforturilor lui Turgot [1], în ciuda suprimării corvezilor și cu toate că în Limousin impozitele fuseseră micșorate, o mulțime de angarale rămăseseră o grea povară pentru locuitori ; iar Boussac se pricepea de minune să le facă și mai apăsătoare, și mai grele.

Pe atunci, o recoltă proastă însemna o catastrofă. Seceta lovea adeseori acest ținut și atunci se puteau vedea oameni morți de foame, căzuți de-a lungul drumurilor, cu cîteva fire de iarbă în gură...

De obicei, intendentul Boussac venea în ajutorul foametei sau chiar îi ținea locul... Fără multă vorbă, îi trimitea la închisoare pe nenorociții care nu fuseseră în stare să plătească arenda, iar cînd domnișoara Rose-Edmée de la Rigaudie intervenea pe lîngă marchiză, rugînd-o să nu permită asemenea lucruri, Boussac obiecta :

---

[1] *Turgot* (Anne-Robert-Jacques), baron, 1727—1821 ; economist francez, inspirat de fiziocrați, controlor general al finanțelor sub Ludovic XVI. A încercat să impună un șir de reforme în organizarea vieții economice, dar a căzut în dizgrație în 1776.

— Dacă doamna marchiză mi-ar porunci să lucrez cu mîna, n-aș mai face nici o treabă. E adevărat că un proverb din Béarn spune că poți prinde mai multe muște cu o linguriță de miere, decît cu un butoi de oțet. Dar aici nu-i nevoie nici de miere, nici de oțet. E nevoie de o mînă de fier!

Iar bătrîna marchiză răspundea :

— Boussac are dreptate. Să-l lăsăm să facă el cum știe, iar noi să ne vedem de ale noastre. Femeile nu sînt în stare să-și administreze averea.

Mai tîrziu, domnișoara de la Rigaudie avea să dezmintă, prin fapte, părerile mamei sale, dar, pentru moment, nu avea încotro : se înclina în fața voinței materne.

Rose-Edmée era o ființă hotărîtă și curajoasă. Putea fi văzută de multe ori trecînd în fuga calului prin pădurea de castani, cu părul blond în vînt și ochii albaștri scînteind de bucuria galopului.

Așa o văzu Sylvain Chambaraud pentru prima oară : zburînd ca o nălucă, cu părul fîlfîind, cravașîndu-și calul.

În altă zi însă, calul își luase vînt și nu mai asculta. Sylvain, care citea din Horațiu sub un copac, azvîrlise cît colo cartea și, sărind înaintea calului, îl apucase de zăbală și îl silise să se oprească. Rose-Edmée, foarte palidă, descăleoase și îi întinsese, zîmbind, mîna :

— Mi-ați salvat viața !

Atingerea acelei mîini îl fermecase pe Sylvain. Nici mai tîrziu, mulți ani mai tîrziu, nu uitase acea senzație ciudată, îmbătătoare.

Domnișoara de la Rigaudie era o persoană activă : își petrecea o bună parte din timp umblînd din casă-n casă și ajutîndu-i, cum putea, pe nefericiții pe care Boussac îi ruina — și anume în interesul ei... Dar cînd se întorcea la castel și se trezea singură, gîndul îi zbura fără voie la acel tînăr curajos, cu ochi luminoși, căruia — această idee îi plăcea în mod deosebit — îi datora viața.

Și ea visa, dar știa să alunge cu ușurință proiectele imposibil de realizat.

De la o vreme, mama lui Sylvain, începuse să-i spună fiului :

— Ești palid, ai slăbit... Cărțile astea or să te ucidă, Sylvain !

Iar Plantade șoptea la urechea stăpînului :

— Atenție, atenție : munții prea înalți nu se privesc de aproape : dau amețeală !

Chambaraud nu avea nici un fel de amețeală, el o iubea pe domnișoara de la Rigaudie. Și nu făcea nici un efort să-și alunge sentimentele, din contra : îi plăcea însăși nesăbuința acestui vis.

— Oricum, nu va afla niciodată această taină, își spunea el, gîndindu-se la iubirea lui. La urma urmei, nici nu contează : mă îmbăt cu chipul și amintirea ei !

Se ivi și singurul prilej care i-ar fi putut apropia pe cei doi : „mîna de fier" a lui Boussac se dovedise atît de puternică, de nemiloasă, încît îi aduse la desperare pe cei pe care îi strîngea ca o menghină. Oamenii din Solignac se răsculară.

Ca să pună mîna pe Boussac, porniră spre castel.

Călugării de la mînăstirea Saint-Pierre încercară să-i potolească, dar, înspăimîntați de furia mulțimii, renunțară și se retraseră între zidurile lor.

Ce voiau răsculații ? Să dea foc castelului — cu ani înainte de Revoluție, seceta aprindea focul răscoalelor.

Boussac fugi peste cîmp, spre Limoges, să ceară ajutor de la jandarmli călări, așa că domnișoara de la Rigaudie se trezi singură în fața mulțimii înfăriitate — puținii servitori tremurau și ei de spaimă, iar marchiza, paralizată, nu era în stare nici să-i înfrunte pe țărani, nici să-i domolească.

— Vă voi apăra eu, mamă ! spuse Rose-Edmée. Le voi vorbi eu celor pe care cruzimea și nesăbuința lui Boussac i-a adus la desperare.

Și îi întîmpină pe răsculații furioși. Oamenii erau înarmați cu țepușe de vînătoare și coase, pe care le agitau

amenințător. Dar Rose-Edmée nu se sperie. Țăranii însă crezură că domnișoara de la Rigaudie vrea să-i înfrunte, jignindu-i, poruncindu-le, nu să le vorbească cu blîndețe.

Așa că se năpustiră asupra ei, urlînd, amenințînd.

Careva strigă : „S-o spînzurăm !" iar țăranii, orbiți de furie, o înșfăcară de mîini și începură s-o tîrască spre un stejar rămuros.

Tocmai atunci, Sylvain Chambaraud, însoțit de Plantade, ajunse alergînd la castel.

Desigur, intervenția lui nu reuși să-i potolească pe răsculați, dar le smulse prada. Oricît de curajoasă ar fi fost — și era — Rose-Edmée, în clipa în care fu purtată departe de primejdie, leșină. Chambaraud, ajutat de Plantade, o duse acasă la el. După care se întoarse la castel, s-o apere pe bătrîna marchiză.

Dar furtuna se potolise. Negăsindu-l pe Boussac, țăranii se mulțumiseră să jefuiască castelul, fără să se atingă de castelană. Bătrîna paralitică, înfundată în fotoliul ei, asculta vuietul mulțimii și se gîndea că, dacă ar mai fi trăit marchizul Jean Léonard de la Rigaudie, ar fi avut cine s-o apere și, poate, să-l struncască la timp pe Boussac, împiedicînd, astfel, izbucnirea de ură a țăranilor de pe moșie.

După ce se asigură că marchiza se află în afara oricărui pericol, Chambaraud o încredință cîtorva cunoscuți și coborî înapoi, în sat.

Între timp, se făcuse întuneric. Pe drum, Sylvain se întîlni cu Plantade ieșit în întîmpinare, ca să-i dea vești despre domnișoara de la Rigaudie.

Rose-Edmé suferise o puternică comoție, așa că acum se afla la pat.

Lui Sylvain i se strînse inima. Așadar, domnișoara de la castel era bolnavă, suferea. Tînărul și-ar fi dat viața s-o scutească de cea mai neînsemnată durere.

Dealtfel, nu se îndoia defel că mama lui o luase pe domnișoara de la Rigaudie să doarmă, împreună cu dînsa, în camera ei ; ca să se convingă ascultă o vreme la ușă — nici un zgomot.

— Înseamnă că doarme, își spuse el.

Ferindu-se să le strice somnul, se depărtă în vîrful picioarelor. Propria lui cameră era ocupată noaptea aceea de un unchi, frate mai mare al mamei, ce le picase în ajun, pentru cîteva zile, în vizită. Ca să nu-l mai trezească în toiul nopții pe bătrîn, hotărî să doarmă în odăița slujnicei, ce lipsea, fiind plecată la neamuri. Dealtfel, era atît de obosit, încît abia de se mai putea ține pe picioare.

Dar, intrînd în odaia slujnicei, care-i fu mirarea, cînd zări, la lumina unui opaiț, pe spătarul unui scaun, întinsă o mantilă de mătase !

Se apropie de pat : domnișoara de la Rigaudie se culcase aici, în odaia slujnicei. Dormea. Desigur, nu acceptase s-o deranjeze pe mama lui Chambaraud. Respira greu, se simțea că are febră. Părul ei auriu era răspîndit pe căpătîiul sărăcăcios al patului.

Primul impuls al lui Sylvain fu să iasă, să fugă, să se îndepărteze cît mai iute din acea încăpere. Dar picioarele îi înțepeniseră, erau ca bătute în cuie, nu-l ascultau. Iar ochii nu i se mai puteau desprinde de pe chipul tinerei fete. Inima lui bătea să se spargă, sîngele începu să-i clocotească în vine ; se simțea ametit, beat, năucit.

Iat-o, deci, pe fata pe care o iubea de atîta vreme ! De atîtea ori o privise de departe, însă totdeauna pentru atît de scurt timp ! Și acum, iat-o aici ! La el. Acum putea s-o privească în voie, să-i mîngîie din ochi părul bălai, să-i urmărească mișcările răsuflării.

Era o noapte de vară, înăbușitoare, grea de miresme, fierbinte, aerul era încărcat de furtuna ce nu avea să întîrzie. Pe cer se fugăreau norii, din cînd în cînd, fulgera și se deslușeau siluetele copacilor.

Sylvain simți că înnebunește. Începu să suspine, apoi lacrimile îi umplură ochii.

Scăpă un geamăt și fata se trezi. Țipă de spaimă, dar numaidecît, dîndu-și seama că alături de ea se afla Sylvain, îi zîmbi, deși nu-și prea dădea seama cum ajunsese acolo. Trezindu-se, se aștepta să se pomenească din nou în mîinile acelea amenințătoare ale țăranilor înnebuniți, să audă iar strigătele acelea, îndemnul de a o spînzura — și, iată, salvatorul care împrăștie hoarda și o ia și o duce... Iar acum e alături...

Sylvain crezuse că fata îl va alunga din preajma ei. Dar bucuria îl năpădi, cînd o auzi vorbindu-i, mulțumindu-i, întrebîndu-l de mama ei.

Cu tîmplele în flăcări, se apropie de pat și începu să-i vorbească, și totul părea ca în vis : îi spuse cît ținea la ea, că numai la ea se gîndea, îi povesti cît de nefericit fusese, dîndu-și seama cîte îi despart. Pe măsură ce vorbea, devenea mai elocvent, glasul îi prinsese note irezistibile, profunde, și ea îl crezu. Fetei îi plăcu să audă acele cuvinte, acele mărturisiri, îi plăcu să se știe dorită și, cu ochii închiși, pe jumătate adormită, i se dădu, legănată ca pe fundul unei bărci, care-și pierduse cîrma.

— Mîine vom fi din nou departe, foarte departe unul de altul, șoptea acum Sylvain, mîine, sub acest acoperiș, nu va mai rămîne decît amintirea trecerii dumneavoastră pe aici și parfumul acestui păr, mîine totul va fi sfîrșit, poate că mîine voi fi alungat și pedepsit, dar acum, dar azi, taina vieții mele iat-o : vă iubesc !

Tîrziu, bătrîn și singur, Sylvain Chambaraud avea să păstreze, proaspătă, amintirea acelui ceas de noapte de vară, ceas ametitor și binecuvîntat.

A doua zi, palidă, cu privirea parcă rătăcită, domnișoara de la Rigaudie părăsi locuința lui Chambaraud și se întoarse la castel. Se închise în odaia ei și refuză să răspundă întrebărilor puse de locotenentul jandarmilor călări, care-i adunase pe răsculați în curte și-i cercetă.

Intendentul Boussac îi indica pe cei mai colțoși. Se aflase că guvernatorul-general al provinciei hotărîse să se arate necruțător.

După cum se știe, Boussac îl ura din toată inima pe Sylvain Chambaraud. Mai mult chiar : îl invidia. Uneori, ura poate fi dezarmată ; invidia, însă, niciodată ! Așa că Boussac îl denunță pe Chambaraud, ca principal instigator al tulburărilor.

Soldații îl arestaseră acasă și-l duseră la castel, legat. Pe drum, țăranii au vrut să arunce cu pietre în jandarmi, însă Chambaraud îi potoli :

— Soldații au primit un ordin și îl execută, lăsați-i în pace !

În clipa în care locotenentul se pregătea să-l interogheze — iar Boussac își freca palmele de mulțumire — apăru domnișoara de la Rigaudie și, foarte hotărîtă, îi luă apărarea lui Chambaraud.

— Domnul Chambaraud nu are nici o legătură cu răscoala. Dimpotrivă, a pus-o la adăpost pe mama mea, iar pe mine m-a salvat din mîinile celor care năvăliseră în curtea castelului.

Vorbise scurt, sec. Dar nu-l privise pe Chambaraud.

— Totuși... locotenentul era vădit încurcat. Totuși, intendentul dumneavoastră susține că...

Domnișoara de la Rigaudie îl întrerupse :

— Intendentul nostru minte !

Boussac se făcu sfeclă de furie neputincioasă.

Sylvain fu dezlegat și i se spuse că poate pleca.

Cum tînărul se îndepărta printr-o lungă alee ce ducea spre poartă, deodată se auzi strigat. Se opri.

Era domnișoara de la Rigaudie. În ochii ei albaștri Sylvain putu citi mînie și altceva, care aducea a teamă. În cele din urmă, ea rupse tăcerea :

— Mi-ați salvat viața : se pare că și eu v-am salvat de la închisoare — poate și de la moarte. Nu mă veți mai

vedea niciodată şi, dacă sînteţi un om de onoare, veţi părăsi ţinutul.

Tremurînd din toate încheieturile, Sylvain întrebă :

— E o rugăminte sau un ordin ?

În primul moment, mîndria domnişoarei de la Rigaudie se revoltă, auzind întrebarea acestui ţărănoi. Fusese gata să răspundă : „Un ordin !". Dar buzele ei pronunţară un alt cuvînt :

— O rugăminte...

— Dacă-i aşa, voi pleca ! spuse Chambaraud.

Se întoarse acasă tulburat, furios împotriva lui însuşi, spunîndu-şi că, făcînd o asemenea promisiune, era un laş. Dar, cu toate acestea, jură să se ţină de cuvînt.

În zadar încercă Plantade să afle ce se întîmplase cu stăpînul său. Iar mama lui Sylvain, care-l vedea descumpănit, spunea :

— Bietul copil, e prea ambiţios şi asta o să-l piardă !

Cînd o anunţă că va pleca la Paris, fu aproape mulţumită. Tremura tot timpul pentru fiul ei. Boussac o înspăimînta şi, peste toate, apăruse şi această domnişoară de la Rigaudie — la care Sylvain se gîndea zi şi noapte.

Chambaraud îşi îmbrăţişase mama, o sărută şi plecă, pe jos, spre Limoges, însoţit de Plantade.

— O voi uita oare vreodată ? se întreba el.

Ducea cu el amintirea fierbinte a acelui ceas de noapte petrecut cu Rose-Edmée — fusese, oare aievea ? Nu visa, în continuare ?

Cu ochii împăienjeniţi de lacrimi mai privi o dată satul în care lăsa tot ce-i era drag.

De la Limoges, Sylvain luă, împreună cu Plantade, diligenţa spre Paris, nu cu bucurie, ca spre un pămînt al făgăduinţei, ci ca spre un exil. I se părea că, cu fiecare învîrtitură, roţile trăsurii îi strivesc inima.

La Paris, Chambaraud nu uită. Cu toate că muncea pe brînci, ca să alunge amintirea. Ca să nu aibă timp de amintiri.

Pregătirea pe care o avea îi fu de mare folos. Începu să publice, fără semnătură, lucrări de agricultură și filosofie practică. Nu era sărac, veniturile de la Solignac i-ar fi ajuns s-o scoată la capăt și la Paris. Dar trebuia să lucreze, așa îi era firea.

Așa se scurseră anii. Chambaraud nu se întoarse în Limoges, domnișoara de la Rigaudie nu mai auzi de el. Promisiunea fusese respectată.

Dar, în 1789, după căderea Bastiliei, Chambaraud se hotărî să se întoarcă la Solignac : mama lui era pe moarte și îl chema la căpătîiul ei. Apoi trecuseră nouă ani, se ținuse de cuvînt timp de nouă ani !

Sosirea la Solignac fu un triumf. Rămăsese cunoscut și iubit în ținut. Începuse a se vorbi de alegerea lui ca deputat al Stării a treia, astfel încît Sylvain fu primit cu toate speranțele pe care cei mulți le legau de Revoluție... Dar bucuria sa fu umbrită de moartea mamei, la cîteva zile după sosirea lui îi închise ochii.

— De-acum, nu mai am pe nimeni în afară de tine, îi spuse el lui Plantade.

Și domnișoarei de la Rigaudie îi murise mama, dar îi rămăsese o consolare — nestiută de nimeni, de care se bucura în taină : un copil, ce avea să fie viitorul colonel de Solignac. Deocamdată, băiețașul, crescut de fosta lui doică — mama lui adoptivă — se înălțase copăcel și, prin grija domnișoarei marchize, preotul din sat începuse să-l învețe carte.

Umbla vorba prin ținut că mama băiatului ar fi fost o domnișoară de Verthamon, prietenă și vecină de moșie cu familia marchizului de Rigaudie, care murise de tînără. Domnișoara marchiză nu avea nici un interes să dezmintă acest zvon. Singurul care cunoștea taina, vătaful Boussac, murise de moarte cumplită, mușcat de un ciine turbat. Domnișoara de la Rigaudie aranjase ca fiul ei să fie bine

crescut și educat. Dorea pentru el un viitor luminos și mîndru, voia să facă din el un bărbat adevărat.

Dealtfel, nu se gîndea — mai degrabă, își impunea să nu se mai gîndească — la acel Sylvain Chambaraud pe care, totuși, îl iubise, dar amintirea lui o rușina, o umilea. Însă, oricît se străduise, nu se putea împiedica să-și amintească, înfiorată, înduioșată, de el și de coasul acela ; nu mai știa dacă trebuia să ierte ori să urască. Oscilă astfel între iertare și revoltă împotriva ei înșăși — pentru slăbiciunea de odinioară ; timpul însă trecea, iar copilul, purtînd numele satului în care se născuse, creștea. Uneori, domnișoara își spunea, ca să nu mai fie hărțuită de șovăieli și de scrupule :

— La urma urmei, cîndva, mai tîrziu, poate că îl voi anunța că are un copil...

Dar, cînd Sylvain se întoarse la Solignac și participă la activitatea revoluționară, ea se înfurie :

— Ah, necredinciosul ! Și eu, care eram gata să mă las înduioșată !

Rămasă singură și silită, de foarte tînără, să-și poarte de grijă, domnișoara de la Rigaudie era totodată îmbîcsită de prejudecăți nobiliare și deschisă oricăror idei progresiste : era, ceea ce se chema, o aristocrată voltairiană. Dar, din principiu, detesta revolta. Cînd Chambaraud veni la Solignac, în 1789, și începu să se ocupe de treburile publice, ei nu i se păru că se deosebește cine știe ce de oamenii care, în 1780, voiseră s-o spînzure.

Nu mai ieșea din castel și evita orice întîlnire cu Sylvain. Mai mult chiar : plecă la Paris unde, de atunci, își petrecea cea mai mare parte a anului în casa de la Rigaudie, aproape de Temple.

Chambaraud își urma destinul. Se dăruise trup și suflet concetățenilor săi.

În 1790, regimentul de cavalerie Royal-Navarre se afla încartiruit la Limoges și refuzase să renunțe la cocarda albă. Revoluționarii hotărîseră să recurgă la forță, să-i oblige pe soldați să arboreze cocarda tricoloră. Vărsarea de sînge părea inevitabilă, cînd în oraș izbucni un incendiu. Cetățenii dădură fuga, soldații și ofițerii din regimentul nesupus alergară la pompe. Cei care pînă atunci se priviseră chiorîș, acum se ajutau între ei, lucrau alături pentru stingerea focului.

Cîteva zile mai tîrziu, Chambaraud ceru ca municipalitatea să acorde tuturor ostașilor regimentului Royal-Navarre titlul de cetățean de onoare al orașului.

— Iată cum o nenorocire poate avea un rezultat fericit : îi învață pe oameni să se cunoască mai bine unul pe altul. Ura vine din necunoașterea calităților adversarului, căruia i se atribuie numai defecte, spuse el.

În 1791 Chambaraud fu ales administrator al departamentului Haute-Vienne, apoi procuror-general sindic ; iar după 10 august, Sylvain Chambaraud fu deputat al Convenției Naționale.

Cînd află acest lucru, domnișoara de la Rigaudie — mai mult ca oricînd hotărîtă să nu-l mai vadă pe acest om — oftase :

— Cine-ar fi crezut că el...

În Convenție, Chambaraud își făcu datoria. I se oferise, în 1793, postul de ministru de Interne ; refuzase, preferînd să rămînă la comisia pentru aprovizionare.

Pe atunci, avea obiceiul să spună :

— Foarte bine a spus Robert Lindet : ne aflăm aici să hrănim Franța, nu s-o decapităm !

Nu se abătu niciodată de la această regulă de conduită. Organiza, lucra el însuși, totdeauna găsind că nu făcuse destul, nici pentru Franța, nici pentru cetățenii ei. Ceea ce n-o împiedica defel pe domnișoara de la Rigaudie să-i spună *Băutorul de sînge*...

Se mai gîndea la el ?

În ceea ce îl privea, Chambaraud nu putea uita acea noapte în care se convinsese că, uneori, și visele cele mai nebune își află împlinirea.

Acum, retras din treburile publice, departe de politică, se putea gîndi la tinerețea care trecuse și nu avea să se mai întoarcă. Conventionalul [1], devenit, prin resemnare mai curînd decît prin temperament, un epicurean, își spunea că și-ar fi dat cu bucurie întreaga perioadă de glorie și de putere, ca și fericirea prezentă, numai pentru a retrăi acel ceas de fericire și desperare.

Uneori, la masă, dinaintea mîncărurilor atît de gustos preparate de Julie, Sylvain Chambaraud îi spunea lui Plantade :

— E ciudat, bătrîne prieten, dar sînt clipe în care duc dorul napilor și castanelor pe care mama dumitale mi le cocea în spuză și pe care le mîncam cu turte de făină neagră !

Plantade clătina din cap. Știa bine ce voia să spună — bătrînului îi părea rău după anii petrecuți *acolo*...

Dar aducerile aminte erau amare : cît de crudă fusese acea femeie care, după ce îi ascultase mărturisirile, după ce îl iubise și ea, îl alungase. Poate, însă, că, mai tîrziu, să fi avut remușcări. Dar nu : era prea mîndră ca să aibă, măcar, păreri de rău.

— Ah, femeile ! Femeile ! zicea el.

Toate deceptiile erau adunate în aceste cuvinte.

Sylvain iubise o femeie și o idee. Amîndouă îl dezamăgiseră. Ideea fusese învinsă — Imperiul luase locul Republicii. Gîndindu-se la împărat, fostul membru al Convenției Naționale spunea :

---

[1] *Conventional*, membru, respectiv fost membru al Convenției Naționale. Termen folosit în perioada post-revoluționară, pînă tîrziu în veacul al XIX-lea, cu un conținut laudativ sau pejorativ, după atitudinea celui ce-l folosea, față de realizările esențiale ale Revoluției franceze.

— I se potrivesc de minune cuvintele lui Voltaire vorbind despre Cezar :

„Imprudenții noștri strămoși n-au învins decît în folosul lui..."

Cît despre femeia iubită, ea nu-i dăduse niciodată un semn de viață. Dragostea nu strălucise pentru Chambaraud decît pentru o clipă, asemenea fulgerului.

În schimb, domnișoara de la Rigaudie știa despre el aproape totul : ce făcea, unde se retrăsese și cum trăia, departe de toți ; într-un fel, îl supraveghea de la distanță.

— Nu-i un om rău, ticălosul, își spunea ea. La urma urmei, nici un gentilom nu-i mai om de onoare decît acest iacobin !

Astfel se scurseseră zilele, anii. Rose-Edmée de la Rigaudie nu dezvăluise nimănui misterul nașterii copilului ei, iar Chambaraud se consola de toate cu ajutorul cărților sale, cu trufandalele și cu dulciurile gătite de Julie.

Iată pentru ce Julie nu greșea cînd bănuia că *domnul* ei ascunde ceva și iată pentru ce Plantade păstra o tăcere desăvîrșită asupra trecutului *cetățeanului* Chambaraud. Secretul lui Sylvain Chambaraud era bine apărat.

XI

DUPĂ TREIZECI DE ANI

Inima domnișoarei de la Rigaudie bătea mai repede ca de obicei pe cînd landoul ei urca panta spre strada Poștei. I se părea, ba că Fournier prea biciuiește caii, ba că trăsura ei nu merge destul de repede. Îi era totodată teamă să ajungă și ar fi vrut să fie cît mai curînd acolo. Și cînd te gîndești că nu-i fusese niciodată teamă de nimic ! Dar

acum se ducea să vadă un bărbat, care treizeci de ani nu existase pentru ea.

Cum avea s-o primească Chambaraud ? Dar de ce să-şi pună asemenea întrebări ? Nu trebuia el să-i fie recunoscător că-i face cinstea unui astfel de demers ? Atît ar mai lipsi, să facă el pe scorţosul ! Să meargă ea la un asemenea bărbat, la un fost convenţional, nu era, chiar şi numai asta, un sacrificiu destul de mare ? Ah, dacă ar fi fost să asculte numai de vechea ei pizmă !... Dar era vorba de Solignac ! Solignac în primejdie de moarte ! Copilul acesta avea nevoie de un nume ! Dracu să mă ia ! Va avea acest nume şi, odată cu el, averea familiei de la Rigaudie. Şi, cînd o să se afle toată tărăşenia, lumea îşi va ride de Rose-Edmée ; dar n-are decît să ridă în hohote, dacă are chef, Henri va fi salvat, Henri va trăi, Henri va fi fericit, şi în rest, fie ce-o fi !

Arăta grozav, foarte elegantă, cu multe bijuterii pe ea, cînd, landoul oprindu-se, Fournier sări de pe capră şi sună la poarta casei lui Chambaraud. Plantade apăru în poartă şi era să leşine cînd îl auzi pe Fournier :

— Domnişoara de la Rigaudie doreşte să vorbească cu domnul Chambaraud !

— Domnişoara de la Rigaudie ? îngînă întrebător, Plantade, fără să se poată urni din loc.

— Ci, du-te, mocofane ! strigă la el domnişoara de la Rigaudie, care încă nu coborîse din trăsură.

Cu orice alt prilej, Plantade n-ar fi acceptat calificativul de mocofan, dar de astă-dată nici măcar nu putem şti dacă l-a auzit.

In timp ce se îndepărta, clătinîndu-se ca beat, domnişoara de la Rigaudie zări la capătul aleei o figură palidă ce străbătea grădina, o femeie în doliu, pe jumătate înfofolită în blănuri, care o salută de departe, fără să-i vină, însă, în întîmpinare.

— Dar asta e Thérèse, îşi spuse bătrîna domnişoară. Vai de mine ! nu cumva Chambaraud o fi unchiul Thérèsei,

de care îmi vorbise Solignac ? Asemenea coincidență chiar că te pune pe gînduri !

Thérèse dispăruse. Plantade se întorsese roșu ca creasta cocoșului, bîlbîindu-se de emoție, cum că domnul Chambaraud, stăpînul lui, o așteaptă pe domnișoara de la Rigaudie.

Toată casa era în fierbere. Chambaraud se uitase înspăimîntat la Plantade, convins întîi că, bietul de el, înnebunise. Julie, uluită, se întreba ce-o mai fi și asta : o domnișoară nobilă în vizită la un bărbat — la stăpînul ei. Chambaraud, care lua o mică gustare — nu mare lucru : o aripă de curcan cu un pahar de vin roșu — își aruncase șervetul, împinsese farfuria la o parte, lăsase paharul nebăut !

— Ce-o mai fi și asta ? se frămînta Julie. Nu cumva să i se facă rău de emoție lui domnu' !

Chambaraud trecuse din sufragerie în cabinetul său de lucru, unde se îngrămădeau hîrtoagele și cărțile. Era palid și tremura tot. Își amintea, cu un fel de spaimă, de odăița de la Solignac și de acea noapte îmbălsămată de iulie... Treizeci de ani trecuseră de-atunci... Cîte lacrimi vărsase în acest răstimp!

Ușa se deschise și apăru domnișoara de la Rigaudie. Ea nu îi spuse nimic. Îl privi doar și găsi că arată foarte bine pentru un fost convențional, „băutor de sînge", ba avea chiar un aer foarte distins. El căuta, pe obrazul fetei bătrîne, trăsăturile adorate ale amazoanei ce străbătea neînfricată, în galop, pajiștile din Solignac.

Simți că-l trec fiori reci. Vizitiunea de azi n-o alunga pe cea de atunci. Avea în fața lui o altă femeie, dar era totuși aceeași. În respectul ce i-l inspira ea astăzi, mai era ceva din dragostea de atunci.

Astfel, după ce trăiseră două vieți atît de diferite, aceste două ființe, care se smulseseră una de lîngă cealaltă după o noapte de febră, se regăseau, îmbătrînite și uzate de

tăcută. Se uitau unul la altul, timizi și temători, ca și cum le-ar fi fost frică să nu se redeschidă cumva o rană veche.

În sfîrșit, domnișoara de la Rigaudie începu, cu o voce strangulată, pe care încerca s-o împiedice să tremure:

— Desigur că înțelegeți că a fost nevoie de un motiv grav ca să mă hotărăsc să vin să vă deranjez în sihăstria dumneavoastră.

— Dar nu mă deranjați defel!

— Soarta ne-a silit să trăim despărțiți, soarta ne silește acum, pentru un moment, să ne unim!

— Nu înțeleg, spuse Chambaraud, aproape în șoaptă.

— Domnule, zise domnișoara de la Rigaudie (și regretă pe dată cuvîntul „domnule", care vădit nu-i plăcuse lui Chambaraud) bărbații și femeile se pot sfîșia între ei cît vor, în lumea asta păcătoasă, dar le este interzis, după cum știți, de o lege a onoarei, care face cel puțin cît toate legile pe care dumneata și ai dumitale... vă cer iertare... le este deci, spun, interzis să facă să sufere de pe urma greșelilor, certurilor și pizmelor lor pe acești nevinovați, care sînt copiii! Așadar...

Ea urmărea expresia de mirare tot mai accentuată, de uluială, de pe fața lui Chambaraud.

— Așadar, avem un fiu, domnule.

Fostul conventional sări în sus. Domnișoara de la Rigaudie spusese acest lucru atît de fantastic pe un ton atît de calm, atît de firesc, că nu-și credea urechilor.

— Un fiu?

— Și încă un fiu superb!

— Un fiu, dumneavoastră?

— Eu cu dumneata! Și pe care îl cunoașteți!

Chambaraud își smulsese brusc cravata: parcă tot sîngele i se urcase dintr-o dată la cap. Se înăbușea.

— Să chem pe cineva? întrebă domnișoara de la Rigaudie, speriată.

— Nu, mulțumesc... Mă simt mai bine... Într-adevăr, asemenea revelație...

— N-o să mă iertați niciodată că v-am făcut-o atît de tîrziu, dar, dracu' să mă ia, n-aș fi făcut-o niciodată dacă nu m-aș fi simțit obligată... Da, fiul acesta, a cărui existență v-am ascuns-o, l-am păstrat numai pentru mine, m-am bucurat singură de privirea, de afecțiunea, de zîmbetul-lui... Și vă jur că este un erou ! Este colonelul de Solignac !

— Solignac !... repetă Chambaraud, a cărui față răvășită fu luminată de zîmbetul mîndriei fericite.

Îl revăzu deodată cu ochii minții, grația unită cu forța, privirea aceea loială, figura semeață, acest splendid soldat ce se numea Solignac. Și era fiul lui ! Și sînge din sîngele său curgea în vinele acestui erou !

— Da, Solignac ! repetă domnișoara de la Rigaudie. N-o să-mi puteți reproșa că n-am făcut din el un bărbat adevărat !

— Fiul meu ! îngînă Chambaraud.

— Fiul nostru ! accentuă cu mîndrie bătrîna domnișoară. O, înțeleg că v-am luat maul ! Dar cel puțin dumneavoastră nu trebuie să roșiți ca mine atunci cînd... În sfîrșit, ce să mai vorbim... În treizeci de ani am avut timpul să mă învăț ! Ei bine... acest fiu, acest colonel, acest copil, drag și nefericit, este îndrăgostit !

Chambaraud asculta toate acestea strivit, plin de bucurie, dar și de îndoieli. I se părea că, treaz fiind, visează.

— Este îndrăgostit, continuă ea, și i se refuză mîna celei pe care o iubește ! De ce ? O ghiciți desigur !

— Defel !

— Pentru că nu are nume ! Da, da, adăugă văzîndu-l pe Chambaraud că se înfurie. Știu ce vreți să-mi spuneți : Solignac face cît toate numele de pe lume ! Este și părerea mea ! Dar acest domn de Navailles, nu vrea să o țină decît pe a lui...

— Domnul de Navailles ?

— Un fost !

Chambaraud se uită la domnişoara de la Rigaudie, uluit de ce cuvinte îi pot ieşi din gură.

— Da, un fost ! zise ea. Este un asemenea dobitoc, încît mă face să folosesc expresiile dumneavoastră, ale regicizilor... Mă scoate din sărite ! Aproape că m-ar face să înţeleg...

— Ce ?

— Nimic. Pe scurt, refuză. Ah ! vrea un nume, marchizul ăsta înapoiat ! Fie deci, o să aibă un nume, dacă nu poate fără !

— Cum ?

— Domnule, spuse pe un ton hotărît domnişoara de la Rigaudie sculîndu-se în picioare, pentru a-şi putea legitima copilul, părinţii colonelului Solignac trebuie să fie căsătoriţi... Ei bine, de asta am venit la dumneavoastră... Sylvain Chambaraud, vă ofer mîna mea !

Acum Chambaraud, cu desăvîrşire uluit, vedea toate lucrurile învîrtindu-se în jurul său, şi apoi un văl negru, pe care apăreau parcă scîntei, i se aşternu pe ochi. Nu putea scoate nici un cuvînt.

— Refuzi, cumva ? întrebă domnişoara de la Rigaudie încîudată. Şi adăugă, pe dată : Desigur, toate acestea sînt o nebunie, dar dacă salvează viaţa copilului nostru, e o nebunie frumoasă şi bună !

— Tot mai aştept, spuse ea după un moment de tăcere.

Chambaraud îşi revenise.

— Dispuneţi, doamnă, de numele meu, de devotamentul meu, de viaţa mea ! strigă Chambaraud, palid şi înlăcrimat.

— „Doamnă" curînd... Deocamdată să-mi mai spuneţi „domnişoară" ! Va să zică, azi nu mi-am pierdut timpul. Dar nu uitaţi că această căsătorie va fi urmată imediat de o despărţire. Eu voi pleca în Limousin, dumneavoastră ră-

mineți aici, nu ne vom mai revedea niciodată ! Numai să fie fericit băiatul nostru și, pe toți dracii, asta nu-i puțin !

— Băiatul nostru ! repetă Chambaraud.

Și, cu febrilitate în glas, întrebă :

— Cunoaște secretul vieții sale ?

— Habar n-are. Dar va afla primul totul, cînd căsătoria va fi fost aranjată în principiu.

— Ah ! exclamă Chambaraud, acum treizeci de ani, ce vis frumos ar fi fost dacă...

— „Dacă"-i tare păgubos... Ce s-a dus, s-a dus ! Și să ne căsătorim fără multe vorbe, dacă trebuie...

— Pentru că eu v-am iubit întotdeauna !

— Chiar întotdeauna ?

— Întotdeauna !

Domnișoara de la Rigaudie oftă din adîncul sufletului :

— Și eu, cine știe ? v-aș fi iubit, poate, dacă...

Și continuă brusc, pe alt ton :

— Fleacuri... Ce e mort, mort rămîne ! Să ne ocupăm, de cei vii ! Aveți dumneavoastră grijă de formalitățile de la primărie ? Iată pergamentele cu titlurile mele.

Și i le înmînă lui Chambaraud, subliniindu-i cu grijă :

— Nu uitați nici unul din titlurile tatălui meu, marchizul ! Sînt necesare pentru aristocratul ăsta ramolit de Navailles ! Trebuie să-i dovedim că fiul meu e de un sînge cel puțin tot atît de nobil ca și al său !

Acuma, trebuia neapărat ca Solignac să fie amănunțit informat de incredibila aventură care lui îi modificase atît de radical viața, iar pe Sylvain Chambaraud îl lăsase uluit pentru cel puțin o zi întreagă.

Colonelul aflase deja, cu puține zile în urmă, că domnișoara de la Rigaudie îi este mamă. Ea îi comunică acum și numele ce avea să-l poarte de acum încolo.

— Te vei numi Chambaraud !

— Chambaraud ! spuse Henri. Nu cumva este numele acelui convențional pe care-l cunoștea Claude Rivière ?

— Este numele său.

— Este numele unui om de onoare și al unui mare cetățean ! spuse colonelul.

— Cetățean, n-are decît. Om de onoare, Doamne mulțumescu-ți, este. Pe scurt, este tatăl tău. Desigur că marchizul de Navailles o să-l găsească prea din popor și prea republican. Dar, pe coarnele diavolului, nu va avea încotro, va trebui să-l accepte de ginere pe nepotul marchizului de la Rigaudie.

În aceeași seară, Solignac merse să-l vadă pe bătrînul convențional.

— Cine a venit, Plantade ? întrebă Chambaraud.

Încă de dimineață, Plantade era la curent cu evenimentele.

— Cetățene, este fiul dumneavoastră.

Solignac intră, îi întinse mîna lui Chambaraud, iar acesta îl strînse puternic la pieptul său.

Inima rănită a lui Solignac nu se găsea într-o mai mare primejdie decît cea a fostului convențional.

— Vă admiram demult, îi zise el colonelului, acum voi putea să vă iubesc.

Îi vorbi de luptele, de dragostea, de suferințele sale.

— Știu prea bine cîte dureri provoacă o dragoste ca a dumneavoastră, o știu, zise el. Am înăbușit multe suspine, am vărsat multe lacrimi pe ascuns. Și cînd mă gîndeam la trecut, nu știam — nefericitul de mine — că aveam, consolare vie ce-mi fusese răpită, un copil care creștea !... Pe tine... pe tine, fiul meu !

Zîmbi.

— Nu știam, mai spuse el, cîtă tandrețe pot conține cuvintele : *fiul meu !* Tu, copilul meu !

Domnișoara de la Rigaudie se și anunțase la marchizul de Navailles și, în ciuda dispozițiilor date de acesta, reușise să pătrundă pînă la el.

Acum îi spunea pe un ton solemn și foarte încîntată de sine :

— Mi-ați spus, marchize, că soțul contesei de Farges trebuie să aibă un nume ? Bărbatul pe care-l iubește are azi un nume și am onoarea să vă cer mîna doamnei contese Louise de Farges pentru colonelul Henri Chambaraud de Solignac, fiul lui Sylvain Chambaraud, fost deputat al Convenției Naționale și...

— Sînteți nebună ! strigă marchizul.

— Și al lui Rose-Edmée de la Rigaudie, aici de față, fiica răposatului Jean-Léonard, marchiz de la Rigaudie, cavaler, baron de Auriat, Sanzillon, Saint-Junien și Brugère, cavaler al ordinului regal și militar Saint-Louis, comandor al ordinelor Saint-Lazare și Notre Dame du Mont-Carmel și colonel al regimentului de dragoni Penthièvre !

Bătrînul marchiz rămase uluit.

— E de prisos să mai adaug că în familia mea noblețea se poate transmite și prin mamă și că, în acest fel, colonelul poate moșteni, pe lîngă averea mea și toate titlurile bunicului său dinspre mamă.

Domnul de Navailles nu răspunse.

— Are un nume, e de sînge nobil și va fi bogat, continuă domnișoara de la Rigaudie. Care este răspunsul dumneavoastră ?

Ușa salonului se deschise și Louise intră.

— Domnule marchiz, spuse ea pe un ton de implorare, în amintirea tatălui meu, vă rog, dați-mi acordul dumneavoastră pentru fericirea vieții mele.

Moșneagul părea îngîndurat. Se scărpina pe frunte, fără să răspundă, părea să caute să-și aducă aminte ceva, să urmărească o amintire confuză.

Trase, cu un gest energic, de cordonul soneriei și ceru valetului ce apăru, să vină Lanjallais.

Acest dicționar ambulant al științei heraldice apăru pe dată.

— Lanjallais, spuse bătrînul marchiz, dumneata care le știi pe toate, poți să-mi spui dacă țin bine minte, sau dacă mă înșel cumva, a existat vreodată o căsătorie între un de Farges și o de la Rigaudie ?

Lanjallais se reculese un moment și apoi răspunse pe un ton răspicat :

— Domnul marchiz nu se înșeală. Louis-Scipion de Farges a luat de soție, în anul 1642, pe data de 1 iulie, pe Clotilde-Armande de la Rigaudie, din care se născură...

— Mi-ajunge, interveni marchizul. Sînt superstițios și m-am gîndit că dacă acea căsătorie a avut loc cu adevărat și eu trebuie să consimt la căsătoria nepoatei mele cu acel... colonel. Am și eu slăbiciunile mele... Mi-am zis că dacă nu mă înșelam, asta dovedea că creierul meu mai funcționează și că voi trece de sută ! Contesă, măritați-vă cu colonelul ! Dar v-o spun ritos : al dracului să fiu dacă îi voi spune vreodată altfel decît colonelul de la Rigaudie.

— Nu-i va fi rușine cu acest nume, răspunse Rose-Edmée.

Și întorcîndu-se către Louise, spuse cu tandrețe :

— Sărută-mă, fata mea.

În seara aceea Solignac fu fericit, și dacă s-ar putea muri de fericire, colonelul desigur că ar fi picat mort, ca trăsnit.

De Castoret nu se lipea somnul, atîta era de bucuros. Așadar, și el se va putea căsători cu Catissou — puțin mai tîrziu.

Un gînd nu-i da pace și îl sîcîia, fără, însă, să-i poată strica bucuria :

— Ce s-o fi făcut ticălosul acela de Ciampi ? Pe unde umblă ? Ce-o mai fi punînd la cale ?

XII

TRANDAFIRII DE IARNĂ

Contractul de căsătorie al colonelului Solignac cu contesa de Farges trebuia să fie semnat la reşedinţa familiei de Farges, strada Mont-Blanc, în chiar seara zilei fixate pentru căsătorie, la primărie, a lui Sylvain Chambaraud cu domnişoara de la Rigaudie.

Încă din zori era o forfoteală grozavă la casa de Farges. Valeţii alergau care încotro cu treburi. Pentru seară era aşteptat să vină şi împăratul, care se spunea că, după ce va fi semnat contractul de căsătorie, ce urma să-i fie prezentat la Tuileries, voia să onoreze cu prezenţa sa serbarea pe care domnul de Navailles o va da cu prilejul căsătoriei nepoatei sale.

— Şi Solignac ăsta e feciorul unui conventional ! spusese Napoleon. După toate legile naturii, vorba lui Beaumarchais, eşti întotdeauna fiul cuiva şi, în cazul de faţă, nici nu-mi pare rău. Solignac personifică stingerea vechilor uri — şi luînd-o de soţie pe drăguţa contesă, el creează o legătură între foburgul ce continuă să fie morocănos şi curtea mea. Şi ramolitul ăsta de Navailles ! Poate că îl mai fac senator !

Solignac era foarte fericit. Îşi vedea visul împlinit. Era şi timpul pentru frumosul colonel ! Feluritele emoţii încercate îl copleşiseră. Glontele rămas în inimă îl supăra mereu şi fiecare teamă, fiecare bucurie se traducea pentru Solignac printr-o durere, ca de junghi sau ca de cleşte, dar, oricum, cumplită.

Aflînd de apropiata căsătorie a lui Solignac, Dupuytren clătinase a îndoială din cap :

— Drace, băgaţi de seamă, spusese el, n-aţi terminat încă cu blestemata aceea de rană şi provocaţi destinul. Dar,

după toate astea, poate că aveţi dreptate şi că bucuria poate fi un leac bun !

Dacă Solignac era fericit, Agostino Ciampi, în schimb, era cuprins de o turbare mocnită. Thérèse era nebună, iar Louise avea să fie soţia altuia. Toate îi scăpau deodată, dar, tot mai mult, îl durea pierderea averii la care jinduise ! În ciuda străduinţilor şi a urzelilor sale, în ciuda crimelor comise, succesivele maşinaţii ale italianului duseseră... la ce ? La o înfrîngere ridicolă, iar locul rîvnit, lîngă femeia blondă şi, mai ales, bogată, fusese ocupat de rivalul pe care nu reuşise să-l ucidă !

Agostino se irita, şi el, atît de suspicios, de prudent, ajunsese s-o ia razna, să încerce vreo invenţie cumplită, pentru a răsturna şansele în această partidă, pe care avea impresia că o joacă cu destinul.

— Nici măcar de aurul pe care acest om mi l-a smuls nu-mi pare rău, îşi zicea el, dar ideea că am fost batjocorit, păcălit şi învins, mă înnebuneşte !

Îi părea acum că, să se răzbune pe Solignac, i-ar face chiar şi mai multă plăcere decît imposibila căsătorie cu blonda Louise şi averea ei.

Să se răzbune ? Dar cum ? Şi la ce ? Jocurile au fost jucate ! Ziua căsătoriei fusese fixată. Ei, şi ! Dacă tocmai ziua aceea ar fi cea în care şi-ar lovi rivalul ? Dacă Henri de Solignac, după ce scăpase cu viaţă în ciuda focului de armă şi al otrăvii, ar trebui să întîlnească acum o nouă primejdie, o mînă ţinînd un pumnal sau, poate, o capcană dibaci pusă la cale ? De ce nu ?

— Un singur motiv m-ar împiedica să acţionez, se gîndea Ciampi, teama de a fi prins. Dacă aş putea combina în mod matematic această tentativă supremă, în aşa fel încît fuga să-mi fie asigurată, salvarea neîndoioasă, aş ezita oare măcar o clipă ? Nu, *per Dio !*

Căută deci.

Agostino dispunea în acel moment de o destul de importantă sumă de bani, a cărei origine nu i-ar fi convenit

nicidecum s-o declare. Iuda primise prețul sîngelui. Poate că filadelfii muriseră ca să-i asigure marchizului de Olona banii necesari fugii. Iar marchizul voia acum să folosească banii trădării pentru a se răzbuna.

În chiar ziua fixată pentru semnarea contractului de căsătorie, Agostino Ciampi era gata de plecare. Cuferele erau făcute, pașaportul în regulă. Fusese văzut intrînd, foarte palid, în casa Andreiei.

— Am venit să-mi iau rămas bun de la tine, îi spusese el surorii sale, care era și mai palidă decît el.

— Bine. Adio ! răspunse ea neclintită.

— Vei rămîne la Paris, *sorella* ? întrebă el.

Andreia îi aruncă o privire stranie și îi răspunse pe un ton ciudat, ironic, dezolat și, parcă, totuși, bucuros :

— Da, e probabil că voi rămîne la Paris — pentru totdeauna.

— Misiunea ta nu s-a încheiat încă ?

— Ce misiune ? întrebă ea.

— Regina Carolina...

— Ah, strigă Andreia, ce-mi pasă de regina Carolina și ce-mi pasă de Neapole ! Dimpotrivă, blestem și orașul și regina care au făcut din mine o spioană ! Nu vreau să-i mai văd niciodată ! În fond, adăugă ea, asta chiar de mine depinde !

Agostino mai stărui, dar nu mai putu scoate de la ea nici o vorbă în plus care să-l lămurească cît de cît. Se sculă, să plece :

— La revedere !

— Adio ! răspunse brusc Andreia, rupînd tăcerea.

— O să mă lași să plec fără o urare de bine ?

Ea izbucni în rîs — rîsul ei suna tragic.

— O urare de bine, ție ? O urare ?... Dacă ții neapărat, ascult-o : să te ajungă pînă la urmă remușcările tale și să te căiești, dacă poți, Agostino, las, otrăvitor și ucigaș !

Deveni livid și făcu un pas spre ea.

— Socotind bine, sînt ingrată ! continuă ea. Mi-ai dat otrava din acest inel. Ție îți datorez că sînt stăpîna destinului meu. Mulțumesc, Agostino !

Și se uită la el cu o privire cumplită.

— Mulțumesc, și du-te !

Ieși, ca izgonit de un mare gest poruncitor al nenorocitei, care rămase singură, pe gînduri, cu mîinile încrucișate pe genunchi și privirea pironită în gol.

Toată scurta ei viață i se perinda prin fața ochilor, plină de fantome și un nume, mereu același, sinistru și amenințător, îi răsuna în urechi : Ottavio ! Ottavio !

— Și el, spuse ea deodată cu glas tare, și el a murit din dragoste !

Prinse a rîde dureros :

— Iar eu l-am tratat ca pe un laș !

Apoi, schimbînd tonul și cu un oftat prelung, continuă :

— Ei, da ! A fost un laș ! Un bărbat poate suferi ! Femeii îi este dat să se lase strivită în viață !... Noi femeile purtăm blestemul vieții !

Fără să vrea, ochii i se fixară pe coșurile cu flori ce-i umpleau locuința. Trandafiri japonezi, hortensii înconjurau cu farmec una din acele flori de magnolie, recent aclimatizată în Franța.

Floarea de magnolie, superbă, ca zăpada de albă, deschisă în mijlocul frunzelor sale strălucitoare, de parcă ar fi fost lăcuite, de un verde întunecat, răspîndise în zilele trecute în salonul Andreiei un miros pătrunzător, îmbătător ca un alcool enervant și greu. Azi, floarea, a cărei culoare albă, veștejindu-se, devenise gălbuie, își pierdea treptat petalele, și din toată gingășia și frumusețea de ieri, din acel parfum și din acea încîntătoare armonie de culori nu mai rămînea decît frunzișul verde, ce părea acum lugubru, și un vag miros de descompunere.

— Așa a fost și această dragoste, gîndi, cu glas tare, Andreia.

Rupse ce rămăsese din floarea de magnolie și o aruncă pe jos, apoi sună.

— Să meargă cineva să-mi cumpere trandafiri ! spuse ea zimbind straniu.

Trandafiri ! Își amintea de minunatul buchet pe care-l aruncase frumosului Solignac, în ziua revistei, în plină amiază și în văzul întregii lumi. Ce departe era acum acea zi de neuitat !

Acum nu mai privea coșurile de flori, ci se uita la inelul de la degetul ei, sub piatra căruia pîndea o picătură de moarte.

În tot lungul acestei zile de iarnă, nenorocita rămase aproape nemișcată, ca o stană de piatră, dar auzea, sau credea că aude, prin geamurile închise, zgomotele și agitația de pregătire a serbării la domnul de Navailles, în casa vecină.

Chambaraud și domnișoara de la Rigaudie se căsătoriseră încă de dimineață. Fata bătrînă se îmbrăcase mai mult decît elegant și voise ca tot personalul ei să fie în ținută de gală.

— Aici nu-i nimic de ascuns ! Cred, dimpotrivă, că evenimentul merită să fie privit !

Domnul Fournier, majordomul, pudrat, cochet, în pantaloni scurți și ciorapi de bumbac, ca toți servitorii domnișoarei, era într-un contrast ciudat cu Plantade, îmbrăcat în sobra lui haină de oraș, cum se purta în Limousin, regiunea sa de baștină. Julie, bucătăreasa lui Chambaraud, grozav de împopoțonată, își da multă importanță, căci „cunoștea acum secretul domnului".

— Spuneți „cetățeanul", întrerupse Plantade, fără să se sinchisească că i-ar putea displace domnului Fournier, care, dealtfel, foarte politicos, se prefăcea că nu auzea ce nu-i convenea.

Chambaraud, proaspăt bărbierit, purta o haină albastră cu nasturi de aur, pantaloni scurți de culoarea untului, o jiletcă albă cu franjuri la revere, ciorapi albi de mătase. Părea că împlinise cu vreo cincisprezece ani.

— Uitați-vă la el ! începu Julie, făcînd cu ochiul. Cred că domnișoara de la Rigaudie îl mai găsește încă bărbat bine ! Pe ea soarele a tăbăcit-o ca pe o țărancă, dar domnul, tot citind, s-a păstrat bine, nimic de zis. Adevărat că și cu îi gătesc o mîncare...

Și își sărută zgomotos vîrfurile degetelor. Nici cînd își lăuda stăpînul, Julie nu-și uita propriile merite.

Cînd Sylvain Chambaraud se urcă în aceeași trăsură cu domnișoara de la Rigaudie, ca să meargă la primărie, priviri cu înțeles fură schimbate între cei de față, invitați și personal al ambelor case.

— Vor avea timp în trăsură să facă schimb de amintiri, înainte de a pronunța legiuitul „da" la Oficiul stării civile, zise, zîmbind către Plantade, o cameristă a domnișoarei de la Rigaudie.

Plantade răspunse brutal :

— Or să facă ce le place.

Dacă ei ar fi auzit convorbirea dintre proaspeții soți, ar fi avut de ce fi mirați. Poate că emoția lor era prea mare, poate evitau să vorbească de trecut ; fapt este că începuseră să vorbească de munciile cîmpului în noiembrie, de darea boilor la îngrășat, de pregătirea puilor și găinușelor pentru vînzare în vederea Crăciunului, de arăturile de toamnă tîrzie, de recoltarea castanelor. Închipuiți-vă, de ce lucruri și-au găsit ei să vorbească !

Vorbeau de toate aceste activități curente, fără să le prea stea gîndul la ele, pentru a nu-și pierde cumpătul, pentru a stăpîni — bieți oameni despărțiți de viață — o emoție care ar fi fost înduioșătoare cu treizeci de ani în urmă, iar acum li se părea că ar putea fi caraghioasă. Și el amintea cuvîntul lui Fénelon, că agricultura este temelia vieții omenești, iar ea da din cap parcă a aprobare, dar

gîndurile lor, ale amîndurora, erau în altă parte, foarte departe, în locurile lor de baştină, acolo, la Soligna, înainte de toate dramele şi decepţiile de care existenţa lor fusese plină.

În cele din urmă, se termină şi ceremonia legală. Plecînd de la primărie, trăsura ducea o „tînără" pereche, ea devenită doamna Chambaraud, el avînd dreptul să spună „nevasta mea", cînd vorbea de cea al cărei chip îi umpluse viaţa.

Acum, foarte stînjeniţi, nu mai vorbeau defel.

— Iată-mă ajunsă acasă, zise ea în cele din urmă, deşi trăsura mai avea de străbătut o distanţă de vreo sută de paşi, pînă la casa de la Rigaudie. Pe diseară, deci, la doamna de Farges !

— Pe diseară, încuviinţă Chambaraud.

Ea îi dădu mîna, el o strînse şi rămaseră aşa, faţă în faţă, mai mult decît ar fi vrut fiecare. Erau emoţionaţi.

„Nu e om rău regicidul ăsta !" gîndea fosta domnişoară de la Rigaudie la despărţire.

Iar el zicea în sinea lui :

„Viaţa-i prost alcătuită. Ce este astăzi datorie legală, altădată ar fi fost pur şi simplu lucrul acela urmărit de atîţia, pe care numai puţini aleşi îl dobîndesc : fericirea."

În faţa casei de la Rigaudie, mulţimea era numeroasă, curioasă, dar binevoitoare. La Paris, ca şi în Limousin-ul natal, domnişoara de la Rigaudie se bucura de simpatia oamenilor. A fost aclamată cînd a coborît din trăsură. Careva găsi chiar de cuviinţă să strige : „Trăiască cetăţeana Chambaraud !"

„O fi crezînd că-mi face plăcere, caraghiosul cela !" gîndi ea. „Cetăţeanca ! Deh, la urma urmei te înveţi cu toate ! Şi, apoi, nici măcar nu este o insultă, e un fapt, dacă, pe toţi dracii ! sînt soţia unui cetăţean, a cetăţeanului Chambaraud."

Sylvain Chambaraud se întorsese la el acasă. Locuința, de regulă, tăcută și posacă, era zgomotoasă și de nerecunoscut. Thérèse, neliniștită, cu ochii ei mari negri holbați, parcă cercetă oamenii și fețele lor. Asculta fiecare cuvînt, urmărea fiecare mișcare, mergea de la Julie la Plantade și de la Plantade la unchiul ei, tăcută, rătăcită, dar printr-o ciudățenie a alienării ei mintale, își da seama de cîte ceva și umbla de colo-colo, brusc surescitată ca un copil de căsătoria colonelului Solignac și de faptul că seara va avea loc o serbare la casa de Farges.

— O serbare, repeta ea, o serbare !

Și repeta cuvîntul zîmbind — iar zîmbetul ei ciudat, de bolnavă, dădea feței sale o expresie și mai dureroasă încă.

— O serbare !

Privea în jur rătăcită, căutînd din ochi podoabe, panglici, bijuterii și, cu mișcări grijulii, parcă respectuoase, mîngîia centura din mătase albă, pătată de sînge, ce fusese găsită pe cadavrul lui Rivière și repeta mereu, ca pentru sine, cu zîmbetul ei trist :

— Asta este adevărata mea podoabă ! Este ultimul dar al scumpului meu Claude... Nu mă voi despărți niciodată de centura asta... Mă vor înmormînta cu ea... Ce vreți, sînt și eu cochetă !

Și săruta pierdută, bucata de mătase albă, pătată cu sînge.

La casa de Farges, emoțiile zilei răsunau într-un fel deosebit. Domnul Lanjallais strîmba din nas, dar, în fond, pe domnul de Navailles nu-l supăra prea tare toată pățărania. Poate că în sinea lui, și fără să-și mărturisească măcar, era de părere că prea mult așteptase degeaba întoarcerea prinților legitimi și știrea ce tocmai i se comunicase îl măgulea și-l satisfăcea.

Într-adevăr, aflase că Napoleon ar fi întrebat în momentul în care i-a fost prezentat contractul de căsătorie spre semnare :

— Ce titluri are domnul de Solignac ?

— Dar... Sire... domnul de Solignac este colonel !

— Nu vă vorbesc de grad, de titluri vă vorbesc, sau, mai curînd de titlu... Colonelul Henri Chambaraud este şi baron de Solignac !

Şi înainte de a semna contractul, împăratul scrisese, cu mîna sa, acest titlu pe act.

— Baron ! Baron al Imperiului ! zicea domnul de Navailles. Oricum, tot baron este şi dacă am făcut concesii, nu-mi displace că le-am făcut în favoarea unui baron, măcar că ar fi fiind feciorul unui convenţional !

Auzindu-l pe marchiz, domnul Lanjallais oftă, amărît.

— De fapt, continua domnul de Navailles, vîntul de nebunie mă cam îmbată şi pe mine ! Dar şi această de la Rigaudie, care se căsătoreşte cu un om de rînd !... Şi totuşi, mîndră femeie !... Ce-aş mai fi iubit eu aşa o femeie... acum treizeci de ani !

— Aţi fi trebuit să vă căsătoriţi cu ea, domnule marchiz, şi aţi fi scutit-o de un asemenea deznodămînt, spuse domnul Lanjallais, dezolat.

— N-ai ce-i face ! Ce trebuie să se întîmple se şi întîmplă ! Încep să fiu de părerea lui Jacques fatalistul... ştii, acel personaj al lui Voltaire...

— Al lui Diderot, domnule marchiz.

— Totuna ! Chiar că-mi pasă ! Doar nu era nici unul nobil ! Oricum asta este, nu mai avem ce-i face ! Şi, jupîne Lanjallais, unde veni vorba, nu uita să pui pe masă toată vesela noastră cu blazoane... Vreau ca toţi baronii ăştia de săptămîna trecută şi de azi dimineaţă să afle ce-i aceea un baron de viţă veche !

— Vai, domnule marchiz, bine faceţi că le arătaţi vechimea neamului dumneavoastră, căci aşa cum merg lucrurile, curînd n-o să ne mai rămînă nimic altceva, celor ca noi, decît amintirea trecutului !

— Iar așa veselă, cu blazoane, cel puțin, n-o să poată pune pe masă toți parvenitii ăștia, încheie marchizul de Navailles discuția, nu prea îmbucurătoare pentru el.

Singură în locuința ei, hărțuită de gînduri amare ce-i dădeau febră, Andreia rămăsese ore în șir nemișcată, mută, ținînd în mînă buchetul de trandafiri ce-i fusese adus și privindu-l cu ochii fiești și pierduți, de parcă toată viața l-ar fi stat în aceste flori.

— Vreau să mor respirînd acești trandafiri, gîndea ea. Este parfumul pe care, dintre toate, îl iubesc cel mai mult !

Nările ei, dilatate, aspirau mirosul îmbătător și ea își amintea de trandafirii din Poestum, ce îi adusese, cîndva, Ottavio pentru ea și pe care timpul îi prefăcuse, ca pe toate, în praf și pulbere.

— Acești trandafiri vor muri curînd, gîndea ea privind florile, și totuși voi muri înaintea lor !

Repeta : *voi muri înaintea lor !* Și îi părea că, în aceste puține cuvinte, află un fel de liniște, o dulce voluptate.

Brusc se sculă : puse buchetul într-o vază venețiană de cristal, plină pe jumătate cu apă, și îl mai privi o clipă.

— Ei da, asta e viața și asta e dragostea, strigă ea brusc, dar toate nu fac cît profunda bucurie a morții.

Duse, cu un gest febril, la buzele ei livide, inelul cu piatră, în care Agostino depozitase otrava și, apăsînd pe un resort, lăsă să-i curgă picăturile de lichid pe vîrful limbii și le sorbi cu un fel de beție, ca și cum aceste picături ar fi fost dătătoare de viață și nu de moarte.

După aceasta se simți mai calmă, înseninată, aproape fericită.

— Iată ! zise ea răspicat, cu o extraordinară expresie de bucurie în glas. Jocurile sînt făcute, eu sînt liberă !

Se așeză într-un fotoliu adînc, rezemîndu-și capul de spătar, splendidul ei păr negru desfăcut arăta ca o pernă

de mătase, și închise ochii, ca cineva care așteaptă să-l prindă somnul.

„Numai să fie fără vise somnul ăsta", mai gîndi ea, neliniștită.

Apoi cunoscu o adevărată voluptate să închidă ochii, să se simtă, oarecum, scufundîndu-se într-o lume de pace și calm, să-și spună că, din acest somn, nimic nu o va mai putea trezi.

Deodată, un gînd nebunesc, iritant, unul din acele gînduri care pun brusc stăpînire pe ființa pe care au învăluit-o, o cuprinse, zdruncinînd-o, trezind-o, ridicînd-o în picioare, palidă, febrilă, zăpăcită. Va muri și nu-l va mai revedea pe Solignac ! Cum așa ? Niciodată ? Nicicînd și niciodată. Poate acolo, sus. Dar ce este acolo, sus ? Dar ea voia să-l vadă acum, să apară înaintea lui, nu ca o femeie, ci ca o stafie și să-i spună :

„Henri, Henri, adu-ți aminte de Andreia, așa cum și Andreia și-a adus aminte de Ottavio !"

Dar cum să facă ? Cum să răzbată prin mulțimea aceea, în plină recepție de familie, acolo, la Louise ? Și, la urma urmei, de ce nu ?

— Ce am de pierdut, ce reputație mai am de apărat, dacă tot mor ? A, da : convenințele !

Rînji :

— Convenințele ! Lumea ! Cînd moartea îți stă dinainte, le poți judeca pe toate astea la justa lor valoare ! Mă voi duce ! Vreau să-i revăd, pe ea și pe el ! Vreau să-l văd ! Cine știe ?... Dacă eu sînt vinovată... ei, bine, asta să fie pedeapsa mea !

Luă din vaza venețiană buchetul de trandafiri, își îngropă fața în el și-l mirosi cu lăcomie, îndelung, de parcă, înainte de a muri, ar fi vrut să mai adulmece o dată parfumul vieții.

XIII

MARTIAL CASTORET

Casa de Farges era luminată *a giorno*. Toți demnitarii Imperiului ținuseră să fie de față — semnarea acestui contract de căsătorie luase proporțiile unui adevărat eveniment — și umpluseră saloanele. Popularitatea colonelului — comandant al regimentului Berkeny — favoarea de care se bucura Louise de Farges la curte, noblețea veche a domnului de Navailles, strania căsătorie dintre fostul convențional Chambaraud și domnișoara de la Rigaudie, toate acestea dădeau serbării un interes și o strălucire fără seamăn. Printre cei care se înghesuiau prin saloanele splendid luminate și răsunînd de muzică, puteau fi recunoscuți mareșali, doamne de onoare, ducele de Otranto, doamna de Berruis, Cambacérès, contesa Regnault de Saint-Jean d'Angely, precum și mulți, mulți alții... Henri de Solignac era atît de fericit, încît, spunea el, se temea că această fericire ar fi prea deplină, ca să fie durabilă.

— Îți amintești, Louise, îi spunea el tinerei contese, a cărei frumusețe părea înzecită de plăcere și de emoție, de Polierate, acel personaj antic care, pentru a împăca gelozia zeilor, și-a aruncat inelul în mare ? Am impresia că mă simt ca el, năpădit de atîta bucurie, încît tremur de spaimă că totul se va topi dintr-o dată în neant, atît ar putea fi destinul de gelos pe fericirea noastră !

Dar un zîmbet al Louisei, o privire lungă, iubitoare, o ușoară strîngere de mînă și toate temerile dispăreau.

Doctorul Dupuytren, însă, își impusese să-l supravegheze îndeaproape și să urmărească pe chipul prietenului său, tot ce se petrecea cu el.

„După ce va fi terminat cu bine această criză de fericire, își zicea chirurgul, inima va avea timp să se odihnească... Dar, pînă atunci, orice fleac ar putea constitui o primejdie. Și, la urma urmei, primejdioasă fericire, căsătoria..." mai adăugă el, în gînd.

Doctorul s-ar fi liniștit, cu siguranță, dacă luîndu-și, măcar pentru o clipă, ochii de la Solignac, ar fi privit-o atent pe Louise. Adorabila femeie părea — și era — îngerul păzitor al frumosului colonel. Punea atîta dragoste în fiecare gest, în fiecare cuvînt, încît simțeai, privind-o, că întreaga ei existență de soție va fi închinată soțului ei! Abnegația și cea mai vie adorație se îmbinau în ea.

Nefericitul Florival de Saint-Clair era galben-verde de gelozie.

— Ai grijă, domnule dragă, îi zise Dupuytren, să nu cumva să faci un icter!

— Icter? se sperie poetul. Ce-i asta, icter?

— În popor i se mai spune și gălbinare, răspunse doctorul.

La gîndul că gălbinarea — sau icterul — l-ar face, pe deasupra, și ridicol, Florival schimbă fețe-fețe.

Saint-Clair nu era singurul care-l invidia pe Solignac. Infinit mai primejdios, Agostino Ciampi își luase toate măsurile pentru a-l putea lovi pe colonel în plină fericire.

Italianul cunoștea foarte bine interiorul casei de Farges. Capacitatea lui de a prinde totul dintr-o singură ochire îl ajutase să nu piardă mult timp pentru a cunoaște topografia încăperilor. Recepția avea loc în saloanele de la parter, care dădeau spre grădină. Ca și casa Andreiei, doar cîteva trepte coborau de la saloane spre grădină. Se putea trece cu ușurință prin largile uși-ferestre, cu un pas puteai ieși, dinăuntru, în grădină sau intra, din grădină, în saloane.

Agostino își propusese deci să pătrundă, să-l atragă pe Solignac în vreo încăpere mai izolată, să-l lovească, să treacă repede zidul grădinii spre grădina surorii sale, de

unde i-ar fi fost ușor să iasă nevăzut și să ajungă la locuința lui. De acolo, cu valiza făcută, cu pașaportul în bună regulă, nu-i mai rămînea decît să părăsească Parisul. Va fi, fără îndoială, departe, în momentul în care Fouché îi va fi prins măcar urma.

Firește că numai un biet smintit putea să-și făurească asemenea plan. Însă pasiunea sau, mai degrabă, turbarea stăpînită îndelung, furia stîrnită de umilința înfrîngerii îl orbeau pe Ciampi și-l împingeau spre acțiuni tot mai nesăbuite. Dealtfel, puțin îi păsa acum de riscurile pe care și le asuma : numai să reușească să-și lovească adversarul ! Accepta să-și pună viața în joc, doar s-o poată frînge pe a lui Solignac, pe a frumosului colonel ! Marchizul se temea numai că Solignac, simțind capcana pregătită, va refuza să cadă în ea, prostește, răspunzînd chemării lui. Se liniști la gîndul că acest Henri de Solignac, curajos, temerar, nu refuzase niciodată vreun duel ori vreo întîlnire galantă.

Fosta domnișoară de la Rigaudie era și ea foarte fericită. În salonașul verde avusese o lungă convorbire cu Henri ; în cursul ei își putuseră exprima, nestingheriți, sentimentele — noi numai pentru el — pe care le nutreau unul față de celălalt. Se neliniști puțin cînd îl văzu pe fiul ei — în sfîrșit, *fiul* ei ! — depunînd pe o măsuță perechea de pistoale pe care o purta cu el tot timpul, din noaptea în care fusese atacat mișelește de Agostino.

— Ce-i cu astea ? întrebă ea. De ce umbli cu pistoale la tine ? Ce se petrece ?

— Nimic. Măsură de precauție, atît. Azi îmi sînt cu totul de prisos, de aceea le și las aici.

Fosta domnișoară, văzîndu-i zîmbetul, se liniști cu totul.

Napoleon tocmai părăsise casa de Farges, unde apariția lui stîrnise emoție.

Strînsese mîna colonelului, felicitîndu-l, sărutase mănușa albă a Louisei și, prin zîmbetul pe care-l arborase, ținuse să arate tuturor cît de satisfăcut era de această căsătorie.

Ba, împăratul se oprise chiar o clipă în fața bătrînului marchiz de Navailles și spusese :

— Tot supărat pe noi, marchize, tot supărat ? Ce ai de gînd ?

Întrebarea fusese pusă atît de scurt și de răspicat, încît domnul de Navailles nici nu apucă să răspundă, că împăratul și plecase.

În urma lui, bătrînul marchiz, uluit, îngînase :

— Al dracului om — omul dracului ! Are el ceva...

— Se știe bine ce are, comentase ironic ducele de Otranto. Are succes, asta are !

Lui Fouché îi răspunsese Chambaraud, cu glas tare, să fie auzit de toți cei din jur :

— Succesul este trecător. Stăpînul dumneavoastră ar trebui să ia seama !

Mult timp după plecarea împăratului, oaspeții rămaseră sub impresia vizitei acestuia. Domnișoara de la Rigaudie își zicea că, hotărît lucru, fiul ei era cineva, dacă stăpînul lumii venise la nunta lui...

În acest timp, un lacheu, proaspăt angajat și care nu știa obiceiurile casei, îi șopti colonelului că cineva, un bărbat modest îmbrăcat, vrea să-i spună ceva, ceva secret, lui, mirelui...

— Mie ? se miră Solignac

— Da, domnule colonel. Se pare că e vorba de ceva foarte urgent.

— Nu mai spune ! Urgent !

— Cel puțin așa zicea domnul acela

Louise se afla alături, într-un cerc de doamne de la curte, care îi admirau toaleta. Solignac privi spre ea, îi zîmbi, apoi îl întrebă pe lacheu :

— Şi unde mă aşteaptă domnul acela ?
— În salonaşul verde, domnule colonel.
— Bine. Mă duc.

Colonelul străbătu grăbit cîteva încăperi pline de invitaţi care, cu toţii, văzîndu-l pe arătosul ofiţer, în uniforma sa de mare gală, numai fireturi, se dădeau la o parte, făcîndu-i loc să treacă. Pe măsură ce se apropia de salonaşul verde, mulţimea, întotdeauna atrasă spre centru de propriul ei zgomot, se rărea, iar în salonaşul cu pricina nu se auzea nici un glas.

Uşor nedumerit de această vizită a unui necunoscut, colonelul intră, brusc.

Privirea îi întîlni, mai întîi, pistoalele pe care, printr-o ciudată întîmplare, el le lăsase chiar acolo, pe o măsuţă. Instinctiv, făcu cîţiva paşi spre ele.

— Ce mi-o fi spus lacheul ? se întrebă el. Nu văd pe nimeni în salon.

Dar abia ajunsese în mijlocul încăperii pe care o cerceta, în căutarea misteriosului vizitator, cînd auzi, îndărătul lui, parchetul scîrţîind sub paşi — alţi paşi decît ai lui.

Solignac se răsuci dintr-o mişcare : îl văzu pe Agostino Ciampi, livid, cu ochii rătăciţi. Desigur, la intrarea colonelului, se lipise de perete, să nu fie văzut. Acum, după ce închisese uşa, se apropie, crispat, de colonel.

Solignac, care mai avea cîţiva paşi buni pînă la pistoalele sale (pe care italianul, în graba şi în grija lui de a se ascunde, nu le zărise), se simţi pierdut.

Văzuse că Agostino avea în mînă un pumnal. Pentru o clipă îl fulgeră gîndul că ar putea să se năpustească asupra atacatorului şi să-i smulgă arma din mînă. Dar rana, rana... În timpul luptei, s-ar fi putut să se înăbuşe, puterile să-l părăsească şi atunci Ciampi l-ar fi înjunghiat cu uşurinţă. Cel mai bun lucru era să încerce să pună mîna pe pistoale, care erau acolo, aici, aproape, pe masă. Toate aceste gînduri i se învălmăşeau prin minte.

Dar, înainte ca Solignac să ajungă la măsuța cu pistoale, Agostino se repezi la el și, fără un cuvînt, îl apucă de încheietura mîinii. Sigur că de această dată nu mai avea cum să-i scape, înălță mîna cu pumnalul și îl izbi cu turbare, în piept, de mai multe ori, pe frumosul Solignac.

Prima lovitură fusese dată cu o forță cumplită.

Și, totuși, Solignac, printr-o mișcare viguroasă, își desprinsese mîna din strînsoare și scăpă, dar, clătinindu-se, căzu înainte, cu obrazul aproape atingînd tăblia de marmură a măsuței.

Pumnalul rămăsese înfipt în rană.

Întreaga scenă decursese fără nici o vorbă, pe tăcute, ca o execuție

Agostino se aruncă dintr-un salt spre fereastră, dar, ajuns acolo, se dădu înapoi, speriat : o umbră se deslușea, prin geam, mai întunecată decît întunericul nopții de afară și o mînă vînjoasă începu să zgîlțîie fereastra, făcînd să zăngăne geamurile

Văzînd că pe acolo retragerea îi era tăiată, Agostino alergă, numaidecît, spre ușa aflată în partea opusă celei prin care intrase mai adineauri Solignac. Și pe acolo se putea fugi. Dar cînd ajunse în prag, sticla geamurilor zbură în țăndări, zornăind ; o mînă însîngerată încerca să ridice cremona.

— Sînt aici, colonele, sosesc ! se auzi glasul puternic al lui Martial Castoret.

Solignac îl zări. Îl vedea și pe Agostino pe cale să dispară, să fugă. Izbutise să apuce cu o mînă nesigură unul din pistoale. Dar ridicarea cocoșului îi cerea un efort peste puterile lui. Nu mai putea arma pistolul, simțea că moare.

— De astă-dată, își spuse, s-a zis cu mine !

Și totuși, voia să se răzbune, să tragă în asasin, în laș, în fugar... Zadarnic !

Agostino apucase să deschidă ușa salvatoare, iar Solignac încă nu fusese în stare să armeze pistolul.

Dar, deodată, colonelul văzu, ca într-un coşmar, un lucru de necrezut, de nesperat : Agostino, verde la faţă, uluit peste măsură, se da înapoi ; Agostino nu dispărea, nu fugea, scăpînd încă o dată de pedeapsă ; Agostino se retrăgea, şovăind, clătinîndu-se în faţa unei arătări cumplite : din faţa unei femei de o frumuseţe înspăimîntătoare, o femeie în alb, mai albă decît rochia şi care purta, la cordon, ca o pată de sînge, un buchet de trandafiri purpurii.

— Andreia ! murmură Solignac.

Mîna albă a femeii apucase umărul lui Agostino şi cu o forţă surprinzătoare, îl împingea, necruţătoare, înapoi. Marchizului îi clănţăneau dinţii.

— Ucigaşule ! se auzi glasul Andreiei, un glas de nerecunoscut, răguşit, nemilos. Ticălosule ! Laşule !

Agostino încercă să se desprindă din strînsoare, dar unghiile femeii se înfipseră în carnea lui.

Atunci, fratele o apucă pe soră de gît, s-o dea la o parte, ori s-o gîtuie, ca să poată fugi.

Dar, în acea clipă, Solignac printr-un efort cumplit, izbuti să se ridice în picioare, cu pistolul armat. Trase.

Atins drept în cap, cu craniul sfărîmat, italianul aruncă braţele în aer, apoi căzu, lat, pe spate.

Murise pe loc, ca fulgerat.

Solignac era sleit, tîmplele îi erau scăldate în sudorile morţii. Mai mult simţi decît văzu cum Martial Castoret, care, în sfîrşit, reuşise să treacă prin fereastră, se repezi la el, cu părul vîlvoi :

— Henri ! Henri ! strigă Martial desperat. Să nu mori !

Acest brav soldat avea atîta încredere în prietenul său din copilărie, încît era sigur că era destul ca Henri să vrea doar ceva, ca să se îndeplinească. În cazul de faţă, să trăiască.

Dar ochii colonelului se tulburaseră. Îşi pierduse cunoştinţa. Poate că încă nu murise, dar nu mai dădea semne de viaţă.

— Ah ! ce nenorocire ! strigă Castoret. Să se prăpădească, așa... Oare chiar l-a ucis ?

Apucă mînerul pumnalului rămas înfipt în pieptul colonelului, dar, cuprins de o neliniște cumplită, evită să i-l smulgă din rană. I se părea că, odată cu fierul, va smulge și viața care mai pîlpîia în pieptul prietenului său.

Degetele care apucaseră mînerul tremurau, iar tremurul mai lărgi rana.

— Dar dacă-l omor, în loc să-l salvez ? se întrebă Castoret, simțind că-i îngheață sîngele în vine. Ba nu ! se hotărî el. Moare, dacă șovăi !

Acest gînd îi dădu husarului curaj și tărie. Cu o mișcare decisă și rapidă, smulse pumnalul din rană : un șuvoi de sînge și puroi țîșni cu putere.

Andreia asistase la această scenă, în picioare, cu ochii uscați, cu buzele vinete, cu trăsăturile obrazului împietrite ; se străduia să rămînă calmă, neînfricată, nemișcată ca o statuie. Dar vederea îi era încețoșată. Ca prin ceață îl vedea pe Castoret în genunchi, desfăcînd dolmanul lui Solignac, descheind cămașa, căutînd rana.

Detunătura pistolului răsunase în toată casa. După un prim moment de surprindere și dezorientare, lumea se năpusti spre locul unde răsunase focul de armă. Louise ajunse prima, alergînd, urmată de fosta domnișoară de la Rigaudie, căreia i se înmuiaseră picioarele de spaimă și care striga, înnebunită.

— Ucigașul ! Printre noi sînt ucigași !

Louise, la vederea acelui tablou cumplit, se oprise și făcuse un pas înapoi. Solignac se afla întins pe jos, nemișcat ; Agostino, mai încolo, mort ; femeia aceea, în picioare, lividă ca un spectru, sînge împroșcat în toate părțile, pe parchet și pe pereți — salonașul verde era de nerecunoscut și parcă se făcea simțită și sinistra duhoare a morții.

Spre deosebire de Louise, care parcă încremenise, fosta domnişoară de la Rigaudie se repezi spre fiul ei, îngenunche alături şi, cu infinită grijă şi gingăşie, luă capul lui Henri pe genunchi şi îl întrebă pe Castoret :

— E mort ?

Ochii albaştri ai bietei femei, măriţi de groază, erau şi mai grăitori decît îi fusese întrebarea.

Martial nu răspunse. Privea la sîngele care se scurgea din rana căscată.

— Un doctor ! Să fie adus un doctor ! strigă, în sfîrşit, Louise, trezită la realitate. Doctorul Dupuytren se află aici, să fie adus numaidecît.

Într-adevăr, doctorul Dupuytren se afla printre oaspeţi. Îşi făcu loc printre curioşii înghesuiţi şi, încă înainte de a şti despre ce este vorba, începu să-şi suflece mînecile. Se duse drept la colonel, se aplecă, se aşeză într-un genunchi şi îl dădu la o parte pe Martial :

— Lăsaţi-mă să-mi văd de treabă !

Castoret ascultă şi se retrase mai la o parte, umilit şi enervat că fusese îndepărtat de lîngă prietenul şi fratele său de lapte şi de arme. Bodogănea ceva şi îşi tot răsucea mustaţa, ca să se stăpînească.

Louise urmărea, cu sufletul la gură, mişcările şi chipul doctorului, dar obrazul acestuia nu trăda, nu spunea nimic ; Andreia, simţind că se va prăbuşi din clipă în clipă, se agăţase de perdelele de mătase, mirosind mecanic trandafirii pe care-i luase de la cordon.

În salonaşul înţesat de oameni în haine de sărbătoare plutea acum liniştea sinistră din odaia unui muribund. Cu toţii aşteptau cuvintele lui Dupuytren, cum se aşteaptă sentinţa unui judecător.

Dar el tăcea. Încruntat, rece, stăpînit, cerceta rana, sîngele şi puroiul care curgeau, parcă bolborosind.

Deodată, se ridică.

— O să trăiască ? întrebă mama cu glas sugrumat. Nu-i aşa ?

— Ce-i de făcut ? întrebă şi Louise, în culmea desnădejdii.

— Nimic. Nu-i nimic de făcut, răspunse Dupuytren pe un ton ciudat, vesel.

Şi arătă o bucăţică de plumb, uşor turtită într-o parte Ţinînd-o între degete, spuse cu emoţie :

— N-am văzut niciodată o rană mai fericită ! Cum spune proverbul : *Şi nenorocul poate fi bun la ceva.* Hemoragia de acum şi eliminarea puroiului au scos din rană glonţele blestemat, bucăţica de plumb care ameninţa viaţa colonelului. Ceea ce nu putuse face bisturiul chirurgului, a reuşit vîrful pumnalului. Azi dimineaţă nu mi-aş fi luat răspunderea să-l asigur pe domnul de Solignac că mai are de trăit o lună sau măcar o zi. Ei bine, în astă-seară pot spune cu certitudine : domnul de Solignac este salvat !

— Salvat ! strigă Louise.

— Salvat ! repetă fosta domnişoară de la Rigaudie, apropiindu-şi obrazul zbîrcit de cel îngheţat al fiului ei şi sărutîndu-l cu teamă.

Într-un colţ al salonului, Sylvain Chambaraud asculta, palid, cu mîna vîrîtă adînc, sub haină, la piept, încercînd să-şi domolească zvîrcolirile dureroase ale inimii Ochii păreau umflaţi de lacrimi stăpînite.

— Iată o operaţie cu adevărat reuşită, spuse Dupuytren, apropiindu-se de Castoret şi punîndu-i mîna pe umăr. Smulgînd lama pumnalului din rană, ţi-a reuşit ceea ce eu n-aş fi îndrăznit nici măcar să încerc. Ce chirurg ! Lărgind rana, ţi-ai salvat colonelul !

— Vai de capul meu ! făcu Martial. Păi, dacă nu reuşeam să-l scap, mai aveaţi un mort, credeţi că eu aş mai fi supra..

Abia acum, auzind cuvintele lui Castoret, cei de faţă îşi aduseră aminte că, în salonaş, se afla un mort. Dupuytren privi trupul marchizului, zăcînd într-o baltă de sînge. Diagnosticul veni, pe loc .

— Acesta nu mai există

Se întoarse apoi către Andreia, care, însă, îl evită și se îndreptă, clătinîndu-se, spre Louise.

Nepoata marchizului de Navailles o privi pe sora marchizului de Oiona cu o mîndrie zdrobitoare și cu o cruzime neobișnuită. Însă, Andreia spuse, cu glas umil și dulce, cu timbrul spart, ca de pe altă lume :

— Doamnă, nu am venit aici să încerc să vi-l iau. Am venit să mor... V-am detestat... Vă cer iertare... Doresc ca el să se bucure de dragostea dumneavoastră... Tot ceea ce n-a fost demn de el, dispare. Adio !

Louise se simți cuprinsă de milă. Privirea ei, atît de dură, se îndulci ; începu să murmure cuvinte de uitare, de iertare, cînd o criză cumplită o cuprinse pe Andreia, zgîlțiind-o din toate mădularele.

— O ! A fost bună otrava ! Doar e pregătită de un Ciampi ! Blestemată familie !

Dupuytren întinse brațul. Andreia muri în picioare, lăsînd să cadă ultimul ei buchet de trandafiri pe covorul pătat de sîngele lui Solignac și al lui Agostino.

„Aceste flori", spusese ea, „vor dura mai mult decît mine".

Pe cînd Solignac era întins pe un pat pregătit în grabă, iar trupul Andreiei, deja înțepenit, depus într-o încăpere vecină, apăru o femeie straniu înveșmîntată, cu părul negru pus pe moațe roșii, ca pentru noapte. Profitase de zăpăceala generală, la poartă îi dăduse la o parte pe cei care voiau s-o oprească, spunîndu-le cu mîndrie : „Sînt din familie !" Acum se apropie încetișor de cadavrul marchizului de Oiona — de care toată lumea se îndepărtase cu oroare — și îl privi, îndelung.

Mort, Agostino era hidos. Chipul lui, altădată frumos, era acum boțit, chircit de o grimasă. Turbarea înfrîngerii își pusese pecetea pe el. Moartea își păstrează seninătatea și poezia pentru martirii cauzelor nobile.

Și Thérèse, privindu-l, clătină din cap :

— El e ! Agostino. Thèvenot l-a ucis. Dar știți pentru ce l-a ucis Thèvenot ? Pentru că Agostino și-a vîndut frații !...

Apoi gîndurile ei rătăciră pînă la Claude :

— Acum poate trăi liniștit și Claude al meu... Cel care i-a terfelit onoarea nu mai este...

Biata nebună avea pe buze un zîmbet de bucurie, dar o bucurie cumplită, bucuria celor care suferă. Sylvain Chambaraud, care se apropiase de ea, pentru a o smulge de lîngă cadavru, observă că Thérèse era încinsă — supremă podoabă, supremă remușcare — cu cordonul de mătase albă, pătat de sînge, cordonul ei, găsit pe pieptul lui Claude străbătut de spada lui *Varus !*

XIV

SFÎRȘITUL DRAMEI

Potrivit înțelegerii, domnișoara de la Rigaudie, devenită doamna Chambaraud, ar fi trebuit să părăsească de îndată Parisul și să nu-l mai vadă niciodată pe cel pe care, în cele din urmă, ea îl ceruse în căsătorie... Însă noua rană a lui Solignac o reținu la Paris o lună întreagă. După care, colonelul fiind vindecat — o confirmase doctorul Dupuytren — ea se întoarse la Solignac, luînd-o cu sine și pe biata Thérèse, nebună liniștită, luîndu-l și pe micul Jack.

Chambaraud rămase la Paris. Acum trăia mulțumit în casa lui din strada Poștei, fiindcă își găsise un rost în viață : să-și iubească fiul și să se gîndească la el.

— Femeile au, totuși, un lucru bun, începuse el să-i spună din ce în ce mai des lui Plantade. Cînd devin mame, se transformă.

— Da, așa se spune, cetățene. Numai că eu nu am de unde știi — vreau să spun, pe pielea mea — și, după cum vedeți, sînt prea bătrîn ca să mai încerc să mă conving.

Adesoori, Sylvain Chambaraud îl invita la masă pe bătrînul Jean Rivière.

Cei doi moșnegi își vorbeau puțin și meditau mult. Bătrînul postăvar arăta frînt, răvășit, de parcă ar fi avut o sută de ani.

— Și iată-mă pe mine, prost bătrîn, supraviețuind tuturor celor pe care i-am iubit. Fiică, soție, fiu — mi s-a luat totul, ca să nu mai vorbesc de nenorocita de dugheană căreia de atitea ori a trebuit să-i schimb firma ! La ce-oi mai fi trăind ? Trebuia să fiu mort de mult !

Îi povestea lui Chambaraud ce drăguț fusese maiorul — el tot așa îi spunea răposatului său fecior — pe cînd era prunc, cum dormea în leagăn, cu pumnii strînși și cu chipul, de pe atunci, îngîndurat, serios.

— Și mi l-au ucis ! L-au ucis pe Claude al meu !

La care Sylvain clătina din cap și-i răspundea :

— Dumneata ai avut măcar șansa să-l vezi crescînd. Eu nici măcar amintiri nu am.

— Adevărat. Dumneavoastră vi s-a luat copilul, dar v-a rămas bărbatul. Eu însă nu mai am nimica !

După desert, Chambaraud avea grijă să-l trimită pe Plantade să-l conducă acasă pe bietul bătrîn, care umbla nesigur, clătinîndu-se, împiedicîndu-se de cea mai neînsemnată ieșitură a pavajului.

Iar fostul postăvar, de fiecare dată cînd ieșea din strada Poștei și vedea înălțindu-se, drept înaintea lui, Pantheonul, îi spunea însoțitorului său :

— Vezi, aici ar fi trebuit să odihnească, printre oamenii mari... Dacă soarta n-ar fi fost nedreaptă... Vezi, Plantade, n-o să știm niciodată cîți din oamenii care au murit au fost cu mult deasupra celor pe care îi tămîiază istoria ! În privința aceasta, am ideea mea, cu toate că nu

e cine știe ce de capul meu, ia, acolo, un om mărunt și prost !

Și adăuga :

— Claude al meu era dintre aceștia, Plantade ! Trebuia să ajungă mare, mare de tot ! Dar politica l-a pierdut...

Această glorificare postumă a fiului său îl mai alina pe bietul bătrîn.

În Limousin, domnișoara de la Rigaudie (localnicii continuau să-i spună așa, cu toate că de fiecare dată ea îi întrerupea : „Să-mi ziceți *doamnă*, sînt doamna Chambaraud !") își reluase viața obișnuită. Alături de ea, Thérèse, scufundată într-o rătăcire fără leac, se liniștea, uita, visa și, din cînd în cînd, zîmbea acelui trecut pe care, încă, îl mai credea viu.

În ritmul anotimpurilor și al muncilor agricole, Chambaraud și marchizul de Navailles primeau fructe și conserve trimise de la țară. Domnișoara de la Rigaudie nu-și uita nici soțul, nici pe bunicul nurorii sale.

Curînd după vindecarea rănitului, Louise și Hénri plecară spre Solignac. Dealtfel și doctorul Dupuytren îi recomandase să meargă să se refacă în aerul locurilor natale.

Însoțiți de Martial Castoret și de Catissou (care și el aveau dreptul la o călătorie de nuntă), rămaseră la Solignac pînă în primăvară, spre marea bucurie a domnișoarei de la Rigaudie — scuzați, vă rog, a doamnei Sylvain Chambaraud.

CUPRINSUL

Partea intîi

ANDREIA

I Maiorul Rivière 5
II Fiul postăvarului 26
III Închisoarea 43
IV Frumosul Soignac 54
V Domnişoara de la Rigaudie . . . 70
VI Buchetul de trandafiri 89
VII Andreia 101
VIII Eliberarea 111
IX Fratele şi sora 124
X Micuţa contesă 140
XI Soţul 155
XII Soignac trage cu urechea . . . 173
XIII O împuşcătură 191
XIV Glontele 211

XIVXIIsNF.

Partea a doua

LOUISE DE FARGES

I Casa de Farges 228
II Bernard Thévenot 257
III Noul prieten al domnului de Navailles 272
IV Opera 289
V Bavareza 304
VI Louise de Farges 323
VII Pasajul „Regina Ungariei“ . . . 349

VIII A doua zi 365
IX Bastardul 377
X Secretul lui Chambaraud . . 398
XI După treizeci de ani . . . 410
XII Trandafiri de iarnă . . . 419
XIII Martial Castoret 430
XIV Sfîrşitul dramei 442

Lector : CORNEL POPESCU
Tehnoredactor : GH. CHIRU

Apărut: 1980. *Bun de tipar:* 22.11.1979. *Format* 32 70×105. *Hîrtie tipar* înalt *II* 70 63. *Coli tipar:* 14. *Coli editură:* 23.

Com. nr. 80 464
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România